

Δρόμος

ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΣΕΛΙΔΕΣ 17-24

Αντόνιο Γκράμσι
Ένα μυαλό
που «δουλεύει»
ακόμα

Γράφουν:
Άλβαρο Μπιάνκι,
Ντανιέλα Μούσι,
Δημήτρης Μπελαντής
και Ρούντι Ρινάλντι

ΟΛΑ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΩΝ ΣΟΪΜΠΛΕ ΚΑΙ ΤΡΑΜΠ

ΣΕΛΙΔΑ 5

Ειπώθηκαν ψέματα που ντράπηκαν και τα ίδια

Η νέα μνημονιακή καταγίδα διαλύει τη χώρα και το λαό
Βασικό ζητούμενο η ανάταξη της κοινωνικής συνείδησης

ΣΕΛΙΔΕΣ 3 & 8-11

ΘΕΜΑ

Κυβερνοπόλεμος:
Ενός κακού,
μύρια έπονται

ΣΕΛΙΔΕΣ 2-3

ΑΝΑΛΥΣΗ

Οι παγκόσμιοι παίχτες
κάνουν «διάλειμμα»
και σχεδιάζουν
τα επόμενα βήματά τους

ΣΕΛΙΔΑ 7

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Η Αριστερά
στον δρόμο
του... μεταξιού

ΣΕΛΙΔΑ 12

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ν. Κοσματόπουλος,
πανεπιστημιακός:
«Οι σοβιετολόγοι
μετατράπηκαν
σε τζιχαντολόγους»

ΣΕΛΙΔΑ 25

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μυστικά και ψέματα
για το μετρό
της Θεσσαλονίκης

ΣΕΛΙΔΑ 30

ΔΙΕΘΝΗ

Προεδρικές εκλογές
στο Ιράν

ΣΕΛΙΔΑ 16

ΦΑΙΟΣ
18/5/17

του Βαγγέλη Παπαβασιλείου

το θέμα της εβδομάδας

Κυβερνοπόλεμος: Ενός κακού, μύρια έπονται

Υβριδικός πόλεμος και κυβερνοεπιθέσεις

Οι κυβερνοεπιθέσεις, που ήρθαν για να μείνουν, εντάσσονται στα πλαίσια μίας εκσυγχρονισμένης και εμπλουτισμένης μορφής συγκρούσεων, του υβριδικού πολέμου. Γενικό χαρακτηριστικό του υβριδικού πολέμου αποτελεί η ασυμμετρία των συρράξεων που διεξάγονται σε πολλά πεδία σε διάφορα χρονικά διαστήματα. Σ' αυτού του τύπου τις συγκρούσεις ο εκάστοτε παράγοντας, που μπορεί να μην είναι απλά ένα κράτος, μετέχεται μεθόδους όπως οι κυβερνοεπιθέσεις, η προπαγάνδα μέσω των ΜΜΕ, η χρησιμοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ακόμα και για στρατολόγηση, οι τρομοκρατικές ενέργειες ή οι κοινές εγκληματικές ενέργειες. Οι δυτικοί αναλυτές εντοπίζουν τέτοιες μεθόδους κύρια στις «αντι-δυτικές» δυνάμεις όπως ο ISIS. Ωστόσο, οι μέθοδοι που ακολουθούνται δεν αποτελούν «ευρεσιτεχνία» του Ισλαμικού Κράτους, καθώς χρησιμοποιήθηκαν πολλές απ' αυτές για χρόνια από το ΝΑΤΟ, την CIA και άλλες υπηρεσίες στους πολέμους που διεξήγαγαν αλλά και στις περιοχές που θέλησαν να ελέγξουν. Ο όρος «υβριδικός πόλεμος» προσπαθεί να περιγράψει μία ολόπλευρη στην οπτική των εμπλεκόμενων δυνάμεων, δηλαδή το ξεπέρασμα της συμβατικής σύγκρουσης στο πεδίο της μάχης και το χτύπημα κάθε τρωτού σημείου του αντιπάλου σε κάθε πιθανό επίπεδο.

Για να κατανοήσουμε κάποια από τα γνωρίσματά του αρκεί να σκεφτούμε κάποια από τα τελευταία επεισόδια στην πολεμική μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ. Στις πρόσφατες αμερικανικές εκλογές όταν κατηγορήθηκαν οι Ρώσοι για προσπάθεια επηρεασμού του αποτελέσματος μέσω διαδικτυακών επιθέσεων, στήθηκε μία μηχανή προπαγάνδας από τα διάφορα πολιτικά στρατόπεδα στις ΗΠΑ που αφορούσε όχι μονάχα το εσωτερικό μέτωπο, αλλά και την ίδια την διεθνή κοινή γνώμη. Η πολεμική αυτή εκτυλίσσεται σε ένα βαθμό και στις εμπόλεμες ζώνες της Μέσης Ανατολής με τις δύο μεριές να μάχονται για την κυριαρχία στην περιοχή. Γίνεται σαφές ότι στο διεθνές σκηνικό έχει στηθεί μία πολυπλόκαμη και πολυπαραγοντική διαμάχη που κάθε άλλο παρά δευτερεύοντα ρόλο παίζουν και οι μικρότερες δυνάμεις, όπως π.χ. η Τουρκία, το Ισραήλ και η Σαουδική Αραβία. Μάλιστα αρκετοί αναλυτές επισημαίνουν ότι η Τουρκία εδώ και καιρό διεξάγει υβριδικό πόλεμο εναντίον της Ελλάδας.

Ο όρος «υβριδικός πόλεμος» προσπαθεί να περιγράψει μία ολόπλευρη στην οπτική των εμπλεκόμενων δυνάμεων, δηλαδή το ξεπέρασμα της συμβατικής σύγκρουσης στο πεδίο της μάχης και το χτύπημα κάθε τρωτού σημείου του αντιπάλου σε κάθε πιθανό επίπεδο

Η πρόσφατη κυβερνοεπίθεση φέρνει στην επιφάνεια μία νέα διάσταση συγκρούσεων στο παγκόσμιο γίγνεσθαι

■ του **Βασίλη Γεροδήμου**

Η κυβερνοεπίθεση της περασμένης εβδομάδας έθεσε εκτός λειτουργίας τους μαγνητικούς τομογράφους στη Μ. Βρετανία, τα μηχανήματα αυτόματης πώλησης εισιτηρίων στους σιδηροδρόμους της Γερμανίας, υπολογιστές στο υπουργείο Εσωτερικών της Ρωσίας, καθώς και ένα μέρος του δικτύου της FedEx στις ΗΠΑ. Τα θύματα του ιού «WannaCry» σε ολόκληρο τον κόσμο υπολογίζονται σε τουλάχιστον 200.000, με την πλειοψηφία των χρηστών που μολύνθηκαν να βρίσκεται σε Κίνα, Ρωσία, Ιαπωνία, Μ. Βρετανία και Βραζιλία. Το κενό ασφαλείας είχε εντοπιστεί από την αμερικανική Εθνική Υπηρεσία Ασφάλειας (NSA), η οποία ανέπτυξε προγράμματα διείσδυσης και παρακολούθησης βασισμένα στα κενά ασφαλείας των Windows. Κάποια από αυτά τα προγράμματα διείσδυσης της NSA κλάπηκαν πριν λίγο καιρό. Ο ιός «WannaCry» επηρέασε μόνο υπολογιστικά συστήματα της Microsoft, η οποία έβγαλε μία ανανέωση ασφαλείας μετά την πρώτη εξάπλωση του ιού. Αυτή η ενημέρωση του λογισμικού για την εν λόγω ευπάθεια αφορούσε μόνο την τελευταία έκδοση του δημοφιλούς λογισμικού (Windows 10), πράγμα το οποίο εγείρει πολλά ερωτήματα για τον αμερικανικό κολοσσό, καθώς το 74% των χρηστών παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένων δημοσίων οργανισμών και εταιρειών, χρησιμοποιούν τις παλαιότερες εκδόσεις του λογισμικού.

Το ιστορικό και η εμπλοκή της NSA

Με τη βοήθεια ενός τρωτού σημείου στα Windows οι επιτιθέμενοι κατάφεραν να αποκτήσουν πρόσβαση στα μηχανήματα χιλιάδων χρηστών και με έναν αλγόριθμο κρυπτογράφησης, που προϋπήρχε, κατάφεραν να «κλειδώσουν» τα

αρχεία τους. Για να τους δοθεί πρόσβαση στα αρχεία οι χρήστες έπρεπε να καταβάλουν ένα ποσό της τάξης των 300 δολαρίων σε ψηφιακό νόμισμα Bitcoin, για να μην μπορούν οι επιτιθέμενοι να εντοπιστούν από τις αρχές. Πίσω από την μεγάλη κλίμακα διαδικτυακή επίθεση βρίσκεται μια ομάδα hackers με το όνομα «Shadow Brokers». Η ομάδα αυτή τον Απρίλιο διέρρευσε μια σειρά από διαδικτυακά «όπλα» που είχε στο «οπλοστάσιό» της η NSA, αποφασίζοντας να τα πουλήσει στο «Σκοτεινό Διαδίκτυο». Η κυβερνοεπίθεση αυτή θεωρείται ως μια προσπάθεια της ομάδας αυτής να διαφημίσει το υλικό που έχει στη διάθεση της για να μπορέσει να το πουλήσει στους υποψήφι-

ους πελάτες της. Το υλικό αυτό, πέρα από εργαλεία διείσδυσης σε smartphones, λειτουργικά συστήματα κ.λπ., περιλαμβάνει και κλεμμένες πληροφορίες για τα πυρηνικά προγράμματα Κίνας, Ιράν, Ρωσίας και Βόρειας Κορέας. Είναι λογικό ότι όπως και στον πραγματικό κόσμο, έτσι και στον κόσμο του διαδικτύου, ιδιαίτερα το τελευταίο διάστημα που έχει γίνει προέκταση της καθημερινότητάς μας, θα πραγματοποιούνται εγκληματικές ενέργειες. Είναι σαφές ότι η NSA είχε γνώση αυτού του κενού ασφαλείας, το εκμεταλλεύτηκε εντούτοις για να μπορεί να παρακολουθεί ανενόχλητη τους ανθρώπους που έχουν το συγκεκριμένο λειτουργικό σύστημα στους υπολογιστές τους. Ενώ

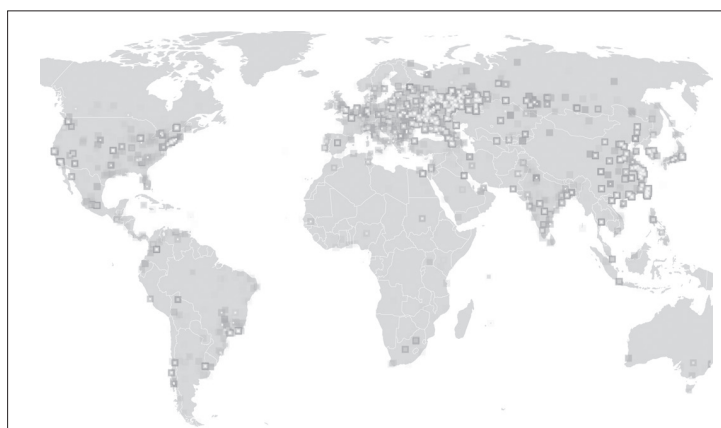
ανεβαίνουν οι τόνοι εναντίον της υπηρεσίας και για το αν υπήρξε ή όχι κάποια μυστική συμφωνία με την Microsoft (που ουκ ολίγες φορές έχει συνεργαστεί με τις αμερικανικές αρχές) για να μην καλυφθεί το κενό ασφαλείας. Η διαρροή αυτή που χρησιμοποιήθηκε από εγκληματίες του διαδικτύου έρχεται να προστεθεί σε μια σειρά αποκαλύψεων για τα προγράμματα παρακολούθησης της αμερικανικής κυβέρνησης. Σε tweet του σ'Έντουαρντ Σνόουντεν λίγο μετά την κυβερνοεπίθεση, επισημαίνει ότι «παρά τις προειδοποιήσεις, οι μυστικές υπηρεσίες συνεχίζουν να δημιουργούν επικίνδυνα εργαλεία που στοχεύουν στο δυτικό λογισμικό (σ.σ. Windows)» και διερωτάται «αν θα πρέπει το Κογκρέσο να ενημερωθεί από την NSA για άλλα παρόμοια τρωτά σημεία σε λογισμικά των νοσοκομείων της χώρας».

Όσο η παγκόσμια κοινότητα αντιμετώπιζε την απειλή του «WannaCry», το WikiLeaks δημοσίευσε δύο νέα κακόβουλα προγράμματα της CIA με στόχο πάλι τα Windows. Και τα δυο προγράμματα έχουν σχεδιαστεί για να παρακολουθούν και να αναφέρουν ενέργειες του χρήστη από τον μολυσμένο υπολογιστή. Η έκταση μάλιστα των αποκαλύψεων ήταν τέτοια που ανάγκασε τον πρόεδρο της Microsoft, Μπραντ Σμιθ, να καταδικάσει τις πρακτικές αυτές των μυστικών υπηρεσιών.

Οι ηλεκτρονικές επιθέσεις αλλάζουν μορφή

Μέχρι σήμερα οι απειλές από το χώρο του διαδικτύου περιορίζονταν στον ηλεκτρονικό κόσμο (υποκλοπές προσωπικών στοιχείων, χρηματικές απάτες κ.λπ.) Ίσως είναι η πρώτη φορά που αντιλαμβανόμαστε το πέρασμα του κυβερνοπολέμου στη σφαίρα της πραγματικής ζωής. Η απειλή του «WannaCry» κατέστησε σαφές τι έκτασης μπορεί

Η απειλή του «WannaCry» κατέστησε σαφές τι έκτασης μπορεί να είναι οι συνέπειες του κυβερνοπολέμου και πόσο ανυποψίαστο κόσμο είναι ικανή να επηρεάσει

Τι είναι το Bitcoin

Το Bitcoin είναι ένα ψηφιακό νόμισμα που ξεκίνησε στις αρχές της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Στόχος της δημιουργίας του είναι οι συναλλαγές χωρίς ενδιάμεσους παράγοντες (κυρίως αφορούσε τις τράπεζες).

Η κατοχή του νομίσματος κρυπτογραφείται για τον κάτοχό του, ενώ τα ίχνη των ψηφιακών συναλλαγών

είναι αδύνατο να εντοπιστούν (αφού δεν υπάρχει κανένας ενδιάμεσος παράγοντας). Από τις αρχές του 2017 η αξία του νομίσματος σημειώνει άνοδο και σήμερα η αξία ενός Bitcoin κυμαίνεται γύρω στα 1.830 δολάρια! Να σημειώσουμε ότι στις 3 Μαρτίου η αξία του ξεπέρασε αυτή του χρυσού. (Βλέπε και φύλλο 346)

να είναι οι συνέπειες του κυβερνοπολέμου και πόσο ανυποψίαστο κόσμο είναι ικανή να επηρεάσει. Ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι σήμερα τα πάντα είναι συνδεδεμένα, από το κινητό τηλέφωνο και το «έξυπνο» ρολόι μας, μέχρι τις υποδομές υψίστης σημασίας, όπως νοσοκομεία, σταθμοί ηλεκτρικής ενέργειας, πυρηνικά εργοστάσια. Ποιες θα ήταν, άραγε, οι συνέπειες αν στη θέση των υπολογιστών των Λονδρέζικων νοσοκομείων βρισκόταν τα συστήματα ψύξης κάποιου πυρηνικού σταθμού; Είναι σαφές ότι εδώ και χρόνια οι κυβερνήσεις των μεγάλων χωρών δίνουν ιδιαίτερο βάρος στον τομέα της πληροφορικής. Ένας «κρατικός χάκερ» και ένα δυνατό υπολογιστικό σύστημα, μπορούν να παρέχουν αρκετές πληροφορίες, ίσως και περισσότερες απ' αυτές που θα μπορούσε να παρέχει ένας «υπερκατάσκοπος» όσων αφορά τις διακρατικές παρακολουθήσεις. Από την άλλη, με την συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών της κάθε χώρας να χρησιμοποιεί μία τουλάχιστον από τις συσκευές που παρέχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, είναι εξαιρετικά πιο εύκολο και λιγότερο κοστοβόρο να υποκλαπούν προσωπικές πληροφορίες.

Υπάρχει λύση ή εναλλακτική;

Πλέον εγείρεται το ερώτημα αν μπορούν οι κοινωνίες να χαράξουν μια διαφορετική ψηφιακή πολιτική, πέρα από τις εταιρείες-κολοσσούς της πληροφορικής

και των αμαρτωλών σχέσεών τους με μυστικές υπηρεσίες. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολη και έχει να κάνει με την γενικότερη κατεύθυνση της τεχνολογίας που το τελευταίο διάστημα έχει

Τι είναι το «Σκοτεινό Διαδίκτυο»

Το «Σκοτεινό Διαδίκτυο (Dark Web)» αποτελείται από ένα σύνολο ιστοτόπων οι οποίοι είναι προσβάσιμοι μόνο μέσω συγκεκριμένου λογισμικού, συγκεκριμένων ρυθμίσεων ή με ειδική άδεια πρόσβασης.

Αποτελεί μέρος του «Βαθιού Διαδικτύου» («Deep Web») το οποίο εκτιμάται ότι αποτελεί το 96% όλου του Ίντερνετ. Το «Βαθύ Διαδίκτυο» είναι ιστοσελίδες που τα περιεχόμενά τους δεν είναι ορατά από τις συμβατικές μηχανές αναζήτησης (όπως π.χ. η Google).

Το περιεχόμενο του «Σκοτεινού Διαδικτύου» αφορά κυρίως παράνομες δραστηριότητες, αφού το πλέον διαδεδομένο περιεχόμενο είναι η παιδική πορνογραφία και η μαύρη αγορά.

Εκεί όμως λειτουργούν ακόμα και πολιτικά φόρουμ συζήτησης, πηγές του Wikileaks καθώς και υπηρεσίες Bitcoin.

αναγάγει σε επιστήμη την «εξόρυξη» προσωπικών δεδομένων. Είναι, άλλωστε, γνωστό (συνέδριο Νταβός - Ιανουάριος 2017) εδώ και καιρό πως το σχέδιο των ισχυρών του πλανήτη για την επιστροφή της ανάπτυξης στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα περνά μέσα από την 4η Βιομηχανική Επανάσταση και πιο συγκεκριμένα από την περαιτέρω εισχώρηση του ψηφιακού κόσμου στον πραγματικό.

Ως εκ τούτου, η απάντηση στο ζήτημα αυτό δε μπορεί να είναι στενά «τεχνική» και απαιτείται μια βαθιά και ριζική αλλαγή. Παρόλο που ακόμη και σε κάποια από τα λογισμικά ανοιχτού κώδικα γίνεται συλλογή προσωπικών δεδομένων, στην κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να βοηθήσει η «open source» (ανοιχτού κώδικα) κοινότητα. Τα λογισμικά ανοιχτού κώδικα, επιτρέπουν την ανάγνωση και τροποποίηση του περιεχομένου τους και άρα είναι δυνατός ο εντοπισμός από τα μέλη της κοινότητας τυχών τρωτών σημείων που οδηγεί στην άμεση αντιμετώπισή τους.

Σε αντίθεση με τα προϊόντα των μεγάλων εταιρειών πληροφορικής (βλέπε Microsoft) που για τη διαφύλαξη της κερδοφορίας τους δεν επιτρέπουν ανάγνωση και τροποποίηση των προγραμμάτων τους.

Η χρήση ελεύθερων λογισμικών ανοιχτού κώδικα μπορεί να αποτελέσει σημείο εκκίνησης ενός αναστοχασμού και αμφισβήτησης της κυρίαρχης κατεύθυνσης για την τεχνολογία.

editorial

Υπάρχει πάτος;

Όσα ζήσαμε αυτήν τη βδομάδα επιβεβαιώνουν ότι άπαξ και κάποιος πάρει τον κατήφορο, δεν θα σταματήσει ποθενά. Δεν υπάρχει πάτος. Στην κυβέρνηση Τσίπρα-Καμμένου και τους οπαδούς της εντός του κτιρίου των ανακτόρων του Όθωνα δεν αρκεί που σφαγιάζουν την κοινωνία και επιταχύνουν την καταστροφή της χώρας με την ψήφιση του 4ου μνημονίου. Με βασικό «επιχείρημα» το πάγωμα της κοινωνίας, το οποίο πουλάνε τόσο στους επικυρίαρχους («ποιος άλλος θα μπορούσε να εφαρμόσει τέτοια πολιτική χωρίς να καεί το πελεκούδι;») όσο και στο λαό, μας κοροϊδεύουν κι από πάνω παριστάνοντας τους στενοχωρημένους μεν, ρεαλιστές δε. Ας τους αναγνωρίσουμε ότι έχουν πράγματι ακυρώσει, έστω και προσωρινά, κάθε προσδοκία, κι έχουν πετύχει να μην μιλά πια κανείς με κανέναν.

Ο κύριος Τσακαλώτος ή η κυρία Χριστοδουλοπούλου ίσως ανήκουν στις πιο προκλητικές περιπτώσεις κυβερνητικών, πουλώντας ταυτόχρονα ψέμα, ευαισθησία και κυνισμό. Όμως υπάρχουν άλλοι, πιο «ειλικρινείς», πιο «προβληματισμένοι» και γι' αυτό πιο επικίνδυνοι. Τέτοια είναι η περίπτωση του φιλόδοξου κυρίου Φίλη, που επιχειρεί να εγγράψει υποθήκες για το μέλλον, ανησυχώντας μήπως «φτάνουμε στα όρια», αλλά δίνει ψήφο εμπιστοσύνης επειδή «η Αριστερά μπορεί να εκπροσωπήσει την ελπίδα» και διότι αυτό επιτάσσει το «εθνικό συμφέρον»... Από την άλλη, ο υποτιθέμενος πρωθυπουργός θριαμβολογεί, ενώ κλείνει και τις τελευταίες χαραμάδες της ασφυκτικής ταφόπλακας που έβαλε πάνω στη χώρα.

Ο αντίπαλός του, ο κύριος Μητσοτάκης, ανησυχεί μήπως οι επικυρίαρχοι θεωρήσουν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί πλέον «αποτελεσματική μεταρρυθμιστική δύναμη», άρα νιώθει την ανάγκη να τους υπενθυμίσει ότι «οι βάτραχοι μεταμορφώνονται σε πρίγκιπες μόνο στα παραμύθια». Δηλαδή, το δούλεμα πέφτει σύννεφο, επιβεβαιώνοντας ακόμη μια φορά ότι έχουμε τη χειρότερη κυβέρνηση και τη χειρότερη αντιπολίτευση στη μεταπολεμική ιστορία της Ελλάδας. Πάει πιο κάτω; Φυσικά. Το επόμενο δίδυμο, με την ίδια σύνθεση αντεστραμμένη, ή με οποιαδήποτε σύνθεση, μπορεί να αποδειχθεί ακόμη χειρότερο. Όπως είπαμε, μ' αυτούς δεν υπάρχει πάτος.

Είμαστε, λοιπόν, καταδικασμένοι; Θα βιώνουμε για πάντα αυτήν την κατάσταση; Όχι. Αλλά για να μετατραπεί αυτό το «όχι» σε υπαρκτή δυνατότητα χρειάζονται πολλά. Καταρχήν να αναγνωρίσουμε πόσο δύσκολα είναι τα πράγματα και να μην ψάχνουμε καταφύγιο σε δήθεν εύκολες λύσεις -δεν υπάρχουν τέτοιες. Έπειτα, να χωνέψουμε ότι ούτε ατομικές λύσεις υπάρχουν. Κι ότι ακριβώς επειδή η μεγαλύτερη ζημιά έχει γίνει στα μυαλά των ανθρώπων, προϋπόθεση για οποιαδήποτε ανατροπή της σημερινής κατάστασης είναι να δουλέψουμε για μια άλλη κοινωνική συνείδηση. Διότι δίχως την ενεργοποίηση του λαϊκού στοιχείου τίποτα δεν μπορεί να αλλάξει. Δεν ισχύει ότι η περαιτέρω εξαθλίωση και καταστροφή θα φέρει αυτόματα νέες «πλατείες», ούτε ότι κάποιες υποτιθέμενες πρωτοπορίες θα μας λύσουν το πρόβλημα μπαίνοντας στο πρώην ανάκτορο του Όθωνα. Αλλού κι αλλιώς θα οικοδομηθούν οι δυνατότητες σωτηρίας.

ΑΤΖΕΝΤΑ

20.05-26.05.2017 agenda@edromos.gr

Έως Κυριακή 21/5, Αθήνα.

Φεστιβάλ στην Πανεπιστημιούπολη

Οι Πολιτιστικές Ομάδες της Φοιτητικής Εστίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΠΟΦΕΠΑ) διοργανώνουν φέτος για 12η χρονιά το φεστιβάλ τους στο χώρο των Εστιών, στην Πανεπιστημιούπολη. Πρόκειται για ένα φεστιβάλ που σκοπό έχει να κοινωνικοποιήσει τον χώρο των Εστιών και να αναδείξει ότι οι συλλογικές και από τα κάτω προσπάθειες μπορούν να αποτελέσουν μια ουσιαστική και δημιουργική φωνή αντίδρασης στη σύγχρονη εκμεταλλευτική πραγματικότητα. Μουσικοχορευτικά δρώμενα, συζητήσεις, περίπτερα ενημέρωσης, εκθέσεις βιβλίου και φωτογραφίας, από τις 19:00 με ελεύθερη είσοδο, στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου (είσοδος από Ούλφω Πάλμε).

✓ Πέμπτη 25 Μαΐου, Αθήνα.

Εκδήλωση για το Κυπριακό

ανοικτή εκδήλωση

Πέμπτη 25 Μαΐου 2017
ώρα 19:00
στην Παλαιά Βουλή
Σταδίου & Κολοκοτρώνη
Αθήνα

Λευτεριά στην Κύπρο

ομιλητές:
Κώστας Βενιζέλος
Αρχισυντάκτης εφ. Φιλελευθέρων
Λάζαρος Μαύρος
δημοσιογράφος
συνομιλητές:
Βαγγέλης Κουρής
πρόεδρος Σ.Ε.Υ.Α.Ε.Κ.
διοργανωτές:
Σ.Α.Κ. - Σ.Ε.Υ.Α.Ε.Κ.

> Όχι στη διζωνική, δικαιοδική αμοσπουδία
> Κύπρος ενιαία, ελεύθερη, ανεξάρτητη, χωρίς ξένα στρατεύματα και εποίκους
> Εφαρμογή για όλους τους Κυπρίους των θεμελιωδών αρχών του ΟΗΕ και του ευρωπαϊκού κεκτημένου
> Όχι στην επαναφορά του σχεδίου Ανάν με καθημμένο μορφή

Ανοικτή εκδήλωση για τις εξελίξεις στην Κύπρο διοργανώνουν οι Συμπαραστάση Αγώνα Κύπρου (ΣΑΚ) και Συντονιστική Επιτροπή Υποστήριξης Αγώνα για Ελεύθερη Κύπρο (ΣΕΥΑΕΚ). Ομιλητές: Κ. Βενιζέλος, αρχισυντάκτης εφημ. Φιλελευθέρων. Λ. Μαύρος, δημοσιογράφος. Συντονιστής ο Β. Κουρής, πρόεδρος ΣΕΥΑΕΚ. Στην Παλαιά Βουλή, Σταδίου και Κολοκοτρώνη, ώρα 19:00.

αφιέρωμα ταινιών

Ni Le Pen, ni Macron
Εμείς με τη Γαλλία
των κινηματογραφιστών
Μάιος 2017 /ώρα 8.00 μμ.

Rust and Bone (2012)

Παρασκευή 26/5

Ο Αλί, ο οποίος μεγαλώνει μόνος τον μικρό γιο του κι εργάζεται ως μπάρμπα σε νυχτερινό μαγαζί, γνωρίζει τη Στεφανί, μια εκπαιδευτρια φαλακρών στο τοπικό ενυδρείο. Έπειτα από ένα τρομερό ατύχημα που θα αφήσει τη Στεφανί ανάπηρη, η σχέση των δυο τους θα πάρει απροσδόκητη τροπή.

Κτίριο 11δ
Ρεθύμνου 11
Πεδίο του Άρεως
(δίπλα στο ξενοδοχείο Park)

✓ Παρασκευή 26 Μαΐου, Αθήνα.

Προβολές στο Κτίριο 11δ

Το Κτίριο 11δ συνεχίζει το μαγικό αφιέρωμα γαλλικών ταινιών! Γενικός τίτλος: «Ni Le Pen, ni Macron. Εμείς με τη Γαλλία των κινηματογραφιστών!» Την ερχόμενη Παρασκευή θα προβληθεί η ταινία Rust and Bone (2012) σε σκηνοθεσία Jacques Audiard. Στις 20:00 στο Κτίριο 11δ (Ρεθύμνου 11, Πεδίο του Άρεως, δίπλα στο ξενοδοχείο Park).

✓ Παρασκευή 26 Μαΐου, Αθήνα

Τον Δεκέμβριο 2014 απελευθερώθηκαν οι πέντε Κουβανοί επαναστάτες, οι οποίοι επί δεκαέξι χρόνια κρατούνταν στις φυλακές των ΗΠΑ λόγω της δράσης τους για την υπεράσπιση της Κούβας. Σήμερα ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Χοσέ Μαρτί» παρουσιάζει το βιβλίο «Οι φτωχοί είναι που υφίστανται την αγριότητα του συστήματος "δικαιοσύνης" των ΗΠΑ» - Οι Πέντε Κουβανοί μιλούν για τη ζωή τους μέσα στην εργατική τάξη των ΗΠΑ. Θα χαιρετήσει η πρόεδρος της Κούβας, Ζέλμις Μαρία Κορτίνα Ντομίνγκες. Στον Πολιτιστικό Χώρο Φρανσίσκο Ντε Μιράντα, Χάριτος 6, στο Κολωνάκι, ώρα 19:00.

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΕΑ
ΣΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ

Σάββατο 20 Μαΐου
στις 20:00

YΛIHN Tabya

κοινωνικός | πολιτιστικός | πολυμέσος
ΜΑΣΤΡΑΧΑ 14 & ΝΤΕΝΤΙΔΑΚΗΔΩΝ

✓ Σάββατο 20 Μαΐου,

Ηράκλειο. Κρητική παρέα

Η πρώτη υπαίθρια παρέα του καλοκαιριού στο στενό της Μαστραχά από τον Κοινωνικό και Πολιτιστικό Χώρο Ξύλινη Tabya, Στις 20:00, Μαστραχά 14 και Ντεντιδάκιδων.

cine σβούρα

(Τις Τετάρτες στις 8.30 με ελεύθερη είσοδο)

Μάιος 2017

3/5: Σνόουντεν - Snowden
17/5: Ο ηλίθιος - Durak /The fool
24/5: Ο άνθρωπος που ταπεινώσε τον Χίτλερ- Race

Τους αποκαλούμε ρομαντικούς, αλτρουιστές, ιδεαλιστές ή απλά ανόητους και «ηλίθους» για να δείξουμε ότι δεν συμπεριφέρονται νορμάλ, σε μια εποχή που ο κινεζισμός, ο φόβος και η αδιαφορία κυριαρχούν. Τέτοιοι «ηλίθιοι» υπάρχουν ακόμα και αυτό μου δίνει ελπίδα». (Γιούρι Μπικόφ)

σβούρα

ανοικτός κοινωνικός χώρος Π. Τσαλδάρη 123 & Καισαρείας, Νίκαια

✓ Τετάρτη 24 Μαΐου, Νίκαια.

Cine Σβούρα

Προβολή της ταινίας Ο άνθρωπος που ταπεινώσε τον Χίτλερ - Race (2016), σε σκηνοθεσία Στίβεν Χόπκινς, από το Cine Σβούρα. Έχοντας βιώσει βαθιά τη φυλετική καταπίεση, ο Αφροαμερικανός Τζέσι Όουενς καταφέρνει να γίνει πρωταθλητής των ΗΠΑ στα σπριντ και το άλμα εις μήκος. Η απόλυτη πρόκληση τώρα γι' αυτόν είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1936 στο Βερολίνο, τους οποίους η χιτλερική Γερμανία προετοιμάζει σαν γιγάντια προπαγάνδα. Στις 20:30 με ελεύθερη είσοδο, Π. Τσαλδάρη 123 και Καισαρείας.

✓ Παρασκευή 26 έως Κυριακή 28/5, B-FEST, Αθήνα

Το πολιτικό περιοδικό Βαβυλωνία διοργανώνει για 6η φορά το αυτοδιαχειριζόμενο και αυτοχρηματοδοτούμενο Διεθνές Αντιεξουσιαστικό Φεστιβάλ B-FEST. «We are ungovernable» είναι το φρενικό σύνθημα του φεστιβάλ, στο οποίο μεταξύ άλλων θα συμμετέχουν ο Γάλλος πολιτικός φιλόσοφος Jacques Ranciere, ο Aldo Seoane, ιθαγενής Ινδιάνος αγωνιστής από την Ντακότα των ΗΠΑ, ο Ercan Ayboga από το οικολογικό κίνημα της Μεσοποταμίας (Ροζάβα), η Melissa Valle για το κίνημα Black Lives Matter, κινήματα που υπερασπίζονται τα κοινά αγαθά από την Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ θα διοργανωθεί και η διεθνής συνάντηση κινημάτων για το νερό. Λεπτομέρειες για το πρόγραμμα, www.babylonia.gr. Στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Πειραιώς 256.

▶ Εκδηλώσεις

■ Σάββατο 20/5

Αθήνα

Πορεία αλληλεγγύης στους απεργούς πείνας Παλαιστίνιους που κρατούνται στις Ισραηλινές φυλακές. Στις 12 το μεσημέρι στο Μοναστηράκι.

■ Σάββατο 20/5

Ηράκλειο Κρήτης

Ο ολοκληρωμένος Συνεταιρισμός Ηρακλείου (ΟΣΗ) διοργανώνει μια Εορταστική Αυτόνομη Λαϊκή Αγορά, από τις 10:00 στο πάρκο Γεωργιάδη.

■ Σάββατο 20/5

Το ντοκιμαντέρ της Angélique Kourounis **Χρυσή Αυγή: Προσωπική Υπόθεση - Στο μυαλό του νεοναζί της διπλανής πόρτας** θα διατεθεί διαδικτυακά το Σάββατο 20 Μαΐου 2017, στις 23:00, στο πλαίσιο του διημέρου ομπιαντ: έξι χρόνια ενημέρωση από τα κάτω, που πραγματοποιείται στο θέατρο «Χυτήριο».

■ Δευτέρα 22/5

Λαμία

Κοινή εκδήλωση της Πρωτοβουλίας Αλληλεγγύης Λαμίας και του Κάστρου Αλληλεγγύης-Χωρίς Μεσάζοντες Λαμίας, με θέμα Η προσφυγική μνήμη στο έργο του Θωμά Σιδέρη. Στις 19:00 στο Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Λαμιέων, Λεωνίδου 9-11.

■ Τρίτη 23/5

Χανιά

Ανοικτή συζήτηση γύρω από τις αλλαγές που επιφέρει η

τουριστική βιομηχανία στην καθημερινή ζωή, τον βανδαλισμό της φυσιογνωμίας της ιστορικής πόλης των Χανίων, καθώς η προσφορά κατοικιών προς μόνιμη ενοικίαση καθίσταται σχεδόν μηδενική. Στις 20.00 στην αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου Χανίων. Διοργάνωση: Κάτοικοι χωρίς Σπίτια - Σπίτια χωρίς Κατοίκους.

■ Παρασκευή 26/5

Ηράκλειο Κρήτης

Οι εκδόσεις Λιβάνη και το

βιβλιοπωλείο «Αναλόγιο» παρουσιάζουν το νέο βιβλίο της Νάντιας Βαλαβάνη **Τρίτο Μνημόνιο - Η ανατροπή μιας ανατροπής**. Για το βιβλίο θα μιλήσουν ο δημοσιογράφος Μάριος Διονέλλης, ο επ. καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης Νίκος Σερντεδάκης και η συγγραφέας. Στις 19:30, Πολύκεντρο Νεολαίας του Δ. Ηρακλείου (Ανδρόγεω 4 - Ισόγειο).

της Αριστεράς
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Ησαΐα Σαλώνων 4-6, 114 75 Αθήνα
Τηλ.: 210 3468282 - 210 3837191
Φαξ: 210 3837191
E-mail: info@edromos.gr
www.edromos.gr

ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ:
ΕΝΟΤΗΤΑ αστική μη
κερδοσκοπική εταιρία

ΕΚΔΟΤΗΣ:
Ρούντι Πινάλντι

**ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΣΥΝΤΑΞΗΣ:**
Μιχάλης Σιάχος

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΕΚΔΟΣΗΣ:**
Νίκος Ταυρίδης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Τάσος Βαρούνης, Στέλιος
Ελληνιάδης, Σωκράτης
Μαντζουράνης, Σταμάτης
Μαυροειδής, Δημήτρης Μόνος,
Ρούλα Μουτσέλου, Βασίλης
Ευδιάς, Σπύρος Παναγιώτου,
Γιώργος Παπαϊωάννου, Σοφία
Παπασπυριδωνος, Ερρίκος Φινάλντς

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:
Κώστας Ανδριανόπουλος,
Λουκάς Αξελός, Απόστολος

Αποστολόπουλος, Γεωργιάδης
Νίκος, Παύλος Δερμενιάκης, Μάριος
Διονέλλης, Χριστίνα Βαλεντίνα
Θάνου, Στέργιος Θεοδωρίδης,
Γιώργος Θεοδωρόπουλος,
Ιφιγένεια Καλαντζή, Γιάννης
Κιμπούροπουλος, Κώστας
Λιβιεράτος, Γιώργος Λιερός,
Μαρία Μάρκου, Μανόλης
Μούστος, Ευτύχης Μπιστάκης,
Μίρwanas Ευδάκης, Δημήτρης
Ουλής, Γιώργος Πατέλης,
Χρήστος Πραμαντιώτης, Γιάννης

Ραχιώτης, Σωτήρης Ρούσσος,
Τριαντάφυλλος Σεργκέτις, Κώστας
Στοφόρος, Φώτης Τερζάκης,
Γιώργος Τζαφέρης,
Αντώνης Ανδρουλιδάκης

ΔΙΟΡΘΩΣΗ:
Λόλα Σκαλτσά

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Κατού Αρκονάδα (Βολιβία),
Σάλεμ Μπεν Παχία (Τυνησία),
Χάλεντ Μπαρακάτ (Παλαιστίνη),

Μάρκο Σαντοπάντρε (Ιταλία),
Μουμιά Αμπού Τζαμάλ (ΗΠΑ), Χοσέ
Μαρία Σισόν (ILPS), Ρικάρντο Φιέρο
(Αργεντινή)

ΣΚΙΤΣΑ:
Βαγγέλης Παπαβασιλείου,
Πέτρος Ζερβός, John Αντόνο
(Γιάννης Αντωνόπουλος), Latuff

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ:
Δημήτρης Αρβανίτης

ΥΠΕΥΘ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ:
Νίκος Μάλλιαρης
Τηλ.: 6945804299
E-mail: malliaris@edromos.gr

Τάνια Μήτσιου
Τηλ.: 6976864058

ΕΚΤΥΠΩΣΗ:
Newspresshold
Γ. Τασσιόπουλος - Κ. Μπάρλας Ο.Ε.
Τηλ. 210 6620788-734

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Όλα στα χέρια των Σόιμπλε και... Τραμπ

Οι προϋποθέσεις ολοκλήρωσης του συμβιβασμού Βερολίνου - ΔΝΤ, η ρελάνς της ΕΚΤ και η απρόσμενη αμερικανική σκιά στο παζάρι των Βρυξελλών

■ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΙΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μετά το ηχηρό αυτο-χειροκρότημα των 153 βουλευτών ΣΥΡΙΖΑ και ΑΝΕΛ, αμέσως μετά την υπερψήφιση του πολυνομοσχεδίου με τα προαπαιτούμενα της δεύτερης αξιολόγησης, το βράδυ της Πέμπτης, ακολούθησε και ο δημόσιος έπαινος της Κομισιόν.

Η εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καλωσόρισε το ψηφισθέν πολυνομοσχέδιο των μέτρων λιτότητας ύψους άνω των 5 δισ. μέχρι το 2021 και υποσχέθηκε ότι «το πακέτο πολιτικής θα συμπληρωθεί τώρα με τις περαιτέρω συζητήσεις για μια αξιόπιστη στρατηγική που θα διασφαλίζει τη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους», αναφερόμενη στο Ευρογκρουπ της Δευτέρας. Όμως, ήταν προσεκτική ως προς το τι περιμένει απ' αυτή τη συνεδρίαση: είπε ότι η Κομισιόν προσδοκά «την ευρύτερη δυνατή συμφωνία». Ευρύτερη, όχι «ολική».

Προειδοποίηση από Ουάσιγκτον

Η επιφυλακτικότητα είναι λογική, γιατί παρά τα μηνύματα που εκπέμπονται από Βερολίνο, Βρυξέλλες και Ουάσιγκτον για τη διάθεση συμβιβασμού που επιδεικνύει το ΔΝΤ στο θέμα του χρέους, στην Ουάσιγκτον έχει δημιουργηθεί μια σκιά από την υπόδειξη που έκανε ο ρεπουμπλικανός επικεφαλής της Επιτροπής Νομισματικών Υποθέσεων του αμερικανικού Κογκρέσου, Άντι Μπαρ, να μη συμμετάσχει το Ταμείο στο τρίτο ελληνικό πρόγραμμα.

Ο Μπαρ ήταν ιδιαίτερα επιθετικός, τονίζοντας ότι ακόμη κι αν το ΔΝΤ δανείσει την Ελλάδα με ένα συμβολικό ποσό «αυτό ενέχει τον κίνδυνο το ΔΝΤ να μετατραπεί σε έναν συμβολικό οργανισμό», ότι χρησιμοποιούν το ΔΝΤ για να προστατεύσουν τους Ευρωπαίους πολιτικούς ενόψει εκλογών και προειδοποίησε ότι σε περίπτωση που η ηγεσία του ΔΝΤ αποφασίσει συμμετοχή θα υποστεί εξονυχιστικό κοινοβουλευτικό έλεγχο.

Αν και δεν είναι δεδομένο ότι ο Μπαρ εκφράζει τη θέση του Λευκού Οίκου, σημειώνεται ότι προ δύο εβδομάδων ο Ντ. Τραμπ είχε υποσχεθεί ότι «σύντομα θα έχει κάτι για το ΔΝΤ» και την εμπλοκή του στην Ελλάδα.

Παράταση σασπένς τον Ιούλιο

Με δεδομένο ότι η κυβέρνηση προσέρχεται στο Ευρογκρουπ της Δευτέρας όχι μόνο με τα ψηφισμένα μέτρα, αλλά και με την ιδιότυπη «συμμαχία» της με το ΔΝΤ στο θέμα του χρέους, το ενδεχόμενο παράτασης της κωλυσιεργίας από την πλευρά των Ευρωπαίων δανειστών είναι ανοικτό. Έστω και με τη μορφή της χρονοκαθυστερήσης στην τελική απόφαση εκταμίευσης της δόσης.

Αν το Βερολίνο, όπως και η ΕΚΤ, επιμένουν

Αν το Βερολίνο, όπως και η ΕΚΤ, επιμένουν στην ερμηνεία ότι «ολοκλήρωση» της συμφωνίας σημαίνει και ειλημμένη απόφαση από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ για συμμετοχή στο τρίτο Μνημόνιο, αυτό σημαίνει μετάθεση της «ολικής συμφωνίας» για το Eurogroup της 15/6 ή σε έκτακτη συνεδρίαση

στην ερμηνεία ότι «ολοκλήρωση» της συμφωνίας σημαίνει και ειλημμένη απόφαση από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ για συμμετοχή στο τρίτο Μνημόνιο, αυτό σημαίνει μετάθεση της «ολικής συμφωνίας» για το Eurogroup της 15/6 ή σε έκτακτη συνεδρίαση. Η κυβέρνηση δηλώνει προετοιμασμένη γι' αυτό το ενδεχόμενο. Εκείνο που δεν είναι καθαρό, είναι τι θα συμβεί αν στη συνεδρίαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου του ΔΝΤ υπάρξει κάποιος είδους έκπληξη με ένα αμερικανικό βέτο.

Και η ΕΚΤ βάζει τους όρους της

Προς το παρόν η ηγεσία του ΔΝΤ έχει να διευθετήσει τις διαφορές που τη χωρίζουν από το Βερολίνο στο θέμα της συγκεκριμενοποίησης των μεσοπρόθεσμων μέτρων για το χρέος. Οι ευκαιρίες διαμόρφωσης ενός συμβιβασμού θα δοθούν και πριν τη συνεδρίαση του Eurogroup τη Δευτέρα, στις συναντήσεις του EuroWorkingGroup και του Washington Group. Οι όροι του ΔΝΤ είναι λίγο πολύ γνωστοί, αλλά δεν είναι οι μόνοι.

Ο Μπενουά Κερέ, μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ, σε συνέντευξή του στο Reuters έδωσε προ ημερών μια πιο καθαρή περιγραφή της σειράς πράξεων που απαιτούνται από τη σκοπιά της ΕΚΤ, για να πάρει απόφαση έναρξης των ελληνικών ομολόγων στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης. Σε απόλυτο συγχρονισμό με το ΔΝΤ, ο Κερέ λέει ότι η ΕΚΤ θέλει να έχουν γίνει όλα τα βήματα από την ευρωπαϊκή πλευρά και το ΔΝΤ, δηλαδή, να

έχουν πάρει τις αποφάσεις τους και ο ESM και το Ταμείο. Κι ακόμη θέλει «μια ξεκάθαρη περιγραφή των μέτρων για το χρέος και πόσο θα συμβάλουν στη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους. Χρειαζόμαστε έναν επαρκή βαθμό συγκεκριμενοποίησης». Και, αποσαφηνίζοντας ότι η Δευτέρα είναι «μέρα πολιτικών αποφάσεων», διευκρινίζει με αποκαλυπτικό τρόπο γιατί η ΕΚΤ θέλει απόφαση του ΔΝΤ: «Δεν χρειαζόμαστε επισήμως το ΔΝΤ, όμως θα μας ανακούφιζε ξεκάθαρα αν το ΔΝΤ συμμετείχε σε όρους της αξιοπιστίας των μέτρων για το χρέος». Είναι μια αρκετά επιδέξια αντιστροφή του παιχνιδιού που κάνει ο Β. Σόιμπλε με το θέμα του ΔΝΤ. Κατά κάποιο τρόπο όλα πια εξαρτώνται από τον δικό του τελικό λόγο.

Η αλήθεια είναι, πάντως, ότι ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών έχει πλέον περιθώριο να επιδείξει μια αδάπανη «γενναιοδωρία» στον χειρισμό του χρέους χωρίς πολιτικό άγχος για τον εντός Γερμανίας αντίκτυπο. Μαζί με τη Μέρκελ μοιράζεται τις δυο πρώτες θέσεις δημοφιλίας, η νίκη του χριστιανοδημοκρατών προεξοφλείται πια, μετά και τον εκλογικό θρίαμβο στη Β. Ρηνανία-Βεσφαλία, ο Σουλτς και το SPD υποχωρούν δραματικά, βγαίνοντας ακόμη και από τα σενάρια της μετεκλογικής συνεργασίας, άρα μια «λύση» στο ελληνικό ζήτημα δεν θεωρείται πλέον απειλή, ίσως δε να πιστωθεί και ως επιτυχία του Σόιμπλε, που «πειθάρχησε» στον κανόνα της λιτότητας και των «μεταρρυθμίσεων» ακόμη και μια «αριστερή κυβέρνηση». Άλλωστε, η γερμανική

ηγεσία έχει καταστήσει σαφές ότι ευνοεί το σενάριο μιας γρήγορης πειραματικής εξόδου της Ελλάδας στις αγορές ακόμη και εντός καλοκαιριού. Αυτό θα μπορούσε να προβληθεί ως το τελευταίο success story του μνημονιακού πειράματος στην Ε.Ε.

Τρεις εκκρεμότητες για συμφωνία

Αλλά, για να συμβεί αυτό πρέπει να συμφωνηθούν ανάμεσα σε όλους τους παίκτες τρία πράγματα:

Η διάρκεια της δέσμευσης στα εξωφρενικά πρωτογενή πλεονάσματα 3,5%. Η κυβερνητική πλειοψηφία υπερψήφισε την Πέμπτη, στο πλαίσιο του πολυνομοσχεδίου, το Μεσοπρόθεσμο 2017-2021 που προβλέπει αντίστοιχο πλεόνασμα, αλλά ο συμβιβασμός Βερολίνου - ΔΝΤ ενδέχεται να απαιτήσει επέκταση της δέσμευσης αυτής μέχρι το 2023. Θα απαιτηθεί από τώρα νομοθέτηση αυτής της δέσμευσης; Υποθέτοντας ότι το ΔΝΤ καλύπτεται από την περιγραφή των μεσοπρόθεσμων μέτρων για το χρέος που έχει ετοιμάσει ο ESM, το ερώτημα είναι πώς το Eurogroup θα δεσμεύεται για την εφαρμογή τους από το 2018. Το ΔΝΤ θέλει να υπάρχει ρητή δέσμευση σ' αυτή την απόφαση, προκειμένου να μην την «πατήσει» όπως το 2018. Το Βερολίνο επιμένει στην επανάληψη της διατύπωσης του Μαΐου 2016, ότι δηλαδή τα μέτρα θα εφαρμοστούν «εφόσον αυτό χρειαστεί». Αν υποθέσουμε ότι τα δύο παραπάνω στοιχεία αποσαφηνίζονται τη Δευτέρα, ή το αργότερο στις 15 Ιουνίου, σειρά παίρνουν οι όροι του ΔΝΤ, όπως τους περιγράφει ο Κερέ. Το ΔΝΤ πρέπει να προσκομίσει τα «δικαιολογητικά» του, δηλαδή απόφαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου του, προκειμένου η ΕΚΤ να πάρει τη δική της απόφαση για την ποσοτική χαλάρωση όχι νωρίτερα από τον Ιούλιο.

Ο απρόβλεπτος παράγων Τραμπ

Η όλη συγκυρία συνηγορεί υπέρ του συμβιβασμού. Μετά τη νίκη Μακρόν και τις εκλογικές επιτυχίες των Χριστιανοδημοκρατών στη Γερμανία, η ευρωπαϊκή ελίτ βρίσκεται σε ένα κλίμα ευφορίας και πολιτικής επιβεβαίωσης που θέλει να εδραιώσει και επεκτείνει -«η σιωπηλή πλειοψηφία ξαναβρίσκει τη φωνή της», είπε ο Ντράγκι σχολιάζοντας τη νίκη Μακρόν και διαβεβαιώνοντας ότι η Ευρωζώνη έχει αφήσει πίσω της την κρίση. Αλλά, στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού υπάρχει ο απρόβλεπτος παράγων «κυβέρνηση Τραμπ», που περιδινείται σ' ένα παράδοξο μίγμα πολιτικών κλυδωνισμών. Το αν αυτοί θα συμπεριλάβουν και το ΔΝΤ, καθιστώντας την προειδοποίηση του αμερικανικού Κογκρέσου πραγματική επιλογή, θα το δούμε τις προσεχείς εβδομάδες.

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Με όχημα
την ποίηση

Ανθολόγος:
Λουκάς Αξελός

ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ
(1895 – 1976)

Η Εθνεγερσία

Δεν πρόκειται για τη Δόξα, αυτή οπωσδήποτε έχει καταμεριστεί. Δεν πρόκειται ούτε για τη Μέρα, γιατί συχνά κ' αυτή αμφισβητείται. Δεν πρόκειται για τον τόπο, γιατί πολλοί τόποι ερίζουσιν.

Αλλ' ακέραιο μένει κ' αδιαίρετο το μέγα Μυστήριο των ενωμένων ανθρώπων (κ' ας είναι τόσες οι διαίρεσές τους) κ' η πρόοδός τους με ζήλο πανηγυριού για το Μαρτύριο το θελημένο του πληρώματος.

Οργώθηκε η Πατρίδα για τη λύτρωσή της και σπάρθηκε από Άγγελο επιπέδιο. Θολές ήταν οι μέρες, βροχερές πλουτίζανε ποτιστικά τη γη κ' όλη η λαμπράδα έφεγγε κρυμμένη με τις μπαρούτες έτοιμες να σκάσουν.

Ήταν η ώρα δειλινού, κ' αποσπερίς ψαλθήκανε οι ουράνιοι παιάνες.

Όσο κ' αν έδειχνε ο χειμώνας πώς δε θα φύγει, απ' όπου ευρέθη, μεγάλη κίνηση είχε ο ουρανός και τα φτερά τα εαρινά πολύ δούλεψαν.

Ο άπιστος κ' ο αγριωπός δεν είχε θέση σε μian Ελλάδα που αφιερώθηκε στο Θεό της απόκομμα ασημένιο κολλημένο στο εικόνημα το πολυφιλημένο.

Ήρθε στιγμή που ομοιώθηκε η Ελλάδα με Παναγία κ' είπε πάλι Εκείνη το ίδού, η δούλη κ' εγώ του Κυρίου.

Κοινολογείτο από παντού ο θεϊός ο λόγος στα φανερά: Εγγύς το Πάσχα, ετοιμασθείτε.

Κ' ήρθε το Πάσχα τω όντι, αφού του προηγήθη ο Μυστικός ο Δείπνος του Μεσολογγίου.

Το θλιβερό τέλος της μεταπολεμικής μας ιστορίας

Η έλλειψη αξιόπιστης εναλλακτικής τρέφει την... ειλικρίνεια των νεοφιλελεύθερων

■ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Υπάρχει μια καθαρή γραμμή που ενώνει τον νεοεκλεγέντα πρόεδρο της Γαλλίας Εμμανουέλ Μακρόν με τον πρόεδρο της Ν.Δ. Κυριάκο Μητσοτάκη. Και οι δυο γνωστοποίησαν εξ αρχής το πρόγραμμά τους με απερίφραστη ειλικρίνεια. Κανείς δεν μπορεί να τους κατηγορήσει ότι ξεγέλασαν τον κόσμο με λαγούς και πετραχήλια, σαν κάτι γνωστούς μας, ας πούμε. Μακρόν και Μητσοτάκης είναι και οι δυο νεοφιλελεύθεροι και δεν κρύβουν ότι θα πάρουν μέτρα αντιλαϊκά, θα απολύσουν κόσμο, χιλιάδες δημοσίου υπαλλήλους, θα συμπιέσουν όσο μπορούν το κοινωνικό κράτος κ.λπ., κ.λπ.

Είναι προφανές ότι και οι δυο πιστεύουν πως η ειλικρίνεια δεν θα τους ζημιώσει. Και, τουλάχιστον στην περίπτωση Μακρόν, δεν έπεσαν έξω. Η «στρατηγική της ειλικρίνειας» είναι, ωστόσο, τόσο ανιδιοτελής όσο και οι ψεύτικες υποσχέσεις: Εκμεταλλεύεται ότι ο κόσμος έχει αηδιάσει από τα ψέματα των πολιτικών. Και, δεύτερον, βασίζεται στο ότι δεν φαίνεται να υπάρχει αυτή τη στιγμή άλλη αξιόπιστη πρόταση. Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλές ενδιαφέρουσες ιδέες, αλλά δεν υπάρχει ηγεσία ισχυρή, αποφασισμένη και ικανή να υποστηρίξει σταθερά τις πιο αξιόλογες. Το σύστημα πνίγει στην κούνια κάθε ιδέα, κάθε φορέα και κάθε άνθρωπο που θα μπορούσε να πείσει ότι ένας άλλος δρόμος είναι εφικτός. Τα παραδείγματα αφθονούν: ο Σάντερς γονάτισε στην Κλίντον, οι Ποδέμος τσακώθηκαν για το πώς θα υπηρετούσαν καλύτερα το σύστημα. Ο Μελανσόν δέιλιασε, υπέκυψε στις πανταχόθεν πιέσεις, ιδίως της υπόλοιπης αριστεράς και τελικά αποδέχθηκε τον Μακρόν. Η Λεπέν ζάρωσε στον Β' γύρο, φάνηκε «λίγη» όταν της ζήτησαν να υποστηρίξει την οικονομική της πολιτική. Και ο Τσίπρας με τον ΣΥΡΙΖΑ είναι η πιο πικρή ιστορία των τελευταίων εβδομήντα ετών. Η υποτιθέμενη ειλικρίνεια των νεοφιλελεύθερων βασίζεται στο ότι κάθε αντίλογος γελοιοποιείται, απαξιώνεται, εξοντώνεται. Δεν αρκεί, πλέον, να κερδίσει κα-

Οι κυρίαρχες ελίτ έχουν οργανωθεί έτσι που δρουν ως ένα στρατηγείο εν ώρα μάχης, με εχθρό όλους εμάς, πολίτες κάθε κατηγορίας, και όλα τα Έθνη-Κράτη. Στόχος είναι να αποκλειστεί προληπτικά κάθε πιθανή απόπειρα παρέκκλισης

νείς τις εκλογές. Το παράδειγμα Τραμπ επιβεβαιώνει ότι η μάχη μετά τις εκλογές είναι κατά πολύ σημαντικότερη. Κριτήριο δεν είναι αν η εξαγγελθείσα πολιτική είναι φιλολαϊκή αλλά μόνο αν ταιριάζει

στον. Η συνέντευξη αποσύρθηκε και ο Φιγιόν εξοντώθηκε. Ο αγγλοσαξονικός χώρος έχει οργανωθεί σε σύστημα, έχει εξαλείψει τα προσωποπαγή χαρακτηριστικά, όπως υποδεικνύει το παράδειγμα

στα σχέδια του συστήματος. Αν δεν ταιριάζει αλίμονο στον αντίπαλο. Οι κυρίαρχες ελίτ έχουν οργανωθεί έτσι που δρουν ως ένα στρατηγείο εν ώρα μάχης, με εχθρό όλους εμάς, πολίτες κάθε κατηγορίας, και όλα τα Έθνη-Κράτη. Στόχος είναι να αποκλειστεί προληπτικά κάθε πιθανή απόπειρα παρέκκλισης. Το σύστημα έχει έδρα μελέτης, σχεδιασμού, οργάνωσης και δράσης τον αγγλοσαξονικό κόσμο. Ο σχεδιασμός είναι μακροπρόθεσμος όσο και άμεσων αναγκών. Για παράδειγμα, το 2014 ο Κλίνγκερ προσκάλεσε στη Δέσχη Μπίντελμπεργκ τον Μακρόν και πέρυσι προσκάλεσαν τον κ. Εδουάρδο Φιλίπ. Ο Μακρόν έγινε πρόεδρος και αμέσως «πέλεξε» τον κ. Φιλίπ για πρωθυπουργό. Ο Φιγιόν, έχω ξαναγράψει, είχε πει σε συνέντευξή του (agora. vox) ότι «αυτοί (της Μπίντελμπεργκ) κυβερνάνε τον κό-

Μακρόν, και βασίζεται στην ίδια αντίληψη και μεθοδολογία με τον υπαρκτό (σταλινικό) σοσιαλισμό: Ένα πρόγραμμα, μια μονοδιάστατη σκέψη, ένας αμείλικτος τρόπος εφαρμογής του. Τυπικό παράδειγμα είναι το ΔΝΤ. Το Ταμείο εφαρμόζει παντού και πάντα την ίδια συνταγή, της απερίγραπτης λιτότητας, αδιαφορώντας για τις ειδικές συνθήκες κάθε χώρας. Όποιος επιχειρήσει να ξεφύγει ή δεν είναι αρεστός, π.χ. ο Στρος Καν, ο Τραμπ, η Λεπέν, ο (νεοφιλελεύθερος) Φιγιόν κ.λπ., αντιμετωπίζει ανελέητο, εξοντωτικό πόλεμο. Στον ίδιο κατάλογο ο Μιλόσεβιτς (το Διεθνές Δικαστήριο αφού τον εξόντωσε, τον αθώωσε), ο Σαντάμ, ο Καντάφι, ο Άσαντ κ.λπ., κλπ.

Δεν πρόκειται για τον καπιταλισμό γενικώς, αλλά για ένα σύστημα που περιφρονεί και καταπατά τις ίδιες

Συνένοχος ως το τέλος, οι ελίτ της χώρας ολοκληρώνουν το έργο τους με την υπογραφή των αλληπάλληλων Μνημονίων. Ο ΣΥΡΙΖΑ διέλυσε και την τελευταία αυταπάτη ότι η ελληνική Αριστερά θα μπορούσε να είναι δύναμη ανανέωσης και προόδου

του τις διακηρύξεις και διατηρεί τις εκλογές ως πρόσοψη της δημοκρατίας, αλλά μόνο όσο είναι απαραίτητο. Ένα σύστημα που τρώει τα σωθικά του, ενώ αναζητά τις αιτίες της αρρώστιας του σε κάποιον εξωτερικό εχθρό. Π.χ., η κατάρρευση των χρηματιστηρίων από την παγκόσμια τότε «κρίση της τουλίπας» στο Ολλανδικό χρηματιστήριο τον 19ο αιώνα, έως την κρίση του 2007-8 δεν οφείλονταν φυσικά σε κανένα κομμουνισμό ή στο κακό Ισλάμ.

Το πρόβλημα ήταν και είναι στο ίδιο το σύστημα, ο Μαρξ το έχει περιγράψει άριστα.

Ο φυσικός αντίπαλος αυτού του συστήματος, η ιστορική Αριστερά, ηττήθηκε ολοκληρωτικά και αμετάκλητα, δεν υπάρχουν κληρονόμοι. Έχει σπάσει η ιστορική συνέχεια. Άλλοι άνθρωποι σε μελλοντικές εποχές θα αντισταθούν στην αδικία, όπως πάντα.

Η Ελλάδα καταδικάστηκε από τις κυρίαρχες ελίτ της Δεξιάς και της Αριστεράς να μείνει μια χώρα εξαρτημένη, με επαρχιώτικη νοοτροπία. Π.χ., Δεξιά και Αριστερά συνέπλευσαν στην καταδίκη του Βενιζέλου και της Μικρασιατικής εκστρατείας. Στη Μεταπολίτευση, αμετανόητη η Δεξιά, π.χ., δεν ανέχθηκε το ρηξικέλευθο μεγάλο έργο του Μάνου Χατζιδάκι, ως Διευθυντή του Γ' Ραδιοφωνικού Προγράμματος της ΕΡΤ, ενώ -βυθισμένη στη μιζέρια- η ηγεσία της Αριστεράς πολέμησε αρχικά τον Θεοδωράκη για τον Επιτάφιο και έκανε πίσω μόνο όταν αντέδρασε μαζικά ο κόσμος.

Συνένοχος ως το τέλος, οι ελίτ της χώρας ολοκληρώνουν το έργο τους με την υπογραφή των αλληπάλληλων Μνημονίων. Ο ΣΥΡΙΖΑ διέλυσε και την τελευταία αυταπάτη ότι η ελληνική Αριστερά θα μπορούσε να είναι δύναμη ανανέωσης και προόδου. Και σε μια αληθινά συμβολική διαδικασία, όπως θέλει συχνά η ειρωνεία της Ιστορίας, ολοκληρώνει την κάθοδο προς τον Άδη, σε συνεργασία με το υποτίθεται πιο «ακραίο» τμήμα της Δεξιάς. Είναι το θλιβερό τέλος της μεταπολεμικής μας ιστορίας.

Μεσοδιάστημα ανάσας και μετά συνεχίζουν...

Συναντήσεις και φόρα για τους παγκόσμιους παίχτες που σχεδιάζουν τα επόμενα βήματά τους

■ ΤΟΥ Γιώργου Παπαϊωάννου

Οι δύο βδομάδες που πέρασαν μοιάζουν με ένα σύντομο μεσοδιάστημα πολλών διεθνών συναντήσεων, ταξιδιών, παρεμβάσεων σε διεθνή φόρα, διαβουλεύσεων, προετοιμασίας επόμενων βημάτων. Παρόλα αυτά, υπάρχουν μερικά ζητήματα που πρέπει να εκτιμηθούν και να ειπωθούν στην εξέλιξη τους. Δεν θα παρατεθούν με ιεραρχημένη σειρά, σκόπιμα γιατί η αξιολόγησή τους μένει να γίνει το αμέσως επόμενο διάστημα.

Σχετική ηρεμία στη γερμανική Ευρώπη

Φαίνεται πως στο στρατόπεδο της ευρωπαϊκής παγκοσμιοποίησης επικρατεί μια ανακούφιση μετά τις πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις σε Ολλανδία, κυρίως σε Γαλλία και βεβαίως στα διάφορα κρατίδια της Γερμανίας. Οι Μέρκελ - Σόιμπλε βλέπουν να περνούν έναν δύσκολο κάβο που έθετε ο απειλητικός ευρωσκεπτικισμός και μπορούν να επανασχεδιάσουν ή να συνεχίσουν την εφαρμογή των πολιτικών τους χωρίς μεγάλους πονοκεφάλους. Ο εκλεκτός τους Μακρόν επικράτησε στο δεύτερο γύρω και αμέσως πραγματοποίησε το πρώτο του ταξίδι συναντώντας την Μέρκελ. Ήδη έχει δεσμευτεί σε ένα πρόγραμμα νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων και προετοιμάζεται για τις εκλογές του Ιουνίου. Το κυβερνητικό σχήμα που παρουσίασε αντανάκλα πλήρως τον προσανατολισμό του. Αυτό που φαίνεται να επιταχύνεται στην γερμανική Ευρώπη είναι η συγκεντροποίηση εξουσιών και διαδικασιών. Η μόνη συγκεκριμένη ιδέα που λανσάρεται από το δίδυμο Μέρκελ - Σόιμπλε αφορά την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού υπουργείου Οικονομικών, με το δικό του προϋπολογισμό και με εξουσίες παρέμβασης στις εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές, ώστε να εφαρμόζονται οι «κανόνες» που αποφασίζονται στις Βρυξέλλες, αλλά υλοποιούνται με υπερβολική «ευελιξία» από τα κράτη-μέλη. Η πρόταση αυτή διανθίζεται με ένα φύλο συκής που προτείνει ο Σόιμπλε: έναν «έλεγχο» από τους κοινοβουλευτικούς της Ευρωζώνης (έτσι αόριστα το θέτει), οι οποίοι μπορούν να δώσουν μια «συμβουλευτική γνώμη» που δεν θα είναι δεσμευτική... Τέλος, ο καταποντισμός του Σουλτς -έτερου μεγάλου φίλου και ελπίδα της τσιπρικής Ελλάδας- στις πρόσφατες εκλογές στα κρατίδια της Γερμανίας δείχνει ότι η θέση της Μέρκελ ισχυροποιείται και μπορεί πλέον χωρίς εσωτερική πίεση να ασκήσει τον ηγετικό ρόλο της σαν βασικό εταίρος στην διεθνή παράταξη της παγκοσμιοποίησης.

Το G7 συσκέπτεται

Στο Μπάρι της Ιταλίας μαζεύτηκαν πριν λίγες μέρες οι υπουργοί οικονομικών των χωρών του G7. Οι συζητήσεις περιστράφηκαν γύρω

Φαίνεται πως στο στρατόπεδο της ευρωπαϊκής παγκοσμιοποίησης επικρατεί μια ανακούφιση μετά τις πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις σε Ολλανδία, κυρίως σε Γαλλία και βεβαίως στα διάφορα κρατίδια της Γερμανίας

Τόλμη, Αριστερά και... γοητεία

Αριστερά ένας πρωθυπουργός που πρόσκειται σε κόμμα της «Ριζοσπαστικής Αριστεράς», δεξιά ο πρόεδρος ενός κράτους που διοικείται από ένα «Κομμουνιστικό Κόμμα». Αμφότεροι με τις «πρώτες κυρίες» τους, στα πρότυπα του American Way... Μια εικόνα από τον θαυμαστό κόσμο της σημερι-

νής υπαρκτής Αριστεράς, ασιατικής ή ευρωπαϊκής, πληθυντικής ή μονοκομματικής, κυβερνώσας και σίγουρα παγκοσμιοποιητικής... Μια εικόνα για όσους αμφιβάλλουν πόσο βαθιά είναι η επανανοηματοδότηση που χρειάζονται έννοιες και όροι, πόσο αναγκαίο είναι το γκρέμισμα και το ξανατίσιμο.

από ακανθώδη ζητήματα. Υπάρχει ανησυχία, μεγάλη ανησυχία για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας αφού όλοι διαπιστώνουν πως η ύφεση συνεχίζεται, οι ρυθμοί ανάπτυξης κολλάνε στο 1%-1.5% στις χώρες τους. Παράλληλα, αρκετές συζητήσεις αφορούσαν το πρόβλημα του «προστατευτισμού» και ιδιαίτερα τη μείωση της φορολογίας που προτίθενται οι ΗΠΑ να κάνουν, ώστε να συγκεντρώσουν κεφάλαια. Το ζήτημα του ελληνικού χρέους ήταν στην ατζέντα και αναζητούνται φόρμουλες όχι φυσικά επίλυσης αλλά «διευθέτησής» του μέσα στα νέα πλαίσια του αμερικανογερμανικού ανταγωνισμού.

Η Κίνα με αυτό τον τρόπο, αναφερόμενη στον παλιό «δρόμο του μεταξιού», θέτει στο τραπέζι τα αυτοκρατορικά της όνειρα, στο όνομα της συνεργασίας και της παγκοσμιοποίησης

αρχηγός του FBI που αποπέμφθηκε από τον Τραμπ (ενώ τον είχε στηρίξει προεκλογικά) είναι η κορυφή του παγόβουνου και θα δούμε έως πού θα φτάσει η πίεση προς τον Αμερικανό πρόεδρο. Μεγάλες εφημερίδες των ΗΠΑ κάνουν νύξη ότι πρέπει να γίνει μορφή στον Τραμπ και άλλοι κύκλοι προεξοφλούν ότι θα παραπεμφεί στην δικαιοσύνη. Άλλοι παρομοιάζουν τον Τραμπ με τον Νίξον λίγο πριν αναγγείλει την παραίτησή του μετά το Γουοτεργκέιτ. Όλα μαρτυρούν ότι είναι σε εξέλιξη μια βαθιά και έντονη αντιπαράθεση μέσα στους κόλπους του βαθιού αμερικάνικου κατεστημένου.

Σε αυτό το κλίμα έγινε και η συνάντηση Τραμπ - Λαβρόφ, όπως και η συνάντηση Τραμπ και Ερντογάν. Σχετικά με την δεύτερη, ο Ερντογάν δεν πήρε αυτό που επεδίωκε σε σχέση με το κουρδικό, ενώ τα επεισόδια που προκάλεσε η φρουρά του που χτύπησε άγρια τους διαδηλωτές, σχολιάστηκαν με δυσμενή τρόπο. Οι ΗΠΑ δεν σκέπτονται καν να τροποποιήσουν την πολιτική τους απέναντι στο κουρδικό και, μάλιστα, την ώρα που είχαν αναγγείλει και πραγματοποιούνταν η αποστολή βαρέως οπλισμού προς τις μονάδες τους. Αυτή η διάσταση θα οδηγήσει τον Ερντογάν σε επιλογές μεγαλύτερες αυτονομίας από τις ΗΠΑ.

Ο δρόμος του μεταξιού - Μία ζώνη ένας δρόμος

Με μεγάλη επισημότητα στην Κίνα (Πεκίνο 14-15 Μαΐου) έγινε μια διεθνής συνάντηση όπου η κινέζικη ηγεσία προβάλλει τους νέους σχεδιασμούς της, βασιζόμενη σε εκτιμήσεις από την μέχρι τώρα πορεία του μεγάλου και φιλόδοξου σχεδίου «μία ζώνη, ένας δρόμος». Στη συνάντηση αυτή πήραν μέρος 28 αρχηγό κρατών και αντιπροσωπεύτηκαν 110 χώρες. Δεν επρόκειτο για ένα απλό φόρουμ ανταλλαγής απόψεων, αλλά για την επίσημη διακήρυξη μιας «εξόδου» της Κίνας με πιο ενεργητικό τρόπο στις γεωπολιτικές εξελίξεις και, μάλιστα, σε περιοχή νευραλγική για τις παγκόσμιες εξελίξεις.

Η Κίνα με το σχέδιο αυτό προσπαθεί να αναβαθμιστεί από περιφερειακή δύναμη της Νοτιοανατολικής Ασίας σε παγκόσμια δύναμη. Δεν φτάνει πλέον ο ρόλος που είχε στο παγκόσμιο σύστημα, ως ΑΕΠ, ως εξαγωγική δύναμη, ως κάτοχος «χαρτιών» άλλων οικονομιών. Τώρα πέφτουν στο τραπέζι χάρτες, σχέσεις, επενδύσεις, πιο ενεργητική παρέμβαση, ζωτικοί χώροι, πύλες εισόδου. Κι όλα αυτά στο επίκεντρο της Ευρασίας, σε ταραγμένες περιοχές όπως Αφγανιστάν, Μέση Ανατολή κ.λπ. Η Κίνα με αυτό τον τρόπο αναφερόμενη στον παλιό «δρόμο του μεταξιού» θέτει στο τραπέζι τα αυτοκρατορικά της όνειρα, στο όνομα της συνεργασίας και της παγκοσμιοποίησης.

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η καταστροφή συνεχίζεται

Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ ψήφισε το 4ο και διαρκές μνημόνιο

■ του Παύλου Δερμενάκη

Ορισμός του ευτελισμού της πολιτικής ζωής αποτελεί πλέον συνώνυμο των λέξεων ΣΥΡΙΖΑ - Τσίπρας. Συνώνυμο αυτών που έφτιαξαν την προσωπική πολιτική τους καριέρα εξεπατώντας το λαό ότι θα καταργήσουν τα μνημόνια και αφού έγιναν κυβέρνηση μεταλλάχτηκαν σε μνημονιακούς, χειρότερους από τους προηγούμενους. Στην περίοδο της κυβερνητικής τους θητείας, ως εντολοδόχοι των δανειστών και όχι του λαού, έχουν πει απίθανα ψέματα. Είναι απόλυτα αδίστακτοι. Λένε σιδήριστες προκειμένου να κοροϊδέψουν το λαό και να δημιουργήσουν ελπίδες και με τον πλέον κινικό τρόπο κάνουν ακριβώς το αντίθετο μόλις τους το ζητήσουν οι δανειστές, εντολείς τους.

Στην παρούσα περίοδο, ο κυβερνητικός

συμφετός (υπουργοί, Βουλευτές και παρατρεχάμενοι), στο όνομα της καρέκλας και των οικονομικών προνομίων που αυτή δημιουργεί, «ψηφίζουν και με τα δύο χέρια», όπως λένε κάποιοι από αυτούς, το τέταρτο μνημόνιο.

«Δεν υπάρχει περίπτωση να νομοθετήσουμε ούτε ένα ευρώ επιπλέον μέτρα» δήλωσε ο Πινόκιο της πολιτικής Α. Τσίπρας στις 25/1/2017 στην Εφημερίδα των Συντακτών. Το δήλωσε με πλήρη συνείδηση της απάτης που διέπραττε σε βάρος του λαού, αφού την ίδια περίοδο διαπραγματευόταν το νέο μνημόνιο. Τα ωμά αποκαλυπτήρια της απάτης ΣΥΡΙΖΑ - Τσίπρας έγιναν το περασμένο Σάββατο με την κατάθεση στη Βουλή του τέταρτου μνημονίου.

Βασικά χαρακτηριστικά του νέου μνη-

μονίου:

- Δεσμεύει τη χώρα για την περίοδο μετά τη λήξη της θητείας της παρούσας Βουλής, κουρελιάζοντας το Σύνταγμα της χώρας και τη λαϊκή Βούληση.

- Ενημερώθηκε για το περιεχόμενο του πρώτα η γερμανική Βουλή, δημοσιεύθηκε στο γερμανικό Τύπο και μετά γνωστοποιήθηκε στο ελληνικό Κοινοβούλιο.

- Προβλέπει νέα, απίστευτη αγριότητα μέτρα, το τελικό ύψος των οποίων ακόμα αναζητείται στις ερμηνείες του πολυνομοσχεδίου, σίγουρα όμως υπερβαίνει τα 5,5 δισ. ευρώ, και τα οποία αφορούν κύρια τους πλέον αδύνατους (χαμηλά εισοδήματα και συνταξιούχους).

- Προβλέπει «μεταρρυθμίσεις» που διαλύουν τις εργασιακές σχέσεις, τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και γενικά

Μονάδα εντατικής λιτότητας Του Βαγγέλη Παπαβασιλείου

την οικονομία, δημεύουν και εκποιούν τη λαϊκή περιουσία, ξεπουλούν ό,τι δημόσιο απέμεινε.

- Θα είναι διάρκειες πολλών ετών, χωρίς σαφή ημερομηνία λήξης και χωρίς χρηματοδότηση.

Το ψέμα ως μέσο πολιτικής, το φαγοπότι ως στόχος

Το success story της κεντροαριστερής διαχείριση αλά ΣΥΡΙΖΑ

■ του Σπύρου Παναγιώτου

Το πολιτικό σύστημα σε όλες του τις εκδοχές, παλιό και νέο μνημονιακό, είναι ενιαίο, ταυτόσημο. Έχει ίδια αντίληψη, τους ίδιους στόχους στην πολιτική του. Έχει την ίδια μέθοδο ως εργαλείο άσκησης της πολιτικής. Ας αφήσουμε οριστικά τις αντιφάσεις του ΣΥΡΙΖΑ πριν γίνει κυβέρνηση και μετά. Οι αυταπάτες ηττήθηκαν οριστικά, δεν έχει νοσιμάδα η επανάληψη. Ας δούμε την κυβέρνηση όπως πολιτεύεται τώρα.

Ο κνισμός, το συστηματικό ψέμα, ο εκβιασμός των πολιτών, η παρουσίαση μιας πλασματικής πραγματικότητας, η ξεδιάντροπη περιφρόνηση της νοημοσύνης μας είναι στην ημερήσια διάταξη. Και το σύστημα ΣΥΡΙΖΑ αποδείχθηκε πολύ ικανό στη καλλιέργεια εντυπώσεων μέσω των fake news, μέσω του ψέματος. Αυτό που με πομπώδες ύφος ανακοινώνεται χθες καταργείται σήμερα. Το ζοφερό παρών προβάλλεται ως παράθυρο ελπίδας. Ξέρουν καλά ότι δεν τους πιστεύει κανείς. Οι συνέπειες μιας 7χρονης κοινής πολιτικής δεν αφήνει περιθώρια για αυταπάτες στους πολίτες.

Τι μ' αυτό; Δεν τους καίγεται καρ-

φάκι. Αισθάνονται σίγουροι. Γιατί το πρώτο που αποδόμησαν είναι η πεποίθηση ότι η υπέρβαση της μνημονιακής επιτροπείας ήταν και είναι εφικτή.

Τώρα απολαμβάνουν κινικά την επιτυχία τους. Γνωρίζουν, όμως, ότι το ψέμα από μόνο του δεν φτάνει. Θέλει και μέσα για να γίνει πιστευτό. Κι από εκεί ξεκινούν οι παρεμβάσεις για τον έλεγχο των έντυπων και ηλεκτρονικών ΜΜΕ. Η «έγκυρη, πλουραλιστική, δημοκρατική» ενημέρωση γίνεται υπόθεση των Μαρινάκη, Σαββίδη, Καλογρίτσα και συντροφιάς. Το «χτύπημα της διαπλοκής» προϋποθέτει τη δημιουργία μια νέας διαπλοκής, με νέα τζάκια. Ό,τι ακριβώς γίνεται στη χώρα εδώ και δεκαετίες.

Φρουρά... Φέрте τις αγορές!

Κατεδάφισαν την ελπίδα για να χτίσουν ένα νέο παραμύθι. Η μνημονιακή επιτροπεία θα τελειώσει όταν η χώρα βγει στις αγορές, λένε χωρίς ντροπή. Και στις αγορές θα μας βγάλει το ΔΝΤ και η Δαγκάρντ που πιέζει για ρύθμιση του χρέους, συμπληρώνουν. Ο δανεισμός από τις αγορές αλά ΣΥΡΙΖΑ δεν διαφέρει σε τίποτα από τον αντίστοιχο του Σαμαρά. Ούτε στους στόχους ούτε στις προϋποθέσεις. Θα συμβεί, αν και

όταν συμβεί, με τη σύμφωνη γνώμη των δανειστών και με τους όρους που αυτοί θα θέσουν. Η Ελλάδα θα παραδοθεί στα ληστρικά επιτόκια των αγορών όπως στο παρελθόν για να συνεχίσει να αποπληρώνει χρέη στους δανειστές. Αυτό είναι το νέο όραμα του ΣΥΡΙΖΑ. Ίδιο και απαράλλακτο με το παλιό. Και ταυτόχρονα, ανατινάζονται όλες οι γέφυρες παραγωγικής ανάπτυξης της χώρας με την επιτάχυνση του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων. Ίδια και απαράλλακτα με πριν.

Αν οι προηγούμενες κυβερνήσεις αποδέχτηκαν και μεθόδευσαν το σχέδιο πλήρους αποδιάρθρωσης κάθε παραγωγικής δυνατότητας της χώρας, αν οι προηγούμενες κυβερνήσεις στήριξαν τις δεκαετίες του «θριάμβου τους» σε μια πλαστή ανάπτυξη στηριγμένη στα δανεικά και τον μεταπρατικό παρασιτισμό, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ κάνει το επόμενο βήμα. Το νέο όραμα «ανάπτυξης» είναι ο μεταπρατισμός σε συνθήκες διαρκούς αποικίας. Η κυβέρνηση ψηφίζει ύφεση για πέντε χρόνια ακόμα, πέρα και από την δική της θητεία. Εγγράφει στους καταλόγους ιδιωτικοποιήσεων ό,τι έχει απομείνει από το δημόσιο πλούτο, τις υποδομές και τις δημόσιες επιχειρήσεις. Μεταξύ

αυτών αεροδρόμια, σιδηρόδρομους, ταχυδρομεία, οργανισμούς ύδρευσης, ΔΕΗ, ΕΛΒΟ και ο κατάλογος δεν έχει τέλος. Η χώρα εκχωρεί κάθε στρατηγικό σημείο επανεκκίνησης της οικονομίας της, σε επενδυτές που φιλοδοξούν να μετατρέψουν τη χώρα σε χώρο ελεύθερων ζωνών επιχειρηματικής δραστηριότητας των μονοπωλίων τους. Σε χώρους αποθήκευσης και διαμετακόμισης εμπορευμάτων που παράγονται αλλού και προορίζονται να πωληθούν σε άλλες αγορές.

Η Ελλάδα καταδικάζεται να παρακολουθεί σαν αποθηκάριος τις παγκόσμιες εξελίξεις και να περιμένει υπομονετικά τα νέα επεισόδια της οικονομικής κρίσης ή τους ανταγωνισμούς Δύσης και Ανατολής για να διαπιστώσει αν οι «επενδυτές» θα συνεχίσουν να την κρατούν στη ζωή με τεχνητή αναπνοή ή θα αποφασίσουν να την βγάλουν από την... πρίζα. Η Ελλάδα μετατρέπεται σε χώρο όπου δεν ισχύουν η φορολογική ούτε η εργασιακή νομοθεσία. Την ίδια ώρα καμώνονται πως δίνουν μάχη για τη σωτηρία του ασφαλιστικού, το εργασιακά δικαιώματα και την ελάφρυνση των φόρων.

Η ανάπτυξη αλά ΣΥΡΙΖΑ σημαίνει διαρκή καταδίκη κάθε παραγωγικής δυνατότητας της χώρας και μαζί υπονόμευση κάθε δυνατότητας υπέρβασης του καθεστώτος επιτροπείας. Σημαίνει ακόμα, διαίωνιση της φτώχειας, διάλυση του ασφαλιστικού και συνταξιοδοτικού συστήματος, μεγέθυνση της φυγής των νέων επιστημόνων και ολοκληρωτικής συντριβής των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Κεντροαριστερή καταστροφή με... ευαισθησία

Κανένας δεν είναι ηλίθιος στη κυβέρνηση και την Κοινοβουλευτική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ. Για αυτό και κανένας δεν είναι αθώος. Γνωρίζουν τι σημαίνει το σχέδιο που επιλέγουν. Και νομίζουν ότι έχουν και τη λύση.

Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ θα συνεχίσει να ασκεί πολιτική μέσα στο ασφυκτικό πλαίσιο των επιταγών των δανειστών στο οικονομικό και των ΝΑΤΟϊκών στο γεωπολιτικό πεδίο.

Θα εξυπηρετεί κάθε επίδοχο επενδυτή αδιαφορώντας για τη τύχη της χώρας, διαιώνιζοντας το μνημονιακό, αποικιακό καθεστώς ως αναπόδραστη πραγματικότητα.

Θα επιχειρεί να βολεύει λίγους μεγάλους επιχειρηματίες και να εκτρέφει κάθε λογής λαμόγια για να συγκροτήσει το δικό της σύστημα εσωτερικής ηγεμονίας.

Θα αφήσει στη μοίρα τους τα μικρομεσαία στρώματα να ζουν με τα ψίχουλα που θα πέφτουν από το τραπέζι των μεγάλων μέχρι να οδηγηθούν στον αφανισμό. Θα μοιράζει «ευαισθησία» την φτωχολογιά, παλιά και νέα, μέσα από ευρωπαϊκά προγράμματα με τη συνδρομή των ΜΚΟ και της κ. Φωτίου.

Και μαζί μ' αυτά, υψηλές δόσεις παροχολογίας, νέας σοδειάς σκανδαλολογίας, πολιτικούς αιφνιδιασμούς και εκβιασμούς, ότι όποιος αντιδρά στη μοίρα ταπεινώσεως ανοίγει το δρόμο στον Κούλη κ.λπ.

Ο Τσίπρας έχει λύσεις για όλα. Έτσι τουλάχιστον νομίζει...

Ο λογαριασμός του 4ου μνημονίου

Οι φτωχοί θα πληρώσουν τα νέα μέτρα που προνομοθέτησε ο θίασος των 153

Από το «δεν υπάρχει περίπτωση να νομοθετήσουμε ούτε ένα ευρώ νέα μέτρα», τελικά τα νέα μέτρα ξεπερνούν τα 5 δισ. ευρώ και θα αφαιρεθούν από την τσέπη των πλέον αδυνάτων, για να είναι ικανοποιημένος ο «ταξικά μεροληπτικός» υπουργός οικονομικών Ε. Τσακαλώτος.

Οι συντάξεις θα μειωθούν κατά 2,5 δισ. το 2019 και η μείωση θα φτάσει το 2021 στα 2,8 δισ. ευρώ. Περικόπτουν τις οικογενειακές παροχές, τα επιδόματα συζύγων και τις προσωπικές διαφορές του νόμου Κατρούγκαλου σε κύριες και επικουρικές συντάξεις. Πρακτικά, αυτά σημαίνουν ότι όλοι οι συνταξιούχοι θα χάσουν, επιπλέον από ό,τι έχουν χάσει μέχρι τώρα, από μιάμιση έως τρεις συντάξεις, ανάλογα με το ύψος της σύνταξής τους σήμερα. Αυτό είναι το έργο και η τήρηση της υπόσχεσης των «αριστερών» που εκλέχτηκαν για να δώσουν πίσω την 13η σύνταξη... Και ο τραγέλαφος για όλους τους βουλευτές τους που θα ψηφίσουν τα μέτρα: Με νέα ρύθμιση μετατίθεται την 1/1/2022 η έναρξη αναπροσαρμογής (αύξησης) των συντάξεων βάσει του ΑΕΠ και του τιμάρθιμου. Οι ΣΥΡΙΖΑίοι παρέλαβαν την ημερομηνία έναρξης αυξήσεων για τις συντάξεις στην 1/1/2017, και την παραδίδουν 5 χρόνια αργότερα, αφού προηγούμενα, κατά τη διάρκεια της θητείας τους, πετσόκοψαν τις συντάξεις κατά 35% και πλέον.

Στα φορολογικά, παρέλαβαν το αφορολόγητο το 2015 στα 9.550 ευρώ, είχαν υποσχεθεί ότι θα το ανέβαζαν στις 12.000 και αφού το μείωσαν το 2016 κάτω από τις 9.000 ευρώ, τώρα το πηγαίνουν στα 5.700 το 2020. Υπάρχει, όμως, και ένα τρικ στο πότε θα εφαρμοστεί. Αν οι δανειστές προβλέπουν ότι η εφαρμογή του μέτρου είναι αναγκαία για την επίτευξη του πλεονάσματος 3,5% τότε το αφορολόγητο θα μειωθεί σε 5.700 ευρώ το 2019.

Πρακτικά θα μας παίρνουν άλλα 2,1 δισ. ευρώ το χρόνο, κύρια από τα χαμηλότερα εισοδήματα. Και για να έχουμε μια καλύτερη εικόνα, ο συνταξιούχος που θα λαμβάνει εκείνη την περίοδο την τρομερά υψηλή σύνταξη των 720 ευρώ, ενώ σήμερα «φορο-αποφεύγει», τότε θα πληρώσει φόρο πάνω από 600 ευρώ το χρόνο, δηλαδή, θα χάσει μία ακόμα σύνταξη επιπλέον όσων αναφέραμε παραπάνω!

Και «κρυφές» επιβαρύνσεις

Εκτός από τις παραπάνω «χοντρές» επιβαρύνσεις υπάρχουν και τα «ψιλά» που είναι κρυμμένα στις λεπτομέ-

Ένα δείγμα της κατακραυγής της κυβερνητικής πολιτικής ήταν η ακρόαση των κοινωνικών φορέων στις σχετικές επιτροπές της Βουλής για το πολυνομοσχέδιο του 4ου μνημονίου

ρειες, για να δικαιωθεί η γερμανική εφημερίδα που έγραφε το Μάιο του 2016 ότι ο Ε. Τσακαλώτος έχει μεγάλη φαντασία στο να δημιουργεί νέα έσοδα.

Από όσα αλιεύσαμε, γιατί θα υπάρχουν κι άλλα:

- Καταργούνται αναδρομικά από 1/1/2017 οι εκπτώσεις φόρου για ιατρικές δαπάνες. Από 1/1/2018 καταργείται η έκπτωση 1,5% στη μηνιαία παρακράτηση φόρου σε μισθούς και συντάξεις και μειώνεται κατά 58 εκατ. ευρώ το ποσό για επίδομα πετρελαίου θέρμανσης.

- Από 1/1/2018 αυξάνονται οι ασφαλιστικές κρατήσεις του ΕΦΚΑ για τους ελεύθερους επαγγελματίες.

- Οι «αθεόφοβοι» έβαλαν στο στόχα-

στρο μέχρι και τους άπορους, τους άνεργους και τους ανάπηρους. Καταργούνται κοινωνικές παροχές, όπως επιδόματα ένδειας, απροστάτευτων τέκνων, ανεργίας νεοεισερχόμενων στην εργασία, φορολογούνται ως εισόδημα βοηθήματα αναπηρίας κ.λπ.

- Υπάρχουν, επίσης, σημαντικές μειώσεις στα ειδικά μισθολόγια (κυρίως ένστολοι και δικαστικοί).

Όλα αυτά αθροίζουν ετησίως μερικές εκατοντάδες εκατομμύρια ευρώ πριν τα μέτρα του 2019, και είναι επιπλέον των 5 δισ. των μέτρων της περιόδου 2019-2020.

Από κοντά και οι... μεταρρυθμίσεις

Επιπλέον, προωθούνται μεταρρυθ-

μίσεις με σημαντικές αρνητικές οικονομικές συνέπειες για τα λαϊκά στρώματα. Σταχυολογούμε χωρίς να εξαντλούμε το θέμα:

- Θεσμοθετούνται οι ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί. Η λαϊκή περιουσία για χρέη προς τράπεζες και δημόσιο θα βγαίνει στο σφυρί με συνοπτικές και αδιαφανείς διαδικασίες. Το μέγεθος της κλοπής από το Δημόσιο περιγράφεται στο ότι συνεχίζει να φορολογεί τα ακίνητα με τις αντικειμενικές αξίες, που είναι πολύ μεγαλύτερες πλέον από τις εμπορικές, κατάσχει τα ακίνητα για απλήρωτα χρέη που δημιουργούνται από αυτή την πολιτική και τα εκποιεί στις εμπορικές αξίες.

- Διευκολύνεται η διαδικασία των

ομαδικών απολύσεων. Καταργείται ο προεγκριτικός έλεγχος και το βέτο από πλευράς υπουργείου Εργασίας ενώ το Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας ελέγχει μόνο τη νομιμότητα των ενεργειών από πλευράς εργοδότη. Δηλαδή, ουσιαστικά απελευθερώνονται οι απολύσεις, όπως χαρακτηριστικά είπε ο εκπρόσωπος της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής.

- Κατάργηση της κυριακάτικης αργίας. Το νομοσχέδιο προβλέπει τον «εκσυγχρονισμό» της χώρας σύμφωνα με τον εξ Αμερικής υπουργό «μας» κ. Παπαδημητρίου. Συνεπώς, θα έχουμε άνοιγμα όλων των καταστημάτων τις Κυριακές από τον Μάιο έως τον Οκτώβριο (6 μήνες). Χαράς ευαγγέλια για τα μεγάλα εμπορικά συγκροτήματα και θρήνος για τα μικρά. Ο αφανισμός των μικρο-μεσαίων συνεχίζεται με κάθε τρόπο, ανελέητα.

Η κυβέρνηση κομπάζει ότι περνά μέτρα και δεν υπάρχουν κοινωνικές αντιδράσεις. Θέλει να αγνοεί ότι: α) η ίδια ευνοήθηκε το κίνημα που δημιουργήθηκε την περίοδο 2010-2012 (πλατειές, απεργίες, πολύμορφες κινητοποιήσεις και τοπικά κινήματα και κινήσεις), καλλιεργώντας την αντίληψη ότι δεν χρειάζεται η ανάπτυξη και δράση του κινήματος αλλά αρκεί η ψηφος προς τον ΣΥΡΙΖΑ, β) έχει οδηγήσει τις λαϊκές μάζες στην απογοήτευση, καθώς επαναλαμβάνει πλέον την θεωρία της μη ύπαρξης εναλλακτικής λύσης στα μνημόνια, όταν η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, την περίοδο 2012-2015 αρνήθηκε συνειδητά, ακόμα και σε δυνάμεις εντός ΣΥΡΙΖΑ που ζητούσαν συγκεκριμένες τοποθετήσεις, να προετοιμάσει ένα εναλλακτικό ριζοσπαστικό πρόγραμμα και απλά περιορίστηκε στο «ψηφίστε με, αυτό αρκεί».

Ένα δείγμα της κατακραυγής της κυβερνητικής πολιτικής ήταν η ακρόαση των κοινωνικών φορέων στις σχετικές επιτροπές της Βουλής για το πολυνομοσχέδιο του 4ου μνημονίου. 31 εκπρόσωποι φορέων, ανεξάρτητα τι αντιπροσωπεύει καθένας από αυτούς και πόσο κοντά ή μάλλον μακριά βρίσκονται από τα λαϊκά συμφέροντα. Όλοι ανεξαιρέτως κατακεραυώσαν την κυβέρνηση για το πολυνομοσχέδιο που επισύρει νέα δεινά σε ό,τι αυτοί εκπροσωπούν. Κανείς δεν βρέθηκε να πει έστω ένα λόγο συμπόνιας και κατανόησης των δυσκολιών που, όπως λέει, αντιμετωπίζει η κυβέρνηση με τους δανειστές. Αντίθετα σε κάποιες περιπτώσεις ακούστηκαν από τους φορείς βαριές κουβέντες σε βάρος της κυβέρνησης...

Παύλος Δερμενιάκης

Ο λαός θα πληρώσει τον ξαφνικό «έρωτα» Τσίπρα-Λαγκάρντ

Η κυβέρνηση πιστεύει ότι στο πρόσωπο της κ. Λαγκάρντ βρήκε το σύμμαχο που θα υποχρεώσει τώρα τη Γερμανία να συμβιβαστεί στο θέμα του χρέους, αλλιώς το πρόβλημα θα είναι της Γερμανίας αν το ΔΝΤ υποχρεωθεί σε αποχώρηση από το δανειακό πρόγραμμα της Ελλάδας.

Τα κυβερνητικά στελέχη διαπιστώνουν «απόλυτη ταύτιση» στο θέμα του χρέους με το ΔΝΤ. «Είμαστε στην ίδια σελίδα με την διευθύντρια του ΔΝΤ», μας μήνυσε μέσω twitter ο κ. Τσίπρας. Τα μηνύματα

που διαρρέουν είναι τόσο αισιόδοξα που φθάνουν στο επίπεδο της «λαροτραγωδίας». Ετοιμάζεται ο πρωθυπουργός να βάλει γραβάτα, έγγραψαν τα ΜΜΕ, αφού έχει δεσμευτεί ότι θα το πράξει αν ρυθμιστεί το χρέος.

Φυσικά, η όποια ρύθμιση χρέους, με τα όσα γνωρίζουμε τουλάχιστον μέχρι σήμερα σημαίνει κάποια μέτρα διευκόλυνσης πληρωμών, αλλά καμία διαγραφή μέρους του χρέους. Θα το πληρώσουμε στο ακέραιο εμείς, τα παιδιά μας και τα παιδιά των

παιδιών μας. Συνεπώς, πέφτοντας σε εφίμερους... έρωτες η κυβέρνηση κάθε άλλο παρά επιτυχίες είχε στους σκοπούς της. Το αντίθετο μάλιστα, προχώρησε σε επώδυνους συμβιβασμούς. Απλά προσπαθεί και κερδίζει χρόνο παραμονής στην εξουσία με ό,τι αυτό σημαίνει για τα οφέλη που ποικιλοτρόπως απολαμβάνουν κυβερνητικά στελέχη και βουλευτές.

Όσον αφορά το τελικό αποτέλεσμα, όταν και όποιο είναι αυτό, σε κάθε περίπτωση, δεν θα είναι επί της ουσίας καλό για το λαό...

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η απάτη των αντίμετρων

Απαιτείται εξευτελιστική έγκριση από τους δανειστές για να μοιράζουν ξεροκόμματα στους κατοίκους της αποικίας

■ του Μιχάλη Σιάχου

Μαζί με το τέταρτο μηνμόνιο και με την κλασική πλέον τακτική της κυβέρνησης για ανακάλυψη νέων όρων, μπήκαν στη ζωή μας και τα αντίμετρα. Η πρώτη κενολογία που εφεύραν ήταν το «μηδενικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα» (sic!), το οποίο προκύπτει από τα αρνητικά μέτρα μείον τα θετικά αντίμετρα! Ένα μπαίνει, ένα βγαίνει, δηλαδή... Τα αντίμετρα, βέβαια, δεν είναι τίποτα άλλο από ένα ακόμα λεκτικό τέχνασμα, δεν είναι τίποτα άλλο από μια ακόμα απάτη της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ.

Απάτη 1η: Μέχρι πριν μια βδομάδα, το κυβερνητικό επιτελείο μιλούσε για «μηδενικό ισοζύγιο μέτρων», ισχυριζόμενο ότι για κάθε ένα ευρώ μέτρα υπάρχουν ισόποσα αντίμετρα. Αποδείξαμε με στοιχεία ότι κάτι τέτοιο είναι αστείο ακόμα και να εκφωνείται (βλέπε Δρόμος της Αριστεράς 6/5/2017 «Προκλητικά ψεύτικη η επιχειρηματολογία της κυβέρνησης»). Με την κατάθεση του πολυνομοσχεδίου προαπαιτούμενων, οι επιδόσεις της οικονομίας και της κυβέρνησης βελτιώθηκαν ως δια μαγείας. Τα μέτρα είναι 5 δισ. αλλά τα αντίμετρα 7,5 δισ. Δηλαδή θα έχουμε και κοινωνικό πλεόνασμα. Ισχυρίζονται ότι για κάθε 1 ευρώ νέα μέτρα θα επιστρέφουν στην κοινωνία 1,5 ευρώ. Στη λαϊκή γλώσσα αυτό λέγεται «το δούλεμα πάει σύννεφο».

Για να μοιράσει πλεόνασμα 7,5 δισ. ευρώ (4,2% του ΑΕΠ) πρέπει να έχει επιτύχει συνολικό πλεόνασμα 8% (3,5% το υποχρεωτικό της συμφωνίας με θεσμούς, συν λογική υπέρβαση στόχου για να ενεργοποιηθούν τα αντίμετρα, συν το ποσό που θα μοιράσει ως αντίμετρα 4,2%) ή 14,5 δισ. ευρώ. Όμως, η ίδια κυβέρνηση, με τη βοήθεια Στουρνάρα, τον περασμένο Νοέμβριο έκανε «εξόρμηση» στις ευρωπαϊκές χώρες και θεσμούς αναζητώντας υποστηρικτές με κεντρικό σκεπτικό ότι πλεονάσματα 3,5% του ΑΕΠ είναι μη διατηρήσιμα και συνεπώς πρέπει να μειωθούν οι εν λόγω απαιτήσεις της Γερμανίας. Τώρα θα έχουμε πλεονάσματα διατηρήσιμα για πολλά χρόνια της τάξης του 8%!

Πώς δικαιολογούνται αυτά τα νούμερα; Με τη γνωστή μέθοδο «των δημιουργικών οικονομικών» στην

οποία προσφάτως έκανε εντατικά μαθήματα και ο ΣΥΡΙΖΑ. Έτσι στο «σενάριο βάσης» του μεσοπρόθεσμου προγράμματος 2017-2021 το υπουργείο Οικονομικών υιοθετεί την άποψη ότι το πρωτογενές πλεόνασμα μετά το 2018 χωρίς τα νέα μέτρα θα είναι έως και... 5,6% του ΑΕΠ!

Και δημιουργείται το ερώτημα: Μα αφού θα είναι έτσι, δηλαδή, θα υπερκαλύπτεται ο στόχος του 3,5%, ποιος ο λόγος για τα νέα μέτρα που δημιουργούν νέα φτώχεια; Γιατί δεν βάζουν έστω μια διάταξη που όντως θα διασφαλίζει ότι, αφού θα επιτυγχάνονται οι στόχοι του 3,5% χωρίς τα πρόσθετα μέτρα του 4ου μηνμόνιου αυτά δεν θα ενεργοποιούνται; Η απάντηση είναι απλή. Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν εφαρμόζει απλά τα μέτρα που απαιτούν οι δανειστές-εντολείς του. Έχει ενστερνιστεί τη λογική των μέτρων και προσπαθεί να τα αξιοποιήσει και

για λογαριασμό του. Μεγαλώνει τον πόνο στην κοινωνία με τα νέα μέτρα, προσπαθώντας να αυξήσει τα πλεονάσματα σε τέτοιο ύψος που θα του επιτρέπουν «αναδιανεμητική» πολιτική διαχείρισης της φτώχειας στη συνέχεια, ώστε να διαμορφώσει, με αυτή την πολιτική, το δικό του πελατειακό κράτος εξαθλιωμένων πολιτών που θα εξαρτώνται από τα συσσίτια και τις παροχές-ψίχουλα της κάθε κας Θεανώς. Αυτό είναι το «αριστερό» όραμα των Τσίπρα – ΣΥΡΙΖΑ.

Απάτη 2η: Ενώ τα νέα μέτρα σε βάρος του λαού εφαρμόζονται αυτόματα από τις προβλεπόμενες ημερομηνίες, χωρίς καμία αίρεση, η ενεργοποίηση των αντίμετρων δεν γίνεται αυτόματα. Πολύ δε περισσότερο δεν είναι η κυβέρνηση αυτή που αποφασίζει για την ενεργοποίησή τους. Στο άρθρο 15 του πολυνομοσχεδίου αναφέρεται ότι οι διατάξεις για τα «αντίμετρα» τίθενται σε εφαρμογή «υπό την προϋπόθεση και στο βαθμό που, σύμφωνα με εκτίμηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (...) δεν προκαλείται απόκλιση από τους μεσοπρόθεσμους δημοσιονομικούς στόχους». Δηλαδή, το καθεστώς αποικίας της χώρας επεκτείνεται ακόμα και όταν τα πάντα «πηγαίνουν ρολόι» για τους δανειστές. Ο τελικός λόγος για ενεργοποίηση των μέτρων ανήκει

στο ΔΝΤ πρώτα και την Κομισιόν στη συνέχεια, για να δώσουν το «πράσινο φως» της ενεργοποίησης.

Είναι δε τόση η εθελοδοουλία της κυβέρνησης ώστε: α) εφαρμόζει απόλυτα και κατά γράμμα την επιστολή δημόσιας συγγνώμης που έστειλε το Δεκέμβριο 2016 στους δανειστές ότι δεν θα κάνει καμία κοινωνική παροχή στο μέλλον χωρίς την προηγούμενη δική τους έγκριση, και β) για τον αυτόματο δημοσιονομικό «κόφτη» υπάρχει ρήτρα ότι αν ο υπουργός Οικονομικών δεν τον ενεργοποιήσει μέσω της σχετικής διαδικασίας, αυτός ενεργοποιείται αυτόματα σε συγκεκριμένη ημερομηνία. Εδώ, για τα αντίμετρα, ούτε αυτή τη ρήτρα δεν έβαλαν οι... σκληροί διαπραγματευτές του ΣΥΡΙΖΑ.

Απάτη 3η: Επίσης, το πολυνομοσχέδιο προβλέπει ότι οι διατάξεις για τα αντίμετρα «εφαρμόζονται αναπροσαρμοζόμενες στον επιτρεπόμενο βαθμό». Δηλαδή, το ποσό των 7,5 δισ. ευρώ δεν είναι δεδομένο, αλλά το ύψος του εξαρτάται από την υπέρβαση του στόχου. Με άλλα λόγια, όσο πιο φτωχοί γίνουμε τόσο θα έχουμε μεγαλύτερες «ελπίδες» για ένα «ξεροκόμματα» από τα αποφάγια του πάρτι των δανειστών κι έτσι θα δικαιώνεται η «λογική» της κάθε Θεανώς Φωτίου να επεξεργάζεται προγράμματα πελατειακής διαχείρισης των εξαθλιωμένων πολιτών.

Ξεδιάντροποι και ατάραχοι ξηλώνουν την παραγωγή

Τριπλό χτύπημα στον αγροτικό τομέα

■ του Δημήτρη Κοδέλα

Η χώρα βουλιάζει και ο πληθυσμός της μαζικά φτωχοποιείται. Το πολιτικό προσωπικό σε συνεργασία με τους δανειστές, διαγκωνίζεται για τη δική του επιβίωση πάνω στα κοινωνικά ερείπια. Ο Σόιμπλε, πανευτυχής που βρήκε την καλύτερη κυβέρνηση και την καλύτερη αντιπολίτευση για να εκτελεστεί η... δουλειά, είναι έτοιμος να κρεμάσει πορτραίτα τους στην Bundestag.

Εφευρέθηκε και η νέα γενιά μηνμόνιων, που περιέχουν και τα υποτιθέμενα «αντίμετρα», ως άλλοθι μιας τεράστιας επιχείρησης εξαπάτησης και επικοινωνιακού αντιπερισπασμού. Κλέβουν από την οικογένεια την αξιοπρέπεια και το φαγητό και ξετσιώπια μας λένε πως, εάν συμφωνήσει το ΔΝΤ και εφόσον δεν προκαλείται οικονομική «απόκλιση» από τους στόχους,

ίσως κάποιοι πάρουν επίδομα ενοικίου και ένα γεύμα τα παιδιά. Παράγουν ανθρωπιστική κρίση και τάζουν φιλανθρωπία, ενώ ξεδιάντροπα μιλούν για έξοδο από την κρίση και τα μηνμόνια.

Ο χώρος της παραγωγής δεν θα μπορούσε να εξαιρεθεί από ένα μηνμόνιο που ισοπεδώνει με τον πιο βίαιο, οριζόντιο και ταξικό τρόπο ό,τι μικρομεσαίο υπάρχει ακόμα όρθιο, αφήνοντας ανέγγιχτες μόνο τις πολύ μεγάλες αγρο-διατροφικές επιχειρήσεις. Ο αγροτικός χώρος πλήττεται με τρεις τρόπους:

α) Με τη μείωση του αφορολόγητου, η οποία άλλωστε πλήττει τους πάντες.

β) Με την απογείωση των ασφαλιστικών εισφορών μέσω της «καινοτομίας» να πληρώνεται εισφορά για την ασφαλιστική εισφορά! Όπως και στους αυτοαπασχολούμενους, πλέον η πληρωμένη ασφαλιστική εισφορά δεν θα λογίζεται ως δαπάνη, με αποτέλεσμα το κόστος των εισφορών να υπερβαίνει ακόμα και το 35% του εισοδήματος!

γ) Η λεηλασία της εναπομείνουσας αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών οδηγεί σε ακόμη μεγαλύτερη συμπίεση τα εγχώρια αγροτικά/διατροφικά προϊόντα, δεδομένου του υψηλού κόστους παραγωγής, εντείνοντας τη διατροφική κρίση.

Κι όμως, υπάρχει και «αντίμετρο»! Η μείωση του ΦΠΑ στα αγροτικά εφόδια. Όμως, όπως διαλαλούσαν μέχρι χτες τα κυβερνητικά στελέχη και σήμερα αποκρύβουν, το συγκεκριμένο μέτρο ελάχιστα βοηθά, καθώς για τους περισσότερους αγρότες, που τηρούν βιβλία εσόδων/εξόδων, ο ΦΠΑ συμψηφίζεται με τον ΦΠΑ των αγροτικών προϊόντων. Το ανέξοδο αντίμετρο του ΦΠΑ και η μπουρδολογία που το συνοδεύει δε μπορεί να κρύψει το ασφαλιστικό/φορολογικό σφυροκόπημα. Το ζήτημα δεν είναι κυρίως οικονομικό ή λογιστικό. Είναι η αποστέρηση της δυνατότητας να ζουν οι άνθρωποι από την

παραγωγή τους και με αξιοπρέπεια. Είναι η μετατροπή τους από παραγωγούς σε απελπισμένους δικαιούχους επιδομάτων και γευμάτων. Είναι η μετατροπή της χώρας σε ζόμπι, παραχωρημένη σε εγχώρια και διεθνή συμφέροντα, με έναν λαό άδαιο από ελπίδα, δικαιώματα και αυτοπεποίθηση, απελπισμένο να ζει και να εργάζεται, αν εργάζεται, για όλους τους άλλους πέρα από τον ίδιο. Είναι να βλέπεις την καταστροφή, μαζί και τις εθνικές απειλές για την χώρα, και να νιώθεις ανήμπορος να αντιδράσεις.

Και ένα πρόθυμο, ξετσιώπιτο και αδιάτακτο πολιτικό προσωπικό που προσφέρεται να ψεύδεται, να εξαπατά, να ντροπιάζει και να αυτοαναιρείται. Είναι, τότε, που πρέπει να σηκωθείς και να βρεις κάτι χρήσιμο να κάνεις.

Το ζήτημα δεν είναι κυρίως οικονομικό ή λογιστικό. Είναι η αποστέρηση της δυνατότητας να ζουν οι άνθρωποι από την παραγωγή τους και με αξιοπρέπεια. Είναι η μετατροπή τους από παραγωγούς σε απελπισμένους δικαιούχους επιδομάτων και γευμάτων

Βδομάδα γενικής απεργίας και κινητοποιήσεων

Κατακερματισμός, «πρωτόκολλα» και μεγάλα λόγια σε κλίμα Βουβής οργής

Με περίσσια δημοκρατική υποκρισία η κυβέρνηση, κάλεσε, σε ένα διάλογο κουφών, πάνω από 40 φορείς να καταθέσουν τις απόψεις του επί του 4ου μνημονίου στις κοινοβουλευτικές επιτροπές. Ήταν εντυπωσιακή η κατηγορηματικότητα της αντίθεσης όλων στο κυβερνητικό πολυνομοσχέδιο. Ακόμα πιο εντυπωσιακή είναι η αδυναμία τους να συντονιστούν και να οργανώσουν μια ουσιαστική μαζική διαμαρτυρία απέναντι στα προωθούμενα μέτρα. Δεν πρόκειται απλά για αδυναμία. Υπάρχει μια βαθιά αναξιοπιστία που βαραίνει τον επίσημο συνδικαλισμό. Παραστάτης κυβερνήσεων, εκφραστής του κυβερνητικού συνδικαλισμού δεν απέφυγε ούτε στο παρελθόν ούτε τώρα να αναζητά επαφές «ώστε να τη γλιτώσει ο κλάδος του». Ο επίσημος συνδικαλισμός ούτε θέλει ούτε μπορεί να εκφράσει την αγωνία των στρωμάτων που βιώνουν την μνημονιακή καταστροφή εγκαταλειμμένοι στη τύχη τους. Η διάχυτη οργή υπάρχει και φουντώνει. Παραμένει βουβή και αποπροσανατολισμένη, καθώς δεν υπάρχει από πουθενά προσπάθεια αναζήτησης ενός αξιόπιστου εναλλακτικού σχεδίου στο οποίο να βρισκε θέση, να εντάσσεται κάθε συνδικαλιστική διεκδίκηση. Με τέτοιους όρους, προετοιμάστηκαν οι απεργιακές κινητοποιήσεις μια μέρα πριν την ψήφιση του νομοσχεδίου. Το

βάθος των αλλαγών που έχουν υποστεί οι εργαζόμενοι και τα νέα μέτρα που έρχονται, η παρουσία ορισμένων κλάδων που κινητοποιήθηκαν (Συμβασιούχοι στους ΟΤΑ, εργαζόμενες στις εταιρείες καλλυντικών, ΟΑΣΘ στη Θεσσαλονίκη), κινητοποίησαν περισσότερο κόσμο συγκριτικά με τις τελευταίες συγκεντρώσεις. Αρκετές χιλιάδες άνθρωποι εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά του. Ήταν σημαντικό. Δεν ήταν, όμως, μια λαϊκή κινητοποίηση στο ύψος των περιστάσεων. Δεν είχε διακριτό παλμό, στόχο, πρόσημο. Το σημαντικότερο, δεν φαίνεται να αποτελεί σημείο εκκίνησης μιας νέας εισόδου του λαού στο πολιτικό προσκήνιο. Οι χωριστές συγκεντρώσεις και πορείες είναι πλέον παγιωμένες και δεν πείθουν κανέναν πέρα από τους οργανωτές τους. Υπάρχουν και συνεχίζονται μόνο για εσωτερικό μέτρημα. Οι συνηθισμένες δηλώσεις πολιτικών και συνδικαλιστικών εκπροσώπων «είμαστε ξανά εδώ» και οι «αγωνιστικοί» χαιρετισμοί δεν πείθουν αν δεν αντιμετωπίζονται με χλευασμό.

Οι κινητοποιήσεις της Πέμπτης

Συνταξιούχοι, συμβασιούχοι των Δήμων και αρκετά σωματεία κινητοποιήθηκαν και την Πέμπτη. Αριστερές οργανώσεις, συνδικαλιστικές και φοιτητικές παρατάξεις έδωσαν το παρόν. Ίδια όμως η εικόνα.

Η απελευθέρωση της χώρας από τα μνημονιακά δεσμά δεν μπορεί να αφηθεί στα συνηθισμένα παιχνίδια του πολιτικού κόσμου. Η δημιουργία ενός πολιτικού κινήματος, ενός ανοιχτού και δημοκρατικού χώρου πρωτοβουλιών, μιας πολύμορφης διεργασίας, είναι στόχος πολύ πιο απαιτητικός

Ακόμα και το συλλαλητήριο την ώρα της ψήφισης του 4ου στη Βουλή δεν άλλαξε την εικόνα στο Σύνταγμα. Το καθεστώς που κυβερνά σήμερα τη χώρα δεν ένωσε πίστη. Συνεχίζει κυνικά να θεωρεί τις υπαρκτές αδυναμίες του συνδικαλιστικού κινήματος και την ανυπαρξία ενός αγωνιστικού λαϊκού ξεσπάσματος ως πιστοποίηση της ανοχής του κόσμου απέναντι στην εφαρμοζόμενη πολιτική. Έτσι με άνεση έκανε το καθήκον του και τώρα περιμένει από τους δανειστές μια καλή δήλωση... Η απελευθέρωση της χώρας από τα μνημονιακά δεσμά - καθεστώς δεν μπορεί να αφηθεί στα συνηθισμένα

παιχνίδια του πολιτικού κόσμου. Η δημιουργία ενός πολιτικού κινήματος, ενός ανοιχτού και δημοκρατικού χώρου πρωτοβουλιών, μιας πολύμορφης διεργασίας, είναι στόχος πολύ πιο απαιτητικός. Κανείς δεν μπορεί να μαντέψει επακριβώς τις εξελίξεις, την εφευρετικότητα, τις παρακάμψεις του λαϊκού παράγοντα. Όμως εκεί αξίζει να ρίξει δουλειά όποιος ενδιαφέρεται πραγματικά. Είναι επομένως απαραίτητο να δημιουργηθεί μια μαζική προσπάθεια συνδεμένη με στόχους ουσίας και είναι απαραίτητη η δράση για το στόχο αυτό.

Βασίλης Γρετσιόστας

Πολλοί μαραθνοδρόμοι

Έτυχε να δω την ομιλία του Θ. Δρίτσα στη Βουλή και να ακούσω την ομιλία του Κουτσούμπα κατά την μεγάλη «μάχη» που έγινε για το 4ο μνημόνιο. Ο Δρίτσας που όλο θα παραποιούνταν από υπουργός ναυτιλίας, τώρα άρχισε να μιλά με παρηγοσία υπέρ των μέτρων, τονίζοντας πως ο αγώνας είναι μαραθώνιος. Μαραθώνιος που θέλει ψυχραιμία και αντοχές για να βγει η Ελλάδα από την επιτροπεία. Τέτοιες μπουρδες για να δικαιολογήσει την ψήφο του. Και ο Κουτσούμπας, από τη μεριά του, θυμήθηκε από άλλο δρόμο, τον μαραθώνιο. Ο αγώνας είναι μακρύς, δεν είναι μια κι έξω, δεν είναι μια συγκέντρωση και μια

απεργία, έχει πολλή ανηφόρα, είναι ένας δύσκολος μαραθώνιος που περνά μάλλον από επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις και κάποια ισχυροποίηση σε αυτό το επίπεδο του ΚΚΕ. Ο ένας επικαλείται τον μαραθώνιο για να δικαιολογήσει την ψήφιση του 4ου, ο άλλος τον επικαλείται για να περιγράψει μια μακρά πορεία ενάντια στην κερδοφορία του κεφαλαίου που κάποτε θα τελειώσει. Ο πιο μεγάλος όμως μαραθνοδρόμος με χρυσό μετάλλιο στην παρούσα Βουλή είναι η Τζάκρη. Έχει ψηφίσει και τα 4 μνημόνια. Ακολουθεί ο Κουρουπλής που έχει ψηφίσει 3. Και εις ανώτερα.

Η κινητοποίηση στη Ν. Φιλαδέλφεια ευκαιρία για συμπεράσματα

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διοίκηση του Δήμου της Ν. Φιλαδέλφειας σωστά προσπάθησε να καλέσει τους πολίτες να καταδικάσουν το κλίμα βίας και τρομοκρατίας που τα επιχειρηματικά συμφέροντα προσπαθούν να επιβάλλουν στην πόλη. Σωστά σημείωσε ότι πρόκειται για την υπεράσπιση της δημοκρατίας. Σωστά υποσημείωσε τις τεράστιες κυβερνητικές ευθύνες για όσα συμβαίνουν εκεί και πρόκειται σύντομα να εξαπλωθούν και σε άλλες γειτονιές της Αθήνας. Το πρόβλημα όμως υπάρχει. Η συμμετοχή του κόσμου δεν ήταν ανάλογη του προβλήματος. Το πιο σημαντικό: Οι πολίτες της Ν. Φιλαδέλφειας, κατά κύριο λόγο, απουσίαζαν.

Έλειπαν οι τοπικοί φορείς, τα σχολεία, η κοινωνία. Οι ευθύνες δεν βαραίνουν την διοίκηση του Δήμου. Ο αποκλεισμός που αντιμετωπίζει από τα Μέσα ενημέρωσης είναι γνωστός. Το κλίμα βίας είναι ορατό. Η διασύνδεση της επιχειρηματικότητας με τους τοπικούς φορείς γνωστή, όχι μόνο στην περιοχή. Το πρόβλημα είναι τι κάνει όποιος δεν θέλει να αποδεχθεί τα δεδομένα. Τα συνθήματα δεν φτάνουν. Ούτε οι εκκλήσεις. Απαιτείται η παρουσία ενός σχεδίου. Εμπεριστατωμένου και πειστικού για την μεγάλη πλειονότητα των κατοίκων της πόλης. Τέτοιο υπάρχει στη Ν. Φιλαδέλφεια. Μήπως είναι ώρα να τεθεί υπόψη των πολιτών με την μορφή δημοψηφίσματος;

Φίλης και Τασία: Τα όρια της κατακύλας

Αναρωτιέται και προβληματίζεται η Ν. Φίλης πώς να δικαιολογήσει τη στάση του στην υπερψήφιση του τέταρτου μνημονίου. Βλέπεις, δεν είναι εύκολο να «διαφοροποιηθεί» στηρίζοντας μεγαλόπρεπα το 4ο και διαρκές μνημόνιο. Ο μεγάλος πολιτικός βέβαια έχει μια λύση για όλα... Θαυμάστε: «Η συμφωνία για το κλείσιμο της 2ης αξιολόγησης καθώς και τα μέτρα που καλούμαστε να ψηφίσουμε, σηματοδοτούν την παραμονή της χώρας στο ασφυκτικό μνημονιακό πλαίσιο. Για να καταλήξει... «Η ψήφος μας είναι ψήφος εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση της Αριστεράς.»

Και βέβαια δεν «εγκαταλείπει» το καράβι ο Ν. Φίλης. Πα έναν διορατικό πολιτικό δεν έχει σημασία τι ψηφίζει μια ορισμένη στιγμή. Σημασία έχει το πλάσιμα στις εξελίξεις όταν ο κοπιώδης προβληματισμός του επιβεβαιωθεί.. Ο διορατικός πολιτικός οφείλει να έχει μνήμη. Οι μνημονιακές κυβερνήσεις σε Ελλάδα και Ευρώπη άντεξαν δύο, άντε δύο μισαίχρονια... Ο Τσίπρας κλείνει τρία με δύο μνημόνια στο ενεργητικό του... Γρηγορεί, λοιπόν, ο καλός πολιτικός, καθότι ο καιρός γαρ εγγύς. Αλλά και η αντιπρόεδρος της Βουλής ομολογουμένως ξεπέρασε τον εαυτό της. Σε ανακοίνωσή της εξηγεί γιατί ψήφισε «παρών» στο άρθρο 56 που αφορά τη διαδικασία απόλυσης των εκπαιδευτικών στα ιδιωτικά σχολεία. «Η επιλογή μου αυτή δεν έγινε για να σηματοδοτήσει την ιδιαίτερη σημασία του σημερινού άρθρου, έναντι των άλλων, τα οποία υπερψηφίζω. (...) Δεν θα πλήξω την κυβέρνηση καταψηφίζοντας το νομοσχέδιο. (...) Η επιλογή αυτής της ατομικής διαφοροποίησης, αποτελεί μια δική μου εσωτερική ανάγκη, να τιμήσω τον πρόωρα χαμένο αδελφό μου, Αγησίλαο Χριστοδουλόπουλο, συνδικαλιστή των ιδιωτικών εκπαιδευτικών και αντιπρόεδρο της ΟΙΛΕ μέχρι το θάνατό του». Ανθρώπινη συγκινητική στάση έναντι όλων εκείνων που πλήττονται από το 4ο μνημόνιο. Στα αξιοσημείωτα: Ο Δρίτσας αντιστάθηκε και δεν ακολούθησε την στάση της Χριστοδουλοπούλου ίσως για να τιμήσει την ανεξαρτησία... του φύλλου. Αντίθετα, την ανθρώπινη στάση αποδέχθηκε με συγκίνηση και ο πρωθυπουργός. Ο μόνος που, πιστεύουμε ότι, δεν μπορεί να την αποδεχθεί είναι ο... «τιμώμενος» αδελφός. Όσοι τον γνώρισαν δεν έχουν καμιά αμφιβολία.

01 **ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Η Αριστερά στο δρόμο του... μεταξιού

Μια «ανθρωπογεωγραφία της μετάλλαξης», με αφορμή την κυβερνητική αποστολή στην Κίνα

«Τα μεταξωτά βρακιά θέλουν και επιδέξιους κώλους...»

(ελληνική λαϊκιστική παροιμία)

Στο πρόσφατο κυβερνητικό ταξίδι στην Κίνα, στις διπλωματικές επαφές, την συνάντηση με τον Κινέζο πρόεδρο και το συνέδριο για τον «δρόμο του μεταξιού», συμμετείχαν ο πρωθυπουργός Αλ. Τσίπρας, ο υπουργός Εξωτερικών Ν. Κοτζιάς, ο υπουργός Ψηφιακής Πολιτικής Ν. Παππάς, ο υφυπουργός Ανάπτυξης Στ. Πιτσιόρλας και ο γενικός γραμματέας Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων Γ. Τσίπρας.

Ένα «ταξίδι για δουλειές», απολύτως προσαρμοσμένο στις ανάγκες του χρεοκοπημένου νεοελληνικού μεταπρατισμού. Γιατί, αν παλιότερα διατηρούσε μια «λάμψη» το όραμα μιας Ελλάδας - διαμετακομιστικού κέντρου με αναβαθμισμένα λιμάνια, δρόμους, τουρισμό κάθε είδους και συμπληρωματικές υπηρεσίες, η «αριστερή» επανάληψή του σε μνημονιακό και μισοαποικιακό καθεστώς, μοιάζει σήμερα με «ξαναζεσταμένο φαγητό». Η δε επίκλησή του ως συνταγής εξόδου από την κρίση, καταντά απλώς ανέκδοτο και μας θυμίζει την ανωτέρω αναφερόμενη παροιμία...

Η σύνθεση της ομάδας που έφερε σε πέρας το ταξίδι στην Κίνα, μας κέντρισε όμως το ενδιαφέρον. Εκπαιδευμένοι στους μηχανισμούς της Αριστεράς, οι σημερινοί της «εκπρόσωποι» βάζουν τώρα τις «αποσκευές» τους στην υπηρεσία της παγκοσμιοποίησης και της μετανεωτερικής αποικίας. «Μάνατζερ» και αμοραλιστές, υπηρέτες του υπαρκτού συστήματος, μαθημένοι πλέον να «τα κάνουν όλα». Η ιδεολογική βάση που τους ενώνει είναι κυρίως ο άκρατος ωφελιμισμός, η εξουσιομανία, η μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους, ο κυνισμός. Η υπαρκτή Αριστερά δεν έκτισε μέτωπο απέναντί σε αυτά τα στοιχεία, σε πολλές περιπτώσεις τα καλλιέργησε και τα καλλιεργεί, έτσι που τώρα γίνονται συστατικά στοιχεία της.

Ας παρακολουθήσουμε, λοιπόν, αυτή την διαδρομή. Μια ιστορία όχι απλώς «προς αποφυγή», αλλά χρήσιμη για την εξαγωγή ουσιαστικών συμπερασμάτων, για ουσιαστικούς απολογισμούς και πραγματικά «καλά ξεμπερδέματα»...

Αλέξης Τσίπρας: Μέλος της ΚΝΕ αρχικά, αργότερα της νεολαίας ΣΥΝ και μετέπειτα γραμματέας της. Αναδείχτηκε αιφνιδιαστικά πρόεδρος του Συνασπισμού, παίρνοντας το «δαχτυλίδι» από τον Αλέκο Αλαβάνο, με τον οποίο ήρθε σε σφοδρή σύγκρουση στην συνέχεια, όταν αξίωσε να αναλάβει και την ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ. Έδειξε κάποιες ικανότητες στην επαφή με ευρύτατα ακροατήρια. Την ελπίδα που γέννησε η διακήρυξη ότι θα υπάρξει μια κυβέρνηση που θα καταργήσει τα μνημόνια, την «αξιοποίησε» με τον χειρότερο τρόπο, επεν-

Εκπαιδευμένοι στους μηχανισμούς της Αριστεράς, οι σημερινοί της «εκπρόσωποι» βάζουν τώρα τις «αποσκευές» τους στην υπηρεσία της παγκοσμιοποίησης και της μετανεωτερικής αποικίας

δύοντας αποκλειστικά στον κυβερνητισμό και ποδηγετώντας κάθε ριζοσπαστισμό. Με την 100% μνημονιακή στροφή, το καλοκαίρι του 2015, καταγράφηκε ως ο μεγαλύτερος ψεύτης και δίγλωσσος πολιτικός. Προσηλωμένος σταθερά και αποκλειστικά στην διατήρηση της εξουσίας, επενδύει πλέον αποκλειστικά στη ρηχή, φτηνή μικροπολιτική αντιπαράθεση κυρίως με την Ν.Δ. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό πλέον του κόμματός του, η αντιστροφή της πραγματικότητας με κάθε μέσο. Σήμερα, προωθεί «κεντροαριστερά» σχήματα εξαπάτησης και αποπροσανατολισμού και μετατρέπεται σε απλό διαχειριστή μνημονίων μιας μετανεωτερικής αποικίας.

Νίκος Κοτζιάς: «Θεωρητικός» του ΚΚΕ της μεταπολίτευσης, υπηρέτησε πιστά τον «υπαρκτό σοσιαλισμό», τεκμηριώνοντας με περισσό ζήλο την υπεράσπιση των Μπρέζνιεφ, Γιαρουζέλσκι κ.λπ. από τη θέση του υπεύθυνου της Ιδεολογικής Επιτροπής του κόμματος. Μετά το 1989, διαφωνεί «από τα αριστερά» με τις επιλογές του ΚΚΕ (ενιαίος Συνασπισμός, κυβέρνηση Τζαννετάκη κ.λπ.) και αποχωρεί, αλλά τα πολιτικά του «ίχνη» χάνονται γρήγορα. Γίνεται εμπειρογνώμονας του Υπ.Εξ. και βρίσκεται τελικά σύμβουλος του ΓΑΠ που ανέλαβε το υπουργείο επί Σημίτη. Με τον ΓΑΠ πρωθυπουργό πλέον, το 2010, επιθυμεί διακαώς να αναλάβει εκείνος το υπουργείο, δεν τα καταφέρνει και έτσι αργότερα προσεγγίζει τον ΣΥΡΙΖΑ.

Εκπληρώνει τελικά την επιθυμία του και παραμένει υπουργός Εξωτερικών σε όλο το διάστημα της πρωθυπουργίας Τσίπρα. Αλαζονικός υπηρέτης μεγάλων αφεντάδων κάθε φορά, ξέχασε γρήγορα όλες τις αντιγερμανικές του κορώνες, ενώ υπηρετεί πιστά και με φανατισμό τον σημερινό φιλοαμερικάνικο και

ΝΑΤΟϊκό προσανατολισμό. Φυλάει τα νώτα του όσο μπορεί (πχ Κυπριακό), εμφανίζεται ως βαθύτατος γνώστης της ιστορίας της Κίνας, καταρτισμένος, με πολιτική σκέψη που όμως μάλλον απέχει από το να ξεπερνάει το Εγώ και τις φιλοδοξίες του.

Νίκος Παππάς: Ο άνθρωπος για όλες τις δουλειές... Ερευνώντας τις δραστηριότητες της κυβέρνησης, τον βρίσκει κανείς κάτω από κάθε πέτρα που θα σηκώσει. Έμπιστος του σημερινού πρωθυπουργού από τα φοιτητικά χρόνια και γιός του ανανεωτικού άκρατου ευρωπαϊστή Στέλιου Παππά, στελέχους του ΣΥΝ και παλιότερα του ΚΚΕ (εσ.). Όταν ο Τσίπρας ανέλαβε πρόεδρος του Συνασπισμού, ο Ν. Παππάς εγκατέλειψε την καριέρα του στη Σκωτία και ήρθε να γίνει το δεξί του χέρι, αναλαμβάνοντας το πολιτικό του γραφείο. Ανέλαβε από την αρχή όλες τις επαφές με διάφορα κέντρα του πολιτικού και επιχειρηματικού κόσμου και με τα κυκλώματα των ΜΜΕ, ενώ συχνά είναι και τα ταξίδια του για διάφορες «δουλειές» στις ΗΠΑ και αλλού. Με την ανάληψη της διακυβέρνησης, το 2015 έγινε υπουργός Επικρατείας, ενώ θα μπορούσε να θεωρηθεί ο «αρχιτέκτονας» της προσπάθειας του ΣΥΡΙΖΑ να στήσει το δικό του καθεστώς διαπλοκής. Η ιστορία με τα κανάλια κατέληξε σε φιάσκο μεγάλων που σε κανονικές συνθήκες θα στοίχιζε την απομάκρυνσή του από την κυβέρνηση, ο Ν. Παππάς όμως συνεχίζει από τη θέση του υπουργού Ψηφιακής Πολιτικής, ενώ διατηρεί τον ειδικό του ρόλο στο Μαξίμου.

Στέργιος Πιτσιόρλας: Παιδί του ΚΚΕ εσωτερικού, στέλεχος του στα μεταπολιτευτικά χρόνια και μετέπειτα του διάδοchu σχήματος (ΕΑΡ) που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του

κλίματος «αποκομμουνιστικοποίησης» από τον Λεωνίδα Κύρκο. Αργότερα, στον ενιαίο ΣΥΝ, αποτέλεσε το «δεξί χέρι» του προέδρου Νίκου Κωνσταντόπουλου. Έγινε γνωστός για τα «παζάρια» και τις μηχανορραφίες στις οποίες πρωταγωνίστησε κατά την ίδρυση του ΣΥΡΙΖΑ και στα πρώτα χρόνια του εγχειρήματος, εκφράζοντας τον ηγεμονισμό του Συνασπισμού απέναντι στις τότε «συνιστώσες». Μετά την παραίτηση Κωνσταντόπουλου από την ηγεσία, αποσύρθηκε κι εκείνος από το πολιτικό προσκήνιο και παρασκήνιο. Δραστηριοποιήθηκε επιχειρηματικά σε διάφορες εταιρίες και επενδυτικά σχήματα, στους κλάδους της ενέργειας, του τουρισμού και των κατασκευών. Η διπλή αυτή προύπηρεσία (στην Αριστερά και στις μπίζνες) που συνδύαζε το... ανανεωτικό πνεύμα με αυτό του επιτυχημένου μάνατζερ, αποδείχτηκε πολύτιμη όταν μια «αριστερή κυβέρνηση» ετοιμαζόταν πλέον να διαχειριστεί τα μνημόνια και την εκποίηση της δημόσιας περιουσίας. Ανέλαβε έτσι πρόεδρος του ΤΑΙΠΕΔ, εκτελώντας με ζήλο και χωρίς «ιδεοληψίες» τα καθήκοντά του, για να ανελιχθεί αργότερα στην θέση του υφυπουργού Ανάπτυξης μετά τον ανασηματισμό της δεύτερης κυβέρνησης Τσίπρα.

Γιώργος Τσίπρας: Ο «μαοϊκός» εξάδελφος του πρωθυπουργού, δίνει ένα εξωκοινοβουλευτικό άρωμα στην αριστερή παρέα που περιγράφουμε. Είχε διαφορετική πολιτική πορεία από τον Αλ. Τσίπρα, δεν μπόρεσε όμως τελικά να κατανικήσει τον πειρασμό και προσχώρησε στην ομάδα επιρροής του «αυριανού πρωθυπουργού». Αποχώρησε το 2014 από την ΚΟΕ, διαφωνώντας που η οργάνωση ασκούσε κριτική στην πολιτική του ΣΥΡΙΖΑ και δεν υποστήριζε σθεναρά το «πλαίσιο Τσίπρα», το οποίο θα καταργούσε τα μνημόνια και θα αποτελούσε το πρώτο στάδιο της «δημοκρατικής επανάστασης» στην Ελλάδα, αλλά και γιατί έβλεπε πως η οργάνωση εγκαταλείπει τον κομμουνιστικό προσανατολισμό της...

Αναρριχήθηκε γρήγορα και κάπως άτσαλα και «αγχωτικά» σε διάφορα πόστα, για να κερδίσει τελικά μια θέση γενικού γραμματέα στο υπουργείο Εξωτερικών. Δεν πτοήθηκε από την προσχώρηση στο μνημονιακό στρατόπεδο και υποστηρίζει φανατικά τα πάντα, κατακεραυνώνοντας μάλιστα κάθε «σκεπτικισμό» στις τάξεις του ΣΥΡΙΖΑ. Θεωρείται ο άνθρωπος του Αλ. Τσίπρα στο υπουργείο, και φυσικά η ιδιότητα του «εξάδελφου» αξιολογείται από όλους τους ενδιαφερόμενους με την πρέπουσα σημασία. Στην Ελλάδα της κρίσης, οι οικογενειακοί δεσμοί ερμηνεύουν σε μεγάλο βαθμό την επιβίωση της κοινωνίας, στην περίπτωση όμως της πρωθυπουργικής οικογένειας, ισχύουν μόνο αυστηρά αξιοκρατικά κριτήρια...

Η ιδεολογική βάση που τους ενώνει είναι κυρίως ο άκρατος ωφελιμισμός, η εξουσιομανία, η μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους, ο κυνισμός

Παγιώνεται η αμφισβήτηση των συνόρων στο Αιγαίο

Αποκλειστικά τουρκική υπόθεση η συνάντηση Τσίπρα-Ερντογάν στο Πεκίνο

■ του **Νίκου Ταυρή**

Ο τουρκικές απειλές στο Αιγαίο αναβαθμίζονται καθημερινά. Αναβαθμίζονται ποιοτικά και ποσοτικά. Την βδομάδα που τελειώνει είχαμε ρεκόρ αεροπορικών παραβιάσεων στον εναέριο χώρο του Αιγαίου. Τις μέρες της κοινής παρουσίας και λίγο πριν τη συνάντηση του Τούρκου προέδρου με το Αλ. Τσίπρα στο Πεκίνο μετρήθηκαν πάνω από 100 παραβιάσεις. Κατά ανάλογο τρόπο τις ίδιες μέρες, λίγο πριν την συνάντηση Ερντογάν - Τραμπ, τουρκικά πολεμικά πλοία, στα πλαίσια παράνομης άσκησης που δέσμευε ολόκληρο το κεντρικό Αιγαίο, αγκυροβόλησαν μέσα στα ελληνικά χωρικά ύδατα δίπλα στο Αγαθονήσι, αδιαφορώντας για την παραβίαση κάθε έννοιας διεθνούς δικαίου για τα σύνορα στο Αιγαίο.

Η Τουρκική πρόκληση δεν ήταν τυχαία κίνηση. Η ελληνικότητα του Αγαθονησίου, και άλλων 18 νησιών στο Αιγαίο και νότια της Κρήτης, αμφισβητείται επίσημα από την τουρκική κυβέρνηση. Κατά τον ίδιο τρόπο αμφισβητείται ο ελληνικός εναέριος χώρος πέραν των 10 ναυτικών μιλίων, όπως και ορίζεται αυθαίρετα ως χωρικά ύδατα το όριο των 6 ναυτικών μιλίων εδώ, με

απειλή πολέμου στο βαθμό που η Ελλάδα τα επεκτείνει σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας.

Οι ρηματικές διακοινώσεις της τουρκικής διπλωματίας δεν μένουν λόγια. Το πολεμικό ναυτικό και η αεροπορία της Τουρκίας τις επιβάλλουν στη πράξη, παγιώνοντας το καθεστώς διχοτόμησης στο Αιγαίο. Και αυτή η τακτική είναι πιο επικίνδυνη, καθώς κορυφώνεται σε στιγμές επίσημων συναντήσεων και στην ουσία παραμένει αναπάντητη από τους συνομιλητές του Τούρκου προέδρου.

Αφωνία Τσίπρα στην πρόκληση Ερντογάν

Άφωνος έμεινε ο Έλληνας ο πρωθυπουργός όταν ο Τούρκος πρόεδρος στο Πεκίνο του ζήτησε πλήρη εφαρμογή της συνθήκης της Λωζάννης. Δεν βρήκε τίποτα να πει ο Έλληνας πρωθυπουργός, παρά το γεγονός ότι λίγο καιρό πριν ο Ερντογάν αμφισβητούσε συνολικά τη συνθήκη της Λωζάννης, αμφισβητούσε την ελληνικότητα μεγάλων και κατοικημένων νησιών στο Αιγαίο και διέγραφε μονοκονδυλιά τις προβλέψεις του Διεθνούς Δικαίου που ορίζει τις ΑΟΖ της

κάθε χώρας.

Ο Ερντογάν, εν μέσω προκλήσεων και νέας απειλής πολέμου σε βάρος της Ελλάδας και της Κύπρου, ζήτησε τον αφοπλισμό των νησιών και την απόσυρση των ελληνικών δυνάμεων από αυτά. Και η απάντηση που πήρε είναι ότι η Ελλάδα στηρίζει την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας. Μια προοπτική που ο ίδιος ο Ερντογάν αμφισβητεί ευθέως, έχοντας ήδη εξασφαλίσει διμερείς εμπορικές και στρατιωτικές σχέσεις με τις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης.

Την αφωνία Τσίπρα ήρθαν να καλύψουν οι λεονταρισμοί Καμμένου περί τέλους των εποχών «που οι άνεμοι έπαιρναν τις σημαίες» και η υψηλή διπλωματία Κοτζιά που οδήγησε σε... αυστηρές συστάσεις της ευρωπαϊκής επιτροπής να εγκαλέσει την Άγκυρα να επιστρέψει στην πρακτική της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών στο Αιγαίο.

Με απλά λόγια, δηλαδή, οι πρωθυπουργικές σιωπές και οι υπουργικοί χειρισμοί συνάδουν και συντονίζονται γύρω από μια αντίληψη συνδιαχείρισης του Αιγαίου μέσω... ειρηνικών συμφωνιών. Άλλωστε, ο πλούτος του έχει παραχωρηθεί στις πολυεθνικές του Αιγαίου και η γεωστρατηγική του σημασία στους Αμερικανούς και τη ΝΑΤΟϊκή αρμάδα. Υπερήφανη κυβέρνηση μιας παραδομένης χώρας, όταν τα τύμπανα του πολέμου ηχούν επικίνδυνα από τη Μέση Ανατολή ως τα Δυτικά Βαλκάνια.

Ο Ερντογάν, εν μέσω προκλήσεων και νέας απειλής πολέμου σε βάρος της Ελλάδας και της Κύπρου, ζήτησε τον αφοπλισμό των νησιών και την απόσυρση των ελληνικών δυνάμεων από αυτά. Και η απάντηση που πήρε είναι ότι η Ελλάδα στηρίζει την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας!

Προφτε... ...troll

από τον **Δημήτρη Ουλή**
(dimi.oulis@yahoo.com)

Το Τίμιο Ξύλο βγήκε από τον παράδεισο

Δεν ξέρω αν παρατηρήσατε τη μορφή της αγίας Ελένης στην αφίσα του μετρό, η οποία σχεδιάστηκε για να γνωστοποιήσει την άφιξη του ιερού της σκηνώματος, καθώς και του τεμαχίου από το Τίμιο Ξύλο. Η Βασιλίσσα είναι συνοφρωμένη, βλοσυρή, θυμωμένη – έκφραση του προσώπου της μου θυμίζει το αντίστοιχο της μητέρας μου, κάθε φορά που με τσάκωνε να κάνω σκανταλιά. Αν η Παναγία είναι η μάνα του Χριστού, τότε η αγία Ελένη είναι εξάπαντος η αυστηρή του γκουβερνάντα. Δείτε την πώς κρατάει το Σταυρό: μοιάζει σαν να απειλεί να μας δειρεί. Ή να μας σταυρώσει. Χωρίς αμφιβολία, στο πρόσωπο της αγίας Ελένης, η λαϊκή ευσέβεια παίρνει τη ρεβάνς για όλες τις επάρατες πατριарκικές συνιστώσες του χριστιανισμού. Είναι η μητέρα του Μ. Κωνσταντίνου. Δηλαδή, ο λαιμός του κεφαλιού. Δηλαδή, εκείνη που κάνει πραγματικά κουμάντο. Περισσότερο απ' όλα όμως, είναι η Βασιλίσσα της χριστιανικής μνήμης, η ευρέτρια του Σταυρού, η μεγάλη αρχιτεκτόνισσα της Vía Dolorosa –και επομένως η μητέρα και τροφός της συλλογικής μας ταυτότητας par excellence. Όσοι από εσάς γνωρίζετε γαλλικά, σας συνιστώ να διαβάσετε επ' αυτού την αξεπέραστη μελέτη του Μωρίς Αλμπβάς (Maurice Halbwachs) *Η Θυρηκτική Τοπογραφία των Ευαγγελίων στους Αγίους Τόπους. Σπουδή στη Συλλογική Μνήμη*. Και ίσως τότε κατανοήσετε τους λόγους για τους οποίους η θεσμοποιημένη Εκκλησία περιποιεί τέτοια τιμή στην αγία. Αλλά επιπλέον και τους λόγους για τους οποίους η επίκληση της αγίας από την εγχώρια κοσμική και θρησκευτική εξουσία, συνιστά μέγιστο εμπαιγμό και σκάνδαλο.

Διότι μπορεί μεν η αγία Ελένη να ανακάλυψε τους αγίους Τόπους, επανιδρύοντας τη συλλογική ταυτότητα της βυζαντινής αυτοκρατορίας- σήμερα όμως επιστρέφει μονάχα ως λείψανο, προκειμένου να επανιδρύσει τη συλλογική ταυτότητα του λειψάνου της αυτοκρατορίας –δηλαδή, της νεοελληνικής αποικίας. Ανακαλύπτοντας τους αγίους Τόπους, η αγία Ελένη υπαγόρευσε στην αυτοκρατορία το συγκροτητικό μύθο της ιδεολογίας της. Επανερχόμενη σήμερα ως λείψανο, επανιδρύει μονάχα τα λείψανα της ιδεολογίας αυτής –ότι ο μοναδικός πλέον Τόπος της Ελλάδας είναι αυτός των λειψάνων. Κι ωστόσο, ο λαός σεμνύνεται και κατανύσσεται –ενθυμούμενος ποιο πράγμα ακριβώς; Την οριστική και αμετάκλητη πλέον υποδούλωσή του; Τι συλλογική αφασία του; Το γεγονός ότι τη μοναδική ιστορία που θα έχουμε στο εξής να διηγηθούμε στα παιδιά μας, ως συγκροτητικό μας μύθο, θα είναι η ιστορία των πτωτών και των ταπεινώσεών μας; Αποτελεί κοινό τόπο ότι για τον χριστιανό, ο σταυρός αποτελεί έμβλημα νίκης. Εμείς όμως καταφέραμε να τον μετατρέψουμε σε έμβλημα ήττας. Πώς το πετύχαμε αυτό; Πώς μετατρέψαμε τη χώρα μας σε λείψανο; Πώς κάναμε τους κατοίκους της θανατολόγνου και νεκρόφιλου; Κάποιος πρέπει να ευθύνεται για τούτη την κατάντια. Και πρέπει να τιμωρηθεί με ένα γερό χέρι τίμιο ξύλο.

01 παραπολιτική

Μπαλωθιές Επιμέλεια: Ι.Κ.

- ✓ Μ' αυτά που γίνονται –απ' το 1980 και μετά– στην παιδεία, ο ιστορικός του μέλλοντος θα νομίζει ότι η λέξη «μεταρρύθμιση» σημαίνει κάτι ανάμεσα σε «κατεδάφιση» και «παρτούζα». • (Yiannis Kontoyiannis)
- ✓ Μνημόνιο 1: 121 σελίδες. Μνημόνιο 2: 511 σελίδες. Μνημόνιο 3: 571 σελίδες. Μνημόνιο 4: 941 σελίδες. Άρα, όσο σκίζεις τα μνημόνια, αυτά μεγαλώνουν! • (@spir_arch)
- ✓ Η Τζάκρη ετοιμάζεται να σπάσει όλα τα ρεκόρ! Θα είναι η βουλευτής που θα έχει ψηφίσει και τα 4 μνημόνια! • (Sissi Komi)
- ✓ Κανέλλη στη Βουλή: «ήρθατε ως ελπίδα και πέσατε ως ακρίδα»! • (@katia_poly)
- ✓ Έχω πάθει πλάκα με την ευκολία που ψηφίζουν οι κηφίνες μνημόνια. • (Αντί-Νοικοκύρης)
- ✓ Συριζαίοι... Οι πιο σκληροί νεοφιλελεύθεροι. • (@anestis)
- ✓ Μαζί σου Αλέξη! Κάνε τα μνημόνια ξέ! • (@KosmidisStathis)
- ✓ Θα σου πάρουν το σπίτι, αλλά θα σου δώσουν αντίμετρο το επιδόμα ενοικίου. • (@ioannouKleo)
- ✓ Ανάμεσα στους 153, δεν υπάρχουν έστω 3 με τσίπα; • (@elenama305)
- ✓ Μην το λέτε 4ο μνημόνιο! Για όνομα του Θεού! Πείτε το Π.Ο.Υ.Τ.Σ.Α. Πρόγραμμα Ολιστικής Υφαρπαγής Των Συντάξεων με Αντίμετρα. • (@brothermouzone8)
- ✓ Πώς κάνετε κι εσείς έτσι; Μνημόνια είναι, δεν είναι σκατά!!! • (@iasonas_n)
- ✓ Τέρμα! #DenExoNaPληρωσω Καρανίκα, Γάμαλη, Νοτοπούλου, Τζανακόπουλο και κάθε λογής άεργο χαρμαφοφάν. • (@carico1970)
- ✓ Οι ΣΥΡΙΖΑΝΕΛΛ κόλλησαν στην καρέκλα, όπως η μύγα κολλάει στο σκατό. • (@sakis Anastasioy)
- ✓ Αυτοί που ψηφίσαμε ΣΥΡΙΖΑ είναι σαν αυτούς που κλάβουν... Ποτέ κανένας δεν το παραδέχεται! • (@theright_hand)
- ✓ Μισή δουλειά κάναμε με το Δραγασάκη. Τον γλίτωσε το ΚΚΕ αλλά ήρθε να μας εκδικηθεί. • (@sfyrodrepano)
- ✓ Τον Δραγασάκη μόνο ο θάνατος θα τον απομακρύνει από την κυβέρνηση, μετά την δήλωση ότι θέλει 10 χρόνια για να ολοκληρώσει το έργο του. • (@pantatifaki)
- ✓ Focus: «Η Ελλάδα αναμένει περισσότερους τουρίστες από ποτέ». Μήπως έρχονται όλοι για να γνωρίσουν από κοντά τον κομμουνισμό; • (@VasilisXtM)
- ✓ Επεισόδιο στη Βουλή μεταξύ Κασσιδιάρη - Δένδια! Ήρθε η ώρα να πούμε ένα μεγάλο «όχι» στην ενδοοικογενειακή βία. Μας αφορά όλους. • (@C_tachtsidis)
- ✓ Πώς να κάνει τηλεθέαση το Κανάλι της Βουλής, όταν πέντε λεπτά μετά τα χαστούκια σταματά τη ζωντανή μετάδοση; • (Sofia Lampiki)
- ✓ Η φρουρά της Βουλής από σήμερα ονομάζεται τιμητικά «Προκόπης Παυλόπουλος». • (@Antidrasex)
- ✓ Στην επόμενη συγκινητική διαφήμιση της ΑΛΦΑ οΊbits θα πίνει μπύρα με τον οπαδό που του την πέταξε στο κεφάλι! • (@michanikos)
- ✓ Το ηθικό δίδαγμα του αγώνα #ραοραοκ ήταν ένα: Η μπύρα ΑΛΦΑ να ξέρεις ότι σε χτυπάει κατευθείαν στο κεφάλι. • (@DIAITITIS1)

Σχόλια: και διηγώντας τα να κλαις...

○ Ατάραχοι και θρασεείς

Προκαλεί «εντύπωση» το πόσο ατάραχοι και θρασεείς έχουν γίνει τη στιγμή που διαλύουν και τον αγροτικό τομέα. Άκουσα τον υπουργό αγροτικής ανάπτυξης και βουλευτές (όπως ο Στ. Αραχωβίτης) να περηφανεύονται για τη νίκη της μείωσης του ΦΠΑ στα αγροτικά εφόδια, ενώ είναι οι ίδιοι που μέχρι χτες έλεγαν το προφανές, ότι επειδή ο ΦΠΑ στα εφόδια συμψηφίζεται με τον ΦΠΑ στα αγροτικά προϊόντα δεν προκύπτει κανένα ουσιαστικό όφελος για τους αγρότες που κρατάνε βιβλία.

Και το χειρότερο, να κρύβουν, σαν μαθημένοι ψεύτες και με ύφος κυνικού και ατάραχου (έως και χαζοχαρούμενου) εκτελεστή, ότι η μείωση του αφορολόγητου και κυρίως ο συνυπολογισμός των ήδη πληρωμένων εισφορών στο ασφαλιστικό εισόδημα, ανεβάζουν κατακόρυφα τις ασφαλιστικές εισφορές αποτελιώνοντας ό,τι μικρομεσαίο υπάρχει στην παραγωγή.

Μήτσος Κοδέλας

Πάνε όλα

Είδα τον Τσακαλώτο στη Βουλή και τον λυπάμαι! Προσπαθεί να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα με πρόσωπο και έκφραση τεθλιμμένου συγγενή. Πάει το χιούμορ, τα χαμόγελα, τα αστεία! Τα χειρότερα,

δυστυχώς, έρχονται για μας, αλλά για τους κυβερνώντες θα έρθει η πλήρης απαξίωση... πολύ σύντομα!

Μπάμπης Τσέρτος

Εύλογη απορία

«Τελικά, δεν μπορεί, κάτι τους παίζουν τους βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ», μου 'λεγε φίλος την Πέμπτη το βράδυ. «Δεν μπορεί», επαναλάμβανε διαρκώς, «κάτι τους κάνουν. Σαν αφιονισμένοι είναι. Άκουσες τι είπε η εκ Πιερίας ορμώμενη, Μπέτυ Σκούφα»;, με ρώτησε. «Ότι "τα σχολικά γέυματα μάλλον αποτελούν ένδειξη μιας ανεπτυγμένης και με κοινωνικό κράτος χώρας"

είπε η αθεόφοβη», μου επισήμανε φανερά εξοργισμένος ο φίλος. Και κατέληξε: «τα γιαούρτια που θα εισπράξετε οσονούπω από τον κόσμο κυρία Σκούφα ένδειξη τι χώρας θα είναι»;

Μ.Σ.

Ό,τι πάρεις εκατό...

«Οι κινεζικοί όμιλοι επιχειρήσεων, αρχίζουν συστηματικά πλέον να αξιολογούν τις επενδυτικές δυνατότητες που προσφέρει η χώρα μας», είπε ο υφυπουργός Οικονομίας, Στέργιος Πιτσιόρλας μιλώντας την Πέμπτη με δημοσιογράφους. Όπως

ΜΠΡΟΣΤΑ!
ΚΟΙΤΑΜΕ ΜΠΡΟΣΤΑ!

γνωστοποίησε, το διάστημα 11 έως 16 Μαΐου 2017, πραγματοποιήθηκε ένα εκτενές πρόγραμμα συναντήσεων με κινεζικές επιχειρήσεις, «για να τους επιβεβαιώσουμε την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να τους στηρίξει στην υλοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων στην Ελλάδα αλλά και να τους υποδείξουμε ποια θα πρέπει να είναι τα επόμενα άμεσα βήματά τους ώστε να επιταχυνθεί η επέκτασή τους στη χώρα μας». Από παλιά το ξέρι το σπορ ο Στέργιος. Πάντα ήταν καλός... πωλητής. Η αλήθεια να λέγεται...

Μ.Σ.

μπαγλαμάδες

Προς τη σεβαστή αθλητική ηγεσία ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ

■ εφυλλίζοντας όχι τα όνειρά μου, αλλά τη

■ συνέντευξη του Γ.Γ. αθλητισμού κ. Τζού-

■ λίου Συναδινού, έμεινα αποσβολωμένος από την περιγραφή όσων είδαν οι οφθαλμοί και άκουσαν τα αυτιάκια τού ίδιου και των παιδιών του, στον τελικό κυπέλλου Ελλάδας στο Πανθεσσαλικό Στάδιο:

«... Πήγα, με ιδιωτικό αυτοκίνητο συνοδευόμενος από τα παιδιά μου και δεν μπορούσα να πλησιάσω στο γήπεδο όταν έφτασα, γιατί έπεφτε ανελέητο ξύλο. Για μία ώρα έβλεπα από έξω τα γεγονότα στην πεζογέφυρα, όπου δεν υπήρχε φύλαξη, ούτε τα σχετικά κιγκλιδώματα που είχαν συμφωνηθεί. Ακολούθησα με το αυτοκίνητό μου το πούλμαν της ΑΕΚ που στάθμευσε κάτω

από την εξέδρα των οπαδών του ΠΑΟΚ με τις πέτρες να πέφτουν βροχή, ενώ οι παίκτες του ΠΑΟΚ έφταναν με τα πόδια διότι το δικό τους λεωφορείο δεν μπορούσε να πλησιάσει...». Ήταν τόσο περιγραφικός και κατατοπιστικός που αγανάκτησα! Αμέσως ήρθε στο μυαλό μου η φράση του Κωνσταντίνου Καραμανλή προς τον αρχηγό της ΚΥΠ μετά τη δολοφονία του Λαμπράκη το 1963 στη Θεσσαλονίκη: «Πολλά πράγματα έχουν γίνει εν αγνοία μου τον τελευταίο καιρό... Θέλω να μάθω, κύριε Νάτσινα, ποιος κυβερνά επιτέλους αυτό τον τόπο». Ο κ. Συναδινός δεν εξήγησε αν στο Βόλο χτύπησε το χέρι στο τραπέζι, όπως γράφηκε ότι έκανε ο Καραμανλής. Διαβάζοντας, όμως, τη συνέχεια κατάλαβα. «Αφού μπήκα, παρακολουθούσα τον έκπτωτο από τον αθλητισμό και την Δημοτική Αρχή, Μπέο, να έχει το γενικό πρόσταγμα. Ναι, έγινε ένα επεισόδιο, ανάμεσα σε εμένα, τον Υπουργό Περιβάλλοντος Σωκράτη Φάμελο και τους υπευθύνους της ΕΠΟ, επειδή αρνηθήκαμε να μας πλησιάσει ο έκπτωτος κ. Μπέος, που αλωνίζε στους χώρους διαπιστευμένων επισήμων.

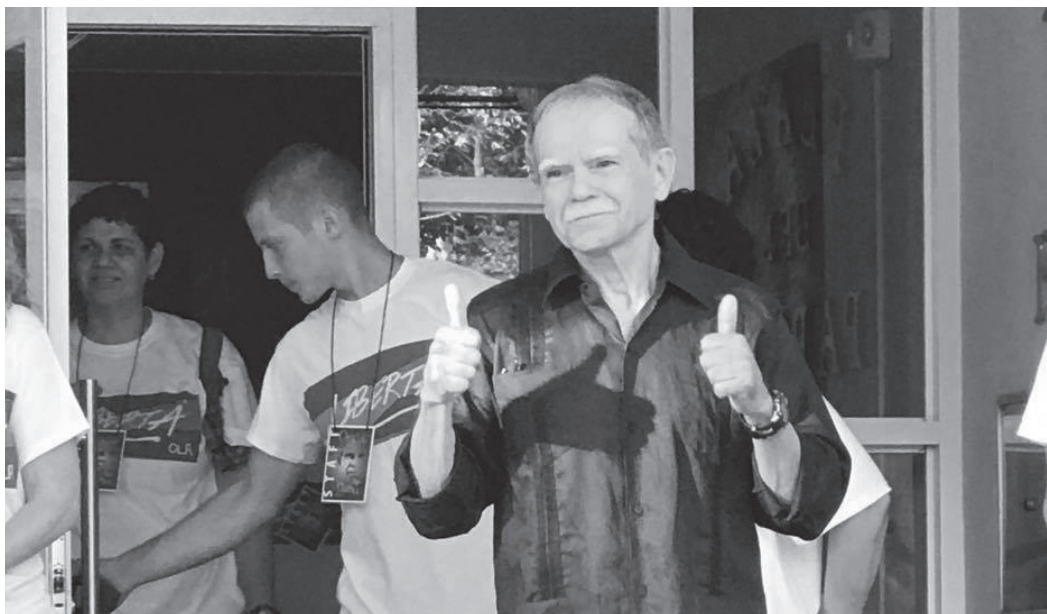
Φύγαμε και σταθήκαμε τουλάχιστον επί είκοσι λεπτά όρθιοι, στη σκάλα, ενώ εκείνος είχε καθίσει δίπλα στον κ. Αγοραστά, τον κ. Ζαγοράκη και τον κ. Σκίμπε, σα να μην έτρεχε τίποτα. Δεν ήταν απλά ανεκτός, αλλά είχε το γενικό οργανωτικό πρόσταγμα. Μετά από φασαρία που κάναμε, μόλις έφυγε κατεβήκαμε». Μετά τα όσα τράβηξε στο Βόλο ο δεύτερος τη τάξη πολιτικός για τον αθλητισμό και εκπρόσωπος της κυβέρνησης, λύθηκε η απορία μου. Το ποδόσφαιρο το κυβερνάει ο Μπέος. Συμπληρωματικά: Όπως είχε γράψει ο Τύπος, ο Μπέος έλυσε και έδενε και κατά τη σύσκεψη για τα μέτρα ασφαλείας προ πέντε ημερών στο ίδιο γήπεδο. Δεν το γνώριζε ο Γ.Γ.; Α, πα, πα, πασα! Κρίμα που δεν ήταν την Τετάρτη στη Λεωφόρο να μας περιγράψει και τις δραματικές στιγμές στον διακοπέντα αγώνα του Παναθηναϊκού με τον ΠΑΟΚ. Ελπίζω ο Τζούλιος να μην υποβάλει παραίτηση και αναχωρήσει στα κρυφά για το Παρίσι.

Μετά τιμής,
Νίκος Μάλλιαρης

02 διεθνή

Επιτέλους ελεύθερος!

Μετά από 36 χρόνια στις φυλακές των ΗΠΑ, εκ των οποίων τα περισσότερα σε πλήρη απομόνωση, ο αγωνιστής της ανεξαρτησίας Όσκαρ Λόπεζ Ριβέρα βαδίζει πάλι ελεύθερος στους δρόμους του Πουέρτο Ρίκο. «Τίποτα δεν κοστίζει η αγάπη προς την πατρίδα. Αυτό που κοστίζει είναι να τη χάσεις», ήταν η πρώτη δήλωσή του. Και στην ερώτηση τι σκοπεύει να κάνει τώρα που είναι ελεύθερος, απάντησε έτσι: «Να αγωνιστώ για την ενότητα που είναι απαραίτητη ώστε να αποτινάξουμε τον αποικιακό ζυγό, και να δουλέψω. Αυτά τα δύο πράγματα ξέρω να κάνω».

γυρίζει

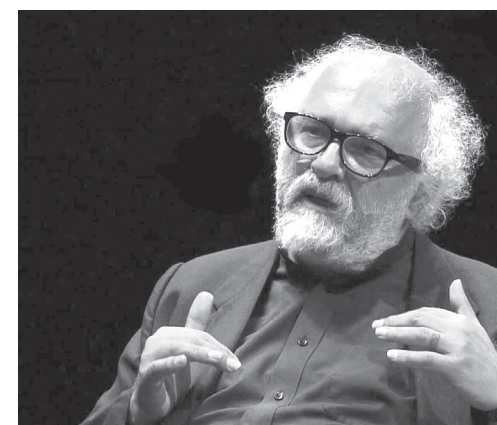
Και βιβλία γιοκ...

Την προηγούμενη εβδομάδα η τουρκική αστυνομία εισέβαλε στον εκδοτικό οίκο «Belge» στην Κωνσταντινούπολη και κατάσχεσε 2.170 βιβλία. Η πρόφαση που χρησιμοποιήθηκε ήταν η «έλλειψη επίσημης θεωρημένης ταινίας» σε κάποια από αυτά. Πάντως οι αστυνομικοί αρχικά δήλωσαν πως είχαν εντολή να κατάσχουν τα βιβλία «Κούρδοι χωρίς πατρίδα» και «Αποφάσεις σκληρότερες από τον θάνατο» του συγγραφέα Μεχμέτ Γκιουλέρ. Κατασχέθηκαν όμως και εκατοντάδες ακόμα βιβλία, εκδόσεις της δεκαετίας του 1980 και του 1990 (όταν δεν είχε καθιερωθεί η απαραίτητη σήμερα «ταινία»...). Στη διάρκεια της πολύωρης επιχείρησης η αστυνομία εμπόδισε τους εργαζόμενους να βγουν από το χώρο, ενώ ο συντάκτης Μεχμέτ Αλί Μπαρής τέθηκε υπό προσωρινή κράτηση. Πρόκειται δηλαδή για ένα μικρό μόνο, αλλά συμβολικό περιστατικό στη «μηδενικής ανοχής» Τουρκία του Ερντογάν...

Ο προοδευτικός εκδοτικός οίκος «Belge» ιδρύθηκε το 1977 από την Αϊσενούρ Ζαράκολου, σύζυγο του συγγραφέα και ακτιβιστή Ρακίπ Ζαρακολού*, και μέχρι το στρατιωτικό πραξικόπημα του Εβρέν (1980) δημοσίευε κυρίως ακαδημαϊκά και θεωρητικά βιβλία. Στη συνέχεια επικεντρώθηκε σε εκδόσεις για την πολιτική, την οικονομία, τη φιλοσοφία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, με συγγραφείς που περιλάμβαναν και πολιτικούς κρατούμενους. Με την έκδοση των πρώτων κιάλας βιβλίων, απαγγέλθηκαν κατηγορίες κατά του ζεύγους, οδηγήθηκαν στη φυλακή, έγινε κατάσχεση και καταστροφή των αντιτύπων, ενώ τους επιβλήθηκαν βαρύτατα πρόστιμα.

Ο εκδότης είχε συλληφθεί πάλι το 2011, με το πρόσχημα ότι είχε διασυνδέσεις με την Ένωση Κουρδικών Κοινοτήτων (ΚΚΚ), η οποία θεωρείται ότι πρόσκειται στους «τρομοκράτες» του ΡΚΚ. Αφέθηκε ελεύθερος τον Απρίλιο του 2012. Ο Ρακίπ Ζαρακολού (φωτό) δήλωσε με αφορμή την εισβολή της αστυνομίας στον εκδοτικό οίκο και την κατάσχεση βιβλίων με γελοία προσχήματα κρύβεται μια βαθιά ιστορική πραγματικότητα. Αυτή η χώρα δεν θα καταφέρει ποτέ να αλλάξει. Η Μαύρη Ιστορία θα επαναλαμβάνεται συνέχεια. Μέχρι να φάνε το μεγάλο χαστούκι της ιστορίας!»

* Άρθρο του Ρακίπ Ζαράκολου, με τίτλο «Αριστεροκτονία και Νεολαιοκτονία», έχει δημοσιευθεί στο Δρόμο (φύλλο 281).

Δήξη συναγερμού;

Γερμανία και Γαλλία ξανά υπό (προσωρινό) έλεγχο

■ ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΦΙΝΑΛΗ

Τρίτο τεστ πριν τις ομοσπονδιακές εκλογές του Σεπτεμβρίου, ακόμη πιο φαρμακερό από τα προηγούμενα για τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία, ήταν οι εκλογές στο κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας. Η τοπική συγκυβέρνηση SPD-Πράσινων γνώρισε τη συντριβή, με τους δύο εταίρους να χάνουν συνολικά σχεδόν 13% και τους χριστιανοδημοκράτες (CDU) να εκτινάσσονται στην πρώτη θέση. Έτσι μπαίνει και η τελευταία πρόκα στο φέρετρο των φιλοδοξιών της Κεντροαριστεράς, που ευελπιστούσε ότι ένας Σουλτς και μια δόση «αντινεοφιλελεύθερου» βερμπαλισμού αρκούσαν για να απειλήσουν την πρωτοκαθεδρία της Μέρκελ. Αιτία της νέας ήττας των σοσιαλδημοκρατών δεν είναι όμως μόνο η επιχειρούμενη κοροϊδία, που συγκρούεται με τη σκληρή πραγματικότητα της συνεχιζόμενης ομοσπονδιακής συγκυβέρνησης CDU/SDP. Είναι και το γεγονός ότι, με δεδομένη την οξεία αντιπαράθεση στους κόλπους της άρχουσας τάξης των ΗΠΑ, η Μέρκελ φαίνεται στα μάτια των παραδοσιακά «ρεαλιστών» συμπατριωτών της (και εν πολλοίς είναι) ηγέτιδα όχι μόνο της κυρίαρχης στην Ε.Ε. Γερμανίας, αλλά συνολικά του στρατοπέδου της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Δεδομένου, επιπλέον, και του γεγονότος ότι είναι από τους λιγότερο χαμένους της παγκόσμιας και ευρωπαϊκής κρίσης, πολλοί Γερμανοί δεν βλέπουν το λόγο να επενδύσουν σε κάποιον που απλά θέλει να γίνει χαλίφης στη θέση του χαλίφη. Χαρακτηριστικό ήταν από αυτήν την άποψη το γεγονός ότι η απερχόμενη πρωθυπουργός της τοπικής συγκυβέρνησης SPD-Πράσινων έφαγε (μάτια) την τελευταία εβδομάδα σε όρκους ότι δεν πρόκειται ποτέ να στηριχθεί στην «επάρτη» Αριστερά. Μια αντίστοιχη στάση και από την Αριστερά (ότι δηλαδή δεν επιδιώκει καμιά συνεργασία με τους σοσιαλφιλελεύθερους συνεργάτες της Μέρκελ) ίσως να τη βοηθούσε

ΕΚΛΟΓΕΣ Β.ΡΗΝΑΝΙΑΣ-ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ (14/5/2017)		
Αποτελέσματα	2017	2012
ΑΠΟΧΗ	34,8%	40,4%
ΛΕΥΚΑ-ΑΚΥΡΑ	1,1%	1,4%
Χριστιανοδημ. (CDU)	33,0%	26,3%
Σοσιαλδημοκρ. (SPD)	31,2%	39,1%
Ελεύθεροι Δημ. (FDP)	12,6%	8,6%
Εναλλακτική (AfD)	7,4%	---
Πράσινοι (Die Grünen)	6,4%	11,3%
Αριστερά (Die Linke)	4,9%	2,5%
Πειρατές (Die Piraten)	1,0%	7,8%
Λοιπά κόμματα	3,5%	4,4%

να εκφράσει την όποια αμφισβήτηση. Αλλά έχει και η γερμανική Αριστερά τα... ταμπού της, με πρώτο ορατό αποτέλεσμα να μείνει για ο,1% εκτός τοπικού κοινοβουλίου. Την όποια δυσαρέσκεια καρπώθηκε έτσι κυρίως η «Εναλλακτική για τη Γερμανία» (AfD), χωρίς όμως να πείσει, και αυτή τη φορά, ότι μπορεί να απειλήσει τα κατεστημένα κόμματα. Τα κέρδη της Αριστεράς και της AfD σχετικοποιούνται κι άλλο αν συνυπολογίσει κανείς την εξαφάνιση των Πειρατών, που το 2012 είχαν καρπωθεί τις ψήφους της αμφισβήτησης. Με δυο λόγια, η καγκελάρια Μέρκελ βαδίζει με ακόμη μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση προς την αναμέτρηση του Σεπτεμβρίου. Οι υπόλοιποι, ιδίως το SPD και το FDP, αναμετρούνται μάλλον για το ποιος θα είναι ο συνεργάτης της...

Και... κυβέρνηση του Βισύ

Στη γειτονική Γαλλία ο νέος πρόεδρος Μακρόν, επιβεβλημένος από όλα τα εγχώρια και εξωχώρια δυναμικά κέντρα, σχημάτισε τη νέα του κυβέρνηση με επικεφαλής τον δεξιό Εντουάρ Φιλίπ, μαδώντας τα δύο πάλαι ποτέ μεγάλα κόμματα της Κεντροδεξιάς και της Κεντροαριστεράς. Όπως έγινε δεκαετίες πριν και στην Ιταλία, φαίνεται ότι το σύστημα

εγκαταλείπει τους «σοσιαλιστές» στη μοίρα τους, ενώ και οι κεντροδεξιοί Ρεπουμπλικάνοι λαμβάνουν το μήνυμα ότι η δουλειά μπορεί να γίνει και χωρίς αυτούς σε πρωταγωνιστικό ρόλο. Επίσης ο Μακρόν ήδη όρισε μόνος του «δημοκρατικότητα» τους υποψήφιους βουλευτές (μερικούς χωρίς καν να τους ρωτήσει), εξυτελιζοντας τον πρώην πρωθυπουργό Βαλς, που είχε σπεύσει να τον υποστηρίξει προδίδοντας τον «σύντροφό του» Αμόν. Όσο για τον κεντρώο Μπαϊρού, που ονειρευόταν πρωθυπουργίες, έγινε τουλάχιστον υπουργός. Η πιο συμβολική επιλογή είναι πάντως ο νέος υπουργός Οικονομίας: ο δεξιός Μπρουνόν Λε Μερ είναι «πεπεισμένος ευρωπαϊστής», δηλαδή φανατικός οπαδός της γερμανικής Ε.Ε. «Θα ταίριαζε κουτί στην κατοχική κυβέρνηση του Βισύ», ήταν ένα από τα πρώτα κακεντρεχή αλλά εύστοχα σχόλια.

Χαμός γίνεται όμως και στα «άκρα» του συστήματος: στο μεν Εθνικό Μέτωπο η Μαρίν Λεπέν μετά βίας συγκρατεί όσους της επιτίθενται για την «αναποτελεσματική» γραμμή της, ενώ και στην πέραν των «σοσιαλιστών» Αριστερά επικρατεί το χάος ενόψει των επερχόμενων βουλευτικών εκλογών. Ο φιλόδοξος Μελανσόν παίρνει και πάλι διαζύγιο από το Γαλλικό Κ.Κ. (το οποίο ψάχνει σανίδα σωτηρίας μεταξύ «σοσιαλιστών» και Πράσινων...) και ελπίζει κι αυτός σε συνεργασία με τμήματα του καταρρέοντος Σοσιαλιστικού Κόμματος για να επιβιώσει σε ένα εκλογικό σύστημα που είχε φτιαχτεί για άλλες εποχές. Ούτε αυτός μοιάζει να καταλαβαίνει ότι η έμμεση στήριξη του Μακρόν στο 2ο γύρο των προεδρικών εκλογών δεν θα ξεχαστεί εύκολα από πολλούς υποστηρικτές του, κι ακόμη χειρότερα, ότι η προσπάθεια να εκφραστεί η δυσαρέσκεια των απορριπτόμενων στρωμάτων απαιτεί κάτι παραπάνω από τακτικισμούς και χαρισματικούς ρήτορες...

02 **διεθνή**

■ ΤΟΥ **Σωτήρη Ρούσου***

Γίνονται προεδρικές εκλογές στο Ιράν;

Στην τελική ευθεία η αντιπαράθεση μετριοπαθών και συντηρητικών

Οι εκλογές για πρόεδρο στο Ιράν έχουν «διαφύγει» της προσοχής των ΜΜΕ στη Δύση. Μόλις πρόσφατα το Foreign Affairs διέθεσε μια σύντομη ανάλυση για τις εκλογές αυτές, προβάλλοντας μια μάλλον απλουστευτική εικόνα των προεδρικών αναμετρήσεων στο Ιράν. Βασικός άξονας της ανάλυσης ήταν ότι στα τελευταία είκοσι χρόνια η ιρανική κοινωνία ψηφίζει εκείνο τον υποψήφιο που δεν αποτελεί επιλογή του καθεστώτος, και ιδιαίτερα εναντίον του υποψηφίου που υποστηρίζεται από τον Ανώτατο Θρησκευτικό Ηγέτη, Αγιατολάχ Χαμενεΐ. Η προσέγγιση αυτή δεν εξηγεί βέβαια την εκλογή Αχμαντινετζάντ – αλλά εκεί, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, έγινε νοθεία, οπότε δεν δημιουργείται πρόβλημα στο ερμηνευτικό σχήμα. Μια άλλη προσέγγιση θέλει τις εκλογές να αποτελούν ανταγωνισμό ενδο-καθεστωτικών ελίτ. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, η συμμαχία μεταξύ κληρικών και Φρουρών της Επανάστασης (πολιτικο-στρατιωτικής οργάνωσης ανεξάρτητης από τον τακτικό Ιρανικό Στρατό, αλλά ισχυρότερης σε δύναμη πυρός, οικονομική επιρροή και διεθνείς διασυνδέσεις με σκοπό τη διαφύλαξη του ισλαμικού χαρακτήρα του κράτους) αποτέλεσε το βασικό άξονα εξουσίας στη δεκαετία του 1980. Μια συμμαχία κληρικών και τεχνοκρατών αποτέλεσε την κυρίαρχη ελίτ στη δεκαετία του 1990, με βασικό εκπρόσωπο τον Χασεμί Ραφσαντζανί. Η ισχύς αυτής της συμμαχίας διατηρήθηκε και κατά την προεδρία του Χαταμί.

Ο Αχμαντινετζάντ εκπροσωπούσε τη συμμαχία μεταξύ Φρουρών της Επανάστασης και των τεχνοκρατών, με τους πρώτους να έχουν το πάνω χέρι σε αυτόν τον άξονα εξουσίας. Σήμερα, σύμφωνα με την ίδια προσέγγιση, ο πρόεδρος Χασάν Ρουχανί εκπροσωπεί τη συμμαχία μετριοπαθών κληρικών και τεχνοκρατών, ο Εμπραχίμ Ραΐσί εκπροσωπεί τον άξονα συντηρητικών κληρικών και Φρουρών της Επανάστασης, ενώ τέλος ο δήμαρχος της Τεχεράνης Μπαχέρ Γκαλιμπάφ τη συμμαχία Φρουρών και τεχνοκρατών.

Η παραίτηση του Γκαλιμπάφ την περασμένη Δευτέρα αποτελεί μια κίνηση πύκνωσης των γραμμών των συντηρητικών κληρικών και των Φρουρών της Επανάστασης υπό τις ευλογίες του Ανώτατου Θρησκευτικού Ηγέτη, Αλί Χαμενεΐ.

Δύο όψεις του ίδιου νομίσματος;

Οι Φρουροί της Επανάστασης και μέρος του ανώτατου κλήρου έχουν μετατραπεί, μέσα από κοινωφελή ταμεία και τον έλεγχο εταιρειών και βιομηχανιών, σε οικονομικούς δρώντες με τεράστια συμφέροντα. Η συνέχιση μάλιστα της «οικονομίας της αντίστασης», δηλαδή του ελέγχου της οικονομίας με βασική αιτιολόγηση τον κίνδυνο που διατρέχει το Ιράν και ο ισλαμικός χαρακτήρας του κράτους από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους, αποτελεί τη βάση για τη διαίωση αυτών των συμφερόντων. Από την άλλη πλευρά, ένα μέρος του ανώτατου κλήρου και της διευθυντικής ελίτ εκπροσωπούν μεσαία στρώματα, κυρίως επιχειρηματίες των μεγάλων αστικών κέντρων, τα οποία επιθυμούν το άνοιγμα στο διεθνές εμπόριο και τις ξένες επενδύσεις που έρχεται χάρη στην ομαλοποίηση των σχέσεων της Τεχεράνης με τον κόσμο και τη σταδιακή αποδόμηση της «οικονομίας της αντίστασης». Και σε αυτήν την προσέγγιση, οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των διαφόρων ομάδων δεν είναι ευδιάκριτες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις αλλαγές θέσεων και συμμάχων του «ρεαλιστή» Ραφσαντζανί.

Μια τρίτη προσέγγιση των ιρανικών εκλογών είναι αυτή που υποστηρίζεται από τον Χαμίτ Νταμπάσι. Σύμφωνα με αυτήν, ουσιαστικά οι εκλογές δίνουν την ευκαιρία στο

ιρανικό έθνος/κοινωνία να εκφράσει την επιθυμία της, το επιθυμητό αφήγημα για το μέλλον του ιρανικού κράτους. Δηλαδή επιθυμεί ελευθερία, πραγματική δημοκρατία με σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και κοινωνική δικαιοσύνη. Γι' αυτό το λόγο ψηφίζει υποψηφίους όπως ο Ρουχανί ή παλαιότερα ο Χαταμί. Μόνο που οι υποψήφιοι αυτοί, σύμφωνα με τον Νταμπάσι, δεν είναι παρά ωραιοποιημένες προσόψεις του καθεστώτος και των πυλώνων του. Η ρητορική των λεγόμενων μεταρρυθμιστών ή μετριοπαθών ηγετών το μόνο που κάνει είναι να συσκοτίζει το πραγματικό αφήγημα του κράτους, όπως αυτό μπορεί κανείς να το αντιληφθεί ακούγοντας τις ομιλίες των λεγόμενων σκληρών του καθεστώτος, του Ραΐσί ή του Χαμενεΐ. Κατά τα άλλα και οι δύο πλευρές ουσιαστικά υπηρετούν διαφορετικά τμήματα των οικονομικά ισχυρών, είτε των καθεστωτικών ελίτ είτε των μεγαλοαστικών τάξεων των μεγάλων πόλεων εις βάρος των υποτελών τάξεων στην ύπαιθρο και τα υποβαθμισμένα προάστια. Αντιθέτως, υποστηρίζει ο Νταμπάσι, όταν αναδεικνύεται ένας πραγματικά μεταρρυθμιστής ηγέτης που επιθυμεί σημαντικές αλλαγές στις καθεστωτικές ισορροπίες, όπως ο Μιρ Χοσεΐν Μουσαβί το 2009, οι καθεστωτικές ελίτ απέτρεψαν την εκλογή του και κατέστειλαν με βιαιότητα το κίνημα της «Πράσινης Επανάστασης», που συγκροτήθηκε

ως διαμαρτυρία για την εκτεταμένη βία και νοθεία των εκλογών του 2009.

Κλειδί για τη νίκη η αντιμετώπιση της ανεργίας

Πέρα όμως από τις διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις, τα πραγματικά προβλήματα της ιρανικής κοινωνίας παραμένουν, με πρώτο αυτό της ανεργίας. Σήμερα η ανεργία βρίσκεται στο 12,4%, περίπου 2% περισσότερο από ό,τι ήταν πριν τρία χρόνια, ενώ μεταξύ των νέων 15-29 ετών το ποσοστό αυτό ανεβαίνει στο 30% και στις γυναίκες της ίδιας ηλικίας στο 50%. Παρά τη δημιουργία, στο 2016, 600.000 νέων θέσεων εργασίας από τη κυβέρνηση Ρουχανί, η ανεργία αυξάνεται εξαιτίας, πρώτον, της δημογραφικής έκρηξης των δεκαετιών 1980 και 1990 και, δεύτερον, της αδυναμίας να μεταφερθούν τα οφέλη από την αύξηση των πετρελαϊκών εσόδων σε ολόκληρο το εύρος της ιρανικής κοινωνίας και οικονομίας. Κλάδοι όπως η οικοδομή παρέμειναν στάσιμοι ή υποχώρησαν. Έτσι η ανάγκη για δημιουργία 1,2 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας ετησίως δεν καλύφθηκε από τις πολιτικές Ρουχανί. Τη ίδια στιγμή όμως, ο «δείκτης φτώχειας», που συνδυάζει ανεργία και πληθωρισμό, έχει μειωθεί ραγδαία στο 19,2% τον Μάρτιο 2017, από 45,5% τον Ιούνιο 2013.

Από την πλευρά τους οι συντηρητικοί αντίπαλοι του Ρουχανί υπόσχονται τη

δημιουργία 5,5 εκατομμυρίων θέσεων για τα επόμενα τέσσερα χρόνια και τριπλασιασμό των επιδομάτων σε χρήμα για τα φτωχότερα στρώματα, τα οποία αντικατέστησαν τις επιδοτήσεις σε είδος (καύσιμα τρόφιμα κ.ά.) κατά την περίοδο Αχμαντινετζάντ. Αντίθετα, ο Ρουχανί ακολουθεί μια πολιτική για την άνοδο του οικονομικού επιπέδου των Ιρανών, που στηρίζεται περισσότερο στο άνοιγμα της ιρανικής οικονομίας στις ξένες εταιρείες και τις άμεσες επενδύσεις και λιγότερο στις επιδοματικές πολιτικές. Το 60% των βασικών κλάδων της ιρανικής οικονομίας ελέγχεται από το κράτος και μεγάλο μέρος των υπολοίπων από θρησκευτικά ιδρύματα. Ένα τέτοιο άνοιγμα, εφόσον επιτευχθεί, θα ευνοήσει σίγουρα τα μεσαία στρώματα, αλλά θα αφήσει έξω τα φτωχά στρώματα της νότιας Τεχεράνης και άλλων μεγάλων αστικών κέντρων. Το θέμα της ανεργίας πάντως θα αποτελέσει το κλειδί για τη νίκη στις εκλογές.

Η ανάλυση αυτή γράφεται πριν ανοίξουν οι κάλπες στο Ιράν, με τον νυν πρόεδρο Ρουχανί να προηγείται στις δημοσκοπήσεις. Σε περίπτωση νίκης του συντηρητικού Ραΐσί, είναι πολλοί οι αναλυτές που αναμένουν ριζοσπαστική στροφή της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής. Είναι γεγονός ότι η συμμαχία του σκληροπυρηνικού ιερατείου και των Φρουρών της Επανάστασης στηρίζεται στον έλεγχο της «οικονομίας της αντίστασης», και συνεπώς μια όξυνση των περιφερειακών ανταγωνισμών θα διευκόλυε τη νομιμοποίηση της πολιτικής κυριαρχίας της.

Όμως θα ήταν αυτοκτονία για την οικονομία του Ιράν αν η Τεχεράνη έδινε επιχειρήματα στην Ουάσινγκτον και τους συμμάχους της για αναθεώρηση της συμφωνίας για το πυρηνικό πρόγραμμα. Αν μάλιστα υπολογιστεί η αιμορραγία σε οικονομικούς και ανθρωπίνους πόρους για τη στήριξη του Άσαντ στη Συρία, την ενίσχυση της Χεζμπολά και τη στήριξη των σιιτικών παρατάξεων στο Ιράκ, τότε οποιαδήποτε ιρανική ηγεσία είναι αναγκασμένη να συνεχίσει το οικονομικό και το πολιτικό άνοιγμα προς την Ευρώπη, τη Ρωσία και την Κίνα.

Το άνοιγμα της ιρανικής οικονομίας στις ξένες εταιρείες και τις άμεσες επενδύσεις, εφόσον επιτευχθεί, θα ευνοήσει σίγουρα τα μεσαία στρώματα, αλλά θα αφήσει έξω τα φτωχά στρώματα της νότιας Τεχεράνης και άλλων μεγάλων αστικών κέντρων

*Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και υπεύθυνος του Κέντρου Μεσογειακών, Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών, www.cemmis.edu.gr

δρόμος

ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Αντόνιο Γκράμσι: Ένα μυαλό που «δουλεύει» ακόμα

Ο Αντόνιο Γκράμσι συλλαμβάνεται στις 9 Νοεμβρίου 1926. Λίγες μέρες πριν ο Μουσολίνι έχει θέσει εκτός νόμου όλα τα κόμματα. Ο Γκράμσι δικάζεται στα τέλη Μαΐου του 1928. Ο εισαγγελέας Μικέλε Ισγκρό, στην αγόρευσή του είπε την περίφημη φράση: «Πρέπει για είκοσι χρόνια να σταματήσουμε να λειτουργεί αυτό το μυαλό».

Ο Γκράμσι από τότε μέχρι τον θάνατό του (27 Απριλίου 1937) έζησε έγκλειστος στις φασιστικές φυλακές. Το μυαλό που έπρεπε να πάψει να λειτουργεί, συνέχισε και στις συνθήκες αυτές να δουλεύει. Να δουλεύει για το μέλλον, να δουλεύει για τις επόμενες δεκαετίες. Έτσι, όποτε οι συνθήκες της υγείας του το επέτρεπαν ο Γκράμσι γράφει σημειώσεις, γεμίζει τετράδια που διασώζονται και γίνονται γνωστά στο αναγνωστικό κοινό δεκαετίες αργότερα.

Τα *Τετράδια της φυλακής*, το πιο σημαντικό έργο του Γκράμσι εκδόθηκαν για πρώτη φορά ολοκληρωμένα και επιμελημένα το 1975. Μόνο τότε μπορεί να εκτιμηθεί σε βάθος «ο ρυθμός της σε εξέλιξη σκέψης του Γκράμσι». Το έργο αυτό γραφόταν ανάμεσα στο 1929 όταν πρωτοδόθηκε στον Αντόνιο Γκράμσι η δυνατότητα να γράφει (είχε συλληφθεί το 1926) και σταμάτησε να γράφεται (δεν τελείωσε ποτέ, αφού είναι ένα σύνολο από σημειώσεις μεταγραμμένες σε διάφορα τετράδια) το 1935, όταν πλέον η υγεία του δεν του επέτρεπε να συνεχίζει.

Στο έργο αυτό που παρήγαγε ένα μυαλό που έπρεπε να σταματήσει να λειτουργεί, καταπιάνονται πολλά, ιδιαίτερα, σημαντικότερα ζητήματα της «φιλοσοφίας της πράξης» και εκτίθεται μια ιδιαίτερη άποψη του Γκράμσι για πολλά και κρίσιμα ζητήματα.

Ο Γκράμσι έδρασε και ανήκει στη μεγάλη στρατιά των επαναστάσεων που συγκλόνισαν τον 20ο αιώνα και αντιμετώπισε πρακτικά, πολιτικά, πολιτιστικά και ηθικά πολλά δύσκολα προβλήματα της πολιτικής, του κράτους, της κουλτούρας, των διανοουμένων, του κόμματος, των απαντήσεων του κεφαλαίου, τον φασισμό, τον αμερικανισμό και τόσα άλλα. Δίκαια το γκραμισιανό έργο αποτελεί πηγή έμπνευσης, στοχασμού, θεωρίας και κουλτούρας, για την θεωρία και την πράξη της απελευθέρωσης. Ένα μεγάλο εργαστήριο σκέψης, αποτίμησης, διάνοιξης νέων δρόμων κ.λπ. Γι' αυτό και η επαφή με το έργο του μετασχημάτισε, ωρίμασε, διαμόρφωσε όσους ήρθαν σε επαφή με αυτό πολλά-πολλά χρόνια μετά. Στον Γκράμσι ανήκει το μερίδιο εκείνο που έκανε πιο φανερή την ανάγκη να επεκταθεί η ματιά και ο ορίζοντας του εργατικού κινήματος πιο πέρα από εκεί που έφτασε με την Οκτωβριανή Επανάσταση. Αναμετρήθηκε θεωρητικά και πρακτικά με τα προβλήματα, τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις

που χρειάζονται μια ορισμένη αντιμετώπιση σε συνθήκες αναπτυγμένων χωρών και με πυκνά πλέγματα ιδεολογικών και κρατικών μηχανισμών, χειριστικών μηχανισμών.

Επεξεργάστηκε μια γενική στάση και στρατηγική και επεσήμανε πόσο σημαντικό είναι, πόσο ζωτικό είναι για το απελευθερωτικό κίνημα του προλεταριάτου, να εγκαταλείψει μια οικονομίστικη αντίληψη και έναν περιορισμό του αγώνα στα επίπεδα αυτό. Κουλτούρα, πολιτική, ηθική, εποικοδομήματα, ιδεολογία ή ιδεολογίες, ηγεμονία, υλικό μηχανισμό δημιουργίας της συναίνεσης, μορφωτικοί όροι και άλλα, αποτελούν κεντρικά ζητήματα στο τρόπο που ο Γκράμσι διαπραγματεύεται τα διάφορα θέματα και στο ποια ζητήματα δίνει έμφαση πώς πρέπει

να συμπληρώνουν, να στηρίζουν, να εμπλουτίζουν την πολιτική πάλη, τις οικονομικές διεκδικήσεις, το κράτος και τον μαρξισμό του και άλλα.

Γι' αυτό, αποτιμώντας το έργο του μπορούμε να τονίσουμε τα ακόλουθα:

- Πέρα από το ότι το σύνολο της σκέψης του ήταν πρωτότυπο, γόνιμο και προαγωγικό: Θεμελιώδεις έννοιες της σκέψης του όπως το *ιστορικό μπλοκ κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων* και η *ηγεμονία* αποτέλεσαν θεωρητικές καινοτομίες που ενσωματώθηκαν στον κλασικό μαρξισμό.
- Μέσα από την έννοια της ηγεμονίας είχαμε απελευθέρωση της πολιτικής στην οποία αποδόθηκε αυτονομία αλλά και νέα όρια βεβαίως.
- Απελευθερώνει από τον οικονομισμό, διότι η πολιτική

δεν είναι η αυτόματη, γραμμική, ανεπεξέργαστη μεταφορά των οικονομικών συμφερόντων της εργατικής τάξης στο πολιτικό πεδίο.

- Η ηγεμονία καθιστά την πολιτική συνθετότερη τόσο ως

α) λειτουργία του πολιτικού, και

β) ως στρατηγική του προλεταριάτου.

Αυτή η συνθετότητα, μας απομακρύνει από την ψευδαίσθηση ότι η κοινωνική πορεία, θα είναι μονόγραμμη εφαρμογή συμφερόντων (π.χ. μιας τάξης) και κατά συνέπεια εύκολα χειραγωγήσιμη και διευθυνόμενη. Η συγκρότηση μιας εθνικής-λαϊκής θέλησης θέτει αλλιώς τα καθήκοντα και τις προτεραιότητες από την απλή κατάκτηση της «πλειοψηφίας της εργατικής τάξης» από ένα φορέα. Μας απομακρύνει από την εξελικτική αντίληψη του σοσιαλισμού ως γραμμική οικοδόμηση φθινουσών ταξικών αντιθέσεων.

Η σκέψη του οδηγεί σε πλήγμα της μονολιθικότητας. Όχι τόσο της εσωκομματικής, η οποία συνδέθηκε με ιστορικές ανάγκες εξαιτίας των διώξεων και της παρανομίας, αλλά όπως αυτή μεταφέρθηκε και μεθερμηνεύτηκε στη θεώρηση για την κοινωνία και την ταξική πάλη. Κατά συνέπεια μονοκομματικότητες, αυθεντικοί εκφραστές της αλήθειας, αποκλειστικοί κληρονόμοι και δη της ιστορίας του εργατικού κινήματος και του μαρξισμού, αμφισβητήθηκαν οριστικά.

Πέραν αυτού, όμως, μέσα από το «ιστορικό μπλοκ» αμφισβητήθηκε και η μονοταξικότητα της πολιτικής προοπτικής. Η πορεία προς την κοινωνική απελευθέρωση πλέον δεν θα είναι η πορεία μιας τάξης (και των δομικά προσδιορισμένων συμμάχων της) που θα καταφέρει να επιβάλει τα συμφέροντά της. Παραπέμπει σε κάθε φάση της πορείας μετάβασης στην διαμόρφωση ενός σύνθετου μπλοκ στο εσωτερικό του οποίου οι δείκτες ηγεμονίας (ήτοι κυριαρχίας και πρωτοπορίας) είναι ζητούμενοι και προς κατάκτηση, όχι εκ των προτέρων προσδιορισμένοι.

Ακόμα, η έννοια της ηγεμονίας δεν περιορίζεται στενά στο ζεύγος καταναγκασμός και συναίνεση όπως προσπάθησε ένα ορισμένο είδος μαρξισμού προκειμένου να τη χωρέσει στα στενά όρια του. Και ο πολιτισμός;

Οι πολλές διαστάσεις της υποκειμενικότητας; Η ιστορική κληροδοσία στα πλαίσια του μαρξισμού; Αλλά και εκτός αυτού; Ή δεν υπάρχει τίποτα εκτός αυτού;

Το μυαλό που έπρεπε να πάψει να λειτουργεί, λειτουργεί ακόμα και τώρα στην δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα.

Και πρέπει να λειτουργήσουν και τα δικά μας μυαλά...

02 αφιέρωμα

Πρόβλεψη και συσχετισμός δυνάμεων

«Μόνο όποιος θέλει έντονα, προσδιορίζει τα αναγκαία στοιχεία για την πραγματοποίηση της θέλησής του»

■ του Ρούντι Ρινάλντι

Οι σκέψεις που εκθέτει ο Γκράμσι στις σημειώσεις του για τον Μακιαβέλι, την πολιτική και το σύγχρονο κράτος έχουν τροφοδοτήσει πλήθος από αναλύσεις, δοκίμια, βιβλία, παρεμβάσεις. Στο σύντομο σημείωμα που ακολουθεί θα δώσουμε εντελώς συνοπτικά τις βασικές σκέψεις του Γκράμσι για δύο κρίσιμα θέματα: Την πρόβλεψη και τον συσχετισμό δυνάμεων. Εξυπακούεται ότι ο καλύτερος τρόπος είναι η άμεση επαφή και ανάγνωση του έργου του που κυκλοφορεί στην χώρα μας (*Για τον Μακιαβέλι*, εκδόσεις Ηριδανός).

Αναφερόμενος στην πρόβλεψη ο Γκράμσι σημειώνει πως «είναι βέβαιο ότι προβλέπω σημαίνει μονάχα βλέπω καλά το παρόν και το παρελθόν σαν κίνηση: βλέπω καλά, δηλαδή διακρίνω με ακρίβεια τα βασικά και μόνιμα στοιχεία της διαδικασίας». Αλλά, θα προσθέσει πως «είναι παράλογο να σκεφτούμε μία πρόβλεψη καθαρά αντικειμενική. Όποιος κάνει την πρόβλεψη, στην πραγματικότητα έχει ένα "πρόγραμμα" που θέλει να το κάνει να θριαμβεύσει και η πρόβλεψη είναι ακριβώς στοιχείο αυτού του θριάμβου».

Ακόμα περισσότερο, ο Γκράμσι θα υποστηρίξει πως «μπορούμε να πούμε ότι μονάχα στο βαθμό που η πρόβλεψη συνδέεται με ένα πρόγραμμα, αποκτάει και μια αντικειμενικότητα». Και εξηγεί αυτήν την φαινομενικά παράδοξη άποψη με τα εξής επιχειρήματα:

- 1) Μονάχα το πάθος οξύνει το νου και συνεργεί στο να κάνει πιο καθαρή τη διαίσθηση και άρα να αποκτάμε μια εμπειρία στην ανάλυση των διαφόρων καταστάσεων και κινήσεων,
- 2) Μόνο η ύπαρξη στον «προβλέποντα» ενός προγράμματος για πραγματοποίηση τον καθιστά ικανό ώστε να κρατιέται στο ουσιαστικό, και
- 3) διότι, εφόσον η πραγματικότητα είναι αποτέλεσμα εφαρμογής της ανθρώπινης θέλησης στην κοινωνία των πραγμάτων,

το να κάνουμε αφαίρεση κάθε βουλητικού στοιχείου ή να υπολογίζουμε μονάχα την επέμβαση των θελήσεων των άλλων και να θεωρούμε τα στοιχεία αυτά σαν αντικειμενικούς όρους, ακρωτηριάζουμε την πραγματικότητα.

Για να γίνει πιο εμφανής η άποψη του θα την συνοψίσει σε μια φράση: «Μόνο όποιος θέλει έντονα, προσδιορίζει τα αναγκαία στοιχεία για την πραγματοποίηση της θέλησής του» και έτσι μετατρέπεται και αυτός σε ένα στοιχείο της πραγματικότητας, σε ένα ενεργό στοιχείο που πασχίζει να διαμορφώσει την πραγματικότητα τροποποιώντας τους συσχετισμούς των δυνάμεων.

Για τον Γκράμσι δεν υπάρχουν σινικά τείχη ανάμεσα στους αντικειμενικούς και υποκειμενικούς παράγοντες. Όποιος ορθώνει τέτοια τείχη φοβάται την κοινωνική δυναμική, δεν θέλει έντονα, βουλιάζει στον αντικειμενισμό και στον οικονομισμό, γίνεται συντηρητικός, δεν εκτιμάει τα ξεσπάσματα, καταδικάζει το αυθόρμητο και περιμένει κάποιους αυτοματισμούς που θα έρθουν, όταν ωριμάσουν οι αντικειμενικοί όροι...

Για τον Γκράμσι, «ο πολιτικός σε δράση (ο πολιτικός οργανισμός) είναι ένας δημιουργός, ένας διεγέρτης, αλλά ούτε δημιουργεί από το μηδέν, ούτε κινείται μέσα στο θολό κενό των επιθυμιών και των ονείρων του. Βασίζεται πάνω στην έγκυρη πραγματικότητα».

Αλλά τι είναι αυτή η έγκυρη πραγματικότητα; Είναι ίσως κάτι στατικό και ακίνητο ή μάλλον ένας συσχετισμός δυνάμεων σε συνεχή κίνηση και αλλαγή ισορροπίας; Όταν χρησιμοποιείς την θέληση για να δημιουργήσεις μια καινούρια ισορροπία δυνάμεων που πραγματικά υπάρχουν και δρουν, στηριζόμενος επάνω σε κείνη τη δύναμη που θεωρείται προοδευτική, και ισχυροποιώντας την για να την κάνεις να θριαμβεύσει, σημαίνει πάντα ότι κινείσαι στο έδαφος της έγκυρης πραγματικότητας, αλλά, για να την κυριαρχήσεις και να την ξεπεράσεις ή να συμβάλλεις σε αυτό.

Ο Γκράμσι θα φτάσει σε ένα σημείο συμπύκνωσης αυτής της αντίληψης λέγοντας ότι το «πώς πρέπει να είναι τα πράγματα», δηλαδή, το πώς πρέπει να γίνουν τα πράγματα σύμφωνα με ένα σχέδιο και πρόγραμμα είναι άρα κάτι το συγκεκριμένο, είναι μάλιστα η μοναδική ρεαλιστική και ιστορική ερμηνεία της πραγματικότητας, είναι μόνον ιστορία σε δράση και φιλοσοφία σε δράση, μόνον πολιτική.

Άρα, η πολιτική για τον Γκράμσι είναι ιστορία και φιλοσοφία σε δράση, είναι πραγματική κίνηση ανθρώπων που αγωνίζονται για ένα στόχο, έχοντας μια κοσμοαντίληψη και ένα σχέδιο για το πώς πρέπει να είναι τα πράγματα αρνούμενοι την υπάρχουσα κατάσταση.

Συσχετισμός δυνάμεων και πολιτική συνείδηση

Όμως πρέπει να αποκτήσουμε την ικανότητα να αναλύουμε τον συσχετισμό των δυνάμεων. Αν δεν αναλύσεις την πραγματικότητα και αν δεν καθορίσεις με όση μεγαλύτερη ακρίβεια γίνεται τον συσχετισμό δυνάμεων είναι αδύνατο να ασκήσεις οποιαδήποτε πολιτική.

Ο Γκράμσι παρατηρώντας ότι υπάρχει μια σύγχυση γύρω από το ζήτημα του συσχετισμού δυνάμεων θα πει: «Διαβάζουμε συχνά μέσα σε ιστορικές αφηγήσεις τη γενική έκφραση "συσχετισμός των δυνάμεων ευνοϊκός ή δυσμενής για τούτη ή εκείνη την τάση". Έτσι αφηρημένα, η διατύπωση αυτή δεν εξηγεί τίποτα ή σχεδόν τίποτα».

Στο μελέτη του συσχετισμού των δυνάμεων, ο Γκράμσι διακρίνει τρεις βασικές στιγμές ή βαθμίδες:

1) Έναν συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων που συνδέεται στενά με τη δομή, που είναι αντικειμενικός, ανεξάρτητος από τη θέληση των ανθρώπων, τέτοιος που μπορεί να μετρηθεί με τα συστήματα των θετικών ή των φυσικών επιστημών. Πάνω στη βάση του βαθμού ανάπτυξης των υλικών δυνάμεων της παραγωγής υπάρχουν οι κοινωνικοί σχηματισμοί που καθέναν τους αντιπροσωπεύει μια λειτουργία και έχει μια δεδομένη θέση στην παραγωγή. Η σχέση αυτή είναι που αποτελεί μια πραγματικότητα που δεν επιδέχεται αλλαγή: κανένας δεν μπορεί να αλλάξει τον αριθμό των επιχειρήσεων και όσων εξαρτώνται από αυτές, τον αριθμό των πλοίων με το δεδομένο πληθυσμό τους κτλ. Αυτή η βασική διάταξη επιτρέπει να μελετήσουμε αν υπάρχουν μέσα στην κοινωνία οι αναγκαίοι και επαρκείς όροι για έναν μετασχηματισμό της, επιτρέπει δηλαδή να ελέγχουμε το βαθμό του ρεαλισμού και του πραγματοποιήσιμου των διαφόρων ιδεολογιών ή και προγραμμάτων.

2) Μια διαδοχική στιγμή είναι ο συσχετισμός των πολιτικών δυνάμεων-δηλαδή «η εκτίμηση του βαθμού της ομοιογένειας της αυτοσυνείδησης και της οργάνωσης που έχουν πετύχει οι διάφορες κοινωνικές ομάδες».

Υπάρχουν βαθμίδες «που αντιστοιχούν στις διάφορες στιγμές της συλλογικής πολιτικής συνείδησης, έτσι όπως έχουν

εκδηλωθεί μέχρι τώρα στην ιστορία», ξεκινώντας από την οικονομικο-συνεταιριστική ως την πιο καθαρά πολιτική όταν μια τάξη συνειδητοποιήσει τα κοινά συμφέροντα της έως αυτή της ηγεμονίας και του κράτους.

3) Η τρίτη στιγμή είναι του συσχετισμού των στρατιωτικών δυνάμεων, που είναι άμεσα αποφασιστική ορισμένες φορές. Ο Γκράμσι θέλοντας να εξοπλίσει όσους δεν κατέχουν την πολιτική επιστήμη συμπληρώνει την ανάλυσή του με δύο σημαντικές παρατηρήσεις σχετικά με τον συσχετισμό των δυνάμεων και τις τρεις βαθμίδες του.

Α) Η ιστορική εξέλιξη αιωρείται αδιάκοπα ανάμεσα στην πρώτη και την τρίτη βαθμίδα, με τη μεσολάβηση της δεύτερης. Δηλαδή η ιστορική εξέλιξη καθορίζεται αδιάκοπα από την πορεία του συσχετισμού των κοινωνικών δυνάμεων και του στρατιωτικού συσχετισμού. Όμως η ιστορική εξέλιξη μεσολαβείται από την πορεία και τις εκδηλώσεις του πολιτικού συσχετισμού, γιατί αυτός κινητοποιεί, δικαιολογεί, συγκεντρώνει, συνενώνει, αποσυνθέτει, δημιουργεί όρους επικράτησης κ.λπ.

Β) Αλλά η πιο σημαντική -λέει ο Γκράμσι- παρατήρηση που πρέπει να κάνουμε αναφορικά με κάθε συγκεκριμένη ανάλυση του συσχετισμού των δυνάμεων είναι η ετούτη: ότι οι όποιες αναλύσεις δεν μπορούν και δεν πρέπει να αποτελούν σκοπό από μόνες τους, αλλά αποκτούν σημασία μόνο αν χρησιμεύουν στο να δικαιώσουν μια πρακτική δραστηριότητα, μια πρωτοβουλία της θέλησης. Αυτές δείχνουν ποια είναι τα σημεία της «ήσσανος αντιστάσεως» όπου η δύναμη της θέλησης μπορεί να εφαρμοστεί πιο αποτελεσματικά, υπαγορεύουν τις άμεσες τακτικές ενέργειες, δείχνουν πώς μπορεί καλύτερα να καταρτιστεί μια εκστρατεία πολιτικής ζύμωσης, ποια γλώσσα θα είναι καλύτερα αντιληπτή από τις μάζες κ.λπ.

Και θα τονίσει με έμφαση πως το αποφασιστικό στοιχείο κάθε κατάστασης είναι η μόνιμα οργανωμένη δύναμη και ετοιμασμένη από καιρό να επέμβει όταν κρίνεται ότι μια κατάσταση είναι ευνοϊκή. Για τον Γκράμσι είναι ευνοϊκή μια κατάσταση μόνο στο βαθμό που μια τέτοια δύναμη οργανωμένη και ετοιμασμένη από καιρό υπάρχει και είναι γεμάτη από μαχητική θερμότητα. Για αυτό -τονίζει- «το ουσιαστικό καθήκον είναι να καταγινόμαστε συστηματικά και υπομονετικά για να διαμορφώσουμε, αναπτύξουμε και να κάνουμε όλο και πιο ομοιογενή και συμπαγή, με συνείδηση του εαυτού της αυτή τη δύναμη».

✓ Η πολιτική για τον Γκράμσι είναι ιστορία και φιλοσοφία σε δράση, είναι πραγματική κίνηση ανθρώπων που αγωνίζονται για ένα στόχο έχοντας μια κοσμοαντίληψη και ένα σχέδιο για το πώς πρέπει να είναι τα πράγματα αρνούμενοι την υπάρχουσα κατάσταση

Αντόνιο Γκράμσι: Ένα μυαλό που «δουλεύει» ακόμα

03

Το εργαστήρι «των τετραδίων της φυλακής»

Αν και ο εισαγγελέας στη δίκη του Γκράμσι είχε πει ρητά ότι «πρέπει να εμποδίσουμε αυτόν τον εγκέφαλο να λειτουργεί» και παρόλο τον αργό θάνατο που σήμαιναν οι συνθήκες κράτησης για τον ήδη ταλαιπωρημένο οργανισμό του Γκράμσι, αυτός συνέχισε να είναι ενεργός. Από το 1929 που παίρνει την άδεια να γράφει μέχρι το 1935 που ουσιαστικά ο οργανισμός του καταρρέει, ο Γκράμσι έχει συμπληρώσει 33 τετράδια που περιλαμβάνουν 2.848 πυκνογραμμένες σελίδες. Σ' αυτά τα τετράδια περιέχονται περίπου 2.000 σημειώσεις του Γκράμσι που ξεχωρίζουν αναμεταξύ τους από το σημείο της παραγράφου (§) που με αυτό ξεκινά κάθε σημείωση. Τα τετράδια αυτά σώθηκαν χάρη στην φροντίδα της Τατιάνα Σουχτ, αδελφής της γυναίκας του Γκράμσι, που του παραστάθηκε σε όλη την περίοδο της φυλακής.

Μετά την απελευθέρωση και με την επιμέλεια του Φελίπε Πλατόνε κυκλοφόρησαν ορισμένες συλλογές από τα «τετράδια της φυλακής». Αυτό έγινε την περίοδο 47-51 στην Ιταλία. Οι συλλογές αυτές ήταν: Γράμματα από την φυλακή (1947) Ιστορικός υλισμός και η φιλοσοφία του Μπενεντέτο Κρότσε (1948) Οι διανοούμενοι και η οργάνωση της κουλτούρας (1949) Το Ρισορτιζιμέντο (1949) Σημειώσεις για τον Μακιαβέλι, την πολιτική και το σύγχρονο κράτος (1949) Λογοτεχνία και εθνική ζωή (1950) και Παρελθόν και παρόν (1951).

Το έργο των «τετραδίων της φυλακής» λοιπόν έγινε γνωστό αρχικά με έναν αποσπασματικό τρόπο και μόνο μετά από 30 χρόνια περίπου (το 1975) έγινε η πρώτη ολοκληρωμένη έκδοση

των «τετραδίων της φυλακής» με την επιμέλεια του Βαλεντίνο Τζερατάνα. Η ολοκληρωμένη έκδοση υποχρεώνει σε μια πιο λεπτομερειακή και εμπειριστωμένη ανάγνωση και άρα αξιολόγηση του έργου του Γκράμσι. Αυτό γιατί η χρονολογική κατάταξη του υλικού και κατά συνέπεια η πορεία της σκέψης του Γκράμσι ήταν μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Οι προηγούμενες συλλογές δεν έδιναν καθόλου στοιχεία γι' αυτά ή ακόμα μάζευαν κάποιες ομοιοειδείς σημειώσεις (κατά θέματα). Οι παρεξηγήσεις που δημιουργήθηκαν με την επιπρόσθετη εκλεκτική και αυθαίρετη χρησιμοποίηση αποσπασμάτων οδήγησε στο πλήθος των εκδοχών για τις οποίες κάναμε λόγο.

Ο Γκράμσι ζητούσε και έπαιρνε κατά καιρούς γραφική ύλη (τετράδια). Δεν έγραφε μονάχα σε ένα αλλά σε περισσότερα συγχρόνως. Ακόμα πολλές φορές μετέφερε διάφορες σημειώσεις από ένα τετράδιο σε κάποιο άλλο. Τις περισσότερες φορές μονάχα έμμεσα μπορεί να προσδιοριστεί ο χρόνος που έχουν γραφτεί διάφορες σημειώσεις. Στην συνέχεια δίνουμε την κατάταξη που έχει η έκδοση που Βαλεντίνο Τζερατάνα:

Τετράδιο 1, 1929-1930, πρώτο τετράδιο – σημειώσεις
 Τετράδιο 2, 1929-1933, σύμμικτα
 Τετράδιο 3, 1930, σύμμικτα
 Τετράδιο 4, 1930-1932, σημειώσεις φιλοσοφίας I - σύμμικτα – δέκα-άσμα της κόλασης.
 Τετράδιο 5, 1930-1932, σύμμικτα.
 Τετράδιο 6, 1930-1932, σύμμικτα.
 Τετράδιο 7, 1930-1931, σημειώσεις φιλοσοφίας II - σύμμικτα.
 Τετράδιο 8, 1931-1932, σύμμικτα - σημειώσεις

φιλοσοφίας III.

Τετράδιο 9, 1932, σύμμικτα και σημειώσεις για το Ιταλικό Ρισορτιζιμέντο.

Τετράδιο 10, 1932-1935, η φιλοσοφία του Μπενεντέτο Κρότσε.

Τετράδιο 11, 1932-1935, εισαγωγή στη μελέτη της φιλοσοφίας.

Τετράδιο 12, 1932, σκόρπιες σημειώσεις για μια κατηγορία βιβλίων σχετικά με την ιστορία των διανοούμενων.

Τετράδιο 13, 1932-1934, σημειώσεις για την πολιτική του Μακιαβέλι.

Τετράδιο 14, 1932-1935, σύμμικτα.

Τετράδιο 15, 1933, σύμμικτα.

Τετράδιο 16, 1933-1934, ζητήματα κουλτούρας I.

Τετράδιο 17, 1933-1935, σύμμικτα.

Τετράδιο 18, 1934, Νικολό Μακιαβέλι II.

Τετράδιο 19, 1934-1935, Ρισορτιζιμέντο.

Τετράδιο 20, 1934-1935, Καθολική Δράση - καθολικοί integral! - ιησουλίτες - εκσυγχρονιστές.

Τετράδιο 21, 1934-1935, Προβλήματα Ιταλικής εθνικής κουλτούρας - λαϊκή λογοτεχνία I.

Τετράδιο 22, 1934, Αμερικανισμός και φορντισμός.

Τετράδιο 23, 1934, λογοτεχνική κριτική.

Τετράδιο 24, 1934, δημοσιογραφία.

Τετράδιο 25, 1934, στο περιθώριο της ιστορίας - ιστορία των υποτελών κοινωνικών στρωμάτων.

Τετράδιο 26, 1935, Ζητήματα κουλτούρας II.

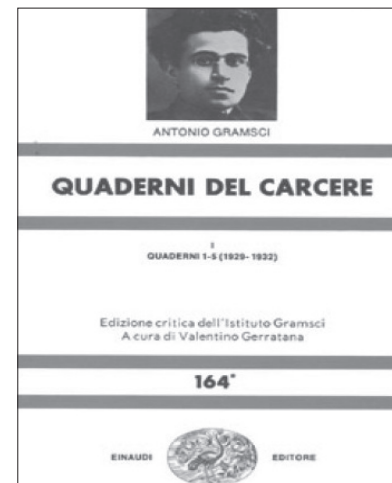
Τετράδιο 27, 1935, Παρατηρήσεις για το «φοκλόρ».

Τετράδιο 28, 1935, Λοριανισμός.

Τετράδιο 29, 1935, Σημειώσεις για μια εισαγωγή στην μελέτη της γραμματικής.

Υπάρχουν και τέσσερα άλλα τετράδια (τα A, B, C, D) που περιλαμβάνουν μεταφράσεις που έκανε ο Γκράμσι για να συνηθίσει το χέρι του και ασκήσεις σε άλλες γλώσσες.

Δεν είναι λίγες οι υπενθυμίσεις του Γκράμσι για τον χαρακτήρα αυτών

των σημειώσεων. Ένα παράδειγμα: «1) Προσωρινός χαρακτήρας — από μνήμης— αυτών των σημειώσεων, 2) απ αυτές θα προέλθουν ανεξάρτητες μεταξύ τους μελέτες όχι μια μονάχα οργανική εργασία, 3) ακόμη δεν μπορούμε να διαχωρίσουμε το κύριο μέρος και το δευτερεύον της έκθεσης αυτής, αυτό δηλαδή που θα είναι το «κείμενο» και αυτό που θα αποτελεί τις «σημειώσεις», 4) πρόκειται πολλές φορές για ανεξέλεγκτες απόψεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν σαν «πρώτη προσέγγιση». Μερικές από αυτές σε μεταγενέστερες έρευνες, ίσως εγκαταλειφθούν και ίσως αποδειχτεί σωστή η αντίθετη άποψη...» Τα τετράδια χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: Τα σύμμικτα που περιέχουν διάφορες σημειώσεις (τετράδια 1-9, 14, 15, 17) και τα «ειδικά» τετράδια (10-13, 16, 18-29). Τα πρώτα δεν έχουν μια εσωτερική και οργανική συνοχή που διαθέτουν τα δεύτερα και η διαδοχή των σημειώσεων είναι μάλλον τυχαία, πράγμα που δεν συμβαίνει στα ειδικά τετράδια.

✓ Από το 1929 που παίρνει την άδεια να γράφει μέχρι το 1935 που ουσιαστικά ο οργανισμός του καταρρέει, ο Γκράμσι έχει συμπληρώσει 33 τετράδια που περιλαμβάνουν 2.848 πυκνογραμμένες σελίδες

Γράμμα του Γκράμσι στον γιο του Ντέλιο

Πολυαγαπημέ μου Ντέλιο,

δεν ξέρω αν ο ελέφαντας μπορεί ή μπορούσε να εξελιχθεί μέχρι του σημείου να γίνει ένα όν ικανό, όπως ο άνθρωπος, να κυριαρχήσει πάνω στις δυνάμεις της φύσης και γενικά να τις χρησιμοποιήσει για τους σκοπούς του. Συγκεκριμένα ο ελέφαντας δεν είχε την ίδια εξέλιξη με αυτήν του ανθρώπου και βεβαίως δεν θα την έχει ποτέ γιατί ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τον ελέφαντα, ενώ ο ελέφαντας δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τον άνθρωπο, ούτε ακόμα για να τον φάει. Αυτό που σκέφτεσαι για την δυνατότητα του ελέφαντα να προσαρμόσει

τα μπροστινά πόδια του για την πραχτική δουριά δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα: ο ελέφαντας έχει σαν «τεχνικό» εργαλείο την προβοσκίδα και από την «ελεφαντική» σκοπιά την χρησιμοποιεί πολύ καλά για να ξεριζώσει δέντρα, να πάρει τροφή, να προστατευτεί ορισμένες φορές κ.λπ. Μου είχες γράψει ότι σου αρέσει η ιστορία και φτάσαμε να μιλάμε για την προβοσκίδα του ελέφαντα. Πιστεύω πως για να μελετήσουμε την ιστορία δεν χρειάζεται να φανταζόμαστε πολύ στο τι είχε συμβεί «εάν»... (εάν ο ελέφαντας είχε στηριχτεί στα πίσω του πόδια πόση ανάπτυξη θα είχε ο εγκέφαλος

του, εάν, εάν, και αν ο ελέφαντας είχε γεννηθεί με ρόδες θα ήταν φυσικά ένα τράμ; και εάν είχε φτερά; Σκέψου μια εισβολή από ιπτάμενους ελέφαντες. Είναι ήδη πολύ δύσκολο να μελετήσεις την ιστορία όπως αυτή έχει εξελιχθεί στην πραγματικότητα, γιατί σχετικά με μεγάλο μέρος της έχει χαθεί κάθε ντοκουμέντο· γιατί λοιπόν να χάνουμε το χρόνο μας για να κάνουμε υποθέσεις χωρίς καμιά βάση; Ύστερα στις υποθέσεις σου υπάρχει πολύς ανθρωπομορφισμός. Ποιος ξέρει αν κάποιος γέρος σοφός ελέφαντας ή ένα νεαρό ξεπεταρούδικο ελεφαντάκι, από την σκοπιά του, δεν αναρωτιέται

γιατί ο άνθρωπος δεν έχει προβοσκίδα. Περιμένω ένα εκτενές γράμμα σου πάνω σε αυτό το θέμα. Εδώ δεν έκανε πολύ κρύο και ύστερα εγώ φέτος δεν υπέφερα από το κρύο όπως τις προηγούμενες χρονιές. Δεν έχω κανένα πουλάκι μαζί μου, μα βλέπω στον διάδρομο πάντα δύο ζευγάρια από κοτσούφια και τις γάτες που καταστρώνουν σχέδια για να τα πιάσουν. Οι κόσσυφες όμως μοιάζουν να μην ανησυχούν και είναι πάντα χαρούμενοι και κομποί στις κινήσεις τους.

*Σε αγκαλιάζω
Ο μπαμπάς*

Ο μεγάλος γιος του Γκράμσι, Ντέλιο

04 αφιέρωμα

■ ΤΟΥ **Δημήτρη Μπελαντή**

✓ Η εργατική τάξη, αν θέλει να ανατρέψει την αστική, οφείλει και αυτή να οργανώσει μια αντίθετη αντιηγεμονική κοινωνική και πολιτική συμμαχία, ένα αντίθετο ανατρεπτικό «ιστορικό μπλοκ». Στην Ρωσική Επανάσταση του 1917 λ.χ., αυτή η συμμαχία αποτελούνταν από το πιο συνειδητό τμήμα της εργατικής τάξης, από την εξαρτημένη, την μικρή και μεσαία αγροτική τάξη και από την επαναστατική διανοήση και μικροαστική τάξη. Μια ανάλογη συμμαχία, με πολύ πιο έντονο το αγροτικό στοιχείο, εμφανίστηκε στην κινέζικη επανάσταση στα 1930-1949

Ο γδόντα χρόνια συμπληρώνονται από τον θάνατο του μεγάλου Ιταλού κομμουνιστή ηγέτη και διανοούμενου. Η χρόνια παραμονή του στην φασιστική φυλακή κατάφερε να τσακίσει το σώμα του και την σωματική υγεία του αλλά όχι το ηθικό του ή την ακεραιότητα της σκέψης του, οξυδερκούς και πρωτότυπης σκέψης που εμπλούτισε πολύ σημαντικά τον ιστορικό μαρξισμό στην Δύση και που έσπασε τα στεγανά (ιδίως μετά την μεταπολεμική «ανακάλυψή» του από το Ιταλικό ΚΚ) και τα όρια ενός τυποποιημένου μαρξισμού σοβιετικού τύπου. Η απειλή του Μουσολίνι ότι το μυαλό του Γκράμσι έπρεπε να σταματήσει να δουλεύει διαψεύστηκε ιστορικά. Ιδίως, η ανανέωση του ανατρεπτικού μαρξισμού κατά την δεκαετία του 1960, είτε μέσα από τις πιο ιστορικές αναγνώσεις (όπως τα ρεύματα του ιταλικού εργατισμού και της Αυτονομίας) είτε μέσα από τις δομιστικές αναγνώσεις (του Αλτουσέρ και του πρώιμου Πουλαντζά) θα ήταν απολύτως αδύνατη χωρίς την νέα ανάγνωση των συμβολών του Γκράμσι από τα «Τετράδια της Φυλακής».

1. Ο Γκράμσι και η ηγεμονία

Η κομβική έννοια στο έργο του Γκράμσι είναι η έννοια της *ηγεμονίας*, της διευρυμένης δηλαδή ταξικής κυριαρχίας, η οποία προϋποθέτει όχι μόνο την άσκηση βίας (φυσικού κρατικού καταναγκασμού), αλλά και την οικοδόμηση της συναίνεσης των κυριαρχούμενων τάξεων καθώς και των ενδιάμεσων τάξεων. Η «ηγεμονία» ξεκινά μεν από την διάκριση μεταξύ «κράτους» και «κοινωνίας των πολιτών» (μια διφορούμενη έννοια, η οποία ξεκινά από την οικονομική ιδιωτική κοινωνία, αλλά φτάνει να συμπεριλάβει και δημόσιους θεσμούς διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, οι οποίοι δεν είναι αναγκαστικά κρατικοί), αλλά τελικά καταλήγει να διαπεράσει και το κράτος και την κοινωνία των πολιτών. Είτε αποδεχθούμε την προσέγγιση του Αλτουσέρ, ο οποίος ενσωματώνει τους θεσμούς της ηγεμονίας στο διευρυμένο

αστικό κράτος («Ιδεολογία και Ιδεολογικοί Μηχανισμοί του Κράτους», 1970), είτε την προσέγγιση του Πέρυ Άντερσον, ο οποίος θεωρεί ότι η ηγεμονία οργανώνεται ταυτόχρονα και μέσα στο κράτος αλλά και μέσα σε μια διακριτή «κοινωνία των πολιτών» («Οι αντινομίες του Αντόνιο Γκράμσι», (1976-77), το αποτέλεσμα είναι το ίδιο: *η αστική τάξη, προκειμένου να παραμείνει κυρίαρχη τάξη, οφείλει να είναι και ηγεμονική τάξη*. Οφείλει δηλαδή να οργανώσει μέσω της αστικής κυρίαρχης ιδεολογίας αλλά και μέσω πολιτικών πρακτικών και διαμεσολαβήσεων μια κοινωνική και πολιτική συμμαχία, η οποία ενοποιεί τις κυρίαρχες τάξεις σε κάθε ιδιαίτερη κοινωνία, «τραβά» τις ενδιάμεσες (μικροαστική τάξη, διανοήση) προς την πλευρά της, ακυρώνει την αυτόνομη ταξική πολιτική οργάνωση της εργατικής τάξης και άλλων κυριαρχούμενων τάξεων (π.χ. αγροτική) και κατακτά την συναίνεση, προσωρινά ή μονιμότερα, και μέρους των κυριαρχούμενων τάξεων. Αυτή η συμμαχία ορίζεται ως «ιστορικό μπλοκ» των κυρίαρχων τάξεων, μια έννοια την οποία ο Γκράμσι δανείζεται από τον Γάλλο στοχαστή Ζωρζ Σορέλ. Το «ιστορικό μπλοκ» ή ο «συνασπισμός εξουσίας (όρος του Ν. Πουλαντζά) συνήθως εμφανίζεται ως ο ηγεμών του λαού-έθνους, ως το έθνος προσωποποιημένο. Οι έννοιες αυτές, πάντως, αν και εφαρμόστηκαν από τους ερμηνευτές του Γκράμσι κυρίως σε σχέση με καθεστώτα αστικής δημοκρατίας, δεν αφορούν μόνο την αστική δημοκρατία ως μορφή καθεστώτος. Αφορούν συνολικά το αστικό κράτος, όποιαν μορφή και αν αυτό προσλαμβάνει.

Από την αντίθετη ταξική όχθη, η εργατική τάξη, αν θέλει να ανατρέψει την αστική, οφείλει και αυτή να οργανώσει μια αντίθετη αντιηγεμονική κοινωνική και πολιτική συμμαχία, ένα αντίθετο ανατρεπτικό «ιστορικό μπλοκ». Στην Ρωσική Επανάσταση του 1917 λ.χ., αυτή η συμμαχία αποτελούνταν από το πιο συνειδητό τμήμα της εργατικής τάξης, από την εξαρτημένη, την μικρή

Ο Γκράμσι, η ηγεμονία

και μεσαία αγροτική τάξη και από την επαναστατική διανοήση και μικροαστική τάξη. Μια ανάλογη συμμαχία, με πολύ πιο έντονο το αγροτικό στοιχείο, εμφανίστηκε στην κινέζικη επανάσταση στα 1930-1949. Δεν είναι καθόλου δεδομένο ότι η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της μπορούν πριν από την κατάληψη της εξουσίας να καταστούν μια ηγεμονική δύναμη, αφού η ριζική ανατροπή της ηγεμονίας προϋποθέτει τον έλεγχο και την επαναστατικοποίηση του κρατικού μηχανισμού: η ευρωκομμουνιστική ανάγνωση του Γκράμσι, κατά την οποία πρώτα κατακτάμε (κοινοβουλευτικά πάντοτε) την ηγεμονία και μετά απλώς αναλαμβάνουμε το κράτος, δεν είχε ποτέ καμία πειστική εφαρμογή. Αντίθετα, το κράτος κατάφερε, συνήθως, να «κατακτήσει» τα ευρωκομμουνιστικά ή ευρωαριστερά κόμματα. Αυτό που μπορεί να κάνει το κυριαρχούμενο «ιστορικό μπλοκ» είναι να κλονίσει την ηγεμονία των «πάνω» μέσα από τον συνδυασμό πολέμου θέσεων και πολέμου κινήσεων ως βασικό βήμα για την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας (Α. Γκράμσι «Για τον Μακιαβέλι, για την πολιτική και για το σύγχρονο κράτος», Αθήνα 2005, Ηριδανός). Αυτό που δέχονται ακόμη και οι έντιμοι αντιλενινιστές αναγνώστες του Γκράμσι είναι το γεγονός ότι ο εμπλουτισμός της θεωρίας του κράτους κινείται κατ' αρχάς μέσα στο λενινιστικό παράδειγμα της «τομής», δεν συνεπάγεται μια συνεχή μεταρρύθμιση και μετασχηματισμό (παλαιού) σοσιαλδημοκρατικού τύπου. Ακολουθώ-

ντας την παράδοση μιας χώρας όπως η Ιταλία, που δεν έζησε ποτέ ουσιαστικά μια αποτελεσματική εθνική ενοποίηση (βλ. και πρόβλημα του Νότου), ο Γκράμσι, χωρίς, βεβαίως, να είναι αστός εθνικιστής, θεωρεί ως δεδομένο ότι η εργατική-λαϊκή κοινωνική συμμαχία πρώτον δεν θα είναι μια ταξική συμμαχία της εργατικής τάξης με τον εαυτό της και μόνο (όπως υπαινίσσονται σήμερα πολλές ερμηνείες του Ενιαίου Μετώπου) και δεύτερον δεν θα «καταστρέψει» την εθνική κοινότητα αλλά θα την αναδιατάξει ηγεμονικά. Σε αυτό το σημείο, ο Γκράμσι ακολουθεί αυτό που γράφουν οι Μαρξ και Ένγκελς στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο ότι δηλαδή το προλεταριάτο, αν και «δεν έχει πατρίδα», οφείλει να πάρει την πολιτική εξουσία και «να υψωθεί σε εθνική τάξη» (εννοεί: δύναμη ηγεμονική στο έθνος), «να συνταχθεί σε έθνος». Αυτή η κατανόηση της «εθνικής κοινότητας» όχι ως κάτι απολύτως φτιαχτό, απατηλό και ιδεολογικά ψεύτικο αλλά ως μια ιστορικά διαμορφωμένη υλικότητα είναι κεντρική στην αντίληψη του Γκράμσι. Εκείνη την εποχή αυτό ήταν μάλλον κοινός τόπος – με την εξαίρεση των απόψεων της Ρ. Λούξεμπουργκ: εκτός από τις θέσεις του Λένιν για το «δικαίωμα στην εθνική αυτοδιάθεση», ακόμη και μαρξιστές ηγέτες όπως ο Τρότσκι, τον οποίο κανείς δεν θα μπορούσε να επικρίνει ως εθνικιστή ή σωβινιστή, αναφέρονταν στην «διαρκή επανάσταση» ως μια «διαδικασία επανοικοδόμησης όλου του έθνους υπό την ηγεσία του προλεταριάτου» («Η δι-

Αντόνιο Γκράμσι: Ένα μυαλό που «δουλεύει» ακόμα

05

1, η μεταδημοκρατία

ρκής επανάσταση», γερμανική έκδοση, Γραγκφούρτη 1981, Fischer Verlag, σελ. 8-68, ιδίως ρητά σε σελ. 66).

2. Από την ηγεμονία στην μεταδημοκρατία

Ωμως, σήμερα, οφείλουμε να διαπιστώσουμε ότι το σύγχρονο αστικό κράτος ενέχει μια ριζικά τροποποιημένη λειτουργία της ηγεμονίας σε σχέση όχι μόνο με τον καιρό του Γκράμσι αλλά και με δύο δεκαετίες πριν από τον χρόνο μας. Κατά πρώτον, η κατάκτηση της κοινωνικής συναίνεσης αφορά πολύ λιγότερο τον δημόσιο χώρο και την πολιτική, ακόμη και με την έννοια της παραδοσιακής αστικής δημοκρατίας. Η συναίνεση στηρίζεται όχι σε μια εκδοχή, πτωστική, του δημοσίου συμφέροντος και του «κοινού αγαθού» ανεξαρτήτως τάξεων, αλλά στην επιβολή του πιο ακραίου διοικητικού ατομικισμού, στην παντελή κυριαρχία των εμπορευμάτων στις ανθρωπίνες σχέσεις, στην κατάρνηση των κοινωνικών αγαθών και στην ιδιωτικοποίηση των πάντων, σε μια απόλυτη αγοραία αλτρουϊστική. Οι συναινέσεις δεν κατακτιούνται σε συλλογικές πρακτικές, συλλογικούς στόχους και συλλογικούς αγώνες (ακόμη και αστικούς) αλλά μέσα από πρακτικές της αγοράς και μέσα από την επιβολή της αγοράς σε όλα τα πεδία πάνω στην δημόσια πολιτική (βλ. την αγοραία αντίληψη για δικαιώματα). Φαίνεται σαν ο Άνταμ Μιθ ή ο Φρ. Χάγιεκ (κορυφαίος θεωρητικός του νεοφιλελευθερισμού) να έχουν επιβληθεί πάνω στον Μακιαβέλι.

Ακόμη, όμως, και στον αμιγώς πολιτικό χώρο των κοινοβουλευτικών δημοκρατιών, παρατηρούμε μια «ψευδοηγεμονική» λειτουργία: δεν επιτελείται μια *πραγματική* λειψιώς από την εθνική και διεθνή αστική τάξη πάνω στα μεσαία και στα λαϊκά/εργατικά στρώματα και τάξεις. Αντίθετα, αυτό που λέγεται ψυχρά και κυνικά στους ηγεφορούς είναι ότι δεν υπάρχουν πραγματικά πολιτικές επιλογές, ότι η αγορά κεφαλαίου, εμπορευμάτων και κρατικών ανειών θα επιβληθεί έτσι κι αλλιώς, ανεξάρτητα από την επιλεγόμενη κυβέρνηση. Συνεπώς, η πολιτική συναίνεση δεν είναι ενεργητική, δεν συνδέεται με μια *θετική προσδοκία*, έχει απολύτως παθητικό και τεχνητό χαρακτήρα, όπως δείχνει και η συγκρούμενη αποχή από τις εκλογικές διαδικασίες. Πολύ περισσότερο που η επιβολή, χωρίς δυνατότητα εκλογικών επιλογών, της βούλησης του μονοπωλιακού και του ολυθεντικού κεφαλαίου κεφαλαίου και η λειψι κοινωνικής ισορροπίας και κοινωνικού συμβολαίου συγκροτούν πια μια πύλα της (οικονομικής) βίας, που συρρικνώνει τον ηγεμονικό χώρο έναντι του

χώρου της γυμνής φυσικής βίας – φυσική βία δεν είναι μόνο η στρατιωτική/αστυνομική βία, είναι και η οικονομική και κοινωνική καταστροφή. Η μεταδημοκρατία διαστρέφει και συρρικνώνει την παραδοσιακή μορφή της ηγεμονίας. Αυτό, παρά τις αυταπάτες ορισμένων θεωρητικών των κοινωνικών κινημάτων (π.χ. του R. Day), δεν οδηγεί σε μια δήθεν αποκεντρωμένη χειραφετητική πρακτική των κινημάτων χωρίς ηγεμονική σύγκλιση, αλλά σε μια «ψευδοηγεμονική» και κορπορατίστικη ενίσχυση του κεφαλαίου έναντι πάντων. Σε μια μορφή κυριαρχίας, που ο Γκράμσι θα ονόμαζε πιο πολύ «συντεχνιακή» παρά «ηγεμονική» με την πιο στενή έννοια.

3. Η μεταδημοκρατία ως πολιτική χωρίς «ηθική υπεροχή»

Μια βασική διαφοροποίηση της μεταδημοκρατικής κρατικής συγκρότησης σε σχέση με την αστική δημοκρατία έως την δεκαετία του 1990 αφορά την *κυνική αναστροφή της πραγματικότητας*: το βλέπουμε καθαρά ακούγοντας τους βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ να μιλάνε για το 4ο Μνημόνιο. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι στην παραδοσιακή αστική δημοκρατία οι κυρίαρχες τάξεις μιλάγαν την γλώσσα της αλήθειας. Υπήρχε, όμως, μια ουσιαστική διαφορά: συναρθρώνοντας τα δικά τους κυρίαρχα συμφέροντα εν μέρει με τα συμφέροντα ή έστω τις πεποιθήσεις των κυριαρχούμενων πρότειναν ένα συλλογικό σχέδιο, το οποίο, συχνά, υπήρχε και στο δικό τους φαντασιακό και όχι μόνο στο φαντασιακό των «χειραγωγούμενων». Αυτό τους παρείχε, όντως, ένα «ηθικό πλεονέκτημα», ένα πλαίσιο αρχών, μια συνεκτικότητα. Σήμερα, η μόνη συνεκτικότητα είναι ο διάχυτος κυνισμός των «πάνω», που προσπαθεί να ανταντακλασθεί και σε έναν «κυνισμό των κάτω»: ο Μακρόν δοξάζεται, επειδή δεν είναι ούτε «αριστερός» ούτε «δεξιός» αλλά άνθρωπος των επιχειρήσεων, τραπεζίτης. Αυτή η ανταλλαγή κυνισμών και ελλείψεων επιλογών δημιουργεί την ανάγκη συχνά προσφυγής των λαϊκών τάξεων σε ακραίους προστατευτικούς βοναπαρτισμούς όπως του Τραμπ και σε αντίθετες στρατηγικές των «πάνω» να οργανώνουν πολύμορφα το ακραίο φιλελεύθερο Κέντρο ως απάντηση στο φάντασμα του νεοσυντηρητικού λαϊκισμού. Ένα πράγμα είναι σίγουρο: η βασική προσπάθεια του κεφαλαίου συνίσταται στο «τέλος της ηγεμονικής πειθούς» και στην απλή και βραχυχρόνια διαχείριση της ανοχής – *κερδίζοντας χρόνο (κατά την έκφραση του Β. Στρέεκ), πουλώντας «αντίμετρα», ασκώντας κορπορατίστικες*

αντιπαροχές, στήνοντας τον κοινωνικό αυτοματισμό και διαρρηγνύοντας τον κοινωνικό ιστό. Αποδιαρθρώνοντας και όχι ενισχύοντας την «εθνική αφήγηση», σε αντίθεση με ορισμένες εμμονικές «διεθνιστικές» αντιλήψεις. Το νέο αστικό έθνος είναι οι ολοκληρώσεις.

Η κρίση της «ηγεμονίας» ως οργάνωσης της κυριαρχίας είναι μια ιστορική κρίση της καπιταλιστικής κυριαρχίας, χωρίς ορατή αστική διέξοδο ή ορατή ακόμη ανατρεπτική στρατηγική. Μια «ορθόδοξη» μαρξιστική λογική θα μας πει ότι, αφού υπάρχει ο

ιστορικός αντικαταστάτης του κεφαλαίου, η μισθωτή εργασία, η ανατρεπτική λύση τελικά θα δοθεί. Αναπόφευκτα σχεδόν. Και, όμως, όχι. Εξακολουθούμε να πιστεύουμε, μαζί με τον Γκράμσι, ότι ένα εναλλακτικό πολιτικό και κοινωνικό σχέδιο είναι (ακόμη) ιστορικά ανοιχτό, ενδεχόμενο και αναγκαίο. Θα παλέψουμε γι' αυτό. Όμως, δεν θα χάσουμε από την οπτική μας ότι υφίσταται, όλο και πιο πολύ, και το αντίθετο ιστορικό ενδεχόμενο, εκείνο της βαρβαρότητας. Της απόλυτης «παθητικής επανάστασης», με τα λόγια του Γκράμσι.

Τα βιβλία του Αντόνιο Γκράμσι στα ελληνικά

Για τον Μακιαβέλι – εκδόσεις Ηριδανός

Γράμματα από τη φυλακή – εκδόσεις Ηριδανός

Πολιτικά Κείμενα (Η οικοδόμηση του Κομμουνιστικού Κόμματος) – εκδόσεις Οδυσσεάς

Ιστορικός Υλισμός (Τετράδια της φυλακής) – εκδόσεις Οδυσσεάς

Οι διανοούμενοι (Πρώτος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Η οργάνωση της κουλτούρας (Δεύτερος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Παρελθόν και παρόν (Τρίτος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Τα εργασιακά συμβούλια και το κράτος της εργατικής τάξης (Τέταρτος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Λογοτεχνία και εθνική ζωή (Πέμπτος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Σοσιαλισμός και κουλτούρα (Έκτος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Il Risorgimento (Έβδομος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Για την αλήθεια ή για το να λέμε την αλήθεια στην πολιτική (Όγδοος Τόμος) – εκδόσεις Στοχαστής

Οι θέσεις της Λυών (Η ιταλική κατάσταση και τα καθήκοντα του Κομμουνιστικού Κόμματος Ιταλίας) – εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Αμερικανισμός και φορντισμός (τετράδιο 22) – εκδόσεις Α/συνεχεία

Το δένδρο του σκαντζόχοιρου – Ιστορικές Εκδόσεις / εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή

✓ Σήμερα, η μόνη συνεκτικότητα είναι ο διάχυτος κυνισμός των «πάνω», που προσπαθεί να ανταντακλασθεί και σε έναν «κυνισμό των κάτω»: ο Μακρόν δοξάζεται, επειδή δεν είναι ούτε «αριστερός» ούτε «δεξιός» αλλά άνθρωπος των επιχειρήσεων, τραπεζίτης. Αυτή η ανταλλαγή κυνισμών και ελλείψεων επιλογών δημιουργεί την ανάγκη συχνά προσφυγής των λαϊκών τάξεων σε ακραίους προστατευτικούς βοναπαρτισμούς όπως του Τραμπ και σε αντίθετες στρατηγικές των «πάνω» να οργανώνουν πολύμορφα το ακραίο φιλελεύθερο Κέντρο ως απάντηση στο φάντασμα του νεοσυντηρητικού λαϊκισμού

06 αφιέρωμα

Η επανάσταση ενάντια στο *Κεφάλαιο*

■ ΤΟΥ Άλβαρο Μπιάνκι
και της Ντανιέλα Μούσι*

✓ Στον συλλογισμό του Γκράμσι όλα τα στάδια της επαναστατικής διαδικασίας συνδεόντουσαν το ένα με το άλλο, κινούμενα σε μια κατεύθυνση όπου τα πιο ισχυρά και αποφασιστικά στοιχεία ήταν σε θέση να σπρώξουν τα πιο αδύναμα και αμφιταλαντευόμενα

Στις αρχές του 1917, ο Γκράμσι εργάζεται ως δημοσιογράφος στη σοσιαλιστική εφημερίδα του Τορίνο, τη *Grido del Popolo* (*Φωνή του λαού*), και συνεργάζεται με την πιεμοντέζικη έκδοση του *Avanti!* (*Εμπρός!*). Κατά τους πρώτους μήνες μετά την Επανάσταση του Φλεβάρη στη Ρωσία, οι σχετικές ειδήσεις έφθαναν σπάνια στην Ιταλία. Ως επί το πλείστον περιοριζόντουσαν στην αναδημοσίευση άρθρων από τα ειδησεογραφικά πρακτορεία του Λονδίνου και του Παρισιού. Στο *Avanti!* δημοσιεύονταν τακτικά άρθρα με την υπογραφή «Τζούνιορ», ψευδώνυμο του Βασίλι Βασιλιέβιτς Σουτσόμλιν, εξόριστου σοσιαλεπαναστάτη (SR στην ελληνική βιβλιογραφία εσέροι). Σε άρθρο του, ο Γκράμσι ανέφερε θετικά μια δήλωση των Ρώσων εσέρων, που είχε δημοσιευτεί στην Ιταλία από την εφημερίδα *Corriere della Sera*, που καλούσε όλες τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να σταματήσουν την στρατιωτική προέλαση, και να περιοριστούν μόνο στην αμυντική δράση απέναντι στην γερμανική επίθεση. Αυτή η θέση χαρακτηρίστηκε σαν «επαναστατικός αμυντισμός», και υιοθετήθηκε από την ευρεία πλειοψηφία του Πανρωσικού Συνεδρίου των Σοβιέτ, που διεξαγόταν εκείνο τον Απρίλη. Το *L'Avanti!*, λίγες μέρες μετά, δημοσίευσε το τελικό ψήφισμα που εγκρίθηκε από το Συνέδριο, σε μετάφραση του «Τζούνιορ».

Η δική του... ματιά στη Ρωσία

Όμως, παράλληλα με ειδήσεις που εισέρρεαν στο μεταξύ, ο Γκράμσι άρχισε να επεξεργάζεται μια δική του άποψη για όσα συνέβαιναν στη Ρωσία. Στα τέλη του Απρίλη δημοσίευσε στη *Grido del Popolo* (*Φωνή του λαού*) άρθρο με τίτλο «Σημειώσεις για τη ρωσική επανάσταση». Αντίθετα από την πλειοψηφία των σοσιαλιστών της εποχής – που ανέλυαν τα γεγονότα της Ρωσίας παρομοιάζοντας τα με μια νέα Γαλλική Επανάσταση – ο Γκράμσι τα χαρακτήριζε σαν «προλεταριακό συμβάν» που θα οδηγούσε στον σοσιαλισμό.

Για τον Γκράμσι, η Ρωσική Επανάσταση ήταν εντελώς διαφορετική από το γιακωβίνικο μοντέλο, που θεωρούσε ξεκάθαρη «αστική επανάσταση». Αναλύοντας τα γεγονότα της Πετρούπολης, παρουσίαζε ένα πολιτικό πρόγραμμα με προοπτική. Όπου, μετασχηματίζοντας το κίνημα σε επανάσταση των εργαζομένων, οι Ρώσοι σοσιαλιστές έπρεπε να διακόψουν οριστικά με το γιακωβίνικο μοντέλο, που χαρακτηριζόταν από τη συστηματική χρήση της βίας και μια περιορισμένη πολιτιστική δραστηριότητα.

Τους επόμενους μήνες ο Γκράμσι ευθυγραμμίστηκε γρήγορα με τους μπολσεβίκους: θέση που έκφραζε εξάλλου τη συμφωνία του με τις πιο ριζοσπαστικές αντιπολεμικές τάσεις στο εσωτερικό του PSI-ιταλικού σοσιαλιστικού κόμματος. Σε άρθρο της 28 Ιουλίου, με τίτλο «Οι ρώσοι

μαξιμαλιστές», ο Γκράμσι δήλωνε ξεκάθαρη υποστήριξη στον Λένιν και σε αυτό που όριζε σαν «μαξιμαλιστική» πολιτική. Κατά τη γνώμη του αυτή αντιπροσώπευε «τη συνέχιση της επανάστασης... το ρυθμό της επανάστασης... [και] για τούτο την ίδια την επανάσταση». Οι μαξιμαλιστές ενάρκωναν την «οριακή ιδέα του σοσιαλισμού», που έσπαγε τους δεσμούς με το παρελθόν.

Επιμονή στη μη διακοπή της επανάστασης

Ο Γκράμσι επέμενε στο ότι η επανάσταση δεν έπρεπε να διακοπεί, γιατί μόνο έτσι θα μπορούσε να ανατρέψει την αστική πραγματικότητα. Για τον δημοσιογράφο της *Grido del Popolo* (*Φωνή του λαού*) ο μεγαλύτερος κίνδυνος για όλες τις επαναστάσεις, και ιδιαίτερα για τη ρωσική, ήταν η εξάπλωση της αντίληψης πως η διαδικασία μετασχηματισμού είχε πετύχει τον τελικό της σκοπό.

Οι μαξιμαλιστές ήταν η δύναμη που αντιδρούσε σε αυτό το σφάλμα, και ακριβώς για αυτό αποτελούσαν «τον τελευταίο λογικό κρίκο στην επαναστατική προοπτική». Στον συλλογισμό του Γκράμσι όλα τα στάδια της επαναστατικής διαδικασίας συνδεόντουσαν το ένα με το άλλο, κινούμενα σε μια κατεύθυνση, όπου τα πιο ισχυρά και αποφασιστικά στοιχεία ήταν σε θέση να σπρώξουν τα πιο αδύναμα και αμφιταλαντευόμενα. Στις 5 Αυγούστου έφτασε στο Τορίνο μια αντιπροσωπεία των ρώσικων σοβιέτ, στην οποία εκτός των άλλων, συμμετείχαν ο Γιόσιφ Γκόλντενμπεργκ και ο Αλεξάντρ Σμιρνόφ. Το ταξίδι τους είχε την έγκριση της ιταλικής κυβέρνησης, που έλπιζε πως η νέα ρωσική κυβέρνηση θα συνέχιζε τον πόλεμο κατά της Γερμανίας. Μετά τη συνάντηση με τη ρωσική αντιπροσωπεία, οι Ιταλοί σοσιαλιστές εξέφρασαν την αμηχανία τους για τις ιδέες που ακόμη κυριαρχούσαν στο εσωτερικό των ρωσικών σοβιέτ. Στο κύριο άρθρο της 11 Αυγούστου της *Grido del Popolo* ο συντάκτης του αναρωτιόταν: «Ακούγοντας τους εκλεγμένους αντιπροσώπους του ρωσικού Σοβιέτ να μιλούν για τη συνέχιση του πολέμου με σκοπό την προστασία της επανάστασης, αναρωτιόμαστε με αγωνία μήπως αντίθετα αυτοί θέλουν – χωρίς να το γνωρίζουν ή να το επιθυμούν – να συνεχίσουν τον πόλεμο για την υπεράσπιση των συμφερόντων της νέας ρωσικής αστικής τάξης, ενάντια στην προλεταριακή επίθεση για μια ακόμη νίκη της καπιταλιστικής συμμαχίας, ενάντια στον επελαύνοντα κολλεκτιβιστικό κίνδυνο».

Παρ' όλα αυτά, η επίσκεψη της αντιπροσωπείας ήταν μια ευκαιρία για να προπαγανδιστεί η επανάσταση και οι Ιταλοί σοσιαλιστές την εκμεταλλεύτηκαν πολύ καλά. Η αντιπροσωπεία, αφού πέρασε από τη Ρώμη, τη Φλωρεντία, την Μπολόνια και το Μιλάνο, επέστρεψε στο Τορίνο. Μπροστά στο Σπίτι του Λαού, 40.000 άνθρωποι διαδήλωσαν υπέρ της ρωσικής επανάστασης στην πρώτη δημόσια κινητοποίηση που είχε οργανωθεί στην πόλη μετά τον Μεγάλο Πόλεμο.

Από τον εξώστη του κτιρίου, ο Τζιατσίντο Μενότι Σεράτι, τότε επικεφαλής της μαξιμαλιστικής τάσης στο εσωτερικό του κόμματος και σταθερά αντίπαλος του πολέμου, έκανε τη μετάφραση της ομιλίας του Γκόλντενμπεργκ. Μετά την τοποθέτηση του αντιπροσώπου, ο Σεράτι διαβεβαίωσε πως οι Ρώσοι επιθυμούσαν τον άμεσο τερματισμό των εχθροπραξιών, και κατέληξε «μεταφράζοντας» το σύνθημα «Ζήτω η ιταλική επανάσταση!», στο οποίο το πλήθος ανταπάντησε με το σύνθημα «Ζήτω η ρωσική Επανάσταση! Ζήτω ο Λένιν!».

Ο Γκράμσι έγραψε ενθουσιασμένος για αυτή τη διαδήλωση στη *Grido del Popolo*. Η διαδήλωση, κατά τη γνώμη του, είχε αποτελέσει μια αυθεντική «θεαματική εκδήλωση των προλεταριακών και σοσιαλιστικών δυνάμεων υπέρ της επαναστατικής Ρωσίας». Λίγες μέρες αργότερα, αυτό το «θέαμα» θα επαναλαμβανόταν στους δρόμους του Τορίνο.

Εξέγερση στο Τορίνο

Το πρωί της 22ας Αυγούστου στο Τορίνο δεν υπήρχε ψωμί, εξαιτίας μιας μεγάλης κρίσης προμηθειών που είχε προκαλέσει ο πόλεμος. Το μεσημέρι οι εργάτες σταμάτησαν τη δουλειά στα εργοστάσια της πόλης. Στις 5 το απόγευμα, με σχεδόν όλα τα εργοστάσια κλειστά, το πλήθος ξεχύθηκε στην πόλη, λεηλατώντας αρτοποιεία και καταστήματα τροφίμων. Ο αυθόρμητος ξεσηκωμός, που δεν είχε οργανωθεί από κανέναν συγκεκριμένα, απλώθηκε και κυριάρχησε στην πόλη. Οι διαδηλωτές δεν αρκέστηκαν στην αρπαγή προμηθειών και ψωμιού, και το κίνημα γρήγορα πήρε πολιτικά χαρακτηριστικά.

Το απόγευμα της επόμενης μέρας η εξουσία του Τορίνο ανατέθηκε στο στρατό, που πήρε στα χέρια του τον έλεγχο της πόλης. Αλλά στην περιφέρεια εξακολούθησαν λεηλασίες και υψώθηκαν οδοφράγματα. Οι συγκρούσεις εντάθηκαν στη διάρκεια της 24ης Αυγούστου. Τελικός απολογισμός: 24 νεκροί και πάνω από 1.500

Αντόνιο Γκράμσι: Ένα μυαλό που «δουλεύει» ακόμα

07

(του Μαρξ) – Ο Γκράμσι και το 1917

συλλήψεις. Η απεργία συνέχισε και την επομένη, χωρίς όμως οδοφράγματα. Στη συνέχεια συνελήφθησαν καμιά εικοσαριά σοσιαλιστές ηγέτες και έτσι έληξε η αυθόρμητη εξέγερση.

Η *Grido del Popolo* δεν κυκλοφόρησε τις μέρες εκείνες. Θα ξανακυκλοφορήσει την 1η Σεπτεμβρίου, αυτή τη φορά υπό τη διεύθυνση του Γκράμσι, σε αντικατάσταση της σοσιαλιστικής Μαρία Τζιούντισε που είχε συλληφθεί. Η κρατική λογοκρισία, ωστόσο, δεν επέτρεπε να δημοσιευτεί τίποτε σχετικό με την εξέγερση. Όμως ο Γκράμσι άδραξε την ευκαιρία να κάνει μια μικρή αναφορά στον Λένιν: «μπορεί ο Κερένσκι να αντιπροσωπεύει το ιστορικό πεπρωμένο, αλλά ο Λένιν είναι η σοσιαλιστική προοπτική. Και 'μεις είμαστε με όλη μας την ψυχή, στο πλευρό του». Έκανε εδώ αναφορά στις μέρες του Ιούλη στη Ρωσία και στην καταδίωξη των μπολσεβίκων που τις ακολούθησε, αναγκάζοντας συν τοις άλλοις τον Λένιν να καταφύγει στη Φινλανδία.

Λίγες μέρες μετά, στις 15 Σεπτεμβρίου, όταν ο στρατός με επικεφαλής τον στρατηγό Λαβρ Κορνίλωφ βιάδιζε κατά της Πετρούπολης για να επαναφέρει την τάξη ενάντια στην επανάσταση, ο Γκράμσι ακόμη μια φορά αναφέρεται στην «επανάσταση που έγινε στις συνειδήσεις». Και στις 29 του Σεπτεμβρίου ο Λένιν χαρακτηρίζεται σαν «αγκιτάτορας των συνειδήσεων, αφυπνιστής των κοιμωμένων ψυχών». Ακόμη δεν μπορούσε κανείς να εμπιστευθεί απόλυτα τις ειδήσεις που έφθναν στην Ιταλία, και περνούσαν από το φίλτρο των μεταφράσεων του Τζούνιορ στο *Avanti!* Τότε ο Γκράμσι χαρακτηρίζει τον Βίκτορ Τσερνόφ των Σοσιαλεπαναστατών, σαν «τον άνθρωπο που εφαρμόζει ένα συ-

γκεκριμένο πρόγραμμα, ένα πρόγραμμα ολοκληρωτικά σοσιαλιστικό, που δεν αποδέχεται συμμαχίες, και που δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό από τους αστούς επειδή ανατρέπει την αρχή της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, επειδή ξεκινά επιτέλους τη σοσιαλιστική επανάσταση».

Στο μεταξύ συνεχίζεται η πολιτική κρίση στην Ιταλία. Μετά την ήττα του ιταλικού στρατού στη μάχη του Καπορέττο στις 12 Νοέμβρη, η σοσιαλιστική κοινοβουλευτική ομάδα με επικεφαλής τον Φιλίππο Τουράτι και τον Κλάουντιο Τρέβες, υιοθετεί μια καθαρά εθνικιστική θέση και υποστηρίζει την υπεράσπιση του «έθνους», κρατώντας αποστάσεις από την «φιλο-ουδετερότητα» των προηγούμενων ετών. Στις σελίδες του περιοδικού *Critica Sociale* (Κοινωνική Κριτική), ο Τουράτι και ο Τρέβες δημοσιεύουν άρθρο στο οποίο τονίζεται ότι, σε αυτή την κρίσιμη ώρα, το προλεταριάτο πρέπει να υπερασπιστεί την πατρίδα.

Η Ανένδοτη Επαναστατική Φράξια του κόμματος, από τη μεριά της, οργανώνεται για να αντιμετωπίσει την καινούρια κατάσταση. Τον Νοέμβρη, οι αρχηγοί της συγκαλούν μυστική συνάντηση στη Φλωρεντία για να συζητήσουν τον μελλοντικό προσανατολισμό του κόμματος. Ο Γκράμσι, που αποκτούσε σταδιακά σημαίνουσα θέση στη σοσιαλιστική ομάδα του Τορίνο, συμμετέχει στη συνάντηση σαν εκπρόσωπος της. Εκεί συμφωνεί με όσους, σαν τον Αμαντέο Μπορντιγκά, θεωρούν απαραίτητη τη στρατευμένη δράση, όταν ο Σερράτι και άλλοι τάσσονται υπέρ της διατήρησης της προηγούμενης ουδετερόφιλης τακτικής. Η συνάντηση ολοκληρώνεται επανειληπτικά βιώνοντας τον προλεταριακό διεθνισμό και την αντίθεση στον πόλεμο,

χωρίς όμως καμία πρακτική οδηγία για την παραπέρα πορεία.

Η ιστορική συγκυρία απαιτεί δράση

Ο Γκράμσι, ερμηνεύοντας τα γεγονότα του Αυγούστου στο Τορίνο, υπό το φως της Ρωσικής Επανάστασης, επιστρέφει από τη συνάντηση πεισμένος πως η ιστορική συγκυρία απαιτεί δράση. Ωθούμενος από αυτή την αισιοδοξία και στον απόηχο της κατάληψης της εξουσίας από τους μπολσεβίκους στη Ρωσία, γράφει τον Δεκέμβρη το άρθρο: «Η επανάσταση ενάντια στο *Κεφάλαιο*», όπου τονίζει: «Η επανάσταση των μπολσεβίκων μολιάστηκε οριστικά στην γενική επανάσταση του ρώσικου λαού».

Εμποδίζοντας το βάλτωμα της επανάστασης, οι επαναστάτες του Λένιν κατάκτησαν την εξουσία και είναι σε θέση να ασκήσουν τη «δικτατορία τους» και να επεξεργαστούν «τις σοσιαλιστικές μορφές που σ' αυτές η επανάσταση θα πρέπει επιτέλους να κλίνει για να συνεχίσει να εξελίσσεται αρμονικά». Στα 1917 ο Γκράμσι δεν είχε στη διάθεση του μια ξεκάθαρη ανάλυση των πολιτικών διαφορών στους κόλπους των ρώσων επαναστατών. Και πάνω απ' όλα, πυρήνας των απόψεων του για τη σοσιαλιστική επανάσταση ήταν η αναγκαιότητα – αυτή – να αποτελέσει ένα συνεχές κίνημα «χωρίς μεγάλες αναταράξεις».

Με την εγγενή και ακαταμάχητη πολιτιστική της δύναμη, η επανάσταση των μπολσεβίκων «υλοποιήθηκε με Ιδεολογίες παρά με γεγονότα». Για τον λόγο αυτό, η επανάσταση δεν ακολουθούσε κατά γράμμα το κείμενο του Μαρξ. Στη Ρωσία, συνεχίζει ο Γκράμσι, το «*Κεφάλαιο*» ήταν «το βιβλίο των αστών περισσότερο από ότι των προλετάρων». Ο Γκράμσι αναφέρεται στον *Πρόλογο* του 1867, όπου ο Μαρξ τονίζει πως τα περισσότερο ανεπτυγμένα καπιταλιστικά έθνη δείχνουν στα λιγότερο ανεπτυγμένα το «δρόμο», τα φυσικά στάδια της προόδου, τα οποία δεν μπορεί να παραληφθούν.

Στη βάση του κειμένου αυτού, οι μενσεβίκοι είχαν ερμηνεύσει την κοινωνική ανάπτυξη της Ρωσίας με τρόπο που επιβεβαίωνε την αναγκαιότητα διαμόρφωσης μιας αστικής τάξης και μιας πλήρως ανεπτυγμένης βιομηχανικής κοινωνίας, σαν προϋπόθεση για την έλευση του σοσιαλισμού. Όμως οι επαναστάτες καθοδηγούμενοι από τον Λένιν, σύμφωνα με τον Γκράμσι, «δεν είναι μαρξιστές» με τη στενή έννοια του όρου: πράγμα που σημαίνει πως ενώ

δεν αρνούνται την «αυθεντική σκέψη» του Μαρξ, ωστόσο «αρνούνται ορισμένα σημεία του *Κεφαλαίου*» και δεν θέλουν να το υιοθετήσουν σαν «μια εξωτερική διδασκαλία, δογματικών και ασυζητητων διαπιστώσεων».

Για τον Γκράμσι, οι προβλέψεις του Μαρξ για την ανάπτυξη του καπιταλισμού που περιέχονται στο *Κεφάλαιο*, ισχύουν υπό κανονικές συνθήκες ανάπτυξης, όπου η συγκρότηση μιας «συλλογικής, κοινωνικής βούλησης» επαληθεύεται μέσα από μια «σειρά ταξικών εμπειριών». Όμως ο πόλεμος, επιτάχυνε απρόβλεπτα αυτή τη διαδικασία, και μέσα σε τρία χρόνια οι Ρώσοι εργαζόμενοι βίωσαν συμπυκνωμένα μια σειρά εμπειριών: «Ο λιμός πλησίαζε, η πείνα, ο θάνατος από πείνα μπορούσε να καταβάλει τους πάντες, να συντρίψει μ' ένα χτύπημα δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους. Οι θελήσεις τέθηκαν σε ομοφωνία, μηχανικά πρώτα, δραστήρια, πνευματικά μετά την πρώτη επανάσταση».

Η «νέα συνείδηση»

Η συγκρότηση αυτής της συλλογικής λαϊκής βούλησης ευνοήθηκε από τη σοσιαλιστική προπαγάνδα. Αυτή έδωσε τη δυνατότητα στους Ρώσους εργαζόμενους, σε έκτακτες συνθήκες, να ζήσουν όλη την ιστορία του προλεταριάτου σε μια στιγμή. Οι εργαζόμενοι αναγνώρισαν τις προσπάθειες των προγόνων τους να χειραφετηθούν «ιδεολογικά από τούς δεσμούς της δουλικότητας που το καθιστούσαν ασήμαντο, για να γίνει νέα συνείδηση, σημερινή μαρτυρία ενός επερχόμενου κόσμου». Εξάλλου φτάνοντας στη συνείδηση αυτή, μια στιγμή όπου ο διεθνής καπιταλισμός είχε φτάσει σε πλήρη ανάπτυξη σε χώρες σαν την Αγγλία, το ρωσικό προλεταριάτο μπορούσε γρήγορα να φτάσει σε οικονομική ωρίμανση, απαραίτητη προϋπόθεση για τον κολεκτιβισμό.

Αν και το 1917 δεν γνώριζε ολοκληρωμένα τις απόψεις των μπολσεβίκων, ο νεαρός συντάκτης της *Grido del Popolo* (*Φωνή του λαού*), ταλαντευόταν φυσικά πολύ κοντά στη θέση του Τρότσκι για τη «διαρκή επανάσταση». Ο Γκράμσι είδε στον Λένιν και στους μπολσεβίκους την ενσάρκωση ενός προγράμματος ανανέωσης μιας συνεχούς επανάστασης. Μια επανάσταση που αυτός επιθυμούσε να υλοποιηθεί και στην Ιταλία.

Είκοσι χρόνια αργότερα, ο Γκράμσι πεθαίνει φυλακισμένος από τον ιταλικό φασισμό. Μια αναδρομική ματιά θα

συνέχεια στη σελ. 24

✓ Ο Γκράμσι προωθεί μια θεωρία της πολιτικής όπου δεν διαχωρίζεται η δύναμη από τη συναίνεση, και το κράτος αντιμετωπίζεται σαν το ιστορικό αποτέλεσμα δυνάμεων που ενεργούν συνδυαστικά στο εσωτερικό διαδικασιών που σπάνια δημιουργούν συνθήκες ευνοϊκές για τα υποτελή κοινωνικά στρώματα. Γράφει για την αναγκαιότητα να δοθεί μάχη σε όλα τα πεδία της ύπαρξης, και για τους κινδύνους μιας ηγεμονικής συμφιλίωσης και μιας πολιτικής «μετάλλας»

08 αφιέρωμα Αντόνιο Γκράμσι: Ένα μυαλό που «δουλεύει» ακόμα

Ένα σύντομο βιογραφικό

✓ Από νωρίς ο Γκράμσι δείχνει μια ιδιαίτερη κλίση και ενδιαφέρον για την ιστορία και την κουλτούρα γενικά. Δεν χάνει ευκαιρία και κυριολεκτικά καταβροχθίζει μια σειρά από περιοδικά και έντυπα. Είναι αναγκασμένος να δουλέψει και να διακόψει ακόμα το γυμνάσιο μέχρι να μπορέσει να πάρει το απολυτήριο. Με πολλές δυσκολίες μετά από εξετάσεις παίρνει μια μικρή υποτροφία και γράφεται στη σχολή φιλολογίας του πανεπιστημίου του Τορίνο

Ο Γκράμσι γεννήθηκε στην Σαρδηνία το 1891. Εκεί έζησε μέχρι το 1911. Η καταγωγή του και οι εμπειρίες που έχει στα πρώτα είκοσι χρόνια της ζωής του τον κάνουν να συγκεντρώνει την ευαισθησία του προς τον εγκαταλελειμμένο ιταλικό νότο (κατά συνέπεια και στο αγροτικό ζήτημα). Όμως η Σαρδηνία δεν είναι απλώς μια περιοχή που μοιάζει με τον τυπικό ιταλικό νότο. Ιδιαίτερα απομονωμένη από την ιταλική χερσόνησο με μια διάλεκτο που πλησιάζει πολύ την λατινική γλώσσα, διαπερνιέται από ένα έντονο διαχωριστικό πνεύμα και μια καχυποψία για ότι προέρχεται από την ιταλική χερσόνησο.

Από τα πρώτα παιδικά του χρόνια ο Γκράμσι θα αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα υγείας. Αυτά τα προβλήματα δεν θα τον εγκαταλείψουν ποτέ. Σε όλη του την ζωή θα τον βασανίζουν έντονα σε τέτοιο βαθμό που οι νευρικές και σωματικές του εξαντλήσεις να εμποδίζουν οποιαδήποτε δραστηριότητα του. Η σπονδυλική του στήλη είναι έντονα παραμορφωμένη, οι πονοκέφαλοι και οι ζαλάδες δεν θα τον εγκαταλείψουν

σχεδόν ποτέ. Στη συνέχεια θα προστεθούν φυματίωση, υπέρταση, κυναγχικές κρίσεις κ.λπ. Η τρομερή προσπάθεια που καταβάλει ο Γκράμσι για να αντιμετωπίσει και να ξεπεράσει αυτές τις σκληρές συνθήκες ύπαρξης του, θα τον επηρεάσουν σημαντικά. Στην αλληλογραφία του μπορούμε να βρούμε πολλές πλευρές αυτής της προσπάθειας και των συγκρούσεων που αυτή συνεπάγονταν. Από νωρίς ο Γκράμσι δείχνει μια ιδιαίτερη κλίση και ενδιαφέρον για την ιστορία και την κουλτούρα γενικά. Δεν χάνει ευκαιρία και κυριολεκτικά καταβροχθίζει μια σειρά από περιοδικά και έντυπα. Είναι αναγκασμένος να δουλέψει και να διακόψει ακόμα το γυμνάσιο μέχρι να μπορέσει να πάρει το απολυτήριο. Με πολλές δυσκολίες μετά από εξετάσεις παίρνει μια μικρή υποτροφία και γράφεται στη σχολή φιλολογίας του πανεπιστημίου του Τορίνο. Μέχρι το 1918 δεν εγκαταλείπει την ιδέα να πάρει το πτυχίο του αν και η ζωή του ήδη έχει πάρει μια άλλη κατεύθυνση. Μελετάει γλωσσολογία και ενδιαφέρεται ειδικά για την σαρδηνική διάλεκτο. Παρακολουθεί σεμινάρια ιταλικής λογοτεχνίας, δικαίου και θεωρητικής φιλοσοφίας. Συνεργάζεται με διάφορα έντυπα γράφοντας και καθιερώνοντας ένα εντελώς προσωπικό στυλ, όπως στην ρουμπρίκα *Sotto la molle*, ενώ παράλληλα ασχολείται με την θεατρική κριτική. Η κατάρτιση του Γκράμσι είναι ένα στοιχείο που θα καθορίσει την ιδιαιτερότητα του. Είναι ένας βαθύς γνώστης της ιταλικής κουλτούρας και παράδοσης.

Η πρώτη επαφή του με τις σοσιαλιστικές ιδέες γίνεται μέσω του αδελφού του που έχει σχέσεις με το σοσιαλιστικό κόμμα από την περίοδο που βρίσκονταν στο Τορίνο για την στρατιωτική του θητεία. Ο ερχομός του στο Τορίνο συνοδεύεται με πολλές γνωριμίες και επαφές με τους σοσιαλιστικούς κύκλους. Το Τορίνο δεν είναι μια οποιαδήποτε πόλη. Είναι η καρδιά της βιομηχανικής Ιταλίας, μια τεράστια εργατούπολη που σφύζει από

ζωή και αγώνα. Επίσης το ιταλικό σοσιαλιστικό κόμμα δεν είναι σαν όλα τα υπόλοιπα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Για παράδειγμα, στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο δεν παίρνει το μέρος της αστικής τάξης. Το 1913 γίνεται μέλος του ΣΚΙ και το 1915 συνεργάζεται με το *Il Grido del Popolo* και μπαίνει στη συνταχτική επιτροπή του Τορινέζικου *Avanti!*.

Η επανάσταση του Οκτώβρη και η επαφή με το άγνωστο ως τότε έργο του Λένιν παίζουν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του Γκράμσι. Οι κλίμακες του εφικτού, οι κλίμακες του σύγχρονου κόσμου τροποποιούνται. Το νικηφόρο προλεταριάτο και η σοβιετική εξουσία ανοίγουν έναν καινούργιο δρόμο. Το κύμα της επανάστασης απλώνεται και στην Ιταλία. Μαζί με άλλους συντρόφους του Τορίνο (Τολιάττι, Τερατσίνι, Τάσκα κ.λπ.) ο Γκράμσι εκδίδει το εβδομαδιαίο *Ornive Nouóbo*, μια εφημερίδα που θα ασκήσει σημαντική επιρροή στο εργατικό κίνημα του Τορίνο. Η υπόθεση των εργοστασιακών συμβουλίων σαν μορφή εργατικής εξουσίας είναι ο κεντρικός πυρήνας του *Ornive Nouóbo*. Μέσα από την εμπειρία του εργατικού κινήματος του Τορίνο και των μεγαλειωδών αγώνων του, με τις επιτυχίες του και τις αποτυχίες του, ο Γκράμσι ωριμάζει πολιτικά.

Η ίδρυση του ΚΚ Ιταλίας, το 1921 με το συνέδριο του Λιβόρνο, είναι μια φυσιολογική κατάληξη μιας χρόνιας αντιπαράθεσης μέσα στα πλαίσια του ΣΚΙ με τα ρεφορμιστικά στοιχεία. Σημείο ρήξης αποτέλεσε η αποδοχή ή μη των 21 σημείων που έβαζε η ΙΙΙ Διεθνής. Φυσιολογική κατάληξη αλλά όχι ώριμος καρπός μιας πολιτικής και ιδεολογικής ωρίμανσης. Το νέο κόμμα που γεννιέται στο Λιβόρνο συγκεντρώνει μια μειοψηφία και στο εσωτερικό του κυριαρχεί η φυσιολογία του Αμεντέο Μπορντιγκά. Οι σχέσεις του νεαρού κόμματος με την Διεθνή δεν είναι εύκολες εξ αιτίας της άρνησής του να αποδεχτεί την ταχτική

του ενιαίου μετώπου και να οδηγηθεί σε μια ενοποίηση με το σοσιαλιστικό κόμμα από το οποίο μόλις έχει αποσπαστεί. Το 1922 ο Γκράμσι πηγαίνει στην Μόσχα σαν αντιπρόσωπος του ΚΚΙ στην εκτελεστική επιτροπή της Διεθνούς. Παίρνει μέρος στο τέταρτο συνέδριο της. Στα δύο χρόνια που θα λείψει από την Ιταλία αποχτά μια σημαντική εμπειρία και αρχίζει σιγά-σιγά να διαμορφώνεται στη σκέψη του ένα συνολικότερο σχέδιο δράσης για το ΚΚΙ σε αντιπαράθεση με τις απόψεις και τις αντιλήψεις του Μπορντιγκά. Για να γίνει αυτό κατά τον Γκράμσι χρειάζεται μια περίοδος προετοιμασίας. Στις εκλογές του 1924 εκλέγεται βουλευτής και επιστρέφει στην Ιταλία. Αναλαμβάνει γενικός γραμματέας του κόμματος και μέσα στα δύο χρόνια που καθοδηγεί το κόμμα έρχονται πολλές επιτυχίες στο πολιτικό και μαζικό επίπεδο. Στις τοτινές συνθήκες, όπου ο φασισμός άρχισε να εδραιώνει την κυριαρχία του, ο Γκράμσι επεξεργάζεται μια νέα ταχτική και στρατηγική για το κομμουνιστικό κόμμα. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο πρόβλημα του νότου, επεξεργάζεται συνθήματα και θέσεις που να σχετίζονται με την ταχτική του κόμματος για εκείνη την περίοδο, οργανώνει όσο είναι δυνατό μια πλατιά ιδεολογική συγκρότηση. Όλη αυτή η προσπάθεια κορυφώνεται με το συνέδριο της Λυών.

Οι φασιστικές αρχές συλλαμβάνουν το Νοέμβρη του 1926 τον Γκράμσι. Δικάζεται μαζί με άλλους συντρόφους του το Μάη του 1928. Καταδικάζεται σε φυλάκιση είκοσι χρόνων. Τον Γενάρη του 1929 του δίνεται η άδεια να προμηθευτεί έντυπα και γραφική ύλη. Αρχίζει το γράψιμο των «τετραδίων της φυλακής» στο Τούρι, κοντά στο Μπάρι. Διαβάζει πολύ και όποτε το επιτρέπει η υγεία του γράφει. Σταματά να γράφει το 1935 καταβεβλημένος και εξουθενωμένος από τις απαίσεις συνθήκες κράτησης του και το χειροτέρεμα της υγείας του. Πεθαίνει στις 27 Απρίλη του 1937 μόλις έχει αποφυλακιστεί.

Η επανάσταση ενάντια στο Κεφάλαιο (του Μαρξ) – Ο Γκράμσι και το 1917

συνέχεια από τη σελ. 23

μπορούσε να μας κάνει να πιστέψουμε πως αυτή η τραγική μοίρα ώθησε τον Γκράμσι να θέσει σε αμφισβήτηση τις μεγάλες ελπίδες που είχε επενδύσει στην οκτωβριανή επανάσταση. Ή, ότι τα «Τετράδια της φυλακής» αποτελούν μια απόπειρα να βρει «νέους δρόμους», μορφές πιο μετριοπαθείς ή «διαπραγ-

ματεύσιμες» του αγώνα κατά του καπιταλισμού. Όμως κάτι τέτοιο δεν έγινε ποτέ. Στα γραπτά του της φυλακής, ο Γκράμσι προωθεί μια θεωρία της πολιτικής όπου δεν διαχωρίζεται η δύναμη από τη συναίνεση, και το κράτος αντιμετωπίζεται σαν το ιστορικό αποτέλεσμα δυνάμεων που ενεργούν συνδυαστικά στο εσωτερικό διαδικασιών που

σπάνια δημιουργούν συνθήκες ευνοϊκές για τα υποτελή κοινωνικά στρώματα. Γράφει για την αναγκαιότητα να δοθεί μάχη σε όλα τα πεδία της ύπαρξης, και για τους κινδύνους μιας ηγεμονικής συμφιλίωσης και μιας πολιτικής «μετάλλαξης». Αυτός τονίζει ιδιαίτερα τον – σχεδόν πάντα επιβλαβή – ρόλο των διανοουμένων στη ζωή του λαού, και για τη σημασία της

μετατροπής του μαρξισμού σε κοσμοθεωρία: «στη φιλοσοφία της πράξης». Τίποτα από όσα έγραψε στη φυλακή δεν αποδεικνύει ότι ο Γκράμσι έπαψε να αντιμετωπίζει πλέον τη ρωσική επανάσταση σαν προγραμματικό και ιστορικό σημείο αναφοράς στην κατεύθυνση της χειραφέτησης της εργατικής τάξης. Η επανάσταση παρέμεινε

ζωντανή στην καρδιά και στο μυαλό του Γκράμσι μέχρι το θάνατο του, εκείνο τον Απρίλη του 1937.

* Ο Άλβαρο Μπιάνκι είναι συνεργαζόμενος καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Κρατικού Πανεπιστημίου της Βραζιλίας Campinas (Unicamp – Brasile); Διευθυντής του Αρχείου Edgard Leuenroth- Κέντρο Ερευνών και Κοινωνικής Τεκμηρίωσης.

Η Ντανιέλα Μούσι είναι ερευνήτρια στο τμήμα Φιλοσοφίας και Κοινωνικών Επιστημών του πανεπιστημίου του Σαν Πάολο της Βραζιλίας. Το κείμενο του Άλβαρο Μπιάνκι και της Ντανιέλα Μούσι δημοσιεύεται σε συντηρημένη μορφή. Ολόκληρο μπορείτε να το βρείτε στην ιστοσελίδα του Δρόμου (www.edromos.gr) μαζί με το γραπτό του Γκράμσι «Η επανάσταση ενάντια στο "κεφάλαιο"» που αναφέρεται το κείμενό τους.

► Νικόλας Κοσματόπουλος

«ΟΙ σοβιετολόγοι μετατράπηκαν σε τζιχαντολόγους»

Δεν υπάρχουν fast-track απαντήσεις για όσα ταλανίζουν τη Μέση Ανατολή

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ **Φώτη Τερζάκη** και **Σταμάτη Μαυροειδή**

Ο Νικόλας Κοσματόπουλος είναι καθηγητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Πολιτικής στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βηρυτού (AUB). Ζει και εργάζεται δηλαδή στην καρδιά της Μέσης Ανατολής, εκεί όπου «η μηχανή του πολέμου καταπίνει ανθρώπους ξερνώντας κέρδη στις πολεμικές βιομηχανίες». Τον συναντήσαμε σε μια διάλεξη που έδωσε την περασμένη Κυριακή στην Εταιρεία Διαπολιτισμικών Σπουδών και είχαμε μαζί του μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα συζήτηση.

Κύριε Κοσματόπουλε, υπό τη διπλή σας ιδιότητα του κοινωνικού ανθρωπολόγου και του ανθρώπου που ζει και εργάζεται στην καρδιά της Μέσης Ανατολής, ποιο πιστεύετε ότι είναι αυτή τη στιγμή το κρισιμότερο διακύβευμα του πολέμου στη Συρία; Και πιο ειδικά, ίσως: είναι υποστηρίξιμο το καθεστώς Άσαντ, και γιατί;

Η καρδιά της Μέσης Ανατολής έχει ανάγκη κι επιθυμία το άμεσο τέλος του πολέμου. Το διακύβευμα είναι να μη μετατραπεί σε μια αυτονομημένη πολεμική μηχανή που καταπίνει ανθρώπους κι άλλα έμβια όντα ξερνώντας κέρδη πολεμικών βιομηχανιών, αλλά και βολική ανακύκλωση νεανικής οργής στα χαρακώματα. Να μην γίνει πεδίο βολής για... ξένους φαντάρους, όχι γιατί μόνο οι Σύριοι πρέπει να έχουν λόγο στη Συρία, αλλά γιατί οι πόλεμοι στη Μέση Ανατολή γίνονται όλο και πιο παγκοσμιοποιημένοι, μισθοφορικοί, σταυροφορικοί. Όμως, ακόμη κι αν τελειώσει αύριο ο πόλεμος, η εμπειρία του Λιβάνου και του Χαριρισμού* έδειξε ότι μπορεί να συνεχιστεί με άλλα μέσα: την ανακατάληψη των κατεστραμμένων πόλεων από τις δυνάμεις του real estate development, των οποίων η επίθεση στους επιζώντες, τα παραδοσιακά κτίρια και τη συλλογική μνήμη μπορεί να είναι πιο καταστροφική από τον ίδιο τον πόλεμο. Τηρουμένων των αναλογιών, η Συρία επέφερε στην αραβική αριστερά ό,τι ο ΣΥΡΙΖΑ στην ευρωπαϊκή: διχασμό, διένεξη και διάλυση - επιστρατεύοντας δόγματα από την καρδιά του αντίπαλου ιδεολογικού οπλοστασίου. Εδώ η μαζική εξαθλίωση συνεχίζεται από την «αριστερή» κυβέρνηση με όρους ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητας και ασφάλειας. Εκεί η εξολόθρευση του πληθυσμού συνεχίζεται από το «αντιιμπεριαλιστικό» καθεστώς στο όνομα της αντι-τρομοκρατίας, της ισλαμοφοβίας, και της ασφάλειας ενός δεσποτικού και νεοφιλελευθεροποιημένου κράτους. Ως αποτέλεσμα, η συζήτηση για το Συριακό γίνεται με όρους «είτε μαζί μας είτε εναντίον μας», στη χειρότερη, ή «μικρότερου κακού», στην καλύτερη. Ως ανθρωπολόγος κι άνθρωπος που ζει στη Μέση Ανατολή γνωρίζω ότι fast-track απαντήσεις σε αυτά τα θέματα δεν υπάρχουν.

Μέσα σε αυτήν την πολύπλοκη σκακιέρα, πώς εκτιμάτε το ρόλο και τις επιλογές των Κούρδων του YPG, αφενός, και της λιβανικής Χεζμπολά, αφετέρου;

Τηρουμένων των διαφορών, τα δύο κινήματα

αντιστέκονται σθεναρά σε πολύ ισχυρότερους στρατιωτικούς αντιπάλους (Ισραήλ, Ισλαμικό Κράτος) και σε αρκετά διαδεδομένες θεωρίες για την υποτιθέμενη εγγενή, δομική ή «πολιτισμική», αδυναμία των λαών της περιοχής να αυτοκυβερνηθούν. Ξεκίνησαν ως ένοπλες εστίες αντίστασης στον κατακτητή, αλλά μετεξελίχθηκαν σε πλατιά υβριδικά κινήματα, συνδυάζοντας την ένοπλη αυτοάμυνα με αυτό-οργανωμένη κοινωνική μέριμνα πέρα και συχνά ενάντια στο εκάστοτε κράτος. Το δεύτερο στοιχείο ίσως εξηγεί καλύτερα την κοινή απέχθεια των δεσποτικών καθεστώτων της περιοχής και των φιλελεύθερων της Δύσης απέναντί τους. Σε μια περιοχή για την οποία η φιλελεύθερη ισλαμοφοβία ωρύεται ότι... δεν πέρασε διαφωτισμό, η ύπαρξη τέτοιων κινήματων είναι πολιτική κι επιστημολογική αντίσταση. Το ζητούμενο που τίθεται από τα ίδια τα κινήματα, εκτός από την άμεση επιβίωση, είναι να αποφύγουν τη σεχταριστική παγίδα, αλλά και τους αυτεπάγγελτους προστάτες, που κατανοούν καλά την εφιαλτική γι' αυτούς περίπτωση να αποτελέσουν παραδείγματα προς μίμηση στην περιοχή και στον κόσμο. Ανεξαρτήτως του τι πιστεύει κανείς για τις γεωπολιτικές επιλογές τους, είναι ανάγκη να διαφυλαχθούν και να διαδοθούν εναλλακτικές απέναντι στην ΤΙΝΑ του δεσποτισμού, της αντι-τρομοκρατίας και της φιλελεύθερης-ισλαμοφοβικής υστερίας.

Η αναπάντεχη στροφή της παρούσας ελληνικής κυβέρνησης προς το Ισραήλ έχει παγώσει πολλούς από εμάς, και πολύ περισσότερο, φανταζόμαστε, τους Άραβες φίλους μας. Η ελληνορθόδοξη εκκλησία όμως κάνει εδώ και πολύ καιρό «υψηλή πολιτική» με το Ισραήλ...

Η ελληνική εκκλησία της Παλαιστίνης είναι ένα ανομολόγητο σκάνδαλο, καλυμμένο από την ομερτά της απόστασης και της κατάνυξης· αλλά, δυστυχώς γι' αυτήν, πασίγνωστο στους παροικούντες την Ιερουσαλήμ - και ειδικά στο παλαιστινιακό ποίμνιο για το οποίο ανταγωνίζεται (συχνά με χέρια και με πόδια) με καθολικούς και προτεστάντες. Το ποίμνιο έχει καταδικάσει την 99χρονη ενοκίαση εκκλησιαστικής -δικής του- γης για να χτιστούν το Ισραηλινό Κοινοβούλιο και παράνομοι εποικισμοί, αλλά και τη ρατσιστική πολιτική που επιτρέπει μόνο σε Έλληνες κι απαγορεύει σε Άραβες την προώθηση στην εκκλησιαστική ιεραρχία. Η στρατηγική της συνεργασίας με το Ισραήλ έχει ως αντάλλαγμα τη

Οι Κούρδοι και η Χεζμπολά αντιστέκονται σθεναρά σε πολύ ισχυρότερους στρατιωτικούς αντιπάλους και σε αρκετά διαδεδομένες θεωρίες για την υποτιθέμενη εγγενή, δομική ή «πολιτισμική», αδυναμία των λαών της περιοχής να αυτοκυβερνηθούν

διαφύλαξη της πρωτοκαθεδρίας στο προνομιακό real estate που λέγεται Πανάγιος Τάφος. Με αυτήν την έννοια, η στροφή της αριστερο-εθνικιστικής μας κυβέρνησης δεν είναι αναπάντεχη, αλλά ακόλουθη της μόνης ενεργής διπλωματικής δύναμης στην περιοχή εκ μέρους της χώρας. Η αργαστή συνεργασία έγινε στρατηγική επιλογή του κράτους υπό τον εγγονό Παπανδρέου, ο οποίος κάλεσε ισραηλινό πρωθυπουργό για πρώτη φορά στη χώρα, και δη τον Νετανιάχου, ένα χρόνο μετά την επίθεση στα Πλοία για τη Γάζα. Σήμερα, στους διεθνείς οργανισμούς, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛΛ ψηφίζει υπέρ του Ισραήλ ίσως πιο φανατικά κι από τις ΗΠΑ.

Κρίση, θάλασσα και ισλαμοφοβία είναι σημαντικά συστατικά της συμμαχίας. Τα δύο κράτη βιώνουν καταρράκωση του διεθνούς προφίλ τους: το Ισραήλ λόγω παράνομης κατοχής της Παλαιστίνης, η Ελλάδα λόγω της παράνομης κατοχής της από την τρόικα. Το Ισραήλ υπόσχεται στην Ελλάδα ανάκτηση της χαμένης της γεωπολιτικής ισχύος στη Μεσόγειο (πετρέλαιο, στρατός), με αντάλλαγμα πολιτική κάλυψη στους διεθνείς οργανισμούς, δεδομένης της κλιμάκωσης του BDS** παντού. Το Ισραήλ λοιπόν έχει ανάγκη την Ελλάδα, στην οποία η ραγδαία άνοδος του «ισλαμοφοβικού φιλελευθερισμού», σε (ακρο) δεξιές ως κι αντι-εξουσιαστικές εκδοχές, την καθιστά εν δυνάμει πολιτι(σμι)κό σύμμαχο στην περιοχή ως τη μόνη άλλη μη-ισλαμική χώρα, αλλά και στρατηγικό αρωγό στην προσπάθειά του να αποτινάξει τη ρετσινιά της εποικιστικής αποικιοκρατίας τύπου ΗΠΑ και να προσεταιριστεί το προφίλ του ευρωπαϊκού φιλελεύθερου κράτους που όλως τυχαίως περιλαμβάνει στα όρια του μια πολυπληθή «μουςουλμανική μειο-

νότητα». Αναμφισβήτητα, η ιστορική επιτυχία της Ελλάδας να μετατρέψει -και με τη βοήθεια της Δύσης- έναν πολυφυλετικό πληθυσμό σε μονοπολιτισμικό κράτος μέσα σε έναν μόλις αιώνα αποτελεί έμπνευση για το Ισραήλ.

Εδώ και κάμποσο καιρό, και σαν αποτέλεσμα της ίδιας της γεωπολιτικής, η Ευρώπη ζει με το φάντασμα της «τρομοκρατίας» στην αυλή της. Ανεξαρτήτως του πώς τον αναπαριστούν τα δυτικά think tank, θεωρείτε τον κίνδυνο αυτό υπαρκτό, επινοημένο, υπερτονισμένο; Και ποια η δυναμική του για το άμεσο μέλλον των κοινωνιών μας;

Η έννοια της «τρομοκρατίας» έχει μια συγκλονιστικά επιτυχή διεθνή καριέρα. Ξεκίνησε δειλά στη δεκαετία του 1970 ως (αποικιο)κρατική απάντηση στα απελευθερωτικά κινήματα στον Παγκόσμιο Νότο και τα αντάρτικα πόλης στον Βορρά, αλλά σήμερα τείνει να αντικαταστήσει την έννοια της πολιτικής αντι-βίας. Ίσως είναι η μόνη έννοια που έχει ταυτιστεί με την κρατική αλήθεια, πέρα κι ενάντια τόσο στη σύγχρονη κοινωνική επιστήμη όσο και τις κοινωνίες στις οποίες επιβλήθηκε. Με αλλά λόγια, η επιτυχία της «τρομοκρατίας» είναι απόδειξη της δυνατότητας του σύγχρονου κράτους να πείθει την κοινωνία ότι η δική του ασφάλεια ταυτίζεται με τη δική της. Είναι επίσης ένδειξη της νεοφιλελεύθερης μετάλλαξης του κοινωνικού συμβολαίου, το οποίο αντί για προστασία από τον καθημερινό τρόπο της πείνας, της αρρώστιας, της δυστυχίας, υπόσχεται μόνο προστασία από τον σποραδικό τρόπο του τζιχαντιστή - τον οποίο, αν δεν υπήρχε, θα έπρεπε να τον εφεύρει ως το έσχατο μέσο νομιμοποίησης του φιλελεύθερου κράτους. Αλλά η καριέρα της «τρομοκρατίας» είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την επιτυχία της «αντιτρομοκρατίας» ως καριέρας, την οποία ακολούθησαν εκατοντάδες ανώτατοι κρατικοί εμπειρογνώμονες επί του Σοβιετικού κινδύνου μετά την πτώση του. Στις ΗΠΑ οι σοβιετολόγοι μετατράπηκαν εν μιά νυκτί σε τζιχαντολόγους, με πρώτη την Κοντολιζα Ράις. Τέλος, η έννοια της «ισλαμικής τρομοκρατίας» είναι σημαντική για το δυτικό, χριστιανικό και φιλελεύθερο κράτος γιατί ανανοηματοδοτεί την πολιτική αντι-βία ως ηθική διαφθορά και πολιτιστική διαφορά, και νομιμοποιεί τη δική του βία απέναντι σε εσωτερικούς κι εξωτερικούς εχθρούς ως αναγκαία, εκκοσμηκευμένη και ανθρωπιστική. Κάπως έτσι καταλήγουμε στο «σας βομβαρδίζουμε για το καλό σας».

* Ο μεγαλοεπιχειρηματίας Ραφίκ Χαρίρι διατέλεσε επανειλημμένα πρωθυπουργός του Λιβάνου και «ανοικοδόμησε» τη Βηρυτό (σημείωση της Σύνταξης).

** Το κίνημα μποϊκοτάζ BDS στοχεύει στην οικονομική και πολιτική απομόνωση του ισραηλινού κράτους (σημείωση της Σύνταξης).

02 διεθνή

Ο νέος «Δρόμος του Μεταξιού»

Το Διεθνές Φόρουμ Συνεργασίας για το νέο «Δρόμο του Μεταξιού» που πραγματοποιήθηκε πριν λίγες μέρες στο Πεκίνο ήταν, πέρα από συνάντηση προώθησης του συγκεκριμένου σχεδίου, και μια επίδειξη του νέου διεθνούς στάτους που επιδιώκει η Κίνα. Συγκεντρώνοντας 1.500 εκπροσώπους από 130 κράτη και 70 διεθνείς οργανώσεις, περιλαμβανομένων 29 αρχηγών κρατών, η κινεζική ηγεσία πέτυχε να συγκεντρώσει την προσοχή του κόσμου και να ποζάρει ως πυλώνας της παγκοσμιοποίησης τη στιγμή που συνεχίζεται η αναταραχή στο εσωτερικό της άρχουσας τάξης των ΗΠΑ και η κρίση της Ε.Ε. Το μεγαλεπήβολο κινεζικό σχέδιο ήδη έχει μπει σε εφαρμογή, με πολλά τμήματα της σύγχρονης εκδοχής του «Δρόμου του Μεταξιού» να είναι κιόλας σε λειτουργία.

Για να δοθεί μια αίσθηση του μεγέθους και της επένδυσης, το μεταπολεμικό Σχέδιο Μάρσαλ των ΗΠΑ υπολογίζεται, σε σημερινές τιμές, σε 100 δισεκατομμύρια δολάρια. Το κινεζικό σχέδιο για την «εμπορική κατάκτηση» της Ευρώπης πλησιάζει το δεκαπλάσιο: σχεδόν 1 τρισεκατομμύριο δολάρια, εκ των οποίων ήδη το ένα πέμπτο έχει ήδη επενδυθεί ή δεσμευτεί σε σχετικούς προϋπολογισμούς. Λιμάνια (όπως του Πειραιά...), αεροδρόμια, αγωγοί πετρελαίου και αερίου, σιδηρόδρομοι, αυτοκινητόδρομοι, τα πάντα έχουν μπει στο στόχαστρο του Πεκίνου, που αγοράζει, κατασκευάζει και επεκτείνει στα πλαίσια συγκεκριμένου σχεδίου.

Ταυτόχρονα η Κίνα αναδεικνύεται σε καθαρό εξαγωγέα κεφαλαίων. Το 2015 η κινεζική Κεντρική Τράπεζα εξήγαγε 82 δισεκατομμύρια δολάρια για την υλοποίηση τμημάτων του νέου «Δρόμου του Μεταξιού», ενώ άλλα 100 δισεκατομμύρια δόθηκαν ως αρχικό κεφάλαιο στην Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων Υποδομών (για δάνεια κατασκευής αυτοκινητόδρομων στο Ουζμπεκιστάν, το Τατζικιστάν και το Πακιστάν), και 40 ακόμα δισεκατομμύρια στο Ταμείο του Δρόμου του Μεταξιού. Την ίδια χρονιά, οι άμεσες επενδύσεις της Κίνας στο εξωτερικό ξεπέρασαν για πρώτη φορά αισθητά τις ξένες επενδύσεις στην Κίνα: 146 δισεκατομμύρια έναντι 136! Συνολικά, το σχέδιο του νέου «Δρόμου του Μεταξιού» εμπλέκει πάνω από 60 ασιατικές και ευρωπαϊκές κυρίως χώρες – άλλη μια ένδειξη του μεγέθους του.

Η κινεζική ηγεσία εκτιμά ότι τουλάχιστον μέχρι το 2020 διανύεται περίοδος «στρατηγικών ευκαιριών», δηλαδή αύξησης της επιρροής της χωρίς τον κίνδυνο πολεμικής εμπλοκής. Το σίγουρο είναι πως η ολοκλήρωση αυτών των σχεδίων, που προβλέπει την υπέρβαση όλων των «μεσασζόντων» και αντιμετωπίζει την Ασία και την Ευρώπη ως μία ενιαία αγορά, θα μετακινήσει τον άξονα του παγκόσμιου εμπορίου.

Στο επόμενο φύλλο:

Η Κινέζα πανεπιστημιακός και ακτιβίστρια Πάο-γιου Τσινγκ, συγγραφέας μεταξύ άλλων του βιβλίου «Επανάσταση και αντεπανάσταση στην Κίνα», μιλά στο Δρόμο για τα σχέδια της κινεζικής ηγεσίας και την προσπάθεια μετατροπής της Κίνας σε πρωταθλήτη της παγκοσμιοποίησης, καθώς και για την πολιτική και κοινωνική κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ BREXIT

■ Γράφει ο **Ηλίας Σταθάτος**
από το Λονδίνο

Τα τείχη, εκτός από την υποτιθέμενη προστασία αυτών που τα χτίζουν, εξυπηρετούν και μια ακόμα λειτουργία: τη δημιουργία ετερότητας. Την απόκρυψη, τη μετατροπή αυτών που το τείχος επιδιώκει να κρατήσει εκτός, σε ημι-άγνωστους, πληθυσμούς που δεν μπορούν πλέον να οριστούν, καθώς οι πιο πολλοί το περισσότερο που γνωρίζουν για αυτούς είναι μια μίξη μύθων, στερεοτύπων και αποσπασματικών γνώσεων. Εξαιρετικό παράδειγμα, το τείχος του Ανδριανού, που διέτρεχε το νησί της Αλβιώνας σε όλη του την έκταση από Ανατολή προς Δύση και προστάτευε – κυρίως μέσω φρουρών και στρατιωτικών βάσεων – τη Ρωμαϊοκρατούμενη Βρετανία από τις φυλές των Κελτών και Πικτών που ζούσαν στα βόρεια του νησιού, στην περιοχή της Σκωτίας. Οι «άγριοι» πέρα από τα τείχη κατέληξαν να λάβουν σημαίνουσα θέση στο συλλογικό ασυνείδητο, την ίδια στιγμή που ουσιαστικά πολύ λίγα ήταν γνωστά για αυτούς.

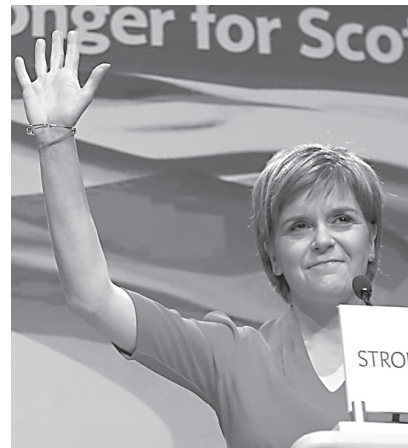
Το ίδιο πάνω κάτω εξακολουθεί να συμβαίνει και σήμερα. Μέσα στους ωκεανούς μελανιού που έχουν αφιερωθεί και θα αφιερωθούν στις εξελίξεις και στην ανάλυση του Brexit, απαραίτητα αναφερθεί, συνήθως βιαστικά, το θέμα της Σκωτίας και η σημαντικότητα του, χωρίς να επιδιώκεται περαιτέρω ανάλυση. Καιρός λοιπόν να στρέψουμε το βλέμμα μας πέρα από το τείχος. Μια κατάσταση γεμάτη αντιφάσεις, αβεβαιότητα και πολιτικές εξελίξεις μας περιμένει.

Αποκρυπτογράφηση των πρόσφατων τοπικών εκλογών

Στη Σκωτία ο πολιτικός χρόνος είναι ακόμη πυκνότερος, καθώς πριν δύο εβδομάδες έλαβαν χώρα δημοτικές εκλογές. Το Σκωτσέζικο Εθνικό Κόμμα της Νίκολα Στάρτζον (βλ. φωτό) κατέκτησε το 32% των ψήφων πρώτης προτίμησης και 431 έδρες, με τους Συντηρητικούς στη δεύτερη θέση με 25% και 276 έδρες, ενώ οι Εργατικοί κατέλαβαν την τρίτη θέση με 20% και 262 έδρες. Μια προσεκτικότερη ανάγνωση αποκαλύπτει ενδιαφέροντα στοιχεία. Το Σκωτσέζικο Εθνικό Κόμμα χωρίς αμφιβολία είναι ο ηγέτης της πολιτικής σκηνής της χώρας, κατακτώντας μεγαλύτερο αριθμό ψήφων από τους αντιπάλους του και αυξάνοντας τις σε απόλυτους αριθμούς από τις τελευταίες τοπικές εκλογές. Όμως, το

Τι γίνεται στη Σκωτία;

Αμφίσημα αποτελέσματα στις τοπικές εκλογές

κόμμα έχει να υπερασπιστεί τη νίκη του 2012, όταν κέρδισε 56 από τις 59 έδρες του Σκωτσέζικου κοινοβουλίου. Η απόδοσή του στις πρόσφατες εκλογές, παρά το μεγάλο προβάδισμα, δεν ήταν τόσο καλή ώστε να είναι βέβαιο για την επανάληψη του θριάμβου του. Ειδικά από τη στιγμή που η στρατηγική του για το Brexit και, κυριότερα, για ένα πιθανό αποσχιστικό δημοψήφισμα δεν είναι σχηματοποιημένη και δείχνει να μπερδεύει το εκλογικό σώμα ως προς το χρόνο, τη σκοπιμότητα και το οικονομικό επίδικό του. Παρ' όλα αυτά, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τείνουν να υπερθεματίζουν την «επιστροφή» των Σκωτσέζων Συντηρητικών. Η αβεβαιότητα, προερχόμενη από το Brexit, η γενική σκωτσέζικη αντιπάθεια προς το Συντηρητικό Κόμμα και μερικές εμπρηστικές δηλώσεις από βουλευτές του, αναμένεται να συσπειρώσουν αρκετούς Σκωτσέζους ψηφοφόρους, ειδικά από τη στιγμή που οι περιοχές των νησιών Σέτλαντ και τα Χάιλαντς θα ρίξουν τις ψήφους τους με πιο κεντρικά πολιτικά κριτήρια σε σχέση με τις τοπικές εκλογές (σε αυτές τις περιοχές της Σκωτίας οι τοπικές εκλογές είναι πραγματικά τοπικές, με ανεξάρτητους υποψήφους να κυριαρχούν). Αυτό που συζητήθηκε ιδιαίτερα στη Μεγάλη Βρετανία ήταν η βελτιωμένη επίδοση των Τόρις, ειδικά στις βορειοανατολικές σκωτσέζικες επαρχίες. Η ουσιαστική εξαφάνισή τους τα προηγούμενα έτη, ειδικά στις βουλευτικές εκλογές, και η αδύναμη επίδοσή τους στις προτελευταίες τοπικές, δείχνει να ανακόπτεται. Το κόμμα της Ρουθ Ντέιβντσον αύξησε σημαντικά το εκλογικό του ποσοστό και κατέκτησε μερικές κομβικές περιοχές, γεννώντας ένα παράδοξο. Πώς γίνεται οι Συντηρητικοί να ανακάμπτουν σε μια χώρα που τέθηκε εμφανώς κατά του Brexit, αντιπαθεί τους Συντηρητικούς, ανακινεί το θέμα του δημοψηφίσματος, και όλα

αυτά εν μέσω οξυμένου κλίματος μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ε.Ε.; Εδώ θα πρέπει να τονιστεί πως οι τοπικές εκλογές ήταν... τοπικές, το Συντηρητικό Κόμμα έχει μια κάποια κοινωνική βάση και ακτιβιστές στη Σκωτία, ενώ επίσης η «επιστροφή» των Τόρις έχει γίνει αντικείμενο επικοινωνιακής διαχείρισης από το κυρίαρχο κόμμα στο Γουεστμίνστερ, ώστε να δημιουργήσει κλίμα νίκης και να πειθαρχήσει τους ακτιβιστές του, που πολλές φορές στη Σκωτία τα βρίσκουν λίγο μπαστούνια. Η εκλογική φθορά, επίσης, είναι πάντα παρούσα.

Η άχαρη θέση του αναφυόμενου σκωτσέζικου Εργατικού ριζοσπαστισμού

Το Εργατικό Κόμμα βρίσκεται σε δύσκολη θέση στη Σκωτία. Η εκλογική του βάση ψηφίζει πλέον άλλα κόμματα (ακόμα και η παραδοσιακά «κόκκινη» περιοχή του Κλάιντ κατακτήθηκε από το Σκωτσέζικο Εθνικό Κόμμα στις τελευταίες εκλογές). Εξετάζοντας το πολιτικό του προσωπικό πέρα από το τείχος, λαμβάνεται η αίσθηση πως το Σκωτσέζικο Εργατικό Κόμμα βρίσκεται στο διάκενο μεταξύ μιας εποχής στην οποία τα περισσότερα στελέχη του ήταν γνήσια προϊόντα των Μπλερικών Νέων Εργατικών, και της σημερινής, με πληθώρα στελεχών που ψάχνουν να χαράξουν ένα νεότερο δρόμο, ριζοσπαστικότερο, μεταφέροντας την πλατφόρμα Τζέρεμι Κόρμπιν στο βορρά. Μόλις την Πέμπτη όλοι οι Εργατικοί δημοτικοί σύμβουλοι στο Αμπερντίν διεγράφησαν από το κόμμα, επειδή εισήλθαν σε συμμαχία με τους Τόρις. Μα ό,τι είναι ριζοσπαστικό στην Αγγλία, δεν είναι απαραίτητα και στη Σκωτία. Η μισο-κείσισανή πολιτική και λόγος του Εθνικού Κόμματος προσφέρει μια εναλλακτική... ντόπια, καθαρή, χωρίς παρελθόν συμμαχίας με τους Τόρις (όπως στην περίπτωση του δημοψηφίσματος ανεξαρτησίας), απέναντι στον κείσισανισμό των Εργατικών. Είναι ενδεικτικό πως η αντίδραση του Σκωτσέζικου Εθνικού Κόμματος στη δημοσίευση του Μανιφέστου των Εργατικών συνοψίζονταν στη φράση «αυτά τα εφαρμόζουμε ήδη!». Ενώ το θέμα της ανεξαρτησίας, όπως είδαμε, συνεχίζει να πλήττει ανεπανόρθωτα τους Εργατικούς βόρεια του τείχους του Ανδριανού. Οι εξελίξεις αναμένονται ενδιαφέρουσες, και η συνταγματική κρίση τα επόμενα χρόνια δεν μπορεί παρά να οξυνθεί.

Οι φοιτητικές εκλογές και η ανάγκη ενός σοκ

Αναζητώντας μια αναγεννητική προσπάθεια στους χώρους της νεολαίας

Η ρθε και φέτος, μετά από αναβολή μιας εβδομάδας λόγω της γενικής απεργίας, η ώρα των φοιτητικών εκλογών, την Τετάρτη 24 Μαΐου. Ακολουθώντας την τάση των τελευταίων χρόνων, η όλη διαδικασία αφορά όλο και λιγότερο τον κόσμο των ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας. Ο φοιτητικός συνδικαλισμός προσπαθεί να αντλήσει το χαμένο του νόημα ανακυκλώνοντας τις ίδιες συμπεριφορές, τις ίδιες μορφές, τα ίδια περιεχόμενα. Αδιαφορεί, ή ακόμα και εμποδίζει, να ανοίξει η συζήτηση για τα ουσιαστικά ζητήματα που θα μπορούσαν να ξανακάνουν την νεολαία μια ζωντανή κοινωνική δύναμη.

Το 67% των νέων στη χώρα μας, σύμφωνα με πρόσφατη πανευρωπαϊκή έρευνα, δηλώνει διατεθειμένο να συμμετάσχει σε μια εξέγερση εναντίον της κυβέρνησης. *Η οργή είναι διάχυτη γύρω μας, αλλά μοιάζει ανίκανη να εκφραστεί.* Με τι θα μπορούσαμε να αντικαταστήσουμε το σάπιο πολιτικό σύστημα; Ποιες μορφές συμμετοχής και πραγματικής δημοκρατίας θα μπορούσαν να «εφευρευθούν» απ' τη γενιά μας και να της δώσουν διέξοδο; Πώς θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η συσσωρευμένη γνώση και τεχνογνωσία μας, ώστε να φτιαχτεί ένα *νέο παραγωγικό μοντέλο* στη χώρα που θα βασίζεται στη δημιουργία και όχι τον παρασιτισμό, στη συνεργασία και όχι στον ανταγωνισμό, στην ενεργοποίηση του ανθρώπινου κεφάλαιου και όχι στην αναμονή για «επενδυτές», ευρωπαϊκά κονδύλια κ.ά. που έχουν συμβάλει στην αποδιάρθρωση της παραγωγής;

Τι ρόλο θα μπορούσαν να παίξουν *οι νέοι του εξωτερικού*; Οι πάνω από 400 χιλιάδες νέοι μετανάστες των χρόνων των μνημονίων θα μπορούσαν από πληγή για την χώρα να μετατραπούν σε πλεονέκτημα. Να συμβάλουν

με τις γνώσεις τους και τις εμπειρίες που έχουν μαζέψει εκεί που βρίσκονται. Να μη γίνει η φυγή τους ξερίζωμα, και από κοινού να δουλέψουμε ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις επιστροφής αυτού του πολύτιμου δυναμικού.

Τι στάση κρατάμε απέναντι στον κίνδυνο πολέμου; Κάνουμε πως δεν υπάρχει, ξορκίζοντας το κακό ή αντικρίζουμε κατάματα τα δεδομένα και παίρνουμε τα μέτρα μας; Η υπόθεση της ασφάλειας και της ειρήνης στην περιοχή μας είναι πολύ σημαντική για να την αφήσουμε στους ΝΑΤΟϊκούς «προστάτες» μας και τον υπηρέτη τους Πάνο Καμμένο. Πώς θα μπορούσε η πολιτιστική δημιουργία να γίνει ο συνεκτικός ιστός στην κατακερματισμένη κοινωνία μας; Γιατί παρά τη μαυρίλα, τα τελευταία χρόνια, οι νέοι άνθρωποι βρίσκουν τρόπους να εκφράσουν τις ανησυχίες τους. Πατώντας στο έδαφος της κρίσης, στο υπέδαφος της μεγάλης πολιτιστικής μας παράδοσης, και με τις κεραίες ανοιχτές σε όλο τον κόσμο, μέσω της γλώσσας του πολιτισμού, μαθαίνουμε να επικοινωνούμε και να δημιουργούμε από κοινού.

Αυτά και άλλα πολλά θα μπορούσαν να είναι τα περιεχόμενα μιας αναγεννητικής προσπάθειας μέσα στις Σχολές αλλά και ευρύτερα στους χώρους νεολαίας. Έχουμε ανάγκη ένα σοκ, που θα ξεμπλοκάρει τα σημερινά αδιέξοδα και την αδράνεια και θα αμφισβητήσει όλα όσα σήμερα μας επιβάλλονται ως μονόδρομος. Ανεξάρτητα, λοιπόν, από τη στάση που θα κρατήσει ο καθένας, ας φροντίσουμε να ανοίξουν οι απαραίτητες συζητήσεις ώστε να χαραχτούν οι εναλλακτικές και οι διέξοδοι από την κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε.

Αλέξης Θεοδωρίδης,
φοιτητής στο Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά

Ζητήματα παιδείας

Το ψέμα ως συστατικό της πολιτικής – και στην εκπαίδευση!

■ της Γιάννας Παννουλοπούλου*

Για μια κυβέρνηση που μετέτρεψε το «όχι» του δημοψηφίσματος του 2015 σε «ναι», για μια κυβέρνηση που θεωρεί «περήφανε διαπραγμάτευση» την πλήρη υποταγή στα κελεύσματα των δανειστών, το να βαφτίζει αυξήσεις στους μισθούς των πανεπιστημιακών τις μειώσεις (έστω και μικρές συγκριτικά με άλλα μισθολόγια ή με τις συντάξεις) είναι απλό παιδί. Είναι σοβαρότερο, όμως, να παίζει με τις ελπίδες των νέων ανθρώπων και των οικογενειών τους τάζοντας κατάργηση των εξετάσεων για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση ή ίδια κυβέρνηση που πριν λίγες εβδομάδες μείωσε τους εισακτέους στις πανεπιστημιακές σχολές υψηλής ζήτησης και υψηλού κύρους –και μάλιστα η μείωση θα είναι διπλάσια την επόμενη χρονιά.

Το ερώτημα που πραγματικά τίθεται δεν είναι γιατί οι αριστεροί διαχειριστές έχουν περισσότερη ανάγκη το ψέμα, αλλά γιατί αυτή η συστατική στρέβλωση της πραγματικότητας στον κυβερνητικό λόγο γίνεται ανεκτή. Γιατί ο χαρακτηρισμός «ψεύτες» εκφέρεται μόνο από τους λεγόμενους «απλούς», «καθημερινούς» ανθρώπους και όχι από τους διανοούμενους, τους εκπαιδευτικούς, τους δημοσιολόγους. Υπάρχει, μήπως, κανείς από όσους ζούμε στους χώρους της εκπαίδευσης που να πιστεύει ότι το μείζον θέμα σήμερα στην ελληνική εκπαίδευση είναι η αλλαγή των βιβλίων του όποιου μαθήματος; Υπάρχει κανείς από όσους ζούμε και δουλεύουμε στη δημόσια εκπαίδευση –και όχι στα προστατευμένα σχολεία των διαφόρων ιδρυμάτων και Εταιρειών– που δεν θεωρεί ότι το μείζον πρόβλημα σήμερα είναι η έλλειψη των πόρων, η ανυπαρξία διορισμών, η κατάρρευση των υποδομών; Νομίζω ότι ανεξάρτητα από το ποιες πολιτικές επιλογές κάνουν οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, δύσκολα θα διαφωνούσαν με την παραπάνω διαπίστωση.

Κι όμως δεν εκπορεύεται από τους χώρους της εκπαίδευσης συγκροτημένος και τεκμηριωμένος λόγος καταγγελίας της συνειδητής εξαπάτησης των νέων και των εργαζόμενων στην εκπαίδευση. Οι αιτίες για αυτήν την έλλειψη είναι πολλές και όχι τόσο εύκολα ανιχνεύσιμες. Σχετίζονται με το βάθος της κρίσης, με τον κοινωνικό ρόλο των διανοούμενων στη χώρα, με την κυριαρχία της αριστεράς στους συνδικαλιστικούς χώρους της εκπαίδευσης τα τελευταία 40 χρόνια και με αρκετούς άλλους παράγοντες. Όταν κανείς για να διαχωριστεί από την κυβέρνηση υποχρεώνεται στη χρήση των εισαγωγικών και την προσδιορίζει ως «αριστερή» έναντι της άνευ εισαγωγικών δικής του αριστερής ταυτότητας, είναι κατανοητό ότι δεν είναι εύκολο να περάσει και σε διαχωρισμούς που ενέχουν και ηθικές κρίσεις. Άλλωστε οι ηθικές κρίσεις τείνουν να ταυτιστούν με την ηθικολογία στη σύγχρονη πραγματικότητα και αυτό είναι ήδη πολύ ανησυχητικό.

Όπως και στο προηγούμενο σημείωμα της στήλης, υποχρεώνομαι να παραπέμψω στον Δημήτρη Γληνό, αυτή τη φορά σε μια επιστολή προς τον αδερφό του (30 Δεκέμβρη 1938, από την Σαντορίνη όπου ήταν εξόριστος): «Σε λίγες μέρες μπαίνω στον τριακοστό μήνα της εξορίας μου... Θυσιάστηκα για το καλό των

άλλων και απάνω σ' αυτή τη θυσία στηρίχτηκε το καλό που γίνεται, όσο γίνεται... Τον ηθικό θάνατο δεν έχω το δικαίωμα να δώσω στον εαυτό μου, πολύ λιγότερο παρ' όσο έχω δικαίωμα να δώσω στον εαυτό μου το φυσικό θάνατο... Μα ας βγούμε από τον κύκλο αυτών των θλιβερών στοχασμών, όπου με τράβηξε η μοναξιά τις μέρες τούτες της γενικής χαράς. Ιδιαίτερα μ' ευχαρίστησε η εγκύκλιο για τη διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας στα σχολιά και ο καταρτισμός της επιτροπής για τη σύνταξη της γραμματικής. Να λοιπόν που και η σπουδαιότερη πράξη της ζωής μου, η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στα σχολιά, δεν πήγε ολότελα χαμένη. Ποιος ξαίρει λοιπόν, ποιος μπορεί να πει πώς θα είνε ολότελα χαμένη και η

τορινή θυσία μου; Κι αν σβήσει τα' όνομά μου και δεν το προφέρει κανείς και αν πεθάνω στην εξορία αποδιωγμένος, δυστυχημένος και λησμονημένος, η θυσία δεν θα είνε ολότελα μάταιη» (ορθογραφία του συγγραφέα).

Ποια η σχέση –θα σκεφτεί ο αναγνώστης– του αποσπάσματος με τα ερωτήματα που τέθηκαν παραπάνω; Μία και καθοριστική: αν δεν δούμε με όρους ηθικής το σημερινό μας λόγο και κυρίως τη σημερινή μας πράξη, δεν θα μας ενοχλεί καν το ψέμα. Το απόσπασμα από την επιστολή του Γληνού είναι ακόμα πιο συγκλονιστικό γιατί μιλά για τη θυσία, ενώ ταυτόχρονα και αντιπηρικά, όπως ο κάθε άνθρωπος κάνει «θλιβερούς στοχασμούς», καθώς τις γιορτινές μέρες των Χριστουγέννων είναι μόνος, εξόριστος στο νησί που «φυσάει ένας φοβερός σιρόκος, που κοντεύει να πάρει και το σπίτι και μένα μαζί». Κι όμως καταλήγει: «ο άνθρωπος αντικρίζει τις δυσκολίες της ζωής του και τις πιο μεγαλύτερες μ' ένα απόθεμα από ηθικές δυνάμεις, που έχει μέσα του». Μάλλον στο απόθεμα ηθικών δυνάμεων θα πρέπει να αναζητήσουμε τις αιτίες για την αφωνία των σύγχρονων διανοούμενων ενώπιον του προφανούς ψέματος.

* Η Γιάννα Παννουλοπούλου είναι πανεπιστημιακός (ΕΚΠΑ)

Έχουμε ανάγκη ένα σοκ, που θα ξεμπλοκάρει τα σημερινά αδιέξοδα και την αδράνεια και θα αμφισβητήσει όλα όσα σήμερα μας επιβάλλονται ως μονόδρομος. Ας φροντίσουμε να ανοίξουν οι απαραίτητες συζητήσεις ώστε να χαραχτούν οι εναλλακτικές και οι διέξοδοι από την κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Προϋποθέσεις και όχι απλουστεύσεις

Μια απάντηση που βοηθά τον ουσιαστικό διάλογο

■ του **Τάσου Βαρούνη**

Στο προηγούμενο φύλλο του *Δρόμου*, ο φίλος και συνεργάτης Γιάννης Ραχιώτης, εξέφρασε την κριτική του για τις απόψεις που προβάλλει η εφημερίδα σχετικά με το ζήτημα του ευρώ, των δυτικών ολοκληρώσεων και της αποχώρησης της χώρας απ' αυτές. Ο διάλογος είναι αναγκαίος και καλοδεχούμενος. Ειδικά στις μέρες μας όπου σημασία δεν έχουν μονάχα «γραμμές» και στόχοι αλλά επίσης αντιλήψεις και οπτικές. Η ειλικρίνεια, η ανοιχτότητα, ο ουσιαστικός και σοβαρός τρόπος αντιμετώπισης των θεμάτων, αποτελούν βεβαίως προϋποθέσεις για έναν τέτοιο διάλογο. Αρκετοί άνθρωποι έχουν αρθρογραφήσει κατά καιρούς στον *Δρόμο* σχετικά με το εν λόγω ζήτημα. Δεν είναι όλες οι προσεγγίσεις ταυτόσημες. Γι' αυτό και η απουσία μιας στοιχειώδους αναφοράς σε συγκεκριμένες απόψεις, συντάκτες και κείμενα είναι προβληματική.

Δύσκολα θα βρεθούν άρθρα που να θυμίζουν «την πιο εμβληματική θέση των αλήστου μνήμης ευρωκομμουνιστών». Είναι, πιστεύουμε, σαφής η εκτίμηση του *Δρόμου* ότι η παγκοσμιοποίηση δεν υπήρξε μια αντικειμενική εξέλιξη, δεν συνιστά θετικό μονόδρομο και ούτε η άρνησή της ορίζει κάποιου τύπου οπισθοδρόμηση ή καθυστέρηση. Αλλά και από πουθενά δεν προκύπτει μια στρατηγική του τύπου «να δώσουμε τη μάχη από τα μέσα».

Η ανάκτηση της κυριαρχίας είναι κομβικό ζήτημα που όμως θα περνά μέσα από μια διαλεκτική ρήξεων και πάντα σε συνάρτηση με τις πραγματικές καταστάσεις. Υπάρχουν πολλοί δρόμοι μετάβασης προς την απελευθέρωση, πολλές μεγάλες και μικρές στιγμές, δεν είναι «μια και έξω», αλλά μια ολόκληρη διαδικασία πολλαπλών μετασηματισμών, αλλαγής συσχετισμών εσωτερικά κυρίως, αλλά και προσμέτρησης των διεθνών όρων. Κάθε σχηματοποίηση και απλοποίηση δε βοηθά. Πολύ περισσότερο, η κυριαρχία θα έχει σχέση με τα περιεχόμενα, τις τομές, τις περιοχές και τα πεδία που θα την υποβασιάζουν και θα την οικοδομούν και όχι ως φραστικό παιχνίδι του «μέσα-έξω».

Ακόμα και το παράδειγμα για την εμπλοκή του '87 δείχνει μια μεγαλύτερη ποικιλία συγκρουσιακών επιλογών. Η Ελλάδα ως μέλος του ΝΑΤΟ, κινήθηκε εκτός ΝΑΤΟϊκού πλαισίου. Ή και περαιτέρω: Ήταν ο αυθεντικός «Ανήκομεν εις την Δύση» Καραμανλής που μάς έβγαλε το '74 από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ όχι πιεζόμενος από κάποια «δέσμευση» -όπως ο «Έξω από το ΝΑΤΟ» Παπανδρέου- αλλά από ένα πραγματικό και μαζικό κοινωνικό ρεύμα αντιαμερικανισμού (και βέβαια σε μια συγκυρία μεγάλων αντιθέσεων Ευρώπης-ΗΠΑ). Πέρα, λοιπόν, από το σπάσιμο κάθε δεσμού με το δυτικό κόσμο συνολικά, μια ρήξη που δεν ακολουθεί καμιά αντικειμενική και υποκειμενική δυναμική, θα μπορούσαν να δοκι-

μαστούν άλλα πράγματα.

Το να φύγει το ΝΑΤΟ από το Αιγαίο ή το να μην επεκταθεί η βάση της Σούδας. Το να μην υπογράφονταν κυρώσεις ενάντια στην Ρωσία ή το να προχωρούσε μια συμμαχία των χωρών του Νότου ενάντια στην γερμανική Ευρώπη. Αν θέλουμε να γίνουμε και πιο πεζοί, ακόμα και το δημοψήφισμα του 2015, υπήρξε μια από τις σημαντικότερες στιγμές αντίστασης και ανάταξης του ελληνικού λαού, χωρίς να τεθεί κανένα θέμα περί ΝΑΤΟ. Αν πάλι υπάρχει κάποιο σχέδιο που να αδιαφορεί ή να θέλει να ακυρώσει κάθε υποψία ευρωπαϊκής ή δυτικής διάστασης της χώρας, να τεθεί ως τέτοιο στα σοβαρά, προσφέροντας όμως κι έναν στοιχειώδη προσανατολισμό του «προς τα πού να πάμε και πώς;». Γιατί το να καταγράφεται απλά ότι υπάρχει η Ρωσία, η Κίνα και ο πολυπολικός κόσμος είναι σωστό αλλά δεν αρκεί για να ορίσει μια προοπτική.

***

Επιπλέον, ουδέποτε αντιμετωπίστηκε από το *Δρόμο* η Ε.Ε. ως ένα πλαίσιο «αλληλεγγύης, κοινών αξιών, κοινών συμφερόντων, δημοκρατικού κεκτημένου». Ακόμα και «ο χλευασμός της ανάκτησης της νομισματικής κυριαρχίας» αποτελεί καρικατούρα. Αν κάτι όντως κριτικάρουμε είναι η εμμονή σε συνθηματολογίες που τάχα ξεκλειδώνουν όλες τις πόρτες. Δεν προχωρούν έτσι τα πράγματα. **Η πορεία προς την απελευθέρωση, προς την διέξοδο της χώρας, απαιτεί μια συνολική ματιά για το περιεχόμενο του γενικού στόχου. Ταυτόχρονα, χρειαζόμαστε μια συνεξελικτική αντίληψη για την πρόωθηση πολιτικών και την οικοδόμηση δυνάμεων σε διάφορα πεδία και σφαίρες:** Πολιτικό, πολιτειακό, οικονομικό, παραγωγικό, γεωπολιτικό, σχέση

Η ανάπτυξη των αγώνων ακολουθεί τους δικούς της δρόμους και όχι τις συνταγές του «αντικειμενικά σωστού». Δεν υπάρχουν από τη μια οι πολιτικοί στόχοι κι από την άλλη τα υποκείμενα που ενδέχεται να τους υιοθετήσουν. Αυτό συνιστά μια εργαλειακή αντίληψη για τα κινήματα και τη λαϊκή έκφραση

ζωή δεν είναι οικονομικοτεχνικά σχέδια, ούτε υπάγεται σε αυτοματισμούς. Και οι αποφάσεις στην πολιτική έχουν τις δικές τους δυναμικές. Η όποια μορφή «αγωνιστική ηγεσία» και ειδικά στις συνθήκες της χώρας μας δεν θα είχε «απλά» να εφαρμόσει ένα οικονομικό σχέδιο αλλά να συμπαρασύρει έναν λαό σε μια πολύ δύσκολη μάχη. Αυτό προφανώς σημαίνει να εκτιμά καθαρά κάποια κομβικά ζητήματα, αλλά, επίσης, σημαίνει φρόνημα, συγκροτήσεις, κινήματα. Οι όροι γι' αυτά ελάχιστα απασχολούν τους χώρους της αριστεράς.

***

Τέλος, κι επειδή υπονοείται μια προσχώρηση στην «καταστροφολογία» ας το διευκρινίσουμε. Το ότι επτά χρόνια μνημονίου έχουν διαλύσει πολλές από τις πλευρές της υπόστασης του λαού και της χώρας δεν είναι καταστροφολογία αλλά καταστροφή. Το ότι οι όροι μιας διεξόδου καθίστανται έτσι δυσκολότεροι δεν παράγει αυτόματα «επιχειρήματα για τη συνέχιση του εγκλωβισμού», αλλά προτροπή για ανασυγκρότηση και προετοιμασία αυξημένων απαιτήσεων.

Λίγο πιο γενικά: Η ανάπτυξη των αγώνων ακολουθεί τους δικούς της δρόμους και όχι τις συνταγές του «αντικειμενικά σωστού». Δεν υπάρχουν από τη μια οι πολιτικοί στόχοι κι από την άλλη τα υποκείμενα που ενδέχεται να τους υιοθετήσουν. Αυτό συνιστά μια εργαλειακή αντίληψη για τα κινήματα και τη λαϊκή έκφραση. **Οι στόχοι ανακαλύπτονται, κατακτιούνται από τα όποια υποκείμενα σε μια πραγματική πορεία αγώνων και συμμετοχής.** Εδώ ίσως να εντοπίζεται και η βασική μας διαφωνία με τον Γιάννη Ραχιώτη. Ανάμεσα στον τίτλο του άρθρου του («Γιατί πρέπει, τώρα, να φύγουμε από τις δυτικές ολοκληρώσεις») και στην τελευταία φράση του («Οι δυνατότητες, λοιπόν, για μια ανεξάρτητη πολιτική υπάρχουν, μένει να δούμε αν η ελληνική κοινωνία μπορεί να αναδείξει τα ανάλογα πολιτικά υποκείμενα»), εμείς αναγνωρίζουμε ένα πρόβλημα, μια «αντίφαση».

Με όλα αυτά, προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε το γιατί από τα πρωτοσέλιδα του *Δρόμου* απουσιάζουν τα μακρινάρια του τύπου «Έξω από την ΟΝΕ-Ε.Ε-ΕΚΤ-ΝΑΤΟ κλπ.». **Σε μια εποχή ανακατατάξεων, ας ψάξουμε τρόπους ώστε ο ευρωσκεπτικισμός και γενικότερα η αμφισβήτηση της παγκοσμιοποίησης να τροφοδοτήσουν γόνιμες εναλλακτικές και να συμβάλουν στην οικοδόμηση μεγάλων κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων.** Οι αιχμές μπορεί να βοηθούν αλλά μόνο στο πλαίσιο συνολικότερων κατευθύνσεων.

Σίγουρα πάντως όχι ως «σημαίες ευκαιρίας», ως «οριοθετήσεις» κομματικών συγκροτήσεων, ως όχημα για ανάδειξη «φορέων» στην πολιτική σκηνή.

03 ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Το AirBnB ως λύση και ως πρόβλημα...

Ο «Γολγοθάς» όποιου θέλει να νοικιάσει σπίτι στα Χανιά

■ της Ρούλας Μουτσέλου

Όλο και πιο δυσμενείς γίνονται οι συνθήκες για ενοικίαση κατοικίας στην πόλη των Χανίων λόγω των εξωφρενικών ενοικίων και του εντεινόμενου φαινομένου των εξώσεων. Είναι γεγονός πως ανέκαθεν οι τιμές των ενοικίων στην πόλη ήταν υψηλές, ενώ τα τελευταία χρόνια, σε αντίθεση με όλες τις πόλεις όπου οι τιμές πέφτουν εξαιτίας της κρίσης, στα Χανιά είναι ανοδικές. Αυτό συμβαίνει λόγω της εντατικής τουριστικοποίησης και του νέου φαινομένου που λέγεται AirBnB. Περίπου 1.500 σπίτια είναι καταχωρημένα στην πλατφόρμα του AirBnB (αριθμός που αναλογικά με τον αριθμό των κατοίκων είναι τεράστιος), γεγονός που οδηγεί σε μεγάλη μείωση της προσφοράς των σπιτιών προς ενοικίαση, σε αύξηση των τιμών αλλά και των παράλογων απαιτήσεων των ιδιοκτητών (αποκλεισμός αλλοδαπών, κατοικίδιων, φοιτητών κλπ.). Το θέμα όμως είναι ευρύτερο. Γιατί εκτός από τα προβλήματα και τις δυσκολίες στέγασης ενός όλο και μεγαλύτερου κομματιού του πληθυσμού, η πλήρης τουριστικοποίηση της Παλιάς Πόλης και η εκδίωξη των κατοίκων από εκεί, διαμορφώνουν μια άλλου τύπου πόλη. Οι κάτοικοι των Χανίων, ιδιοκτήτες και μη, βρίσκονται μπροστά σε ένα σημαντικό ζήτημα. Κι όσο δεν αναζητούνται απαντήσεις η αγορά θα «απαντά» με το δικό της αυτόματο τρόπο.

Το άμεσο πρόβλημα που προκύπτει είναι αυτό της στέγασης των μη ιδιοκτητών κατοίκων των Χανίων. Πλέον για να βρει κανείς σπίτι πρέπει να ψάχνει χωρίς εφησυχασμό για πολλούς μήνες (ή χρόνια σε ορισμένες

περιπτώσεις). Ακόμα πιο δυσμενείς συνθήκες έχουν να αντιμετωπίσουν κομμάτια της κοινωνίας με πιο ειδικές ανάγκες, όπως για παράδειγμα οι οικογένειες, που δεν μπορούν να στεγαστούν στα περισσότερα σπίτια. Είναι απορίας άξιο το πού θα μείνουν οι φοιτητές που θα έρθουν από Σεπτέμβρη και το πόσο μακριά από την πόλη θα καταλήξουν, ενώ οι ανάγκες των ήδη υπαρχόντων καλύπτονται με πολύ δυσκολία και μάλλον λόγω της ιδιαίτερης ευελιξίας τους.

Ένα άλλο θέμα το οποίο έχει αρχίσει να συζητιέται και αφορά όλους τους κατοίκους των Χανίων, έχει να κάνει με τον ίδιο τον χαρακτήρα της πόλης. Τα Χανιά μοιάζουν να μετατρέπονται με ταχείς ρυθμούς σε ένα μεγάλο ξενοδοχείο. Πώς θα νιώθαμε αν τον επόμενο χρόνο εγκατέλειπαν την πόλη κάποιιοι γιατροί – με ο,τι συνεπάγεται αυτό για το μέλλον των ήδη υπό κατάρρευση δομών υγείας – γιατί απλά δεν έχουν που να μείνουν; Το ίδιο ισχύει και για τους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, τους φοιτητές και τις οικογένειες. Πόσο επιθυμητή είναι η μετατροπή του ιστορικού κέντρου σε «φάντασμα» για επτά μήνες το χρόνο και σε αποκλειστική τουριστική ζώνη – στην οποία βέβαια θα έχουν πρόσβαση οι έχοντες τις αντίστοιχες τσέπες – για τους υπόλοιπους πέντε;

Παρά το γεγονός ότι η τουριστικοποίηση

Εκτός από τα προβλήματα και τις δυσκολίες στέγασης ενός όλο και μεγαλύτερου κομματιού του πληθυσμού, η πλήρης τουριστικοποίηση της Παλιάς Πόλης και η εκδίωξη των κατοίκων από εκεί, διαμορφώνουν μια άλλου τύπου πόλη

(τουλάχιστον όπως κατά κανόνα γίνεται) συντελεί στην εμπορευματοποίηση όχι μόνο της παράδοσης αλλά και της ηθικής και των συνειδήσεων, δεν πρέπει να παραβλέψουμε κάτι βασικό. Στις συνθήκες οικονομικής κρίσης, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου η ενοικίαση μέσω AirBnB αποτελεί το μόνο τρόπο για να σώσει κάποιος το σπίτι του από τον ΕΝΦΙΑ και τις τράπεζες ή για να συμπληρώσει ένα βιώσιμο εισόδημα. Ταυτόχρονα, όμως, έχουμε και φαινόμενα αγοράς κατοικιών, από τόπιους και ξένους «επενδυτές», με σκοπό την τουριστική αξιοποίησή τους. Πολλές φορές, λοιπόν, τα όρια μεταξύ ανάγκης και απληστίας είναι δυσδιάκριτα κι αυτό καθιστά δυσκολότερο τον προσανατολισμό διεκδικήσεων και στοχεύσεων.

Το φαινόμενο δεν είναι παροδικό ή μοναδικό στο είδος του. Η ψηφιοποίηση της οικονομίας, ιδιαίτερα στον τομέα των υπηρεσιών, αναπτύσσεται ταχύτατα. Η αύξηση της παραγωγικότητας μέσω αυτής και η επικείμενη αλλαγή στα δικαιώματα ιδιοκτησίας, δημιουργούν την ανάγκη για σχετικές ρυθμίσεις ώστε το αναπόφευκτο να γίνει διαχειρίσιμο. Το συνεχώς ανοιχτό ερώτημα θα είναι το ποιος θα ωφελείται από αυτή τη διαχείριση και ποιος θα επωμίζεται τις συνέπειές της. Το μόνο βέβαιο είναι ότι τέτοια προβλήματα θα συνεχίσουν να μας απασχολούν.

Στήλη... άλατος

της Λόλας Σκαλτσά

Τα ψεύτικα τα λόγια, τα μεγάλα...

Ας πούμε πως η τελευταία φορά που άκουσα/διάβασα ειδήσεις ήταν αρχές του 2015 και αφού ο ΣΥΡΙΖΑ είχε ανακηρυχτεί νικητής στις εκλογές. Ψηφοφόρος του κι εγώ, μοιράστηκα μαζί με τους συντρόφους μου τη χαρά, αλλά και όσα ακόμα ευαγγελίζονταν το κόμμα που πιστέψαμε, υποστηρίξαμε και στηρίξαμε, ανδιστελώς και χωρίς υστεροβουλία – όχι όλοι, φυσικά...

Με σιγουριά και εμπιστοσύνη αμέριστη, άφησα τη ζωή μου στα χέρια του Αλέξη, του Ευκλείδη, της Όλγας, του Νίκου, του Πάνου, της Ρένας, του Θοδωρή και όλων όσοι βρισκόμαστε μαζί μέχρι τότε στους αγώνες, στις διαδηλώσεις, στα αμφιθέατρα και ταυτιζόμαστε, διεκδικώντας και παλεύοντας για δικαιοσύνη, για μια διαφορετική διακυβέρνηση, για ένα ανθρώπινο μοντέλο ζωής.

Στην τελική, δεν ζητούσα θαύματα ούτε καν να εφαρμόσουν κατά γράμμα το Πρόγραμμα της Θεσσαλονίκης. Αλλά, βρε παιδί μου, αυτή την αξιοπρέπεια που χάσαμε, τη ζωή μας που υποβαθμίστηκε, την αδικία -σε όλες τις βαθμίδες- που μας επέβαλαν τα μνημόνια, θα τα ξανακερδίζαμε. Τα αυτονόητα, τίποτα περισσότερο. Σταμάτησα να ενημερώνομαι από τα συντηχνιακά ΜΜΕ, δεν το είχα ανάγκη. Άλλωστε, η καθημερινότητα είναι εκείνη που σου λέει την αλήθεια.

Και πέρασαν οι μήνες της έντιμης διαπραγμάτευσης (ή του έντιμου συμβιβασμού - θα σας γελάσω)... Ήρθαν τα capital controls αλλά και ένα δημοψήφισμα που, μεταξύ μας, δεν πολυκατάλαβα, αλλά η δυναμική του «όχι» με συνεπήρε και πάνω που νόμιζα πως υποτροπίασε η ελπίδα, ήρθε το 62% και με επανέφερε στα ίσα μου. Πα λίγο μόνο...

Η επόμενη μέρα, όμως, ήταν εκείνη που η ζωή νικάει τη φαντασία. Εκείνη που βγάζεις τα κόκκινα γυαλιά και αντικρίζεις την πραγματικότητα, απομυθοποιώντας πρόσωπα και καταστάσεις. Δεν θα βρω δικαιολογίες, ούτε θα μπω στη λογική «ποιος άρχισε πρώτος» ή «αν το δικό τους μνημόνιο ήταν καλύτερο από το δικό μας». Το ένστικτο της επιβίωσης, γιατί περί αυτής πρόκειται πια, θα μου δείξει το δρόμο!

03 η άλλη Θεσσαλονίκη

Μυστικά και ψέματα για το μετρό της Θεσσαλονίκης

Σπίρτζης και Μυλόπουλος ρίχνουν τις ευθύνες σε ΚΑΣ και αρχαιολόγους

Η κοινωνική διάσταση του έργου είναι εξίσου σημαντική

■ του **Γιάννη Καρλιάμπα***

Η σκοπιμότητα των δηλώσεων του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών κ. Σπίρτζη είναι προφανής. Προσπαθώντας να αποποιηθεί εκ των προτέρων τις ευθύνες για την προβληματική εκτέλεση του έργου του Μετρό, αλλά και γενικότερα για την κατάσταση των συγκοινωνιών στη Θεσσαλονίκη, αναζητά και βρίσκει τον υπεύθυνο στους «συνήθεις υπόπτους» για κάθε δυσπραγία στα μεγάλα δημόσια και ιδιωτικά έργα. Ο κακός σχεδιασμός που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο έργο από την έναρξή του – και τελικά μέχρι σήμερα – μένει ασχολίαστος και ως αιτία όλων των κακοδαίμονιών παρουσιάζονται οι αρχαιολογικές ανασκαφές.

Στις δηλώσεις του ο υπουργός προβαίνει καταρχάς σε ένα σοβαρό θεσμικό ατόπημα. Επιχειρεί ουσιαστικά να υποκαταστήσει την ομολογή του Υπουργού Πολιτισμού και καταλογίζει ευθύνες σε εργαζόμενους, υπηρεσίες και συλλογικά όργανα του Υπουργείου Πολιτισμού παραγνωρίζοντας και σε μεγάλο βαθμό το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο επιτελείται το αρχαιολογικό έργο. Πιο επικίνδυνη κοινωνικά και πολιτικά όμως είναι μια άλλη διάσταση των δηλώσεων του κ. υπουργού. Εξαπολύει ο κ. Σπίρτζης κατηγορίες «για τα εκατομμύρια αποζημιώσεων που πληρώνει ο ελληνικός λαός και ο λαός της Θεσσαλονίκης και την ταλαιπωρία από τις αποζημιώσεις και τις καθυστερήσεις», τις οποίες «πληρώνει ο ελληνικός λαός και έχουμε αυτά τα σχολεία και όχι καινούρια». Ο κ. Σπίρτζης πυροδοτεί τον κοινωνικό αυτοματισμό και ο λόγος του γίνεται πράξη με την απόλυση δύο αρχαιολόγων από τα εργοτάξια του μετρό.

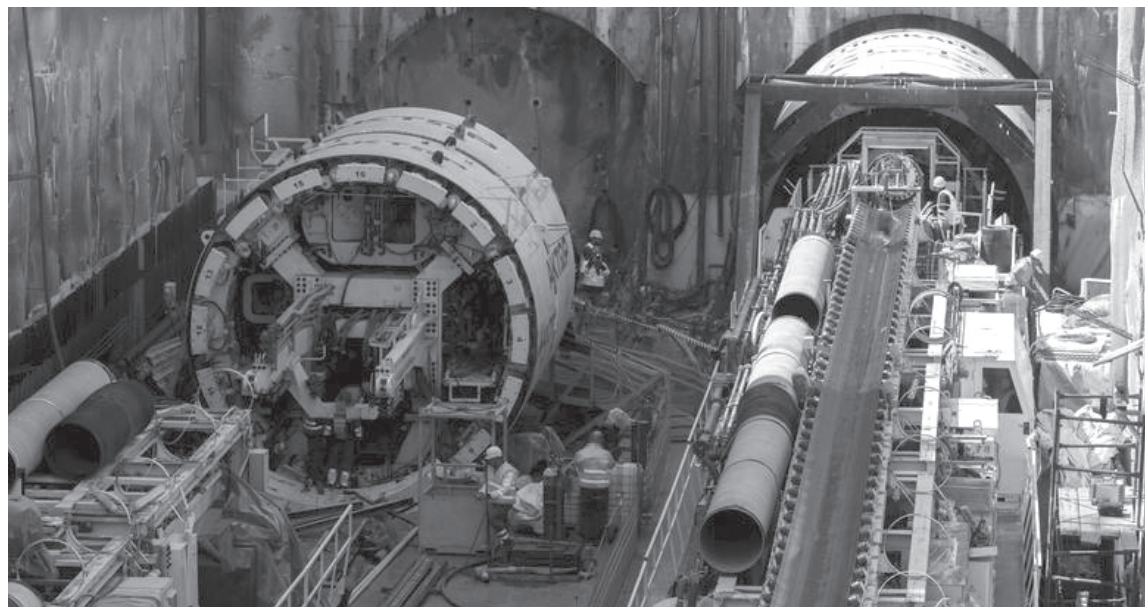
Ο «σεβασμός στην πολιτιστική κληρονομιά», που αποτελεί «προτεραιότητα» σύμφωνα με τον κ. υπουργό, δεν είναι μια έννοια που αναφέρεται στο παρελθόν και δεν είναι άσχετη με τον σεβασμό προς τους ανθρώπους που αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως φορέα αυτής της κληρονομιάς. Τα αρχαιολογικά έργα δεν είναι μια παράπλευρη δραστηριότητα, αλλά αδιάσπαστο τμήμα ενός δημόσιου έργου που εκτελείται σε μια πόλη με διάρκεια ζωής μεγαλύτερη από 2.000 χρόνια. Η κοινωνική διάσταση ενός μεγάλου δημόσιου έργου είναι εξίσου σημαντική με την οικονομική, αλλά δυστυχώς το έργο του Μετρό Θεσσαλονίκης αντιμετωπίζεται σαν άλλη μία εργολαβία.

* Ο Γιάννης Καρλιάμπα είναι αρχαιολόγος, μέλος της επιτροπής του παραρτήματος Μακεδονίας – Θράκης του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων

■ του **Νίκου Γεωργιάδη**

Την προηγούμενη Πέμπτη ο υπουργός Υποδομών και Μεταφορών Χρήστος Σπίρτζης πραγματοποίησε «έφοδο» σε δύο σκάμματα του Μετρό στην Θεσσαλονίκη. Μάλιστα, επιτέθηκε λάβρος τόσο εναντίον των εργαζομένων στα εργοτάξια των στάσεων Αγίας Σοφίας και Συντριβανίου όσο και εναντίον του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ), κάνοντας λόγο για παράλογες και ανεξήγητες καθυστερήσεις στα έργα. Εντύπωση προκάλεσε το γεγονός ότι στο κλιμάκιο που συνόδευε τον Χρ. Σπίρτζη δεν συμμετείχε ο πρόεδρος της Αττικό Μετρό, Γιάννης Μυλόπουλος. Ο πρόεδρος της Αττικό Μετρό, συμμερίστηκε τις έντονες αντιδράσεις και τις βαριές κατηγορίες του υπουργού και μίλησε για συμφωνημένη – μεταξύ τους – επίσκεψη, αν και δε φάνηκε πειστικός στην αιτιολόγηση της απουσίας του.

Ο Χρ. Σπίρτζης δήλωσε έξω φρενών που δεν βρήκε «ούτε έναν αρχαιολόγο να δουλεύει» στα συγκεκριμένα εργοτάξια, αλλά η πραγματικότητα αποδεικνύει πως όχι μόνο δεν πρόκειται για απροειδοποίητη αυτοψία των έργων αλλά για μια σκηνοθετημένη επικοινωνιακή ντρίπλα και μάλιστα εξαιρετικά αποτυχημένη. Είναι ευρέως γνωστό σε όσους παρακολουθούν την εξέλιξη των έργων του μετρό πως τόσο το εργοτάξιο της Αγίας Σοφίας, όσο και αυτό της Βενιζέλου βρίσκονται σε

παύση εδώ και δύο μήνες, με τους εργαζόμενους να έχουν απολυθεί. Το υπουργείο και η Αττικό Μετρό στην ουσία προσπάθησαν να στήσουν ένα σκηνικό ώστε να μεταφέρουν την πίεση και τις ευθύνες για τις καθυστερήσεις των έργων στο ΚΑΣ και στους εργαζόμενους αρχαιολόγους.

Μπορεί ο υπουργός να καταγγέλλει το ΚΑΣ για την απόφαση που καθορογράφεται αλλά δεν έχει κάνει τίποτα για τη νέα μελέτη που πρέπει να γίνει, αφού το κλιμακοστάσιο αλλάζει θέση, ενώ δεν έχει ξεκινήσει καν τις απαραίτητες κινήσεις για να εντάξει τις επιπλέον εργασίες στη σύμβαση με την ανάδοχη εταιρεία. Αντίστοιχα προβλήματα και επιπλέον καθυστερήσεις υπάρχουν και στη στάση Βενιζέλου, αλλά ούτε ο

υπουργός, ούτε και ο Γ. Μυλόπουλος έκαναν κάποια σχετική αναφορά στην πλούσια σε ευρήματα στάση του μετρό που για αυτούς έχει αποδειχτεί μεγάλος πονοκέφαλος. Σε κάθε περίπτωση, η ολιγωρία και η ανικανότητα των αρμόδιων φορέων θα έχει σαν αποτέλεσμα νέες καθυστερήσεις και νέες ποινές από μεριάς των ανάδοχων εταιρειών. Άλλωστε ο ΑΚΤΩΡ του κ. Μπόμπολα, που είναι υπεργολάβος της βασικής γραμμής και ανάδοχος της γραμμής της Καλαμαριάς, ενδιαφέρεται να ολοκληρωθούν άμεσα οι εργασίες στη δεύτερη γραμμή και από εκεί και πέρα να διεκδικήσει, όπως πολύ καλά ξέρει, αποζημιώσεις για τις καθυστερήσεις.

Όλα τα παραπάνω είναι γνωστά στα γραφεία του Υπουργείου και

της Αττικό Μετρό και για άλλη μια φορά στήνεται παιχνίδι στις πλάτες των εργαζομένων και των πολιτών της Θεσσαλονίκης. Ακόμη όμως κι αν δεν τα γνωρίζουν, μπορούν κάλλιστα να ενημερωθούν από το δεύτερο σωματείο εργαζομένων (ΣΕΛΕΜΘ) που έστησε ο ΣΥΡΙΖΑ, με πρώτο βιολί τον άλλοτε σύμβουλο του πρωθυπουργού, Νίκο Καρανίκα, και μέλη πλήθους εργαζομένων που διόρισαν στα εργοτάξια του Θεσσαλονικιώτικου μετρό. Συνεπώς, οι κορώνες για αργόσχολους αρχαιολόγους και τεχνίτες, για κωλυσιεργίες του ΚΑΣ, αλλά και τα κροκοδείλια δάκρυα για τους μαθητές του Εύοσμου που θα χάσουν το νέο σχολείο από τα πρόστυπα που θα καλεστεί να πληρώσει το δημόσιο, δεν πείθουν κανέναν.

«Όσκαρ ερμηνείας» Σπίρτζη

Ανακοίνωση του Σωματείου Εργαζομένων Μετρό Θεσσαλονίκης

Μήπως η όλη κατάσταση που εντέχνως δημιουργήθηκε αφορά στην αποτυχία του Υπουργείου και της Αττικό Μετρό να τηρηθεί το «χρονοδιάγραμμα» που είχε ανακοινωθεί, το Δεκέμβριο του 2015 στο ΤΕΕ, από τον ίδιο τον Σπίρτζη; Τα πρώτα δείγματα αυτό αποδεικνύουν. Οι μετροπόντικες θα ολοκληρώναν τις σήραγγες τον Οκτώβριο του 2016(1ος) και τον Νοέμβριο του 2016(2ος), χωρίς όμως το παραμικρό πρόβλημα και με εντατική εργασία υπήρξε καθυστέρηση 4 μηνών. Φταίνε τα αρχαία

και γι' αυτό; Για το έργο του μετρό να θυμίσουμε ότι η αρχαιολογική υπηρεσία προειδοποίησε πριν 20 χρόνια πως η χάραξη του θα πέσει πάνω σε πολλές και σημαντικές αρχαιότητες. Φυσικά ουδείς την άκουσε και κανείς δεν προετοιμάστηκε γι' αυτό. Σήμερα οι εργαζόμενοι (...), εγκαλούνται από διάφορες πλευρές ως υπεύθυνοι για την καθυστέρηση του έργου και ότι προσπαθούν να επιμηκύνουν τον χρόνο εργασίας τους. Αστεία καταγγελία εφόσον οι εργαζόμενοι, ελέω της

σύμβασης που εφηύρε η Αττικό Μετρό, είναι σχεδόν δυο μήνες τώρα... χωρίς αντικείμενο και χωρίς ημερομίσθιο, όμηροι της διάθεσης των ανωτέρων τους για το πότε θα κάνουν μεροκάματο για να έχουν κάποιο έσοδο για τις οικογένειες τους. Αυτή την εργασία επιμηκύνουν λοιπόν, χωρίς να αμείβονται, περιμένοντας πότε θα εργαστούν.

Την ίδια ώρα, ο αρμόδιος Υπουργός επιχειρεί να εμφανίσει το έργο της αρχαιολογικής υπηρεσίας ως υπεύθυνο για το ότι τα παιδιά στον Εύο-

σμο κάνουν μάθημα σε κοντέινερ, παραδεχόμενος τα εκατομμύρια αποζημιώσεων που πληρώνει το ελληνικό δημόσιο. (...)

Μαζί με τους πολίτες αυτής της πόλης, τους καταστηματαρχες στους χώρους γύρω από τα εργοτάξια, οι εργαζόμενοι είναι οι μόνοι που πληρώνουν το βαρύ τίμημα για τις καθυστερήσεις με μειώσεις μισθών, ανεργία, σμηρία στα πολιτικά συμφέροντα που εξυπηρετούν οι κρατικοί φορείς και με τη συνεχή απόδοση ευθυνών σε βάρος τους».

Ενδιαφέρον και επεισοδιακό το INPUT

Για πρώτη φορά στην Ν/Α Ευρώπη το Διεθνές Συνέδριο Δημόσιων Τηλεοράσεων

■ του Πέτρου Φρέρη

Για πρώτη φορά το Διεθνές Συνέδριο Δημοσίων Τηλεοράσεων (INPUT) πραγματοποιήθηκε στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το 41ο συνέδριο διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη από τις 7 έως τις 11 Μαΐου με αφορμή, μεταξύ άλλων, την επίσημη επαναλειτουργία της ΕΡΤ3, η οποία έμεινε ανοικτή για όλο το διάστημα της διατίας του «μαύρου». Ο συγκεκριμένος θεσμός μετράει από το 1977 και κάθε χρόνο διοργανώνει διεθνή συνέδρια στα οποία συμμετέχουν οι δημόσιοι τηλεοπτικοί φορείς, οι εργαζόμενοι σε αυτούς καθώς και οι δημιουργοί των προγραμμάτων. Μοιράζονται ιδέες, τεχνογνωσία και την πίστη τους στον ρόλο της Δημόσιας Τηλεόρασης.

Η φετινή διοργάνωση υπήρξε άριστη και το συνέδριο κύλησε ομαλότατα, ενώ για πρώτη φορά στην ιστορία του INPUT, υπήρξε αίθουσα ανοικτή στο κοινό, στην οποία φιλοξενήθηκαν πάνελ συζήτησης και προβολές.

Ιδιαίτερα φορτισμένο υπήρξε το πάνελ με τίτλο «Δημόσια ή Κρατική τηλεόραση; Εξερευνώντας τη μοναδικότητα της Ελλάδας μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της Ε.Ε.». Μεταξύ άλλων στο πάνελ ήταν οι Μαρία Σπυράκη και Εύα Καϊλή, και οι δύο με την ιδιότητα του δημοσιογράφου-ευρωβουλευτή. Η Μ. Σπυράκη παρουσίασε και σύγκρισε το ελληνικό πλαίσιο για την δημόσια τηλεόραση με αυτό τριών χωρών της Ε.Ε. Στη συνέχεια, ο λόγος δόθηκε

στην Εύα Καϊλή, η οποία άφησε να εννοηθεί πως η ΕΡΤ αποτελεί ένα χειραγωγούμενο κυβερνητικό κανάλι, κάνοντας παραλληλισμούς με τη Βενεζουέλα και την πρόσφατη αλλαγή της νομοθεσίας περί διοίκησης της δημόσιας τηλεόρασης στην Πολωνία. Αμφότερες απέφυγαν εμφανώς να αναφερθούν στο εν μίανυκτί κλείσιμο της δημόσιας τηλεόρασης από την κυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ, ενώ όταν ο συντονιστής μίλησε για τον «ελέφαντα που υπάρχει στο δωμάτιο», απάντησαν με ψεύδη τα οποία δυναμίτισαν το κλίμα και προκάλεσαν την αντίδραση του κοινού. Πριν καν

λάβει κάποια απάντηση από το κοινό, η Εύα Καϊλή, ισχυρίστηκε ότι θίχτηκε και αποχώρησε από το πάνελ, ενώ ακολούθησε και η Μαρία Σπυράκη, με το πάνελ να λήγει «άδοξα». Εξίσου ενδιαφέρουσα συζήτηση, με πολύ ομαλότερη ωστόσο εξέλιξη, ήταν αυτό της ΕΡΤ3 με θέμα την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κρίση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στο πάνελ συμμετείχαν δημοσιογράφοι από Αλβανία, Βουλγαρία Ρουμανία καθώς και ο γενικός διευθυντής της ΕΡΤ3, ενώ τον συντονισμό είχε η Χριστίνα Σιγανίδου, δημοσιογράφος της ΕΡΤ3. Κύριο θέμα συζήτησης υπήρξε η

πρόσφατη εμπειρία μετά το «μαύρο» της ΕΡΤ, καθώς και οι εμπειρίες των άλλων Βαλκανικών χωρών. Στη συζήτηση μετά τις εισηγήσεις συμμετείχαν και ομιλητές που πήραν μέρος στο εγχείρημα της αυτοδιαχείρισης της ΕΡΤ από την κοινωνία και τους εργαζομένους και κατέθεσαν τις εμπειρίες και τις απόψεις τους.

Έντονη κριτική στην ΕΡΤ

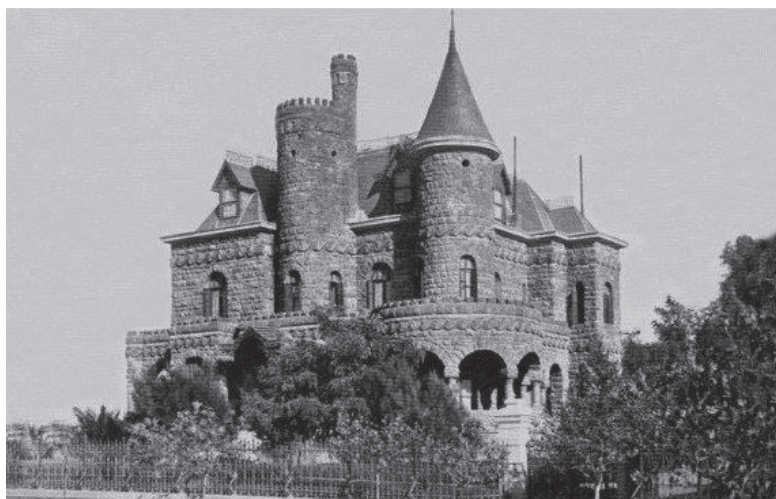
Οι Σπυράκη-Καϊλή δεν ήταν οι μόνες που έγιναν αποδέκτες αντιδράσεων κατά τη διάρκεια του συνεδρίου. Σε άλλο «δωμάτιο», κοινό και εργαζόμενοι άσκησαν έντονη κριτική σε εκπροσώπους της δημόσιας τηλεόρασης. Χαρακτηριστική ήταν η εκτίμηση πως «η ΕΡΤ, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες που γίνονται από κάποιους, μοιάζει περισσότερο με την ΝΕΡΙΤ, παρά με την ΕΡΤ της αυτοδιαχείρισης». Ενώ, άλλη παρέμβαση έβλεπε την απαξίωση της ΕΡΤ ως επακόλουθο της στάσης της διοίκησης, η οποία επέλεξε να μην αντιμετωπίζει την κοινωνία ως συμμετοχο, παρά την εμπειρία της αυτοδιαχείρισης και τη διαφορετική λογική που έφερε.

Φυσικά η ΕΡΤ της ΣΥΡΙΖΑ εποχής δεν ασχολείται με τέτοια ζητήματα. Το βασικό μέλημα της διοίκησης είναι πως θα μπορέσει να γυαλίσει το προφίλ μιας ανίκανης και επικίνδυνης κυβέρνησης, απέναντι σε μια εξίσου επικίνδυνη και ανίκανη αντιπολίτευση.

Έναν μύθο θα σας πω...

Όταν οι ντόπιοι έμποροι συναντούν το ξανθό γένος

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν μια μικρή χώρα με ένδοξο παρελθόν από το οποίο, όμως, το μόνο που της είχε απομείνει ήταν η «φαιδρά πορτοκαλέα» και η φτώχεια των κατοίκων της. Σε αυτήν τη χώρα, as την ονομάσουμε Ελλοπία, ζούσε ένας έμπορος που θεωρείτο αστέρι στις συναλλαγές του διότι πάντα λειτουργούσε με τον κώδικα αξιών του που όριζε ότι «εάν η καρδιά είναι αριστερά, η τσέπη είναι πάντα δεξιά». Η κύρια δραστηριότητα του εμπόρου μας ήταν η διευκόλυνση (πάντα με το αζημίωτο καθώς αγαπούσε πολύ τη χώρα του) όσων ξένων ήθελαν να κάνουν επενδύσεις αξιοποιώντας τα μικρά νησιά, τη γη, τον άνεμο και τα ύδατα της πατρίδας του. Μια μέρα κτύπησε την πόρτα του γραφείου του ένας ξένος που καταγόταν από το περίφημο ξανθό γένος του Βορρά που, σύμφωνα με τις παραδόσεις, θα έσωζε την Ελλοπία από τους εχθρούς της. Ήθελε να κτίσει στην Ελλοπία ένα παλάτι για να φιλοξενεί (και αυτός με το αζημίωτο) τους συμπατριώτες του που επισκέπτονταν τη

χώρα. Όμως είχε ένα μεγάλο πρόβλημα: δεν είχε όλα τα απαραίτητα κεφάλαια. Ο έμπορος συγκινήθηκε από την επιθυμία του εκπροσώπου του ξανθού γένους να επενδύσει στην πατρίδα του και δέχθηκε να τον βοηθήσει. Πράγματι, μετά από λίγες μέρες τον φώναξε και του ανέλυσε το σχέδιό του. Θα δημιουργούσαν δύο εταιρίες. Η μία θα ήταν η ιδιοκτήτρια του

παλατιού, την ονόμασαν «Παλάτι» και η δεύτερη θα αναλάμβανε την κατασκευή του, την ονόμασαν «Εργολάβο». Μόλις ετοιμάζαν τα σχέδια, θα κατέθεταν αίτηση στο κράτος της Ελλοπίας για να επιχορηγήσει την κατασκευή του παλατιού (στην Ελλοπία βοηθούσαν με χρήματα των φορολογουμένων όσους ήθελαν να κατασκευάσουν παλάτια) και ο Εργολάβος

θα ανέθετε το έργο της κατασκευής του παλατιού σε άλλες εταιρίες που τις ονόμασαν Υπερεργολάβους. Όλα εξελίχθηκαν σύμφωνα με το σχέδιο του εμπόρου. Το κράτος της Ελλοπίας ενέκρινε την επένδυση και αποφάσισε την επιχορήγηση της κατασκευής του παλατιού (ο έμπορος, μάλιστα, έκανε και δήλωση υποστήριξης της κυβέρνησης που από τη μια απομυζούσε τον ιδρώτα των πολιτών και από την άλλη επιχορηγούσε την κατασκευή παλατιών) και το παλάτι κατασκευάστηκε από τις εταιρίες που προσέλαβε ο Εργολάβος που δέχθηκαν να πληρωθούν μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής επειδή γνώριζαν ότι πρόεδρος και στις δύο εταιρίες ήταν ο έμπορος του μύθου. Μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής, το Παλάτι εξόφλησε τον Εργολάβο ώστε να πάρει την επιχορήγηση από το κράτος της Ελλοπίας αλλά ο Εργολάβος «ξέχασε» να πληρώσει τους Υπερεργολάβους για την κατασκευή του παλατιού. Αυτό ήταν, άλλωστε, το σχέδιο του εμπόρου: με τα χρήματα του κράτους της Ελλοπίας να

κτιζόταν το παλάτι και οι πραγματικοί κατασκευαστές του να μην έπαιρναν ποτέ τα χρήματά τους. Μάλιστα, μετά την κατασκευή του παλατιού, ο έμπορος του μύθου παραπήθηκε από τις δύο εταιρίες επειδή είχαν εκτιμηθεί οι γνώσεις και η εμπειρία του και του ανατέθηκε το βαρύ έργο να βρύνει, πλέον, επενδυτές για το κράτος της Ελλοπίας.

Στις πόλεις και τα χωριά της Ελλοπίας κυκλοφορεί και μία άλλη εκδοχή του παραπάνω μύθου, σύμφωνα με την οποία και ο ίδιος ο έμπορος έπεσε θύμα των εκπροσώπων του ξανθού γένους στην ανιδιοτελή προσπάθειά του να φέρει επενδύσεις στην Ελλοπία. Όμως και αυτή η εκδοχή δεν συμφέρει και πολύ τον έμπορό μας καθώς θίγει τη νοημοσύνη του...

Δυστυχώς, το τέλος του μύθου, δεν περιλαμβάνει το γνωστό «και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα» διότι μέχρι τώρα οι μόνοι που ζουν πολύ καλά είναι ο έμπορος και οι ομοϊδεάτες του.

03 ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Johatsu: Η «εξαίτηση» ως λύση

Με σύμμαχο τους γιαπωνέζικους νόμους για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, περίπου 100.000 άνθρωποι τον χρόνο (καλά διαβάσατε 100.000 τον χρόνο) ακολουθούν τον δρόμο της «εξαίτησης» στη χώρα της Άπω Ανατολής. Αυτό που πραγματικά συμβαίνει είναι ότι πνιγμένοι από οικονομικές, κυρίως, αλλά και κοινωνικές δυσκολίες χιλιάδες άνθρωποι επιλέγουν να φύγουν από τον τόπο κατοικίας τους και να αλλάξουν όνομα και στοιχεία ώστε να καθούν από τα μάτια των αρχών. Οι «άνθρωποι που εξαίτηζονται» (johatsu) είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1960, αλλά από την αρχή της παρακμής της γιαπωνέζικης οικονομίας στη δεκαετία του 1990 έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις.

Οι «εξαίτησιμένοι» συνήθως μετακομίζουν σε άλλες πόλεις ή γειτονιές για να μπορέσουν να κάνουν μια νέα αρχή στη ζωή τους. Πολλές από τις γειτονιές που επιλέγονται ως προορισμοί ελέγχονται από την Πακούζα, τη μαφία της Ιαπωνίας. Εκεί μπορούν να βρουν κάποια δουλειά που θα τους αποφέρει τα προς το ζην, χωρίς να χρειαστεί να δώσουν ταυτότητες ή άλλα έγγραφα, ό,τι όνομα δηλώσεις είσαι. Συγγενείς και φίλοι αναζητούν τους johatsu, αλλά η αστυνομία δεν μπορεί να κάνει άρση του προσωπικού απορρήτου για να τους εντοπίσει παρά μόνο αν πρόκειται για κάποιο ποινικό αδίκημα. Το γεγονός, πάντως, ότι στην Ιαπωνία υπάρχει ειδική λέξη για να περιγράψουν την αυτοκτονία από υπερβολική εργασία φανερώνει ότι η επιλογή της εξαίτησης μάλλον αποτελεί μία ήπια λύση σε σχέση πάντα με την αυτοκτονία. Τον Οκτώβριο του 2016 μια έρευνα φανέρωσε ότι περίπου το 20% των Ιαπώνων δουλεύει τουλάχιστον 80 ώρες υπερωρίων το μήνα...

Γ. Πατ.

Αντισυνταγματικές οι περικοπές των συντάξεων

Ερώτηση προς την Κομισιόν του ευρωβουλευτή Νίκου Χουντή

Ερώτηση προς την Κομισιόν για την απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου που κρίνει αντισυνταγματικές τις περικοπές κύριων και επικουρικών συντάξεων από το 2019 και μετά, οι οποίες ψηφίστηκαν στη Βουλή, κατέθεσε ο ευρωβουλευτής της Λαϊκής Ενότητας (ΛΑΕ), Νίκος Χουντής. Στην ερώτησή του, ο Νίκος Χουντής συσχετίζει την απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου που γνωστοποιήθηκε στον ελληνικό Τύπο στις 10/05, με απολύτως ανάλογη απόφαση του ίδιου Δικαστηρίου το 2012, επί της οποίας είχαν υπάρξει και σχετικές δηλώσεις από την πλευρά της Κομισιόν.

Ο Έλληνας ευρωβουλευτής, στην ερώτησή του, υπενθυμίζει ότι, όταν ο Επίτροπος Οικονομικών της Ε.Ε., το 2013, κ. Όλι Ρεν, είχε ερωτηθεί για την

απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου που έκρινε ως αντισυνταγματικές διατάξεις του Μνημονίου, ιδίως όσον αφορά σε συνταξιοδοτικά θέματα Δημοσίου, απάντησε ότι: «Κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας της Ε.Ε., τα κράτη-μέλη θα πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.».

«Η συμμόρφωση των μέτρων του προγράμματος με τις διατάξεις του ελληνικού δικαίου και του ελληνικού συντάγματος, καθώς και με άλλες συναφείς διεθνείς υποχρεώσεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει να διασφαλίζεται από τα ελληνικά δικαστήρια. Οι ελληνικές αρχές δεν μας πληροφόρησαν για την ύπαρξη προβλήματος με τα μέτρα του νόμου 4093/2012. Εάν διαπιστωθεί ότι κάποια μέτρα παραβιάζουν το σύνταγμα ή την ελληνική νομοθεσία, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να τροποποιηθούν από τις ελληνικές αρχές».

Συνεχίζοντας, ο Νίκος Χουντής, αναφέρει ότι, πολύ πρόσφατα, «την 10/05, έγινε γνωστό στον Τύπο ότι, το ίδιο Ανώτατο Δικαστήριο, η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, έκρινε εκ των προτέρων ως αντισυνταγματικές τις περικοπές κύριων και επικουρικών συντάξεων από το 2019, οι οποίες συμφωνήθη-

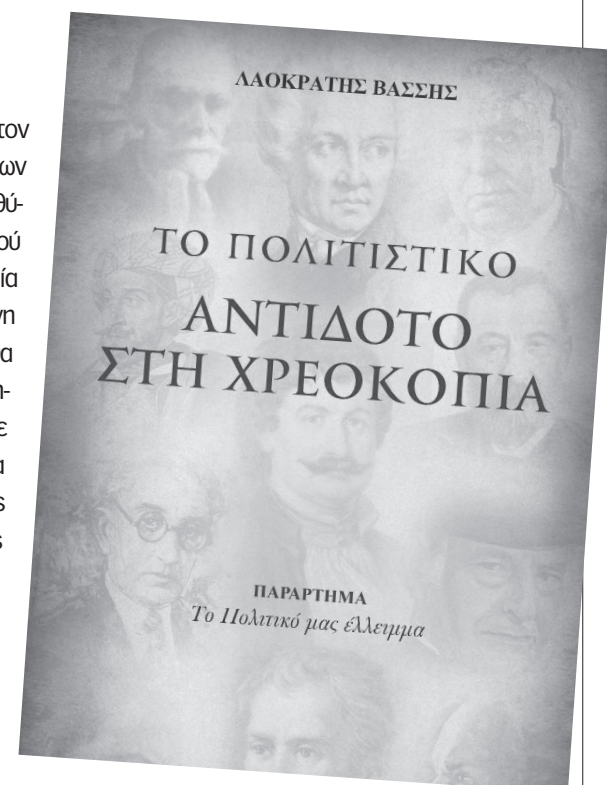
καν ανάμεσα στην κυβέρνηση και τους θεσμούς και πρόκειται να ψηφιστούν την 18.05.2017 στο Ελληνικό Κοινοβούλιο», διότι, «οι εν λόγω περικοπές είναι αντίθετες με το Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και διότι εκλήθη να γνωμοδοτήσει επί ενός νομοσχεδίου δημοσιονομικού ενδιαφέροντος που προβλέπει περικοπές ύστερα από 2 χρόνια, χωρίς αναλογιστική μελέτη, όπως προβλέπον η νομοθεσία και η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων». Καταλήγοντας στην ερώτησή του, και αφού υπενθυμίζει ότι «η ικανοποίηση της προηγούμενης απόφασης του Ελεγκτικού Συνεδρίου, περί αντισυνταγματικότητας, ακόμη εκκρεμεί και ότι, η νέα πρόκειται να επισημοποιηθεί το αμέσως προσεχές διάστημα», ζητά από την Κομισιόν να απαντήσει εάν η ελληνική κυβέρνηση έχει ενημερώσει ότι «σκοπεύει να αποσύρει τις, κρίνόμενες ως αντισυνταγματικές, διατάξεις του νομοσχεδίου, όταν η ανωτέρω απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου επισημοποιηθεί» και εάν προτίθεται να «εξετάσει αν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που κατοχυρώνονται από το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, εφόσον Ανώτατο Δικαστήριο κράτους-μέλους διαπιστώνει παραβίαση».

Το Πολιτιστικό Αντίδοτο στη Χρεοκοπία

Κυκλοφόρησε το τελευταίο βιβλίο του Λαοκράτη Βάσση από τις εκδόσεις Ταξιδευτής

Σε τούτο το οριακό για τον Τόπο μας σταυροδρόμι των δίσεκτων καιρών μας, η βαθύτερη λογική του πολιτιστικού αντιδότη στη χρεοκοπία σηματοδοτεί τη ζητούμενη πολιτική πολιτισμού, που θα μας βγάλει στην ανοιχτή δημοσιά της ιστορίας μας. Με το πολιτιστικό αντίδοτο να νοείται ως απόσταγμα της αξιακής παρακαταθήκης της μεγάλης ακολουθίας των αιώνων πολιτισμού του Ελληνισμού. Φωτίζοντας τη δύσκολη ανηφοριά του μετα-μνημονιακού μας μέλλοντος και διεμβολίζοντας το παγιδευτικό δίπολο:

του νοσηρού ελληνοκεντρισμού, όπου επωάζεται η εθνικιστική αφροσύνη, και του νοσηρού αντι-ελληνοκεντρισμού, όπου επωάζεται η νεοταξική α-τοπία (αποεθνοποίηση).

05 πολιτισμός

Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

Χορηγία, επιστροφή ΦΠΑ ή ποιος θα γίνει... πιο εκατομμυριούχος;

■ του Μπάμπη Πολυχρονιάδη

Τα πράγματα ξεκινάνε... στραβά ήδη από το προοίμιο της σύμβασης όπου ρητά αναφέρεται ότι «κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν θα μπορεί να στραφεί κατά οποιουδήποτε μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος

Όταν μία σύμβαση του Ελληνικού Δημοσίου γίνεται με ένα Ίδρυμα που έχει έδρα στις Βερμούδες, του οποίου οι εκπρόσωποι κατοικούν στο Σαιντ Μόριτς της Ελβετίας και στο νόμο που την κυρώνει προβλέπεται ότι κανείς δεν μπορεί να στραφεί εναντίον τους(!), είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα σύμβαση, της οποίας η ανάγνωση κρύβει μεγάλες εκπλήξεις...

Στις 26 Μαρτίου του 2009 οι τότε υπουργοί της κυβέρνησης της Ν.Δ. Ι. Παπαθανασίου (Οικονομικών), Γ. Σουφλιάς (ΥΠΕΧΩΔΕ), Α. Σπηλιωτόπουλος (Παιδείας) και –ο μετέπειτα πρωθυπουργός– Α. Σαμαράς (υπ. Πολιτισμού τότε) ήταν οι πολιτικοί που υπέγραψαν την σύμβαση με τους εκπροσώπους του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος», κ.κ. Φίλιππο Νιάρχο, Σπύρο Νιάρχο και Ανδρέα Δρακόπουλο, προκειμένου στον παλιό ιππόδρομο του Φαλήρου να ανεγερθεί το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), με δωρεά του ιδρύματος ύψους 450 εκατ. ευρώ. Και όπως συμβαίνει με όλα τα... «καλά» νομοθετήματα σε αυτή τη χώρα, ο νόμος που κύρωσε την σύμβαση (3785/2009) πέρασε μήνα Αύγουστο.

Εκτός από το Ελληνικό Δημόσιο, που εκπροσωπούσαν οι υπουργοί που αναφέρουμε παραπάνω, και το ίδρυμα διά των εκπροσώπων του, συμβαλλόμενα μέρη ήταν επίσης η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, τα «Ολυμπιακά Ακίνητα» και –εύλογα βέβαια– η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος και η Εθνική Λυρική Σκηνή, των οποίων προβλεπόταν η μετεγκατάσταση στο χώρο του ΚΠΙΣΝ.

«Καθαροί λογαριασμοί» από την αρχή

Τα πράγματα ξεκινάνε... στραβά ήδη από το προοίμιο της σύμβασης όπου ρητά αναφέρεται ότι «κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν θα μπορεί να στραφεί κατά οποιουδήποτε μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος (τα

οποία προβαίνουν σε ενέργειες σχετικά με κάθε ζήτημα της παρούσας σύμβασης του έργου, το οποίο αυτή αφορά, αποκλειστικά υπό την ιδιότητά τους ως μέλη του Δ.Σ. του Ιδρύματος και όχι ατομικά) σχετικά με οποιοδήποτε ζήτημα συνδεδεμένο με την υλοποίηση του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος». Σαφές και εύληπτο: το κράτος απαλλάσσει... προκαταβολικά τα μέλη του Ιδρύματος από οποιαδήποτε νομική ευθύνη σε ζήτημα που σχετίζεται με την υλοποίηση του έργου.

Η σύμβαση, προέβλεπε ότι το ίδρυμα θα χρηματοδοτήσει την κατασκευή του ΚΠΙΣΝ και ότι όταν το έργο θα ολοκληρωνόταν θα το παρέδιδε στο Δημόσιο να το διαχειριστεί και ότι αυτό απλά θα είχε το δικαίωμα να χρησιμοποιήσει για εκδηλώσεις του τους χώρους.

Το έργο, ως γνωστόν, υλοποιήθηκε: η κατασκευή του ξεκίνησε το 2012 και η παράδοσή του στο Ελληνικό Δημόσιο έγινε μόλις πριν μερικούς μήνες, τον Φεβρουάριο. Κι αν κρίνουμε από τις οικονομικές καταστάσεις ειδικού σκοπού υπό τον τίτλο «Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος

Νιάρχος» με ημερομηνία 31/12/2016, το έργο αποτιμάται στα 458 εκατ. ευρώ (πάγια στοιχεία). Προσοχή όμως: στη σύμβαση υπάρχει ειδικό κεφάλαιο που προβλέπει τη λύση της υπό κάποιες προϋποθέσεις.

Μία από αυτές, που οι πιθανότητες να συμβεί λόγω κακοδιαχείρισης από την πλευρά του Δημοσίου (σ.σ. βλέπε παρατημένες ολυμπιακές εγκαταστάσεις) είναι ίδιες με αυτές που δίνει ο ΟΠΑΠ στο... Ολυμπιακό - Πλατανιάς, περιγράφεται ως εξής: «το Ελληνικό Δημόσιο, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος ή/και η Εθνική Λυρική Σκηνή παραβαίνουν συστηματικά ή ουσιαδώς τους όρους συντήρησης και λειτουργίας του Κέντρου Πολιτισμού». Εδώ να σημειώσουμε, ότι οι όροι περιέχονται σε... εγχειρίδιο που παρέδωσε το Ίδρυμα στο Δημόσιο πριν παραδοθεί το έργο.

Κι αν σου κάτσει...

Μάλιστα... Άντε και το Δημόσιο δεν έχει λεφτά και η «εικόνα εγκατάλειψης αρχίζει να στοιχειώνει το ΚΠΙΣΝ» (σ.σ. τίτλος βγαλμένος από το κοντινό... μέλλον) και το Ίδρυμα θέτει σε εφαρμογή της ρήτρες για ακύρωση-λύση της σύμβασης.

Τί θα συμβεί; Το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεούται να καταβάλλει προς το Ίδρυμα το κόστος υλοποίησης του έργου, δηλαδή τα 458 εκατ. ευρώ εντός τριών μηνών και σε περίπτωση καθυστέρησης με τόκο υπερημερίας!

Επίσης, το Δημόσιο δεν μπορεί να ζητήσει πίσω τον επιστρεφόμενο ΦΠΑ που έχει εισπράξει η εταιρεία του ΚΠΙΣΝ (η οποία ελεγχόταν από τα μέλη του Ιδρύματος την περίοδο της κατασκευής)

Α, ναι, ξεχάσαμε να σας πούμε ότι ένα σημαντικό μέρος της σύμβασης απασχολεί το ζήτημα του ΦΠΑ. Δέει, λοιπόν, η σύμβαση ότι την περίοδο υλοποίησης του έργου, ο ΦΠΑ με τον οποίο θα επιβαρύνεται η εταιρεία εκπίπτει στο σύνολο του και ότι η εταιρεία μπορεί ανά πάσα ώρα και στιγμή να ζητά με αίτημά της την επιστροφή του ΦΠΑ. Το Δημόσιο όφειλε να αποδίδει τα χρήματα εντός 60 ημερών από την κατάθεση της αίτησης και σε περίπτωση καθυστέρησης με τόκο υπερημερίας. Με απλά λόγια, αν το έργο κόστισε 458 εκατ. ευρώ, σημαίνει ότι οι επιστροφές ΦΠΑ πρέπει να ξεπερνούν τα 100 εκατ. ευρώ.

Επίσης, σε ό,τι αφορά το ΦΠΑ, αναφέρεται στη σύμβαση ότι μετά την ολοκλήρωση του έργου θα ανατεθεί σε ελεγκτική εταιρεία διεθνούς φήμης η σύνταξη εκθέσεων που θα καταγράφει και θα αναλύει πώς διατέθηκε ο επιστρεφόμενος ΦΠΑ και ότι αντίγραφο των εκθέσεων θα παραλαμβάνει το Ίδρυμα.

Για την περίοδο υλοποίησης, βέβαια, δεν υπάρχει τέτοια μέριμνα, ενώ στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις από το 2012 έως το 2016 δεν υπάρχει καμία σαφής αναφορά στο ΦΠΑ. Επειδή το ΚΠΙΣΝ μπορεί να εξελιχθεί σε «βόμβα» για τα δημόσια οικονομικά αν το Ίδρυμα ξαναβρεί απότιστα τα λουλούδια άλλες 3-4 φορές (έχει συμβεί μία), και η ζημιά του Δημοσίου να «πιάσει» τα 550 εκατ. ευρώ (επιστροφή κόστους υλοποίησης συν εκπιπτόμενο ΦΠΑ), η κυβέρνηση και οι δικαστικές αρχές οφείλουν να διερευνήσουν από τώρα αν το κόστος κατασκευής που αναφέρει το Ίδρυμα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και, φυσικά, αν τα ποσά που αναγράφονται στα τιμολόγια όντως εισπράχθηκαν από τους εκδότες τους κι αν υπήρξαν άλλες συναλλαγές (π.χ. επιστροφές χρημάτων).

Όχι τίποτα, και νομικές ή φορολογικές παραβάσεις να διαπιστωθούν, ο νόμος -ορισμός του «ξεβρακώματος» του Δημοσίου- έτσι κι αλλιώς απαλλάσσει τα μέλη του Ιδρύματος. Αλλά να τους πληρώσεις και 550 εκατ. ευρώ είναι κομματάκι βαρύ...

ΥΓ. Το καλοκαίρι προγραμματίζεται φεστιβάλ διάρκειας 7 ημερών με πολλές συναυλίες που θα έχουν είσοδο ελεύθερη. Τα ονόματα των καλλιτεχνών που έχουν ανακοινωθεί δείχνουν ότι η προσέλευση θα ξεπερνά ίσως και τις 10.000 θεατές κάθε μέρα. Τις δωρεάν συναυλίες τις χρηματοδοτεί το Ίδρυμα. Τις πιθανές φθορές το Δημόσιο;

05 πολιτισμός/γραφική & ανάγνωση

Μια ιστορική περιήγηση στη συμπρωτεύουσα

Για το βιβλίο *Μελανές κηλίδες στην ιστορία της Θεσσαλονίκης* του Σπύρου Κουζινόπουλου

■ της **Μαρίας Καβάλα**

Η Θεσσαλονίκη και πτυχές της σύγχρονης ιστορίας της απασχολούν και σε αυτό το βιβλίο τον καταξιωμένο δημοσιογράφο και συγγραφέα της πόλης, Σπύρο Κουζινόπουλο. Στόχος του να ξεκλειδώσει τη μνήμη, τη μνήμη που μπορεί να καλλιεργήσει ιδανικά και ηθικές αξίες, ειδικά στους νέους ανθρώπους.

Οι «μελανές κηλίδες» του μπορούν να θεωρηθούν ένα γνήσιο έργο δημόσιας ιστορίας με την έννοια ότι η αφηγηρία του συγγραφέα είναι ερωτήματα και ανησυχίες που εκκινούν από το παρόν, από τη σημερινή πραγματικότητα στην οποία ζούμε, την παρατεταμένη κρίση, οικονομική και αξιών, την άνοδο της ακροδεξιάς, τα τεράστια κοινωνικά προβλήματα. Δημιουργίες της δημόσιας ιστορίας, τεκμηριωμένες δημοσιογραφικές έρευνες, κινηματογράφος, σχολικά εγχειρίδια και λογοτεχνικά βιβλία, μνημεία και επετειακές εκδηλώσεις μας επιτρέπουν να εξετάσουμε τη σχέση που η σύγχρονη κοινωνία διατηρεί με το παρελθόν, το οποίο δεν παραμένει αμετάβλητο αλλά αλλάζει με βάση τα νέα ερωτήματα που θέτουμε τις νέες ερμηνείες που αναζητούμε.

Ξεκινώντας ο συγγραφέας, μας μεταφέρει πίσω στο 1821 και υπενθυμίζει μέσα από κλασική βιβλιογραφία τις σφαγές προκρίτων, αγωνιστών και αμάχων, από τις οθωμανικές αρχές ως αντίποινα για τη συμμετοχή στην Επανάσταση, το κίνημα του Εμμανουήλ Παπά, τον αγώνα των χωριών γύρω από τη Θεσσαλονίκη και αυτών της Χαλκιδικής, θυμίζοντάς μας πρόσωπα και ιστορίες που τείνουν να ξεχαστούν λόγω του κυρίαρχου παραδείγματος της επανάστασης στην Πελοπόννησο και στη Στερεά. Πλούσια βιβλιογραφία και περιεκτική γραφή βοηθούν τον αναγνώστη να έχει σαφή εικόνα της εποχής σε λίγες σελίδες, αρετή που χαρακτηρίζει όλα τα κεφάλαια του βιβλίου.

Η επόμενη στάση του βιβλίου γίνεται 100 χρόνια μετά, τον Οκτώβριο του 1912, όταν ο ελληνικός στρατός μπαίνει νικηφόρα στην πόλη. Σε αυτό αναδεικνύεται μια ανέκδοτη πλευρά της κακής επικοινωνίας και σχέσης ανάμεσα στο διάδοχο Κωνσταντίνο και στον πρωθυπουργό Βενιζέλο, η οποία διακρίνεται από τα μεταξύ τους τηλεγραφήματα, ενώ προμηνύει τη βαθύτερη πολιτική κρίση που θα προκύψει με τον εθνικό διχασμό λίγο αργότερα. Αφανής ήρωας της ιστορίας ο τηλεγραφετής της κωμόπολης του Γιάδα, όπου υπογράφηκε η συνθηκολόγηση από τον Ταχσίν πασά.

Το τέλος του Α' Π.Π., της Μεγάλης ιδέας και

η μικρασιατική καταστροφή, το προσφυγικό ζήτημα και η άνοδος του φασισμού στην Ευρώπη είναι το πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο της επόμενης ενότητας, η οποία ανιχνεύει τις εκφάνσεις του φασισμού στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου με μία επισκόπηση των πολλών φασιστικών οργανώσεων και τελικά της επικράτησης της ισχυρότερης από αυτές, της «ΕΕΕ». Συγκροτήθηκε με έντονα αντικομμουνιστικό και αντισημιτικό πρόσημο και σταθερή υποστήριξη,

Οι «μελανές κηλίδες» αφηγούνται την πόλη σε εποχές βίας, ολοκληρωτισμού, καταστολής και αντίστασης, σε εποχές πολύ διαφορετικές από τη σημερινή αλλά ίσως όχι και τόσο

οικονομική και πολιτική, από προσωπικότητες της βενιζελικής παράταξης. Αναδεικνύεται η βίαιη δράση της εναντίον κομμουνιστών και Εβραίων με αποκορύφωμα το πογκρόμ στο συνοικισμό Κάμπελ το 1931, το πρώτο στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς και οι συνέχειες της στη φασιστική ΕΟΝ και στους δωσίλογους της κατοχής.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 οι ταξικές και κοινωνικές αντιθέσεις είχαν «καμουφλα-

ριστεί» ή οξυνθεί μέσα στον εθνικισμό, τον αντικομμουνισμό και τη σκληρότητα της μεταξικής δικτατορίας. Σε αυτό το κλίμα μας μεταφέρει η 4η ενότητα του βιβλίου μας, με τις πολιτικές διώξεις, τα βασανιστήρια, τον πάγο και το ρετσινόλαδο και τη μεγαλύτερη πυρά καύσης βιβλίων δίπλα από το Λευκό Πύργο. Μετά τον Β' Π.Π., στον Ιανουάριο του 1947 μας μεταφέρει η επόμενη ενότητα, στα χρόνια του Εμφυλίου πολέμου και στο ναυτικό δυστύχημα που συνέβη με το επιβατικό πλοίο «Χειμάρρα». Το συνδυαστικό νήμα με τις υπόλοιπες ιστορίες είναι η ίδια η πόλη της Θεσσαλονίκης καθώς το καράβι εκτελούσε το δρομολόγιο Θεσσαλονίκη-Πειραιάς και στο επίκεντρο οι πολιτικοί κρατούμενοι της αριστεράς και του κομμουνιστικού χώρου, που οδηγούνταν σε εξορίες και φυλακές και τελικά βρήκαν τραγικό θάνατο. Αφιερωμένα στη δεκαετία του '60 είναι τα δύο τελευταία κεφάλαια του βιβλίου, μια δεκαετία που έχει απασχολήσει τον συγγραφέα ιδιαίτερα και στο προηγούμενο βιβλίο του για τις πολιτικές δολοφονίες. Το ένα κεφάλαιο επικεντρώνεται στην τρομοκρατία που υπέστησαν οι δημοκρατικοί και αριστεροί πολίτες στη Θεσσαλονίκη και στη Μακεδονία την περίοδο των εκλογών «βίας και νοθείας» της 29ης Οκτωβρίου του 1961 και στο σχέδιο «Περικλής» (δολοφονία Στέφανου Βελδεμίρη).

Το άλλο αναφέρεται στη ζοφερή περίοδο της χούντας του 1967, με τις συλλήψεις, τα φονικά βασανιστήρια (Γιώργης Τσαρουχάς, Βασίλης Μπεκροδημήτρης, Γιάννης Χαλκίδης) αλλά και τους ατελείωτους καταλόγους των χιλιάδων Βορειοελλαδικών που εξορίστηκαν στην Γυάρο και την Λέρο.

Στο παράρτημα, ένας μετρήσιμος χάρτης συλ-

λήψεων ξεδιπλώνεται μπροστά στον αναγνώστη για την πρώτη μέρα του πραξικοπήματος, και συμβάλλει στο να μην ξεχαστεί η βίαιη καταστολή κάθε εχθρού του καθεστώτος (1.467 άτομα στην Β. Ελλάδα).

Οι «μελανές κηλίδες» αφηγούνται την πόλη σε εποχές βίας, ολοκληρωτισμού, καταστολής και αντίστασης, σε εποχές πολύ διαφορετικές από τη σημερινή αλλά ίσως όχι και τόσο, δίνουν πρόσωπο και φωνή σε μικρούς και μεγάλους της ήρωες, αποκαλύπτουν δικτάτορες και δικτατορίσκους, στοχεύοντας στη γνώση, στη διδαχή. Νομίζω ότι το πετυχαίνουν με τον καλύτερο τρόπο...

Τετράδια πολιτικού διαλόγου έρευνας και κριτικής

Κυκλοφόρησε το 68-69 τεύχος, Άνοιξη – Καλοκαίρι 2017

Περιεχόμενα

Σταύρος Λυγερός: Πορεία σε αχατογράφια νερά

Κώστας Βενιζέλος: Κυπριακό: Νέα στρατηγική τώρα για να μην εδραιωθεί η κατοχή

Παύλος Τουμανίδης: Εσωτερική κρίση, πλέγμα εξάρτησης και ελληνοτουρκικές σχέσεις

Σωτήρης Ρούσσος: Η Ρωσία, η Μέση Ανατολή και το διεθνές σύστημα

Δημήτρης Δεληολάνης: Ο Μπέπε Γκριλο και η κατάρρευση του «ψηφιακού λαϊκισμού»

Αναγνώσεις – Scripta Manent

Οδυσσέας Ελύτης:

[Έτσι γεννήθηκε το «Άξιον Εστί»]

Αλμπέρ Καμύ: Το Ελληνόπουλο

Λουκάς Αξελός:

Η Αριστερά απέναντι στο Έθνος

Στάθης Ανδρέου: Ισότητα και ελευθερία στον Ζ.Ζ.Ρουσσώ και τον Τ. Χομπς, Μέρος Β

Δημήτρης Μπελαντίς: Το επαναστατικό κόμμα στον Λένιν

Ιn Memoriam / Σταύρος Κωνσταντακόπουλος (1958-2015)

Μανόλης Αγγελίδης: Ο Σταύρος Κωνσταντακόπουλος κι η θεωρία της Δημοκρατίας

Γιώργος Φαράκλας: Ο σοσιαλισμός ως συνεπής φιλελευθερισμός

Ζόραν Λαζάρεβιτς: Η μάχη της Τσοκέσινα ή οι Σερβικές Θερμοπύλες

Σίμος Ανδρονίδης: Στα διάκενα του χρόνου: Η ποίηση του Γιάννη Ρίτσου

Βιβλιοπαρουσίαση

Χριστίνα Ανδρέου: Πέντε και Δέκα Νέα Βιβλία

Σταύρος Λυγερός: Πορεία σε αχατογράφια νερά
Κώστας Βενιζέλος: Κυπριακό: Νέα στρατηγική τώρα για να μην εδραιωθεί η κατοχή
Παύλος Τουμανίδης: Εσωτερική κρίση, πλέγμα εξάρτησης και ελληνοτουρκικές σχέσεις
Σωτήρης Ρούσσος: Η Ρωσία, η Μέση Ανατολή και το διεθνές σύστημα
Δημήτρης Δεληολάνης: Ο Μπέπε Γκριλο και η κατάρρευση του «ψηφιακού λαϊκισμού»
Οδυσσέας Ελύτης: [Έτσι γεννήθηκε το «Άξιον Εστί»]
Αλμπέρ Καμύ: Το Ελληνόπουλο
Λουκάς Αξελός: Η Αριστερά απέναντι στο Έθνος
Στάθης Ανδρέου: Ισότητα και ελευθερία στον Ζ.Ζ.Ρουσσώ και τον Τ. Χομπς, Μέρος Β
Δημήτρης Μπελαντίς: Το επαναστατικό κόμμα στον Λένιν
Ιn Memoriam / ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (1958-2015)
Μανόλης Αγγελίδης: Ο Σταύρος Κωνσταντακόπουλος κι η θεωρία της Δημοκρατίας
Γιώργος Φαράκλας: Ο σοσιαλισμός ως συνεπής φιλελευθερισμός
Ζόραν Λαζάρεβιτς: Η μάχη της Τσοκέσινα ή οι Σερβικές Θερμοπύλες
Σίμος Ανδρονίδης: Στα διάκενα του χρόνου: Η ποίηση του Γιάννη Ρίτσου
Χριστίνα Ανδρέου: Πέντε και Δέκα Νέα Βιβλία

www.stochastis.gr

■ ΤΟΥ ΦΩΤΗ ΤΕΡΖΑΚΗ

Είναι ανάγκη, όσο ποτέ, να αποσαφηνίσουμε για τι πράγμα μιλάμε, διότι η κυριότητα των σημασιών δεν είναι καθόλου ασήμαντο μέρος του πολιτικού αγώνα: είναι το πεδίο στο οποίο ηττήθηκε πρώτα-πρώτα η παγκόσμια αριστερά από τη δεκαετία του '70 και ύστερα

Α' Μέρος

Οι όροι «Ιμπεριαλισμός» και «Παγκοσμιοποίηση»

Η κατάχρηση του όρου «ιμπεριαλισμός» από την αριστερή ρητορική σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο έχει οδηγήσει, ιδίως μετά την καμπή του 1989, σε μιαν αυξανόμενη απαξίωση του όρου. Ήδη από τη δεκαετία του '90 έχει λανσαριστεί ο ουδέτερος όρος «παγκοσμιοποίηση», τη σύμβαση του οποίου φαίνεται να έχουν αποδεχθεί εξίσου υποστηρικτές και πολέμιοι: για τους πρώτους, περιγράφει καθ' όλα υποστηρίξιμες διαδικασίες ενοποίησης του κόσμου στην κατεύθυνση ενός ορθολογικού εκσυγχρονισμού υπό την αιγίδα, εννοείται, της «ελεύθερης αγοράς»· για τους δεύτερους, έχει ουσιαστικά αντικαταστήσει την απειλή του ιμπεριαλισμού, υπό την έννοια της αυξανόμενης κυριαρχίας μιας υπερεθνικής κεφαλαιοκρατικής ελίτ εις βάρος των οικονομικά αδύναμων και πολιτικά ασταθών χωρών. Και σε όποιον βαθμό οι πρώτοι αξιοποιούν λάθρα υπέρ τους κάποιες διεθνιστικές συνδηλώσεις που παλαιότερα ανήκαν στον λόγο της παγκόσμιας κινηματικής αριστεράς, οι δεύτεροι νιώθουν συχνά υποχρεωμένοι να καταφεύγουν σε εθνικιστικούς στερεοτύπους, κλεμμένους από την ιδεολογία εκείνων των εθνικών αστικών τάξεων οι οποίες, επιδιώκοντας μια πλεονεκτική ενσωμάτωση στο παγκόσμιο κεφαλαιοκρατικό σύστημα, έγιναν αποφασιστικός μοχλός συντριβής των αντι-ιμπεριαλιστικών αγώνων παντού στον αποαποικιοποιούμενο κόσμο. Ασφαλώς, ένα ακόμα δείγμα της σύγχυσης των γλωσσών και του απελπιστικού θολώματος των κριτηρίων που επικρατούν στις ημέρες μας, μέρος τής ηγεμονικής στρατηγικής των κυρίαρχων ελίτ η οποία προς ώρας κερ-

δίζει. Είναι ανάγκη λοιπόν, όσο ποτέ, να αποσαφηνίσουμε για τί πράγμα μιλάμε, διότι η κυριότητα των σημασιών δεν είναι καθόλου ασήμαντο μέρος του πολιτικού αγώνα: είναι το πεδίο στο οποίο ηττήθηκε πρώτα-πρώτα η παγκόσμια αριστερά από τη δεκαετία του '70 και ύστερα. Η διάλυση της κυριαρχίας των ασθενών κρατικών μορφωμάτων είναι συνάρτηση της υπερβάλλουσας κυριαρχίας λίγων ισχυρών τέτοιων μορφωμάτων, και δεν μπορεί παρά να είναι έτσι σε ένα ιεραρχικά αρθρωμένο διακρατικό σύστημα όπως αυτό που εξακολουθεί να δομεί τον κόσμο μας· όποιος όμως ανάγει σε αυτοτελές αίτημα την ανάκτηση της εθνικής κυριαρχίας, και βλέπει σε νεοεθνικιστικά ανακλαστικά μια ελπιδοφόρα δύναμη, το λιγότερο που μπορούμε να πούμε είναι ότι αντιστρέφει μια σχέση η οποία, τουλάχιστον για μια μαρξιστικά παιδαγωγημένη σκέψη, όφειλε να είναι ξεκάθαρη: εκλαμβάνει δηλαδή το πολιτικό εποικοδόμημα του καπιταλισμού (το παγκόσμιο διακρατικό σύστημα) ως πρωταρχική πραγματικότητα αγνοώντας, ή υποφωτίζοντας, την πολύπλοκη δομή των παραγωγικών σχέσεων που συνιστά τον αληθινό του πυρήνα. Και το σφάλμα αυτό υπορρέει εξίσου, κατά τη γνώμη μου, δύο φαινομενικά αντίθετες πολιτικές στάσεις: μια κατάλοιπη αναρχική ρητορεία που εκλαμβάνει το κράτος στη γενικότητά του ως τον κύριο εχθρό (λες και θα μπορούσε αυτό να «καταργηθεί» χωρίς την καθολική απενεργοποίηση των κεφαλαιοκρατικών σχέσεων), κι έναν νεοπατριωτικό ζήλο που βλέπει το κυρίαρχο εθνικό κράτος ως αυτοσκοπό και ως πρώτιστη απειλή τούς «ξένους» (με μια

δηλητηριώδη αμφισημία που συγχέει το υπερεθνικό εταιρικό και χρηματιστικό κεφάλαιο με τους συντετριμμένους από αυτό κάθε είδους πρόσφυγες ή μετανάστες, αλλά και με οιαδήποτε διαπολιτισμικό άνοιγμα που θα μπορούσε να είναι πλούτος για τις κοινωνίες, και όχι μόνο διανοητικός). Είναι αλήθεια ότι το φάσμα των φαινομένων που κάποιοι ονόμασαν «νεοεθνικισμό» (Λεπέν, Βρεξίτ, εκλογή Τραμπ, ίσως Ερντογάν στην Τουρκία, κ.ο.κ.) εκφράζει μια ενστικτώδη αντίδραση των λαϊκών και στερημένων στρωμάτων που πλήττονται άγρια από τη διεθνοποίηση του κεφαλαίου, που νιώθουν αόριστο τρόπο απέναντι στις «υπερεθνικές ελίτ» τις οποίες διαισθάνονται δικαιολογημένα σαν μια διάχυτη απειλή στις ζωές τους· ισχύει επίσης εκείνο έλεγε ο Wallerstein, ότι ο οικουμενισμός είναι πρωτίστως μια ιδεολογία που ενοποιεί τις γραμμές των «στελεχών» και των ιθυνόντων, ενώ οι εργαζόμενες μάζες, υπακούοντας σε ένα ένστικτο προστάσις απέναντι στις ισοπεδώσεις ενός οικουμενισμού αναγκαστικά υποκριτικού, θεμελιωμένου στη διευρυνόμενη ανισότητα, προσκολλώνται αμυντικά στην μερικότητα – έθνος, τάξη, φυλή... Εκείνο που παραλείπεται να προστεθεί όμως είναι ότι αυτό δεν συνιστά λιγότερο ιδεολογία, δηλαδή μια εξόχως *ψευδή συνείδηση* των λαϊκών μαζών, οι οποίες κατά κανόνα υπόκεινται σε πολύ βαθύτερη παραπλάνηση ως προς τη φύση των πραγματικότητων που τις συντρίβουν απ' όση εμπεριέχεται κατ' ανάγκη στην ιδεολογία των αρχουσών ελίτ. Παρεμπιπτόντως, να πω ότι η ίδια αυτή σύγχυση αντανακλάται στις αντιτιθέμενες πολεμικές χρήσεις τού όρου «λαϊκισμός». Αν αυτή τη στιγμή οι ιθύνουσες τάξεις χρησιμοποιούν συκοφαντικά –και διασταλτικά– την έννοια του λαϊκισμού για ν' απαξιώσουν οιαδήποτε συλλογική επιδίωξη εναντιώνεται στη νεοφιλελεύθερη συναίνεση και στον κεφαλαιοκρατικό «εκσυγχρονισμό», προσπαθώντας να πλήξουν έτσι την ίδια την πιθανότητα μιας ενοποιημένης συνείδησης των καταπιεσμένων (ένα δυναμικό υποκείμενο που εξακολουθεί να σημαίνεται με τον όρο «λαός»), όσοι σηκώνουν το γάντι αποδεχόμενοι ως τιμητικό τον χαρακτηρισμό, αποδέχονται άθελά τους τη στρέβλωση

των αντιπάλων τους ξεχνώντας εκείνο που πραγματικά (ιστορικά) φτιάχτηκε για να σημάνει ο όρος: συνδέοντας μια δέσμη αρκετά διαφορετικών τάσεων και κινημάτων, από τον ρωσικό ναροντικισμό του ύστερου δέκατου ένατου αιώνα μέχρι τον Περονισμό στην Αργεντινή και διάφορα ρεύματα της ευρωπαϊκής ακροδεξιάς (αλλά και της κοινοβουλευτικής «λαϊκής δεξιάς»), περιέγραφε μια χαρακτηριστική ρητορική με κύριο γνώρισμα την *απόκλιση* ανάμεσα στην προπαγανδιστική χρήση λαϊκών στερεοτύπων και την ταξική βάση (μικροαστική, εν προκειμένω) της πολιτικής την οποία υπηρετούσαν – δηλαδή, *μια χειραγωγική πολιτική έναντι των λαϊκών μαζών δίθην στο όνομά τους* (πράγμα που αποτυπώνεται στην εννοιακή διαφορά μεταξύ «λαϊκισμού» και «λαϊκότητας»). Σαν μια μορφή πολιτικού πατερναλισμού, που είναι το αληθινό του ιστορικό νόημα, ο λαϊκισμός δεν μπορεί να αναχθεί σε επαναστατική ιδεολογία, ειμή με τίμημα θολές και άκρως παρακινδυνευμένες συστρατεύσεις και πρακτικές. Ξαναγυρίζοντας λοιπόν στην αρχή της συζήτησης, αν πρέπει να σκεφτούμε τις τρέχουσες συναρθρώσεις ανάμεσα στο παγκόσμιο κεφαλαιοκρατικό σύστημα, που είναι μια μορφή πολλαπλής και άνισα πυκνωμένης εκμετάλλευσης της εργασίας (και ανάλωσης των περιβαλλοντικών πόρων), και στην πολιτική του υπερδομή, που είναι το παγκόσμιο, ιεραρχικά αρθρωμένο διακρατικό σύστημα και οι γεωπολιτικές του εντάσεις, είναι αναγκαίο να επαναπροσδιορίσουμε τις έννοιες του «ιμπεριαλισμού» και της «παγκοσμιοποίησης»: έννοιες διαφορετικού ιστορικού βάθους, ολοφάνερα, φορτισμένες εξίσου με αμφισημίες, και πάνω απ' όλα σε αναποσαφηνιστή σχέση μεταξύ τους. Πρέπει επίσης να σκεφτεί κάποιος τον συσχετισμό, ή διαφοροποίησή τους, με άλλες συγγενείς έννοιες: για παράδειγμα, του ιμπεριαλισμού με την έννοια της αποικιοκρατίας, που όταν ο όρος «ιμπεριαλισμός» πρωτοεμφανίστηκε στις συζητήσεις δεν ήταν καθόλου διακεκριμένα φαινόμενα· ή του –αδικαιολόγητα ξεχασμένου σήμερα– όρου «νεοαποικισμός», που μια επανεξέταση των περιεχομένων του μπορεί να φωτίσει κρίσιμες πτυχές αυτού το οποίο αόριστα, και κάπως αμήχανα, λέμε παγκοσμιοποίηση.

05 πολιτισμός & βαρβαρότητα του Ηρόστρατου

Μαγικό τετραήμερο στη Καστοριά

Στο πλαίσιο του προγράμματος φιλανθρωπίας «*Η φαντασία πάει σχολείο...*» που υλοποιείται για 4η φορά στα σχολεία της Καστοριάς, είχα την ευκαιρία να γίνω κι εγώ μέρος μιας πολύ σημαντικής προσπάθειας που θα έπρεπε να αποτελέσει παράδειγμα για όλους τους Νομούς της Ελλάδας.

Η Περιφερειακή Ενότητα Καστοριάς, οι Δήμοι Καστοριάς, Άργους Ορεστικού και Νεστορίου, οι Ενώσεις Γονέων Καστοριάς και Άργους Ορεστικού συνέπραξαν ώστε να υλοποιηθεί το πρόγραμμα αυτό που είναι έργο της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας, των Σχολικών Συμβούλων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Καστοριάς και προέκυψε σε συνεργασία με τη Φινακεία Λογοτεχνική Συντροφιά.

Όμως δεν θέλω να γράψω ένα τυπικό σημείωμα, ούτε να κάνω ρεπορτάζ.

Πατί αυτό το ταξίδι – και πιστεύω αυτό ισχύει και για τους 30 περίπου συγγραφείς και εικονογράφους που βρεθήκαμε εκεί – μας γέμισε με κάθε είδους εικόνες και συναισθήματα. Επισκεφθήκαμε όλα τα Δημοτικά Σχολεία και Νηπιαγωγεία της περιοχής και όλοι εισπράξαμε, όχι μόνο τη δίψα των παιδιών, αλλά και την αγάπη τους. Είδαμε τη δουλειά των εκπαιδευτικών σε αντίξοες συνθήκες σε αυτή την απομακρυσμένη περιοχή της Ελλάδας. Σε πόλεις και σε χωριά.

Αποδείχθηκε ότι η θέληση, η γνώση, η δουλειά και το μεράκι μπορούν να νικήσουν κάθε είδους εμπόδιο. Αυτό που μοιάζει δύσκολο

– ακόμη κι αδύνατο – μπορεί να συμβεί. Αρκεί να πεισθούν όλοι να επενδύσουν σε δουλειά υποδομής και όχι στα συνήθη «πολιτιστικά πυροτεχνήματα» που φαίνεται να προσιμιά η συντριπτική πλειονότητα των Δήμων της χώρας. Για λίγη «γκλαμουριά» δίνουν «γη και ύδωρ»...

Μπαίνοντας σε σχολεία και σχολικές τάξεις, συζητώντας με τα παιδιά, μετέχοντας σε εργαστήρια με τους εκπαιδευτικούς, διαπιστώνεις ότι μπορεί να καταφέρει ακόμη και να αλλάξει τα πράγματα. Κι αυτό θα ξεκινήσει από τα παιδιά.

Τα παιδιά που τα αποκοιμίζουν με *Survivor* και προσπαθούν με κάθε τρόπο να ψαλιδίσουν τη φαντασία και τα φτερά τους με στείρες γνώσεις και σχολικά προγράμματα.

Για να βγει η ύλη, χάνεται η ουσία. Περπατώντας στη μαγική λίμνη της Καστοριάς (κάναμε και πεζοπορία 10 χιλιομέτρων!) κι εμείς, όλοι οι συγγραφείς και εικονογράφοι παιδικών βιβλίων, κατανοήσαμε τη δύναμη

της συνεργασίας.

Έβλεπες στις κουβέντες και στα χαμόγελά μας πως πήραμε πολύ περισσότερα απ' όσα δώσαμε. Και η ίδια η πόλη μας μάγεψε φυσικά. Η σπηλιά του δράκου είναι ένα ζωντανό παραμύθι. Ο λιμναίος οικισμός στο Δισπηλιό σε ταξιδεύει πίσω στον χρόνο με τόση συγκίνηση. Κάπου εκεί διάβασα: «Τα πράγματα συνεχίζουν να μας μιλάνε. Εμείς μπορούμε να τα ακούσουμε;»

Ναι! Μικροί μεγάλοι που βρεθήκαμε παρέα αυτές τις τέσσερις μέρες δείξαμε ότι μπορούμε και να ακούμε και να δημιουργούμε

Βρίσκομαι πια στην Αθήνα, όμως ένα κομμάτι μου βρίσκεται ακόμη εκεί. Πλάι στον πελεκάνο που με ακολουθούσε στη βόλτα μου στη λίμνη. Δίπλα στον μικρό μαθητή της Ε' Δημοτικού που μου είπε τα πιο σοφά λόγια για το τέλος των παραμυθιών. Δίπλα σε δημιουργικούς ανθρώπους που αγαπούν βαθιά αυτό που κάνουν. Ευχαριστώ από καρδιάς...

Μπορεί το σχολείο να γίνει ελκυστικό;

Το 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Εκπαίδευση «*Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: θεωρία και πράξη - Αναζητώντας το ελκυστικό και αποτελεσματικό σχολείο*» με πληθώρα εισηγήσεων αναζητά λύσεις και απαντήσεις μέσα σε μια δυσμενέστατη συγκυρία.

Χθες (Παρασκευή 19 Μαΐου) έγινε η τελετή έναρξης στο Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη, ενώ οι εργασίες του Συνεδρίου πραγματοποιούνται στην Ελληνογαλλική σχολή Jeanne d'Arc (Ελ. Βενιζέλου 12Α, Πειραιάς) σήμερα και αύριο. Συνδιοργανωτές, πέραν του σχολείου, είναι το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ, η Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος, και το Ελληνικό Τμήμα της IBBY-Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου.

Πολλοί ίσως θεωρήσουν «πολυτέλεια» μέσα στη Μνημονιακή Ελλάδα να καταπίνεται κανείς με τέτοια θέματα, όταν μαθητές και δάσκαλοι αντιμετωπίζουν ακόμη και προβλήματα επιβίωσης. Κι όμως. Αν είναι να βγούμε από το αδιέξοδο θα πρέπει να ανοίξουμε τους δικούς μας δρόμους. Και το σχολείο είναι ένα προνομιακό επίπεδο.

Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα η συμμετοχή του Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου στο εγχείρημα, σε περίοδο που η Φιλανθρωπία μάλλον τελεί υπό διωγμό στην επίσημη Παιδεία μας.

Ενημερωθείτε σχετικά στην ιστοσελίδα του Συνεδρίου: <http://ekedisconference.weebly.com/>

οδηγός για τις δωρεάν εκδηλώσεις της Αθήνας

www.forfree.gr

Βιβλίο

■ Τρίτη 23 Μαΐου

Οι εκδόσεις Κέδρος παρουσιάζουν το βιβλίο της Έρης Ρίτσου **Ο νεκρός δολοφονήθηκε**. Το πτώμα ενός άντρα με το πρόσωπο και τα χέρια καταφαγωμένα από τσακάλια βρίσκεται σε δύσβατη δασική περιοχή ενός νησιού. Στη μια του τσέπη ένα σημείωμα: «Έτσι πεθαίνουν οι προδότες». Στην άλλη ένα τυπωμένο μαι: «Αν δεν έρθεις να με δεις, θα σκοτωθώ». Στο στέρνο του χαραγμένος ένας αγκυλωτός σταυρός. Στον απόηχο των εκλογών της 20ής Σεπτεμβρίου 2015, μια νεαρή αστυνομικός καλείται να λύσει το μυστήριο... Για το βιβλίο θα μιλήσει η Αγγελική Κώττη, δημοσιογράφος. Στις 18:00, στον Ιανό, Σταδίου 24.

Εκθέσεις

■ Έως Πέμπτη 1 Ιουνίου

Το **ArtWall Project Space** (Σοφοκλέους 26), φιλοξενεί 4 σύγχρονους Αυστριακούς και Έλληνες καλλιτέχνες που προσεγγίζουν με διαφορετική οπτική την πραγματικότητα, τις προσωπικές αντιφάσεις, τα ατομικά και κοινωνικά προβλήματα που επιβάλλει η δυτική σκέψη. Οι κεντρικές φιγούρες της έκθεσης Ernst and Rosa συμβολίζουν τα άλυτα προβλήματα της εποχής μας και καλούνται να τα λύσουν. Οι συμμετέχοντες καλλιτέχνες καταγράφουν μέσα από τα έργα τους, νέες οπτικές για τις αντιφάσεις και τις δυσκολίες που προκύπτουν ανάμεσα στα δύο φύλα, μέσα στη σύγχρονη κοινωνία. Ώρες λειτουργίας: Τρ., Πέμ., Παρ. 18:00 – 21:00, Σάβ. 13:00 – 16:00.

Θέατρο

■ Σάββατο 20 – Κυριακή 21 Μαΐου

Η παράσταση **Έρωντας**, αποτελεί καρπό της δημιουργικής συνεργασίας οκτώ σημαντικών δημιουργών, χορογράφων, σκηνοθετών, χορευτών και ηθοποιών, και της Ομάδας του Κινητήρα. Εκκινώντας από το λογοπαίγνιο των λέξεων έρωτας και γέροντας, οι συντελεστές κάνουν την επανάσταση πραγματικότητα μέσα από τον έρωτα για την ίδια τη ζωή, που δε γνωρίζει φύλο ούτε ηλικία. Στις 21:30, στον «Κινητήρα», Ερεχθείου 22, Ακρόπολη. Είσοδος με ελεύθερη συνεισφορά. Απαραίτητη η κράτηση θέσεων: 21 0924 8328 | info@kinitiras.com.

Μουσική

■ Τρίτη 23 – Κυριακή 28 Μαΐου

Η Τεχνόπολη Δήμου Αθηναίων και η Στέγη του Ίδρύματος Ωνάση, ενώνουν ξανά τις δυνάμεις τους, στο **17ο Athens Technopolis Jazz Festival** με jazz μελωδίες από πλήθος μουσικών σχημάτων και ένα πλούσιο και ιδιαίτερα ενδιαφέρον πρόγραμμα παράλληλων εκδηλώσεων για μικρούς και μεγάλους. Από τη σκηνή θα περάσουν περισσότεροι από 150 μουσικοί, που έρχονται από όλο και πιο πολλές γωνιές του πλανήτη για να μας παρουσιάσουν ο καθένας το δικό του μοναδικό μουσικό σύμπαν.

Διάφορα

■ Δευτέρα 22 Μαΐου

Ο ΙΑΝΟΣ διοργανώνει μία εκδήλωση αφιερωμένη στον μεγάλο ποιητή **Γιάννη Ρίτσο**. Ποιητές, λογοτέχνες και καλλιτέχνες αφηγούνται τον «δικό» τους Γιάννη Ρίτσο και διαβάζουν αγαπημένα αποσπάσματα από το έργο του. Συμμετέχουν αλφαριθμητικά: Πύργης Πατρομανωλάκης, Μάρω Δούκα, Κώστας Θωμαΐδης ερμηνευτής, Χρήστος Λεοντίδης, Δημήτρης Μαυρίκιος, Ανδρέας Μήτσου, Θάνος Μικρούτσικος, Ουρανία Μπασλή, Βασίλης Παπαβασιλείου, Τίτος Πατρίκιος, Έρη Ρίτσου, Ένκε Φεζολάρι, Λάκης Χαλκιάς, Χρήστος Χαλκιάς, Στις 20:30 στον Ιανό, Σταδίου 24.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ JEANNE D'ARC

2ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: θεωρία και πράξη. Αναζητώντας το ελκυστικό και αποτελεσματικό σχολείο

ΤΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ:
19 Μαΐου Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη
20-21 Μαΐου Ελληνογαλλική Σχολή Jeanne d'Arc

ΥΠΟΥΧΟΛΟΓΩΜΕΝΟΙ
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ JEANNE D'ARC
ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου και εξελίξεις στην Τουρκία

■ ΤΟΥ Φόρη Πεταλίδη*

Τα καραβάνια των προσφύγων κυρίως από την Συρία και από την Εγγύς Ανατολή, που αναζητούν στη σημερινή εποχή καταφύγιο στην Ευρώπη, δεν είναι κάτι καινούργιο. Απλώς, στη σημερινή εποχή αλλάζει ο τόπος. Στις αρχές του περασμένου αιώνα, το ίδιο δράμα έζησαν οι Έλληνες της Μικρασίας και ιδιαίτερα του Πόντου, οι Αρμένιοι, οι Ασσυροχαλδαίοι... Το Ανατολικόν Ζήτημα δεν λύθηκε στις αρχές του περασμένου αιώνα, αλλά το ζούμε και σήμερα. Και πάλι οι ζώνες επιρροής των μεγάλων δυνάμεων, τα κοιτάσματα πετρελαίου και η εκμετάλλευσή τους, καθορίζουν την μοίρα των λαών.

Και οι μοίρα των Ελλήνων του Πόντου ήταν σχεδόν προδιαγεγραμμένη. Αν και έζησαν για περισσότερο από 3.000 χρόνια και δημιούργησαν στον Εύξεινο Πόντο έναν εξαιρετικό πολιτισμό, βρέθηκαν στην δύνη των εξελίξεων, όπου τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων συνέκλιναν με εκείνα του ανερχόμενου πολιτικού της ηττημένης Τουρκίας, του Μουσταφά πασά, ο οποίος μαζί με τους νεότουρκους, εφάρμοσε το σύνθημα «Η Τουρκία στους Τούρκους», όπου δεν χωρούσε ο ελληνισμός του Πόντου και της Μικράς Ασίας. Ο συστηματικότερος διωγμός των Ελλήνων του Πόντου άρχισε το 1918, ουσιαστικά με την λήξη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και τον Μουσταφά πασά, να αποβιβάζεται στην Σαμψούντα του Πόντου και να αρχίζει με τον στενό συνεργάτη του, τον αιμοσταγή Τοπάλ Οσμάν, την σφαγή των Ελλήνων του Πόντου, σκοτώνοντας εν ψυχρώ γυναίκες, γέρους και παιδιά, αφού πρώτα τους μάζευε μέσα σε εκκλησίες και σχολεία, βάζοντάς τους ζωντανούς φωτιά.

Οι επιζήσαντες πρόσφυγες της πρώτης γενιάς περιγράφουν εκατοντάδες περιπτώσεις ομαδικών σφαγών και βιασμών νέων κοριτσιών, οργανωμένες από το ίδιο το οθωμανικό και τουρκικό κράτος, τις οποίες όμως εκτελούσαν με κεντρική καθοδήγηση σώματα ένοπλων ατάκτων τσετών. Και επειδή είχε προηγηθεί η εξολόθρευση 1.500.000 Αρμενίων και υπήρχαν φωτογραφικά ντοκουμέντα, η σφαγή και ο θάνατος των Ελλήνων του Πόντου, έγινε πιο συστηματικά. Το έγκλημα δεν έπρεπε να έχει τεκμήρια και έτσι δεν έχει αποτυπωθεί τίποτε, παρά μόνον στις μνήμες των επιζήσαντων. Και το σχέδιο προέβλεπε την εξορία του πληθυσμού από τα παράλια του Ευξείνου Πόντου, στην Ανατολία, στο σημερινό Κουρδιστάν, στις ατέλειωτες πορείες θανάτου, στα «αμελέ ταμπουρού», δηλαδή στα τάγματα εργασίας, από τα οποία ελάχιστοι επέζησαν. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο αείμνηστος ιστορικός του πανεπιστημίου της Βιέννης, Πολυχρόνης Ενεπεκίδης, ο οποίος μελέτησε τα αρχεία της Αυστροουγγαρίας, συμμάχου της Οθωμανικής

Ο Γιάννης – Βασίλης Γιαϊλαλι, ο οποίος κρατείται στις τουρκικές φυλακές

Αυτοκρατορίας, δεν είχαμε ένα Άουσοβιτς, αλλά ένα «Άουσοβιτς εν ροή», μιας και οι εκτοπισμένοι δεν είχαν τελικό προορισμό, αλλά υπέμεναν μαρτύρια πεζοπορίας σε κρύο και ζέστη, με μοναδικό στόχο να πεθάνουν.

Κι αν οι επιζήσαντες πρόσφυγες που σκόρπισαν σε όλη τη γη και κυρίως στην Ελλάδα, ξεριζωμένοι από τον τόπο που γεννήθηκαν και προσπάθησαν στην πρώτη και δεύτερη γενιά να ριζώσουν στον τόπο τους και να δημιουργήσουν, η τρίτη και η τέταρτη γενιά προσφύγων, αναζητήσαν την ιστορική αλήθεια και τα ακούσματα του παππού και της γιαγιάς, έγιναν ιστορική γνώση και αναζήτηση της αλήθειας. Και έτσι άρχισε η αυτογνωσία και ο διαρκής αγώνας για την αναζήτηση του τι πραγματικά συνέβη και η πολιτική διεκδίκηση για την αναγνώριση της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου, στην οποία πρωτοστατούσαν ιστορικοί, ερευνητές, σωματεία και ομοσπονδίες Ποντίων, στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Υπήρχε όμως και αντίδραση, εκτός από το τουρκικό κράτος, και από μερίδα του ελληνικού πολιτικού συστήματος, που αν και ομοφώνως αναγνώρισε τη γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου το 1994 από την ελληνική Βουλή, ακόμη και σήμερα κάποιοι δεν αποδέχονται αυτήν την πραγματικότητα.

Κοινοβούλια της Σουηδίας, της Αρμενίας, της Κύπρου, πολιτείες στις ΗΠΑ, στην Αυστραλία, αλλά και η κορυφαία στο είδος της η Διεθνής Ένωση Ακαδημαϊκών για τις Γενοκτονίες, αποφάνθηκαν ότι το έγκλημα που έγινε σε βάρος των Ελλήνων του Πόντου, της Ανατολής και των Αρμενίων, Ασσυροχαλδαίων, είναι Γενοκτονία και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται. Η Τουρκία που είναι συνέχεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως υποστηρίζουν και πολίτες

Ο Ταμέρ Τσιλιγκίρ στο φεστιβάλ νεολαίας της Ομοσπονδίας Συλ. Ελλήνων Ποντίων στην Ευρώπη στο Γκόπινγκεν της Γερμανίας, με την εφημερίδα *Εύξεινος Πόντος* που έχει πρώτο θέμα τη γενοκτονία

της, πρέπει να κοιτάξει πίσω στο παρελθόν της και να προχωρήσει στην αναγνώριση της γενοκτονίας, εάν θέλει να συμφιλιωθεί με την ιστορία της και οι νέες γενιές να μην κουβαλάνε το στίγμα του γενοκτόνου λαού. Και είναι χρέος των πολιτισμένων λαών να πιέσουν σε αυτήν την κατεύθυνση, γιατί η αναγνώριση της γενοκτονίας δεν εντάσσεται στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων, αλλά είναι θέμα απόδοσης δικαιοσύνης στο ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Βεβαίως η Τουρκία αρνείται να αναγνωρίσει τη Γενοκτονία, γιατί οι πράξεις Γενοκτονίας δεν παραγράφονται. Όμως και μέσα στην Τουρκία υπάρχουν χιλιάδες πολίτες που αναζητούν την αυτογνωσία τους

και ορισμένοι από αυτούς είναι ο Ταμέρ Τσιλιγκίρ με καταγωγή από τη Λιβερά του Πόντου που ζει στην Ελβετία και μετά από έρευνες έγραψε βιβλίο στην τουρκική γλώσσα, όπου τεκμηριώνει με τουρκικές πηγές το έγκλημα που έγινε σε βάρος των Ελλήνων του Πόντου, όπως επίσης και ο Γιάννης Βασίλης Γιαϊλαλι, με καταγωγή από τον δυτικό Πόντο, ο οποίος βρίσκεται αυτές τις ημέρες στις τουρκικές φυλακές, γιατί υποστηρίζει δημοσίως τη γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου.

* Ο Φόρης Πεταλίδης είναι δημοσιογράφος, διευθυντής της εφημερίδας *Εύξεινος Πόντος*

EPT open

www.ertopen.com

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΦΩΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

106.7 FM

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΙΔΕΩΝ

Περιπτεράς: **Στέλιος Ελληνιάδης**
defimag@otenet.gr
elliniadis.wordpress.com

Χωρίς αμφιβολία, το βασικό περιεχόμενο της ιρανικής ποίησης είναι η αγάπη. Η αγάπη σε όλες της τις μορφές. Η σεξουαλική αγάπη, η θεική αγάπη, η ομοερωτική αγάπη, η ανικανοποίητη αγάπη, κάθε είδους αγάπη ως αυτοσκοπός, αλλά και μεταφορικά και αλληγορικά. Με την απώλεια του εαυτού μέσα από την αγάπη, μέσα από τον απόλυτο έρωτα, και με το κρασί, φτάνει κανείς στην ύψιστη πνευματικότητα.

Ο Τζελαλεντίν Ρουμί (1227-1273) είναι ο γνωστότερος παγκοσμίως, αλλά δεν είναι ο μόνος. Σύγχρονοί του είναι ο Φαχροντίν αλ-Ιρακί (1211-1289) και ο Σααντί (1213/1219-1292), ενώ προηγούνται οι Αμπολκασέμ Φερντοσί (935-1020), Ομάρ Καγιάμ (1048-1124/1129) και Σαναΐ Γκαζναβί (1080-1131/41) και έπεται ο Χαφέζ (Σαμς αλ-Ντιν Μοχαμάντ Σιραζί) (1315-1390),

Τζελαλεντίν Ρουμί (Μουσείο Μπενζάντ, ΊΤεχαν)

*Αδέλφια Μουσουλμάνοι, δεν ξέρω τι να κάνω.
Δεν ξέρω τι να πω.*

Δεν είμαι Χριστιανός ούτε Εβραίος.

Δεν είμαι Μουσουλμάνος ούτε και Ινδουιστής.

Δεν είμαι Βουδιστής ούτε και Σούφι.

Δεν είμαι και διόλου Ζεν.

Δεν έχω μία θρησκεία ή παράδοση.

Δεν είμαι απ' την Ανατολή μήτε τη Δύση,

ούτε από θάλασσα ούτε κι απ' τα βουνά.

*Δεν είμαι στοιχειωμένος ή αιθέριος,
αλλά δεν είμαι ούτε και φυσικός.*

Δεν είμαι οντότητα και δεν υπάρχω

ούτε σ' αυτόν μηδέ στον κόσμο τον επόμενο.

Δεν έρχομαι από την Εύα, τον Αδάμ

ή κάποιαν άλλη ιστορία.

Ο τόπος μου είναι άτοπος,

κνάρι δεν έχει το κνάρι μου.

Ούτε σώμα ούτε ψυχή.

Ανίkw στον Αγαπημένο.

Είδα τους δύο κόσμους σ' έναν και γνωρίζω

τον πρώτο και τον τελευταίο

που αναπνέει μ' ανθρώπινη φωνή.

(Από το βιβλίο «Μικρό απάνθισμα από την ποίηση του Ρουμί» σε απόδοση του Βίκου Ναχιμία, εκδόσεις «ντέφι»)

οι οποίοι ανήκουν στους πιο δημοφιλείς από τους εκατοντάδες καταγεγραμμένους ποιητές αυτής της τεράστιας παράδοσης που έχει βάθος πολλών αιώνων και συνδυάζει τη λογοτεχνία με τη φιλοσοφία και τη θρησκεία, ακόμα και με την πολιτική, φτάνοντας μέχρι τις μέρες μας σαν βασικό συστατικό του διαχρονικού ιρανικού πολιτισμού.

Ένας λόγος που ο Φερντοσί κατέχει ένα πολύ μεγάλο σκήπτρο είναι ότι αφενός ενσωματώνει στο επικό «Βιβλίο των βασιλιάδων», το οποίο με 50 χιλιάδες δίστιχα θεωρείται το μεγαλύτερο ποίημα -από ένα δημιουργό- στον κόσμο, τον σημαντικό προ-ισλαμικό πολιτισμό από τη δημιουργία του σύμπαντος, για τους γενναίους ήρωες που παλεύουν όχι μόνο με τους εχθρούς αλλά και με τις συνειδήσεις τους και για τις πολύ κομψές γυναίκες που διεκδικούν τις καρδιές τους, και αφετέρου αποφεύγει τη χρήση των αραβικών λέξεων που είχαν εμφυσωθεί στην περσική γλώσσα.

Ο Ομάρ Καγιάμ ήταν μαθηματικός, αστρονόμος και ποιητής. Η ενασχόλησή του με την Ευκλείδεια γεωμετρία, η δημιουργία ενός αξιόπιστου ημερολογίου αρκετούς αιώνες πριν από το Γρηγοριανό και η θεωρία του για την κίνηση των άστρων σε συνδυασμό με τα αποδιδόμενα σ' αυτόν περίπου χίλια σωζόμενα ρουμπαιγιάτ (είδος περσικής ποίησης) μέσα από τα οποία εκφράζει μια πλούσια φιλοσοφία με επίκεντρο την ύπαρξη, την ελευθερία της βούλησης και την ουσία της ζωής, τοποθέτησαν τον Ομάρ σε ένα από τα υψηλότερα βήματα του πνευματισμού με βαθιά διαχρονική επιρροή στο πολυφυλετικό μωσαϊκό της Ανατολής.

Το καλό και το κακό, που είναι στη φύση της ανθρωπότητας,

η χαρά και η λύπη, που βρίσκονται στην τύχη και τη μοίρα,

να μην αποδίδονται στο μηχανισμό των ουρανών, γιατί στη λογική αυτή η μηχανή είναι χίλιες φορές πιο ανήμπορη από εσένα.

Ο Σαναΐ έγραψε το μεγάλο ποίημα «Ο κήπος της αλήθειας», στο οποίο δένεται ο έρωτας με τη θεική ουσία. Η αγάπη και το κρασί, σε αντίθεση με την αποχή από τις σωματικές απολαύσεις που επιβάλλει η θρησκευτική ορθοδοξία, οδηγεί στο Θεό, γιατί αποδυναμώνουν τον εγωισμό και την ιδιοτέλεια που αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για να φτάσει κανείς στην ύψιστη πνευματικότητα και να μετουσιωθεί.

*Δεν τολμώ να προφέρω το όνομα της αγάπης και το πιο εκπληκτικό είναι, από τότε που βλέπω,
κάθε δημιούργημα στη γη βρίσκεται σε ειρήνη με την αγάπη.*

Ο Ιρακί γεννήθηκε κοντά στα Εκβάτανα (σημερινό Χαμαντάν) και ακολούθησε την πιο εκκεντρική εκδοχή του σουφισμού, ζώντας ανάμεσα σε ζητιάνους, γράφοντας ομοερω-

Ιράν: Ταξίδι στη χώρα

τικά ποιήματα και εκθειάζοντας το κρασί που ανέκαθεν ήταν ουσία που συνδεόταν με την αγιοσύνη, την ταπεινότητα και τη λύτρωση, ακόμα και μετά την επικράτηση του Ισλάμ που απαγόρευε τη χρήση του.

Ο Ιρακί είχε αφοσιωθεί στις ιδέες του μεγάλου σούφι φιλόσοφου Ιμπν αλ-Αραμπί (1165-1240) του οποίου η σκέψη είχε στοιχεία από το Κοράνι, τις πνευματικές ρίζες των τοπικών παραδόσεων, τους πρώτους σούφι, αλλά και τον νεοπλατωνισμό. Ο φυσικός κόσμος είναι η σκιά της αληθινής πραγματικότητας που βρίσκεται στον πέρα κόσμο, τον πνευματικό και μεταφυσικό· οι ουσιαστικές αλήθειες βρίσκονται σε μια ανώτερη σφαίρα προς την οποία προσπαθεί να τείνει ο σκεπτόμενος άνθρωπος. Ο άνθρωπος μπορεί να βελτιώσει τον εαυτό του μέχρι του σημείου να γίνει ο Τέλειος Άνθρωπος. Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι, όπως επισημαίνει ο Michael Axworthy στο εξαιρετικά κατατοπιστικό βιβλίο του «A History of Iran – Empire of the Mind» (εκδόσεις Basic Books), από το οποίο έχω αντλήσει πολλά στοιχεία, αυτές οι ιδέες είναι ζωντανές στο σύγχρονο Ιράν, όπως φαίνεται και από την άμεση αναφορά στον Ιμπν αλ-Αραμπί, στο γραπτό έργο του Αγιατολάχ Χομείνι.

Ο Σααντί γεννήθηκε στο Σιράζ, μια πόλη που γλύτωσε την εκθεμελίωση επειδή παραδόθηκε έγκαιρα στους Μογγόλους. Το ποίημά του «Γκολεστάν», που σημαίνει «Ο κήπος των ρόδων», αποτέλεσε τη βάση της ορθής διδασκαλίας της περσικής γλώσσας και οι ρήσεις του έχουν ενταχθεί στο καθημερινό λεξιλόγιο των Ιρανών, ενώ ένα απόσπασμα από το ποίημα είναι τόσο παγκόσμιο που είναι αποτυπωμένο πάνω από την κεντρική είσοδο του κτηρίου του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη.

Όλοι οι άνθρωποι είναι μέλη ενός σώματος γιατί δημιουργήθηκαν από μία ουσία.

Όταν η μοίρα ταλαιπωρεί ένα άκρο με πόνο τα άλλα άκρα δεν θα μείνουν ασυγκίνητα.

Εσύ που δεν λυπάσαι για τους άλλους που υποφέρουν

δεν δικαιούσαι να αποκαλείσαι άνθρωπος.

Και σε ένα άλλο τετράστιχο ο Σααντί λέει:

Ή διάλεξε μία γωνία απομόνωσης μέρα και νύχτα

ή άναψε τη φωτιά της αγάπης και άφησε το σπίτι να καεί.

Η απόκρυψη και η αγάπη δεν τα πάνε καλά μαζί.

Εάν δεν θέλεις το βέλο σχισμένο, σφράγισε τα μάτια σου.

Και ο Χαφέζ γεννήθηκε στο Σιράζ, βιώνοντας τις σφαγές και τις καταστροφές του Ταμερλάνου (Τιμούρ), αλλά εκφράζοντας με τον πιο λυρικό, απόλυτο και σαφή τρόπο τη μίξη του έρωτα,

Φερντοσί, Ισφαχάν
(φωτο Στ. Ελληνιάδη)

του κρασιού και του Αγαπημένου.

Τα μαλλιά της ήταν ακόμα μπλεγμένα, το στόμα της ακόμα μεθυσμένο και γελώντας, οι ώμοι της ιδρωμένοι, η μπλούζα της σχισμένη ανοιχτή, τραγουδώντας ερωτικά τραγούδια, το κρασοπότηρό της γεμάτο. Τα μάτια της ψάχνανε για καυγά, τα χείλη της ήταν έτοιμα για στροφές. Κάθισε χτες τη νύχτα τα μεσάνυχτα στο κρεβάτι μου.

Έβαλε τα χείλη της κοντά στο αφτί μου και είπε ψιθυριστά αυτές τις λέξεις: Τι είν' αυτό; Δεν είσαι ο παλιός μου εραστής; Κοιμάσαι;

Ο Φαρίντ αλ-Ντιν Ατάρ (1158-1221/1229), που έζησε στο Νισαπούρ, έγραψε 45 χιλιάδες στίχους και επηρέασε τη σούφικη ποίηση με τη «θρησκεία της αγάπης», για τους ανθρώπους που έχουν αυτήν σαν ηθικό κώδικα. «Η διάσκεψη των πουλιών» είναι ένα από τα πιο γνωστά και αγαπητά ποιήματα της περσικής ποίησης και τα πιο τολμηρά αφού πραγματεύεται τη δραματική ιστορία του Σεΐχη Σαναάν που ερωτεύεται μια Χριστιανή που «μιάζει με ήλιο»: *Δεν έχω πίστη, φώναξε. Η καρδιά που έδωσα είναι πια άχρηστη. Είμαι σκλάβος της Χριστιανής.*

Κι όταν σε κατάσταση απόλυτου εξευτελισμού ζητούν από τον Σεΐχη να ομολογήσει την ντροπή του μπροστά στο θεό, ο Σαναάν απαντάει «ο Θεός ο ίδιος μου άναψε αυτή τη φλόγα». Ο Ατάρ σφαγιασθηκε μαζί με τους άλλους κατόικους του Νισαπούρ από τους Μογγόλους που είχαν εισβάλει στην Περσία.

«Ας ανθίσουν εκατό λουλούδια»

της ποίησης Β' μέρος

Ο Ομάρ Καγιάμ διδάσκει... (Μουσείο Μπεχζάντ, Τεχεράνη)

Ρουμί και περιστρεφόμενοι δερβίσηδες

«Ο σουφισμός είναι ένα πελώριο και σύνθετο φαινόμενο, με πολύ διαφορετικές απόψεις σε διαφορετικές εποχές και σε διαφορετικά μέρη, από τον ενδέκατο αιώνα στη Μικρά Ασία μέχρι τη Βόρεια Αφρική, το σύγχρονο Πακιστάν και ακόμα παραπέρα. Οι ρίζες του είναι ασαφείς, αλλά το Ισλάμ είχε ένα μυστικιστικό στοιχείο από την αρχή...» γράφει ο Michael Axworthy. Ο πρώτος μεγάλος θεωρητικός του σουφισμού είναι ο Αλ-Γκαζαλί (1058-1111), που γεννήθηκε στο Χορασάν. Το πιθανότερο είναι ότι αυτά τα θρησκευτικο-αποκρυφιστικά ρεύματα που αναπτύχθηκαν στον ευρύτερο χώρο της Περσίας και επεκτάθηκαν στη Μικρά Ασία ιδίως από την εποχή των Σελτζούκων για να γνωρίσουν μεγάλη άνθηση στην εποχή των Οθωμανών, εμπειρίχαν ένα πολύ ισχυρό στοιχείο αμφισβήτησης και διαφοροποίησης από τον οργανωμένο και εν πολλοίς τυποποιημένο τρόπο διδασκαλίας και επιβολής του ισλαμισμού μέσα από την ισχυροποίηση του ιερατικού κατεστημένου. Μερικά απ' αυτά τα ρεύματα βρίσκονται στις παραφές της σουνιτικής ορθοδοξίας, ενώ τα μαχητικότερα συνδέονται με το αντιπαλο σιιτικό κίνημα του Ισλάμ. Κατά καιρούς, είτε σε διασύνδεση με την κεντρική εξουσία είτε σε σύγκρουση μ' αυτήν, περσική ή οθωμανική, ο σουφισμός εξαπλώνεται από τα πιο λαϊκά στρώματα ως τα ανώτερα και ασκεί πολύ μεγάλη επιρροή όχι μόνο στο θρησκευτικό συναίσθημα των ανθρώπων, αλλά και στα γράμματα και τις τέχνες. Αυτό συχνά εκλαμβάνεται ως απειλή για την καθεστηκία τάξη με αποτέλεσμα να

τελειώνει πρόωρα ο βίος των ηγετών του. Τύχη που, σε κάποιες περιπτώσεις, επιφυλάσσεται και για χιλιάδες οπαδούς αυτών των κινημάτων ιδίως όταν μορφοποιούνται εξεγέρσεις και τάσεις έμπρακτης αμφισβήτησης της κυρίαρχης πολιτικοθρησκευτικής τάξης. Οι πιο δογματικοί μουσουλμάνοι, ιδίως ο Ουαχαμίτες (βλ. Σαουδική Αραβία) θεωρούνται ως οι φανατικότεροι πολέμιοι του σουφισμού. Οι ποιητές συχνά αναπτύσσουν την προσωπικότητα και το ταλέντο τους σε ένα καθεστώς εχθρικό, που το καθορίζουν οι ντόπιοι ηγεμόνες ή οι ξένοι εισβολείς, αλλά και σε ένα οικείο περιβάλλον πνευματικότητας που εκφράζεται μέσα από σοφούς διανοητές που μεταφέρουν και γονιμοποιούν τον ανθό από τον τεράστιο κήπο των πλούσιων παραδόσεων των λαών της Ανατολής. Σαν τον Σαμς-ε Ταμπρίζι που εισάγει τον Ρουμί, που έχει καταφύγει οικογενειακά στην οθωμανική επικράτεια για λόγους ασφαλείας, βαθύτερα στον μυστικιστικό κόσμο του σουφισμού. Ο Ρουμί θα αφήσει ένα γραπτό έργο περίπου 65 χιλιάδων στίχων μέσα από το οποίο αναζητείται με όχημα την αγάπη η ένωση της ψυχής, του ανθρώπινου πνεύματος με τον Θεό. Η εξάλειψη του εγώ, η έλλειψη εγωισμού και ιδιοτέλειας είναι αναγκαία για την αληθινή πνευματικότητα. Οι μελετητές βρίσκουν μεγάλη αντιστοιχία με την πλατωνική ιδέα όπως αυτή διατυπώνεται στο *Συμπόσιο*. Στις μέρες μας, ο Ρουμί είναι ένας από τους δημοφιλέστερους ποιητές παγκοσμίως, από τα χωριά στις ερήμους της Μεσοποταμίας μέχρι τις μεγαλουπόλεις της Αμερικής. Γράφει ο Χαλίλ Ιναλτζίκ στο σημαντικό έργο του «*Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, η κλασική εποχή 1300-1600*» (εκδόσεις «Αλεξάνδρεια»): «Ο προστάτης άγιος των Μεβλεβήδων δερβίσηδων ήταν ο Μεβλανά Τζελαλεντίν Ρουμί, από τα κορυφαία πρόσωπα της παγκόσμιας μυστικιστικής φιλολογίας. Στην αρχή διακρίθηκε ως λόγιος και ιεροκήρυκας με πλήρη κατάρτιση στις θρησκευτικές επιστήμες, αλλά σε κάποιο στάδιο της ζωής του προτίμησε το ρόλο του αγίου και αφιέρωσε όλη του τη ζωή στον θείο έρωτα. Στους λυρικούς του στίχους περιγράφει πως, βυθισμένος σε ψυχική έκσταση, ένιωσε ότι κάθε φυλετική, θρησκευτική και δογματική διαφορά εξαφανιζόταν και πως ο ίδιος είχε εξαρθεί πάνω από τα κηρύγματα του σεριάτ (σημ.: του ισλαμικού νόμου). Στις συνάξεις που έκανε βύθιζε το ακροατήριό του σε πραγματική θρησκευτική παραζάλη. Με τη διδασκαλία του συνδύασε τις παραδόσεις των χορευτών μπαμπαχίδων δερβίσηδων με τον ακραίο μυστικισμό των Μελαμήδων, που υπερέβαινε κάθε θρησκευτικό νόμο. Προτού ακόμη πεθάνει, οι κοσμοπολιτικοί κύκλοι του Ικονίου, ποτισμένοι με το καλλιεργημένο περσικό πνεύμα και τον μυστικιστικό στοχασμό του Ιμπν αλ-Αραμπί, έφτασαν να τον θεωρούν άγιο.

Ο Μεβλανά χρωστούσε πολλά στους Πέρσες αποκρυφιστές ποιητές Ατάρ και Σαναΐ, καθώς και στη σκέψη του Ιμπν αλ-Αραμπί, πρόβαλλε όμως ως αποτελεσματικότερο μέσο για την κατάκτηση της πνευματικής έκστασης, του υψηλότερου βαθμού μυστικιστικής εμπειρίας, τη μουσική και το χορό, τον σεμά.» Η σπουδαία περσική κουλτούρα μεταφέρεται μέσα απ' αυτά τα ρεύματα και επηρεάζει βαθιά τους άλλους πολιτισμούς ακόμα και των χωρών με την ηγεσία των οποίων οι ιρανικές δυναστείες βρίσκονταν σε εμπόλεμη αντιπαράθεση. Στους αιώνες που ακολούθησαν η ιρανική ποίηση δημιούργησε ποιοτικά και ποσοτικά ένα στέρεο και ανεξίτηλο κορμό τον οποίο οι μεταγενέστεροι ποιητές, όπως ο Τζαμί και ο Μπιντέλ, συνέχισαν να προεκτείνουν, μέχρι σήμερα. Αυτούς τους ποιητές που οι γνώστες τίμησαν με διάφορους τρόπους στην Ευρώπη και την Αμερική, όπως ο Γκέτε που απέδωσε στα γερμανικά στίχους του Χαφέζ, το αποικιοκρατικό κατεστημένο αρνήθηκε να τους αποδώσει τη θέση που τους αξίζει επειδή προέρχονται από τον εναλλακτικό ή αντιθετικό στην κυρίαρχη χριστιανική κουλτούρα της Δύσης πολιτισμό.

Όλοι οι ρεμπέτες του ντουινιά

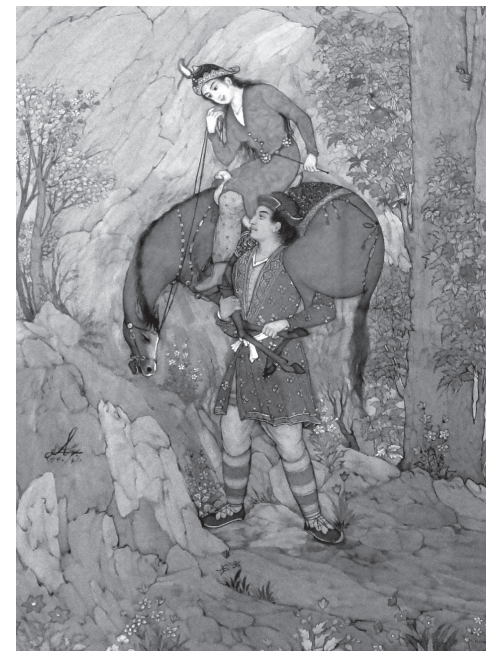
Στην Ελλάδα, μερικοί καλοί μας φίλοι, αυθεντικά άτομα, όπως ο Μανώλης Ρασούλης, ο Θωμάς Κοροβίνης, ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου και ο Βίκος Ναχμίας, εκφράσανε μέσα από το καλλιτεχνικό τους έργο κάτι από το άρωμα των μεγάλων ποιητών της Ανατολής. Ο Μανώλης Ρασούλης, επηρεασμένος από τα φιλοσοφικά ρεύματα της Ανατολής, από τη Μικρά Ασία μέχρι την Ινδία, έκανε τους δικούς του πρωτότυπους συσχετισμούς με το τραγούδι «*Ο Μάρκος κι ο Ομάρ Καγιάμ*» που ηχογράφησε με τη μουσική του Χρήστου Νικολόπουλου και τη φωνή της Ελένης Βιτάλη το 1982: *Φαντάσου να βρισκότανε σε κάποιο μπαρ του Άδη όλη η δική μας ρεμπετιά, απ' του Ψυρρή, την Κοκκινιά με τα Περσάκια τα καλά από την Τεχεράνη.*

*Να βάζει ο Μάρκος τα σεκλέτια κι ο Ομάρ Καγιάμ τα ντέρτια.
Βρε θα χάλαιγε ο κόσμος και ο πάνω και ο κάτω θα γινόταν άνω κάτω και θνητοί και αθανάτοι σαν το χέρι μες το γάντι...
Δέκα χρόνια αργότερα, ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου παρουσίασε τρία τραγούδια με στίχους του Ομάρ Καγιάμ, όπως αυτούς από τα «*Τρία ρουμπαγιάτ*»:
*Όταν θελήσει η μοίρα μου τον κόσμο αυτό ν' αφήσω
και κάθε ελπίδα για ζωή απ' την καρδιά μου σβήσω
μια κούπα από τη στάχτη μου να φτιάξετε συντρόφοι
σαν θα γεμίζει με κρασί μπορεί να ξαναζήσω.*
Ο Θωμάς Κοροβίνης πήρε αποσπάσματα από τη νεότερη εκδοχή του ποιήματος «*Δεϊλά και**

Μετζνούν», το μετέφρασε, το μελοποίησε και το τραγούδησε σε δίσκο που κυκλοφόρησε από τη «*Δύρα*». Αλλά η διαχρονικά δημοφιλέστερη μορφή του ποιήματος γράφτηκε 300 χρόνια πριν από τον Φουζουλί, το 1188, από τον Νιζαμί Γκαντζαβί, συγγραφέα και του επίσης δημοφιλούς ποιήματος «*Χοσρόης και Σιρίν*», αλλά και του έπους 10.000 διστίχων «*Το βιβλίο του Αλεξάνδρου*», στο οποίο παρουσιάζει σε τρία στάδια τη ζωή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ως κατακτητή του κόσμου, αναζητητή της γνώσης και προφήτη, αναφέρεται στις νίκες του, στο γάμο του με την κόρη του Δαρείου και, τέλος, στην ανεπιτυχή έρευνά του για το αθάνατο νερό. *Ω, αγάπη μου, με τα στήθη σου σαν γιασεμί! Αγαπώντας σε, η ζωή μου ξεθωριάζει, τα χείλη μου μαραίνονται, τα μάτια μου γεμίζουν δάκρυα. Δεν μπορείς να φανταστείς πόσο είμαι «*τρελός*». Για σένα, έχω χάσει τον εαυτό μου. Αλλά αυτό το μονοπάτι μπορούν να το ακολουθήσουν μόνο αυτοί που ξεχνούν τον εαυτό τους. Στην αγάπη, οι πιστοί πληρώνουν με το αίμα της καρδιάς τους· αλλιώς η αγάπη τους δεν αξίζει ούτε ένα σπόρο σταριού. Γι' αυτό, εσύ με οδηγείς, αποκαλύπτοντας την αληθινή πίστη της αγάπης, ακόμα κι αν η πίστη σου μένει κρυμμένη για πάντα.*

Και ο Βίκος Ναχμίας, από τους πιο αιθερικούς ανθρώπους του καιρού μας, απέδωσε στα ελληνικά μερικά όχι εύκολα σε νοήματα ποιήματα του Ρουμί που εκδώσαμε υπό την μορφή ανθολογίας («*ντέφι*» 2002) και προχώρησε παραπέρα με ένα πολύ τολμηρό εγχείρημα: αναπαρέστη με τη μορφή ιδιότυπης θεατρικής παράστασης -χρησιμοποιώντας το λόγο του ποιητή και τις ανάλογες μουσικές- τον χορό των περιστρεφόμενων δερβίσηδων αναδεικνύοντας την βαθύτερη ευαισθησία μιας απόμακρης σε μας κουλτούρας πνευματισμού μέσα στο σκληρό αστικό μας περιβάλλον. (συνεχίζεται)

Στέλιος Ελληνιάδης

Από το ποίημα «*Χοσρόης και Σιρίν*» (Μουσείο Μπεχζάντ, Τεχεράνη)

«Βαγγελάκη, θες να 'ρθεις στην Ν.Δ. του Κούλη εεε; Είσαι και μαρτυριάρης...», είναι πολύ πιθανό να εννοεί με τη χειρονομία του ο Καραμανλής, κατά την προχθεσινή συνεδρίαση της Βουλής

Πηγή: EUROKINISSI - ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΟΛΗΣ

όσα θάφτηκαν

Η «Sweet Europe» ενόχλησε το ευρωιερατείο

■ Η έκθεση σκίτσων με τίτλο «Sweet Europe» που οργανώνει η Λέσχη Ελλήνων Γελοιογράφων στο μετρό του Συντάγματος και την οποία μπορείτε και αξίζει να επισκεφτείτε μέχρι και αύριο το βράδυ, ενόχλησε σφόδρα το ευρωιερατείο των Βρυξελλών, το οποίο αντέδρασε με κάθε δυνατό και υπόγειο πάντα τρόπο. Απαξιωτικά δημοσιεύματα έκαναν την εμφάνισή τους σε αρκετές συστημικές εφημερίδες, με τον

Στ. Κασιμάτη της *Καθημερινής* να δίνει τον τόνο, ενώ ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ακύρωσε την παρουσία του στα επίσημα εγκαίνια που έγιναν την Τρίτη, με ασφαλείς πληροφορίες να αναφέρουν ότι εισέπραξε τη δυσαρέσκεια της κομισιόν, μέσω του Δημήτρη Αβραμόπουλου. Η πολυδιαφημισμένη Ευρώπη του διαφωτισμού και της δημοκρατίας ενοχλήθηκε από τα πενάκια 29 Ελλήνων γελοιογράφων και 28 σημαντικών

Βρετανών σκιτσογράφων που δημοσιεύουν τα έργα τους στις μεγαλύτερες εφημερίδες του Ηνωμένου Βασιλείου.

Το θέμα της έκθεσης είναι... στενάχωρο για τις Βρυξέλλες, αφού στην έκθεση πρωταγωνιστή το Brexit και το γκρίζο μέλλον της Ευρώπης. Ο φασισμός, η ξενοφοβία, η ανεργία, η ανισότητα είναι θέματα που αποτυπώνονται δηκτικά στις 156 γελοιογραφίες που εκτίθενται, αποδομώντας, μάλλον, τη «γλυκιά Ευρώπη».

Η Λέσχη Ελλήνων Γελοιογράφων σε ανακοίνωσή της για τις αντιδράσεις σημειώνει ότι «η έκθεση "Sweet Europe" δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα μεγάλο debate. Ένα debate στο οποίο 57 γελοιογράφοι Βρετανοί και Έλληνες με διαφορετικές απόψεις και ιδεολογικές αφετηρίες, συζητούν μέσα από 156 σκίτσα για την Ευρώπη.

Είναι χαρακτηριστικό πως στην έκθεση συνοπάρχουν και "συνομιλούν" σκίτσα που απορρίπτουν την πολιτική της Ε.Ε., μαζί με σκίτσα ενάντια στο Brexit και σε κάθε είδους... exit. Ένα debate δημόσιο και ανοιχτό σε δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους που μας έχουν ήδη τιμήσει με την παρουσία τους, αφού πραγματοποιείται σε έναν από τους πλέον προσβάσιμους χώρους της Αθήνας, στο σταθμό του μετρό στο Σύνταγμα. Είναι προφανές ότι ακόμα και η δυνατότητα, το δικαίωμά μας να κουβεντιάσουμε για το πώς βλέπουμε την Ευρώπη ενοχλεί και μάλιστα πολύ. Αυτό αποδεικνύεται από μια σειρά δημοσιεύματα που εμφανίστηκαν ταυτόχρονα και πανομοιότυπα σε Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης που κατά τα άλλα πίνουν νερό στο όνομα του πλουραλισμού και της ελευθερίας του λόγου», καταλήγει η ανακοίνωση.

■ εν τέλει

Να φύγουν! Κι ας είναι και «προς τα μπρος»

■ του Βασίλη Ξυδιά

Είναι καιρός τώρα που ο Αλέξης Τσίπρας φλερτάρει με την ιδέα της «φυγής προς τα μπρος». Όμως η γλώσσα τον προδίδει. Διότι, αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, «φυγή προς τα μπρος» δεν σημαίνει προχωράμε παρακάτω χωρίς να κολλάμε στο παρελθόν

και στα προβλήματα. Δηλώνει αυτόν που υπεκφεύγει τη σκληρή πραγματικότητα αποδρώντας σ' ένα κατά φαντασίαν εξωραϊσμένο μέλλον. Ή και αυτόν που κάνει ένα απελπισμένο άλμα στο κενό όταν δεν του έχει απομείνει καμία άλλη δυνατότητα διαφυγής.

Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει παίξει κατά καιρούς και με τις δύο σημασίες για να καταλήξει πρόσφατα σ' αυτήν της ψυχολογικής υπεκφυγής, της απόδρασης από την πραγματικότητα. Μ' αυτόν τον τρόπο ο πρωθυπουργός κατάφερε στο Υπουργικό Συμβούλιο της 4ης Μαΐου να προσπεράσει στα γρήγορα το τέταρτο μνημόνιο δίνοντας έμφαση στην εξαγγελία μιας μακρόπνοης «κυβερνητικής στρατηγικής εξαετίας», ενώ μια μέρα πριν είχε απευθυνθεί στους 13 περιφερειάρχες της χώρας οραματιζόμενος ένα Εθνικό Σχέδιο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης. Πριν λίγες μέρες εξήγγειλε την κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στα ΑΕΙ, και δεν ξεχνάμε βέβαια τον ουσιαστικό και εκτεταμένο δημόσιο διάλογο για τη Συνταγματική Αναθεώρηση, στον οποίο η ελληνική κοινωνία συμμετείχε από πέρυσι το καλοκαίρι.

Ασφαλώς ο Τσίπρας δεν είναι ο πρώτος και δεν θα είναι ο τελευταίος που διαστρέφει το λαϊκό γλωσσικό αισθητήριο δίνοντας θετικό νόημα στη «φυγή προς τα μπρος». Όλο το πολιτικό σύστημα αυτό κάνει εδώ και χρόνια. Ιδίως μετά την κρίση, πολιτικοί, δημοσιογράφοι, καθηγητές πανεπιστημίου κ.λπ., πλειοδοτούν σε προτάσεις «φυγής προς τα μπρος» σαν ένα είδος λευκής μαγείας, μπας και το σύμπαν δεήσει επιτέλους να συνωμοτήσει υπέρ της εκσυγχρονιστικής προσαρμογής της χώρας.

Η συμπερίληψη όμως του ηγέτη της «πρώτη φορά αριστεράς» σ' αυτόν τον συρφετό κάνει το πράγμα ακόμα χειρότερο για τον ίδιο. Διότι έτσι, χωρίς να το καταλαβαίνει, μας εξομολογείται πως το ΣΥΡΙΖΑϊκό success story ταυτίζεται με το αντίστοιχο του Αντώνη Σαμαρά όχι μόνο από την άποψη της πολιτικής και επικοινωνιακής απάτης, αλλά και από την άποψη του κοινού ψυχολογικού υποστρώματος που χαρακτηρίζει και τους δύο, όπως και όλους αυτούς που θέλουν να φύγουν «προς τα μπρος».

Ας φύγουν λοιπόν. Προς τα μπρος ή προς οπουδήποτε επιθυμούν. Εμείς δεν θα τους ακολουθήσουμε σε καμία φυγή. Θα μείνουμε «εδώ στο τώρα», όπως έγραφε ένα σημείωμα στο μπλογκ «Παραλληλογράφος» τον Σεπτέμβριο του 2011. «Όχι ρε λαμόγια – έλεγε – δε φεύγω προς τα μπρος! ...Δεν θα σας κάνω τη χάρη να αφήσω το παρόν μου στα βρώμικα λαδωμένα χέρια σας, για να το κάνετε ξανά παραγραφμένο παρελθόν...»

